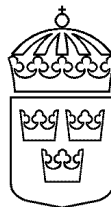

Riksdagens protokoll 1995/96:101

Onsdagen den 29 maj

Kl. 9.00 – 18.01
19.00 – 21.11

Protokoll
1995/96:101

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 23 maj.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1995/96:208 och 209 till socialförsäkringsutskottet

1995/96:210 till utrikesutskottet

1995/96:213 till finansutskottet

1995/96:215 och 216 till näringsutskottet

1995/96:217 till skatteutskottet

1995/96:218 och 219 till trafikutskottet

1995/96:220 till konstitutionsutskottet

1995/96:223 till jordbruksutskottet

1995/96:224 till bostadsutskottet

1995/96:225 till lagutskottet

1995/96:226 till jordbruksutskottet

1995/96:228 till socialutskottet

Skrivelse

1995/96:199 till försvarsutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkande 1995/96:SkU25

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1995/96:AU7 och AU15

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 23 maj

UbU10 Huvudmannaskap för gymnasial utbildning, m.m.

Mom. 1 (ändrade regler för anordnande av gymnasial utbildning m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

230 för utskottet

68 för res.1

1 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 23 c, 21 fp, 19 v, 16 mp, 12 kds

För res.1: 68 m

Avstod: 1 s

Frånvarande: 21 s, 12 m, 4 c, 5 fp, 3 v, 2 mp, 3 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU20 Vissa kompletteringar till elreformen

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU25 Avveckling av bankstödet

Mom. 2 (Bankstödsnämndens fortsatta verksamhet)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

233 för utskottet

68 för res. 1

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 23 c, 22 fp, 19 v, 16 mp, 12 kds

För res. 1: 68 m

Frånvarande: 20 s, 12 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 3 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU12 Avgifter enligt lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar

Mom. 3 (miljöanpassade avgiftsuttag)

1. utskottet

2. res. 3 (v, mp)

Votering:

265 för utskottet

36 för res. 3

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 68 m, 23 c, 22 fp, 11 kds

För res. 3: 19 v, 17 mp

Frånvarande: 20 s, 12 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 1 mp, 4 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1995/96:101

29 maj

5 § Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

*Granskning av
regeringen*

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1995/96:KU30

Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

*Regeringens
sammansättning och
regeringsarbetets
organisation m.m.*

*Regeringens sammansättning och regeringsarbetets organisation m.m.
(avsnitt 1–13)*

Anf. 1 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Fru talman! Överallt där offentlig makt utövas måste det finnas insyn och kontroll. Det är ett väsentligt inslag i demokratin.

Konstitutionsutskottets granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning är en del av kontrollmakten så som den är reglerad i regeringsformen, en av våra grundlagar.

Riksdagens revisorer granskar att den statliga verksamheten är effektiv och når sina mål. Riksdagens ombudsmän, JO, granskar att de anställda tjänstemännen följer lagarna. Riksdagsmännen kan också ställa frågor och interpellationer för att skapa insyn och kontroll. Men det finns även andra medel: en fri press, fria medier och offentlighetsprincipen enligt vilken alla kan få insyn.

En av Sveriges mest framgångsrika exportprodukter är JO. Flertalet länder har i dag en ombudsman efter svensk förebild. Just nu introducerar vi offentlighetsprincipen inom ramen för den europeiska unionen. Häromvekan var t.ex. KU på besök i tre olika länders parlament och informerade om offentlighetsprincipen.

Sverige kan genom att sprida kunskap om kontrollmakten ge viktiga bidrag internationellt till att människor blir behandlade lika enligt lagen

Prot. 1995/96:101
29 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

och se till att det inte förekommer mygel eller skumraskaffärer i den offentliga maktutövningen.

Under det senaste året har runt om i vårt land en rad politiker och tjänstemän avslöjats med att ha missbrukat sin ställning.

Med all rätt är människor upprörda och besvikna. Också jag är det. Men i all sin ilska kan man också ha ett annat perspektiv. Man kan nämligen vara tacksam över att vi har en sådan insyn och kontroll att förövarna upptäcks, avsätts och i grova fall döms.

När vi propagerar utomlands för vår kontrollmakt är ett viktigt inslag att tala om att dess främsta syfte är preventivt, dvs. kontrollen och insynen skall vara så effektiv att ingen medvetet vill eller vågar missköta sig. Så fungerar det faktiskt i Sverige i huvudsak.

Det visar sig ofta att när fel har begåtts är det t.ex. revisionen som har varit slapp. När tidningarna har legat på latsidan eller när oppositionen har varit kväst frodas också myglet.

KU:s granskning har sålunda nått sitt mål den dag som vi inte har någonting att anmärka på.

Under en följd av år har det förts en diskussion om konstitutionsutskottets roll och hur vi sköter vårt uppdrag. Är det en konstitutionell och administrativ granskning som vi gör eller handlar det mer eller mindre om politik?

För några månader sedan anordnade konstitutionsutskottet ett seminarium om konstitutionsutskottets granskning. Rubriken löd: *Juridik och/eller politik*. Vi tyckte att också granskarna skulle granskas. Det är inom parentes sagt en nog så aktuell debatt när det gäller medierna. Vem granskar granskarna?

Resultatet av seminariet blev både ros och ris, men i huvudsak tror jag att bedömningen var att det hela blev godkänt.

Den kritik som framfördes var att granskningen i vissa fall blev mer politisk än juridisk. En annan kritik var att riksdagsledamöterna ofta föll för mediernas locktoner om en anmälan till konstitutionsutskottet. Vi får ju ofta frågor från journalister som har avslöjat någonting om vi inte skall fullfölja deras jobb med en anmälan till konstitutionsutskottet.

Jag skall ta upp ett exempel från det gångna året för att belysa att kritiken inte alltid träffar rätt.

Årets mest uppmärksammade affär är den om Mona Sahlin. Den innehåller både juridik och politik. Den juridiska delen har varit föremål för konstitutionsutskottets beslut. Åklagaren vände sig till konstitutionsutskottet för att få klarlagt vem som skulle handlägga en eventuell brottsmisstanke. Konstitutionsutskottet kom i sin oväld och enligt regelboken fram till att polis, åklagare och eventuellt domstol skulle sköta saken. Vi gjorde bedömningen att ett eventuellt brott inte föll inom ramen för statsrådets tjänsteutövning.

Om konstitutionsutskottet hade tagit över granskningen av brottsmisstanken hade faktiskt Mona Sahlin favoriserats gentemot andra medborgare. För att åtalas i konstitutionsutskottet krävs nämligen – till skillnad från det som krävs för att åklagaren skall väcka åtal – att det misstänkta brottet skall vara grovt.

Den politiska delen av affären sköttes helt vid sidan av konstitutionsutskottet, av medierna och i huvudsak inom det socialdemokratiska partiet. Ingen riksdagsman har anmält frågan till konstitutionsutskottet, trots uppståndelsen i medierna och trots ivriga förfrågningar från journalister om inte saken borde granskas av utskottet.

I dagens betänkande återfinns dock *ett* resultat av Sahlinaffären. Genom den har konstitutionsutskottet uppmärksamats på att regeringskansliet saknar en extern revision. Vi konstaterar att det är otillfredsställande att regeringskansliet saknar en löpande extern revision. Vi förutsätter att det kommer ett förslag om ett införande av en sådan.

Vi vet att mottagaren, dvs. i första hand regeringen, läser våra granskningsbetänkanden mycket noga. Så har redan skett i det här fallet. I går kom till riksdagen regeringens förslag till en ny budgetlag. Trots att utskottets betänkande ännu inte har behandlats här i kammaren redovisar regeringen konstitutionsutskottets uttalande om behovet av extern revision i regeringskansliet. Regeringen lovar att återkomma med ett förslag.

Jag tycker att Sahlinaffären är ett bra exempel på en strikt avgränsning mellan den juridiska, den administrativa och den politiska granskningen. Granskningen när det gällde brottsmisstanken fördes till åklagaren. Den politiska granskningen hölls inom medierna och inom närmast berört parti. Den administrativa granskningen behandlades av konstitutionsutskottet och har snabbt anammats av regeringen.

Fru talman! Mest uppmärksamhet röner de frågor som har anmälts till utskottet av en riksdagsledamot. Men en mycket tung del av granskningen består av den s.k. administrativa granskningen som utskottet utför på eget initiativ utan särskilda anmälningar. Jag skall här redovisa något om resultaten av den granskningen, som ju skall debatteras under det här avsnittet i dagens debatt. De mer spektakulära delarna av granskningen – om jag får kalla det så – återkommer vi till senare under dagen.

Som vanligt konstaterar utskottet att vi har en mycket sen utgivning och publicering av de lagar som riksdagen har fattat beslut om. Över 60 % av författningarna ges ut efter den stipulerade tiden, dvs. fyra veckor före ikraftträdandet. Vi har sagt oss att vi inte kan hålla på år ut och år in att konstatera detta, utan vi måste nu fördjupa oss ytterligare i den här frågan. Vi säger att vi skall återkomma nästa år med en särskild granskning av de lagar som vänder sig till allmänheten. Myndigheter klarar nog av att följa riksdagsdebatter, propositioner och riksdagens beslut och de vet vad som gäller. Men man kan inte påräkna att allmänheten skall kunna göra det på samma sätt.

Utbildningsdepartementet har under årens lopp gång på gång dykt upp i vår granskning. När vi tittar på författningsutgivningen, vilka ligger då i topp när det gäller sen publicering? Jo, Utbildningsdepartementet. För några år sedan framförde departementet och regeringen krav på täckande av överskridande av Utbildningsdepartementets eget anslag. Riksdagen tvingades bevilja 25 extra miljoner till Utbildningsdepartementet. Det rörde sig om ett överskridande som hade ackumulerats under en följd av år.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

När utskottet granskade konsultupphandlingen kunde man konstatera att det rådde en betydande brist på dokumentation inom departementet. Det var svårt att bilda sig en uppfattning om vad som egentligen hade hänt. Utskottet konstaterar att det finns en misstanke om att bristerna kan bero på dålig organisation och bristande rutiner inom departementet. Under det kommande året kommer vi att göra en utredning tillsammans med Riksdagens revisorer när det gäller Utbildningsdepartementet.

Vi har också efter en anmälan gått igenom frågan om jäv för statsråden. Vi har konstaterat att statsrådet Anders Sundström har deltagit i ett beslut som han inte borde ha deltagit i. Han var styrelseledamot och ordförande i HSB under en tid då det fattades beslut i ett ärende som så småningom kom till regeringen. Anders Sundström har själv medgivit att han inte borde ha deltagit i beslutet.

Vi understryker för vår del att ansvaret för att anmäla jäv ligger hos statsrådet självt. Det borde ha funnits rutiner som hade hjälpt statsrådet med bevakningen av jävsärendena. Anders Sundström lovade att ett inrättande av sådana rutiner skulle ske, och med det låter vi saken bero.

Med anledning av granskningen av Apoteksbolaget konstaterar utskottet att det har saknats direktiv och instruktioner från regeringens sida om hur handläggningen av VD:s anställningsvillkor bör gå till. Om detta är allmänt förekommande i de statliga bolagen, efterlyser utskottet en skärpning vad gäller formerna för hur villkoren för de verkställande direktörerna skall beredas och beslutas.

Vi har också påbörjat granskningen av några ganska stora ärenden, som vi återkommer till under nästa år. Vi redovisar i betänkandet hur regeringen har tillämpat de nya reglerna om offentlighetsprincipen när det gäller handläggningen av EU-handlingar. Vi kan konstatera att det är för få ärenden som har beslutats av departementen och regeringen för att vi skall kunna dra några bestämda slutsatser om ifall det har skett en liberalisering eller om det är en fortsatt restriktiv hantering av bl.a. EU-handlingar.

Ärendena om export av krigsmateriel är alltid kontroversiella och svåra. Besluten styrs av riktlinjer och praxisutveckling och inte genom lag. Med anledning av granskningen av export till Oman aviserar vi att vi skall återkomma med en undersökning av utvecklingen av praxis när det gäller s.k. följd- och kompletteringsleveranser till länder som normalt inte beviljas ny export av krigsmateriel på grund av situationen i landet i fråga.

Fru talman! I alla dessa frågor är utskottet överens, utom i den sistnämnda, där Vänsterpartiet och Miljöpartiet redan nu vill ta ställning. De hävdar att regeringen i Omanfallet oförsvarligt har tänjt på riksdagens riktlinjer. De vill inte avvakta en grundligare undersökning innan utskottet tar ställning.

Fru talman! Som utskottets ordförande har jag velat göra denna ganska ingående redovisning i inledningen till dagens granskningsdebatt. Jag har avstått från att ta upp de ärenden där Folkpartiet liberalerna har en avvikande mening i förhållande till majoriteten i utskottet. Till detta återkommer vi senare under dagen.

Anf. 2 KURT OVE JOHANSSON (s)

Fru talman! Årets granskning är i jämförelse med tidigare års granskning mindre omfattande. I vart fall förhåller det sig så om man ser till antalet sidor. Antalet reservationer är inte heller särskilt många, vilket indikerar att de politiska motsättningarna är ganska begränsade. Det är främst vapenexporten till Oman som har fått de politiska känslorna att svalla. Nära hälften av reservationerna i betänkandet berör Omanärendet.

Det betyder inte att årets granskning är ointressant, tvärtom. KU:s betänkande innehåller, precis som Birgit Friggebo sade, åtskilliga frågor av principiellt intresse. Det gäller t.ex. delar av den administrativa granskningen och frågor som rör förhållandet mellan regeringen och de statliga bolagen, utnämningsspolitiken, krigsmaterielfrågorna och Sveriges internationella militära engagemang.

Jag tvingas dock konstatera att det i flera av dessa frågor har gjorts en viss politisk polarisering i bedömningarna från minoritetens sida. Den politiska polariseringen i bedömningen av de granskningsärenden som vi normalt kallar gråzoner är måhända den här gången värd en egen liten vers. Gråzonen i årets betänkande är nämligen smalare än den varit på mycket länge, vilket också har framgått väldigt tydligt av Birgit Friggebos alldeles utmärkta anförande, som jag i allt väsentligt är beredd att instämma i.

Jag skall inte ge mig in på en förklaring till att det har blivit så, utan bara uttrycka förhoppningen att det är fråga om en ny trend i utskottets granskningsarbete. Vi socialdemokrater är beredda att medverka i en fortsatt sådan utveckling. Enligt regeringsformens 12 kap., 1 §, skall KU granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Vi tror att KU vinner mest respekt på att genomföra detta arbete så strikt konstitutionellt som möjligt.

På några punkter i betänkandet riktar ett enigt utskott viss kritik, förvisso mild, mot regeringen och ett par enskilda statsråd. Det gäller bl.a. jävsfrågan, som Birgit Friggebo tog upp, och tidsutdräkten avseende Nämnden för krigsmaterielexport samt utseende av ledamöter i styrelsen för Statens strålskyddsinstitut.

Det är självklart att en regering som är mån om sin överlevnad märker tyngden i ett enigt uttalande från KU, som riksdagen ställer sig bakom, och att regeringarna rättar sig efter detta.

Fru talman! Jag vill göra några kommentarer med anledning av den administrativa granskningen.

När det gäller utgivningen av författningar, som Birgit Friggebo tog upp, konstaterar utskottet att 1995 inte innebar någon förbättring i fråga om expedieringen av nya författningar. Andelen sent utkomna författningar ligger fortfarande på en alltför hög nivå. KU kommer därför i sin fortsatta granskning att närmare studera vad som ligger bakom de dåliga siffrorna. Precis som Birgit Friggebo underströk är det Utbildningsdepartementet som utmärker sig på ett särskilt ofördelaktigt sätt när det gäller en hel del saker som har passerat under de senaste åren.

Utbildningsdepartementets administration har under senare år utan tvekan varit en tråkig följetong i riksdagen i olika hänseenden. Förra

Prot. 1995/96:101

29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

våren hade vi anledning att uttala oss skarpt om de brister som vi fann beträffande departementets upphandlingsrutiner under tiden 1990–1994. Vidare har departementet haft vanan att överskrida sina anslag sedan flera år tillbaka. I år har vi kunnat konstatera att Utbildningsdepartementet syndat mest när det gäller författningsutgivningen. Mot denna bakgrund har vi ansett det nödvändigt att närmare se över Utbildningsdepartementets organisation och rutiner. Vi kommer, som redan har nämnts, att göra det i samarbete med Riksdagens revisorer.

Regeringen biträds i sitt arbete av ett stort antal organ med skiftande uppgifter och olika rättslig status, som har nära anknytning till regeringskansliet och som i vissa fall kan anses ingå i det. Utskottet har på eget initiativ genomfört en granskning av de s.k. bilaga 4-kommittéerna och funnit att bilden av dessa organ inte är särskilt klar. I många fall är det svårt att förstå varför man inte låter kommittéer av detta slag vara just traditionella kommittéer, vilket bl.a. skulle medföra full insyn i deras arbete. Utskottet menar att insynsfrågan är särskilt viktig när det gäller bilaga 4-kommittéer som har ställning som fristående myndigheter. Regeringen bör därför, anser vi, i nästa års kommittéberättelse redovisa vad som gjorts med anledning av årets granskning.

Fru talman! Jag skall också, precis som Birgit Friggebo, kommentera frågan om jäv för statsråd. Statsrådet Anders Sundström och f.d. statsrådet Jan Nygren har varit föremål för utskottets intresse när det gäller deras befattning med ett regeringsärende angående permutation av Stiftelsen Bostadskooperationens Garantifond. I en utfrågning inför utskottet har Anders Sundström medgivit att han inte borde ha deltagit i detta regeringsbeslut. KU delar naturligtvis den uppfattningen och framhåller i sin bedömning att det yttersta ansvaret för att jäv anmäls ligger på varje enskilt statsråd. Utskottet konstaterar vidare att det kan vara svårt för ett statsråd att på egen hand bevaka eventuella jäv i regeringsärenden och att det inom regeringskansliet måste finnas klara rutiner och system som förhindrar sådana situationer. Det är viktigt att understryka att det gäller att hålla goda marginaler i dessa frågor i fortsättningen.

En annan principiellt och konstitutionellt intressant fråga som KU behandlat är friheten för ledningen i en statlig myndighet eller ett statligt bolag att delta i samhällsdebatten när det gäller den egna verksamheten. Enligt utskottets mening har myndigheterna att grundlagsenligt följa den politik som regering och riksdag lagt fast. Den dialog som förs mellan regeringen och myndigheterna bör bygga på ett ömsesidigt förtroende. Det får emellertid inte hindra att man ibland talar om för varandra att man inte är helt ense. Det är närmast självklart att bolagens styrelser och verkställande ledningar är lojala och inte motarbetar statsmakternas politik. Verkschefer och verkställande direktörer i statliga bolag har naturligtvis samma rätt som alla andra medborgare att delta i samhällsdebatten. Men de bör, enligt utskottets mening, vara medvetna om sin ställning när de ger sig in i debatter om frågor som rör den egna verksamheten. Det de säger kommer med rätta att uppfattas

som myndighetens eller bolagets uppfattning. Därför kan det bli svårigheter om åsikterna är kontroversiella.

Fru talman! I de frågor som jag hittills berört har utskottet lyckats hålla en klar konstitutionell linje. Det är först när vi närmat oss krigsmaterielexporten som en del ledamöter återfaller och lämnar den konstitutionella tanken. De flummar ut i en politisk gråzon. Bra exempel på detta är frågan om regeringens utnämning av ledamöter i det nya exportkontrollrådet våren 1996 och frågan om exporttillstånd för Celsius Tech Systems att exportera elektronikpaket för ett marint ledningssystem till Oman. På helt onödiga grunder blev det strid mellan Miljöpartiet och regeringen i samband med utnämningen av ledamöter i det rådgivande organ som är knutet till den nya inspektionen för strategiska produkter.

Miljöpartiet hävdar i sin reservation att regeringen skulle ha frångått praxis, hanterat utnämningmakten på ett felaktigt sätt och ställt kravet på parlamentarisk anknytning på ett alltför sent stadium. Det är bara Miljöpartiet i utskottet som envist hållt sig kvar vid den ståndpunkten. Alla andra i utskottet har vid granskningen konstaterat att Miljöpartiet har fel på alla punkter, att regeringen har handlat formellt korrekt och i överensstämmelse med etablerad praxis. Min kollega Pär-Axel Sahlberg kommer senare i debatten att göra en mer fyllig kommentar i ärendet.

I Omanärendet har vi fått den största anhopningen av avvikande meningar. Folkpartiet, Centerpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har i olika kombinationer kritiserat regeringen i reservationer. När det gäller huvudfrågan står det emellertid fullständigt klart att regeringen i detta ärende följt riktlinjernas intentioner om respekten för mänskliga rättigheter. Utskottets majoritet slår också fast att regeringen hanterat beredningen av ärendet på ett godtagbart sätt med hänsyn till de omständigheter som rådde våren 1995. Jag skall senare i debatten på denna punkt återkomma med ytterligare kommentarer.

Försvarsminister Thage G Peterson har också varit föremål för utskottets granskning. Det gäller dels frågan om medverkan i Partnerskap för fred, dels frågan om ÖB:s pressmeddelande. Jag nöjer mig här med att konstatera att utskottsmajoriteten inte funnit något som helst skäl att kritisera försvarsministerns agerande i dessa båda ärenden.

Fru talman! Jag yrkar på godkännande av konstitutionsutskottets anmälan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 3 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m)

Fru talman! Detta är den andra KU-granskningen sedan regeringsskiftet 1994. Det kan då vara rimligt att göra en jämförelse mellan hur regeringarna Carlsson och Persson sköter sitt ämbete och hur det gick till under 1991–1994.

Låt oss först konstatera att vi formellt sett i dag har en enpartiregering. Samtidigt är det, precis som på den borgerliga tiden, faktiskt en minoritetsregering. Varken den borgerliga eller den socialdemokratiska regeringen har egen majoritet i riksdagen. Vi har i dag en enpartiregering. Man skulle naturligtvis kunna tro att regeringarna Carlsson och

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

Persson skulle fungera mer effektivt visavi riksdagen och myndigheter-
na – så lär oss handboken. Jag talar nu om effektivitet administrativt
sett. Man skulle också kunna tro att regeringarna Carlsson och Persson
skulle klarat sig med betydligt färre politiska tjänstemän i statsrådsbe-
redning och departement och att det t.ex. inte skulle behövas någon
samordningsfunktion av det slag som fanns 1991–1994 i det samord-
ningskansli som var lokaliserat till statsrådsberedningen. Det borde
rimligtvis handla om en strömlinjeformad, effektiv maktutövning med
ett minimum av samordningsfunktioner och politiska tjänstemän.

Fru talman! Granskningen har visat att det inte är så. Det är i prak-
tiken samma siffror när det gäller politiska tjänstemän för denna enpar-
tiregering som för den förra fyrpartiregeringen.

Man har t.o.m. infört en ny politisk nivå. Titeln biträdande statssek-
reterare har införts. De inrangeras nu bland de politiska tjänstemännen,
de som skall avgå i samband med ett regeringsskifte.

Man kunde t.ex. tycka att de samordningsfunktioner jag just
nämnde, som fanns i statsrådsberedningen, nu inte längre skulle behö-
vas. Det skulle räcka med en betydligt mindre krets kring statsmi-
nistern. Så har, som jag sade, inte blivit fallet.

Jag vet inte om man skall göra en elak tolkning och säga att det är
den splittring inom socialdemokratin som vi har sett så mycket av un-
der det senaste året som är orsak till att det i själva verket behövs mer
samordning inom socialdemokratin än vad som behövdes mellan fyra
borgerliga partier eller om det finns andra skäl. Man har kanske en
mindre regeringskompetens och behöver därigenom ökat stöd på detta
område. Det kan man spekulera om.

Vi kan också konstatera att frågor om jäv inte har tagits på tillbö-
rligt allvar. Den förutvarande KU-ordföranden, nuvarande statsrådet
Thage G Peterson, höll ju när han var KU-ordförande den ena moral-
predikningen efter den andra – och han är en god moralist när han
känner för det – om hur eländigt det var med jävsproblematiken under
den borgerliga tiden. Då var det fel på det mesta. Nu kan vi konstatera
att statsrådet Anders Sundström har erkänt att han borde ha anmält jäv i
en viss fråga. Jag tycker att det hedrar honom att han inte har försökt
konstra i KU på *den* punkten.

Därmed borde väl udda vara jämt, men det intressanta är att det vid
dessa utfrågningar har konstaterats att den förre KU-ordföranden inte
har gjort någonting. Inte vid något tillfälle har han tagit upp jävspro-
blematiken i regeringen. Det tycker jag är litet konstigt, och vi konsta-
terar också att det inte finns rutiner på detta område.

Sak samma gäller statsrådets aktieinnehav. Också här talades det
tidigare från socialdemokraterna i konstitutionsutskottet, inklusive den
person som jag nyss nämnde, om att statsråd som handlägger krigsma-
teriellfrågor inte skulle få äga aktier. Det har varit märkvärdigt tyst om
just detta på sistone.

Jag tycker personligen att det är utmärkt att också socialdemokra-
tiska statsråd äger aktier. Det är emellertid ganska förvånande att så
många av dem – en del har ju under åren haft riktigt höga inkomster;
det har vi kunnat läsa om i tidningarna – inte har brytt sig om att hjälpa

svenskt näringsliv med kapital, utan uppenbarligen konsumerat upp sina slantar. Människor med så höga inkomster borde väl faktiskt i landets intresse kunna investera ett och annat i aktier.

Det är naturligtvis bra att vi nu får en registrering av ledamöternas ekonomiska intressen, så att svenska folket får svart på vitt när det gäller vilka som hjälper till med näringslivets kapitalbildning och vilka som ägnar sig åt ohämmad konsumtion. Jag är en varm anhängare av att vi nu får svart på vitt när det gäller vilka som ställer upp och vilka som drar sig undan.

Sedan kan vi också peka på andra intressanta saker. Under tre år hade vi *en* i regeringen som var ansvarig för vapenexportfrågorna. Under två år har socialdemokraterna lyckats få *tre* statsråd att syssla med frågorna. Än en gång, fru talman, märker kammarledamöterna och de ärade TV-tittarna den starka kontinuiteten och effektiviteten när det är borgerliga fyrpartiregeringar, och ryckigheten, osäkerheten och de ständiga bytena när man har en socialdemokratisk enpartiregering. Vi skall återkomma till de frågorna.

På ett område finns det dock en kontinuitet – det erkännandet vill jag gärna ge socialdemokraterna. Det gäller utnämningsspolitiken. Där har ingenting ändrats. Här förekommer enligt min mening ett konsekvent missbruk av utnämningssmakten. Det är inte så, fru talman, att inte politiker skulle kunna komma i fråga. Men här handlar det om att bara vissa politiker uppenbarligen anses lämpliga att få statliga tjänster, nämligen de som har socialdemokratisk partibok. Vi skall återkomma till det litet senare. Jag tycker att det här är en utomordentligt viktig fråga när det gäller respekten för administration, myndigheter och ämbetsverk i vårt land.

Här har, fru talman, pekats på att vissa författningar och annat kommer ut sent. Jag är medveten om att detta är en kritik som ingalunda bara drabbar den nuvarande regeringen, men här har faktiskt riksdagen möjligheten att sätta hårt mot hårt. Ingen står ju över riksdagen mer än väljarna – numera vart fjärde år. Riksdagen kan faktiskt statuera exempel. Riksdagen kan, som det heter, nypa till om den vill.

Min erfarenhet efter många år i denna kammare är, fru talman, att riksdagen inte vill det. Hade den velat det, hade det naturligtvis gjorts för länge sedan. Skall riksdagen behålla sin ställning som främsta statsmakt är det viktigt att man inte bara kritiserar utan också någon gång visar att man menar allvar.

Som utskottets ordförande pekade på är det naturligtvis otillfredsställande att vi kräver av allmänheten att den skall följa författningar som i allmänhet, det kan vi konstatera, kommer ut mycket sent. Någon gång kommer de faktiskt ut *efter* att de har trätt i kraft!

Det är inte underligt att människor reagerar mot sådan myndighetsutövning. Jag vill gärna säga att olika regeringar har syndat här, men utskottet nöjer sig med ett konstaterande. Här finns ju alla möjligheter; man kan t.ex. konstatera att författningar inte är giltiga förrän de kommit ut från trycket. Gjorde vi den typen av markeringar, är jag övertygad om att regeringar i sitt eget intresse skulle se till att detta fungerade på ett bättre sätt.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! Jag tycker att den allmänna bilden av de regeringar som kom till efter 1994 är att man har haft uppenbara svårigheter att regera effektivt. Då tänker jag på de delar som vi så här inledningsvis har granskat. Det har varit stor omsättning på statsråd. Vi har konstaterat att man har svårt att få ut författningar. Vi har konstaterat att det är en mycket hög andel politiska tjänstemän. Det finns faktiskt ingenting som tyder på, och det är min slutsats, att enpartiregeringar visar större effektivitet än koalitionsregeringar i regeringsutövandet.

Anf. 4 KURT OVE JOHANSSON (s) replik

Fru talman! När det gäller den administrativa delen kan Anders Björck möjligen ha rätt. Det är inte säkert att en enpartiregering nödvändigtvis behöver vara effektivare än en flerpartiregering. Jag tror snarare att det är i fråga om den politiska utformningen som effektiviteten kommer fram. I det sammanhanget har inte konstitutionsutskottet genomfört någon granskning, men jag tror att så är fallet.

Sedan gör Anders Björck ett litet nummer av att man har bytt ut ett antal utrikeshandelsministrar, framför allt när det gäller handel med krigsmateriel. Jag tycker nog inte att det där är så märkvärdigt. Anders Björck glömmar tydligen bort att den socialdemokratiska regeringen ju ganska nyligen har ombildats. När man ombildar en regering är det ju inte helt ovanligt att man också byter ut en del personer i regeringen.

Jag tror t.o.m. att det hade varit en stor fördel om Carl Bildt litet oftare, kanske på helt andra grunder, hade bytt ut många av de statsråd som ingick i den borgerliga regeringen. Ibland är det kanske t.o.m. väldigt bra att man, när det gäller krigsmaterielexporten, byter ut folk på den posten, och att man får människor som kanske ser frågan med andra ögon.

Det som egentligen gjorde att jag ville komma till tals var utnämningsspolitiken som Anders Björck sade att han skulle komma tillbaka till. I den frågan kan man nästan likna Anders Björck vid tjuren Ferdinand, ni vet han som brukar ligga under det skuggiga trädet och lukta på blommorna men som förvandlas till en rasande best när han blir stucken av ett bi. När vi har diskuterat den här frågan i utskottet brukar Anders Björck genomgå samma förvandling och komma med de mest grundlösa beskyllningar om hur utnämningsspolitiken går till. Detta är en följetong från Anders Björcks sida. Den här gången gäller det Ingvar Carlsson. Förut var det Olof Palme. Nästa år kommer det att vara Göran Persson. Men jag vill försäkra kammaren att det inte har skett någon mannamån. När det gäller regeringen Carlssons utnämningar har alla partier i utskottet med undantag av Moderaterna vid granskningen kommit fram till slutsatsen att regeringen Carlsson har fört en utnämningsspolitik som har stått helt i överensstämmelse med regeringsformen.

Anf. 5 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik

Fru talman! Jag undrar i vilket tillstånd Kurt Ove Johansson har varit i när han har tittat på tjuren Ferdinand på julafton. Den som har sett det hela vet ju att tjuren Ferdinand är mycket snäll, precis som jag, fru

talman. Han uppträder därför inte så brutalt på tjuvfäktningsarenan, precis som jag här i kammaren, som Kurt Ove Johansson vill göra gällande. Med stor mildhet vägrar han delta i de blodiga excesserna. Tjuren Ferdinand är alltså i hög grad snäll och vänlig.

Jag vill bara konstatera att vi återkommer till utnämningsspolitiken. Det är en fråga där utskottet i hög grad har anledning att vara observant. Det är också en fråga som har stor betydelse, inte som många tycks tro för dem som råkar bli utnämnda eller förbigångna utan framför allt för de människor som skall arbeta under politiskt utsedda chefer som kanske inte klarar jobbet. Ytterst drabbar det naturligtvis hela svenska folket.

Avslutningsvis, fru talman, har jag ingenting emot att man byter ut försvarsmaterielexportministrar. Som Kurt Ove Johansson väl vet tycker jag att man skall byta ut hela regeringen.

Anf. 6 KURT OVE JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Jag skall fortsätta att hålla mig till utnämningarna. Jag vill då bara betona att majoriteten i utskottet har konstaterat att det inte får vara ett hinder för utnämning av en person om han eller hon har en känd partitillhörighet. Det är förtjänst och skicklighet som skall gälla.

Det som jag tycker är kanske mest anmärkningsvärt är när Anders Björck i sin reservation argumenterar för ett s.k. *spoil system*, som enligt min mening är fullständigt oförenligt med den svenska politiska traditionen. Det vill vi inte ha. De andra partierna i riksdagen vill inte heller ha det. Anders Björck är ganska ensam om att vilja ha det.

Fru talman! Jag förutsåg naturligtvis att Anders Björck skulle känna sig litet stungen när jag tog upp utnämningssmakten. För säkerhets skull tog jag därför med mig en liten blomma som jag hade tänkt lämna över till Anders Björck. När han så att säga går ned till det normala igen och blir den godmodige person som han innerst inne är skall han få tillfälle att sniffa på den här blomman.

Anf. 7 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik

Fru talman! Det är naturligtvis inte varje dag som man får blommor av Kurt Ove Johansson. Det gör mig naturligtvis något bekymrad om hans sinnestillstånd. Det är inte likt honom. Men himlen välkomnar ju varje omvänd syndare. Om det har skett en sinnesförändring hos Kurt Ove Johansson är kammaren bara att gratulera.

Kurt Ove Johansson gjorde sig skyldig till en freudiansk *slip* när han sade att det inte får vara så att en känd partitillhörighet hindrar någon från att få jobb. Nej, just det, det är detta som det handlar om. Det finns ju personer med just den kända partitillhörigheten som enligt min mening på ett otillbörligt sätt gynnas vid tjänstetillsättningar. Om man har partiboken under den armen och huvudet under den andra har man ganska goda chanser att få jobb. Det visar med all önskvärd tydlighet den granskning som vi har gjort tidigare.

Sedan vill jag säga att Moderaterna inte vill ha något *spoil system*. Vi konstaterar i vår reservation att det är Socialdemokraterna som driver fram ett *spoil system* genom missbruket av utnämningssmakten.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Detta är inte något eftersträvarsvärt, men det håller på att bli en realitet. Jag tycker att man någon gång, också från socialdemokratiskt håll, borde fundera på om det verkligen är rimligt att driva fram ett system där det med naturnödvändighet kommer att bli så att huvuden kommer att rulla vid ett regeringsskifte. Jag är nämligen övertygad om att om detta får fortsätta kommer det att bli en oönskad men dock effekt.

Anf. 8 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)

Fru talman! De föregående talarna har kommit in på nästa ämne, men jag tänker återgå till det som vi har kommit överens om, nämligen att vi nu skall diskutera de första 13 punkterna i betänkandet.

Vår utskottsordförande har på ett förtjänstfullt sätt, som Kurt Ove Johansson också sade, berättat det som vi alla står bakom. Vi är ju eniga på dessa punkter.

Jag vill också säga att konstitutionsutskottets kansli varje år lägger ned ett tidskrävande och oerhört värdefullt arbete med att granska hela regeringens administration. Vi har ställt oss bakom en samlad bedömning av vad som behöver göras. Denna granskning sker oberoende av om det finns några anmälningar eller inte.

Själv vill jag bara ta upp punkt 13 som gäller förhållandet mellan regeringen och de statliga bolagen.

En principfråga som är viktig ur konstitutionell synpunkt är hur regeringen styr de statliga bolagen. Konstitutionsutskottet diskuterade frågan förra året. Då gällde det Nordbanken. Vi sade då att en tydlig policy bör utvecklas för hur ägandet skall utövas i statligt ägda företag. Riksdagens revisorer kommer också att ta upp frågan till granskning.

När det gäller styrningen av Vattenfall AB har frågan nu aktualiserats därför att en anmälare anser att konstitutionsutskottet borde pröva om dåvarande energiminister Sten Heckscher försökt lägga mun-kavle på Vattenfalls chef och hindra honom från att lämna information rörande de olika energislagen.

Konstitutionsutskottet har nu enhälligt kommit fram till att anmälan saknar grund. Enligt min mening kan man snarare fråga sig om regeringen tillräckligt kraftfullt styrt sitt helägda Vattenfall AB, så att riksdagens energipolitiska mål uppfylls.

Utskottet framhåller att myndigheterna och statliga bolag enligt rege-ringsformen är underställda regeringen och på denna grund förväntas lojalt följa den av regeringen och riksdagen fastlagda politiken. Detta framhöll också särskilt Kurt Ove Johansson i sitt anförande.

Hur har det nu gått med Vattenfall och den energipolitik som riks-dagen har slagit fast?

Först beslutade riksdagen 1980, efter folkomröstningen, att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010. Detta beslut upprepade riksdagen varje år under hela 1980-talet. Det var inte bara ett enstaka riksdagsbeslut, utan varje år under hela 1980-talet upprepade riksdagen beslutet – kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010. Då kunde man alltså kräva att det statliga affärsdrivande verket Vattenfall, som senare övergick till att bli ett av staten helägt bolag, Vattenfall AB, med energi och uppfinningsriktighet skulle ägna sig åt att förbereda det

nya miljövänliga energisystem utan kärnkraft som riksdagen fattat beslut om efter en kärnkraftsparentes.

Under en period då Börje Andersson från Borlänge var ordförande i Vattenfalls styrelse satsade man på det s.k. Uppdrag 2000, som visar på olika möjliga vägar att ersätta kärnkraftselen. Projektet lades dock ned. I Vattenfalls miljö- och årsredovisning för 1995 lyckas man tala om både miljö och framtid utan att antyda att kärnkraften kommer att avvecklas. Tvärtom tycks man ha upphandlat reparationsprogram för det helägda kraftverket Ringhals som skall säkerställa driften i 20 år till – i klar konflikt med riksdagsbeslutet.

Ingenstans finner man spår av den aktiva planering och de åtgärder för att successivt ta kärnkraftverken ur drift som riksdagsbeslutet innebär och som borde vara den självklara uppgiften för ett helägt statligt bolag. Jag anser att Vattenfall gjort allt för att direkt motverka riksdagens energipolitiska beslut. Runt om i världen läggs kärnkraftverk ned, men i Sverige satsas miljarder på att byta ut trasiga delar bit för bit i gamla slitna reaktorer. Det är en stor tragedi, inte minst för Sveriges näringsliv.

Staten har satsat enorma summor på forskning och utveckling av kärnkraften. Riksdagen anslog snällt varje år miljard efter miljard till nya kärnkraftverk. Det kom inte i fråga att låna till vanliga räntor, utan allt betalades kontant. Varenda kärnkraftverk som Vattenfall har byggt är betalt kontant med skattemedel och med blygsamma krav på avkastning på kapitalet till staten. Någon amortering var det inte fråga om, eftersom det var ett statligt helägt kärnkraftverk.

Tänk om biomasseel, vindkraft eller solenergi hade haft lika gynnsamma introduktionsvillkor! Tanken svindlar.

Kraftetablissemang har blivit en stat i staten i Sverige, och Vattenfall är den största delen av vårt kraftetablissemang. Detta kraftetablissemang manipulerar de statliga energikommissionerna och hindrar all information som skulle kunna hota kärnkraftens fortlevnad. Det bedriver en ytterst påkostad propaganda indirekt när det gäller Vattenfall med statliga medel. Dess utsagor tas som sanningar.

Det är t.ex. många som tror att vi inte skulle kunna klara energiförsörjningen på ett miljövänligt sätt utan kärnkraften, att det inte finns några färdiga alternativ. Detta tror man alltså, trots att exempelvis fullskaleanläggningar fungerar utmärkt när det gäller kommunala med biomassa eldade kraftvärmeverk, att vindkraftverk är billigare att bygga än nya kärnkraftverk och att NUTEK visar hur en effektivisering av energianvändningen skulle göra flera av de kärnkraftverk som nu är i drift helt onödiga. De flesta litar mera på kraftindustrin än på sin egen erfarenhet.

Det återstår nu att se om kraftintressena lyckas få igenom sin vilja, mot allt förnuft, i de pågående energiförhandlingarna eller om det finns styrka, kunskap och vilja hos en majoritet av politikerna att stå fast vid sitt beslut att börja kärnkraftsavvecklingen genast.

Fru talman! Skulle KU ha anledning att kritisera energiministrar så inte är det, som anmälaren har tänkt sig, för att man försökt att hindra

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vattenfall att göra sin vilja känd och genomförd. KU har, tack och lov, avvisat denna anmälan som grundlös.

Snarare finns det skäl att rikta kritik mot flera energiministrar för att man inte fått regeringen att instruera Vattenfall AB om att fullfölja riksdagens energipolitiska beslut.

Fru talman! Jag har inget annat yrkande utöver mitt yrkande om bifall till utskottets anmälan.

Anf. 9 KENNETH KVIST (v)

Fru talman! Även jag delar i allt väsentligt vad utskottets ordförande och vice ordförande sagt i sina huvudanföranden här i dag – naturligtvis med undantag av där utskottets vice ordförande polemiserar mot några reservationer som också jag har skrivit under.

Detta är min andra granskningsdebatt. Som en märklighet i sammanhanget noterar jag att de som här får sin verksamhet granskad komplett lyser med sin frånvaro.

Fru talman! Jag anser att riksdagen egentligen inför granskningsdebatten bör anmoda regeringen att ha en representation här som lyssnar på riksdagens diskussioner, slutsatser och argument kring granskningsärendena. Jag tror att det skulle vara till nytta för regeringen om den var närvarande under diskussionen om dess ämbetsutövning. Det skadar inte att också regeringsledamöter någon gång finns på de lyssnandes bänk.

Vår regeringsform utgår från att riksdagen är folkets främsta företrädare. Det är riksdagen som utser regeringen och som i normalfallet fattar beslut om lagar och utgifter. När riksdagen utser en regering utser den också en institution som inte bara skall verkställa riksdagens beslut utan som också är den viktigaste instansen för att ställa förslag till beslut till riksdagen. Dessutom handlar det om ett organ som har rätt att upplösa riksdagen och utlysa nyval. Regeringen har alltså en betydande makt. Den har också stora utredningsresurser till sitt förfogande. Därför måste den kontrolleras av riksdagen så att den utövar sin makt under de av riksdagen stiftade lagarna.

Denna granskning som konstitutionsutskottet gör är alltså en viktig del av riksdagens kontrollmedel, som flera talare varit inne på. Systemet har en logik: Folket utser och kontrollerar i val riksdagen. Riksdagen utser och kontrollerar i sin tur regeringen. Regeringen ställer de större förslagen till riksdagen om lagar, skatter och statens utgifter. Riksdagen beslutar. Regeringen verkställer efter riksdagens beslut.

Med vårt medlemskap i EU har det emellertid skett en betydande omfördelning av makt mellan riksdag och regering. Riksdagen är inte längre ensam lagstiftare. En växande mängd beslut som gäller som lagar i vårt land och i andra medlemsländer antas av ministerrådet i EU, där regeringen ingår som en sorts minoritetsparti.

Denna förskjutning av makt från den direkt folkkontrollerade riksdagen till regering och ämbetsmän innebär en uttunning av vårt parlamentariska system och kräver i framtiden att riksdagen tar sig ytterligare makt gentemot regeringen, men också att riksdagens granskning av regeringen i framtiden går in på EU-frågorna mer än vad som nu

varit möjligt. Vi är ju så pass nya medlemmar i EU och har ännu inte en fullständig och konkret överblick över vad medlemskapet medför för vårt demokratiska system.

EU-frågorna har alltså hittills bara satt begränsade spår i vår granskning, men i framtiden kommer de att bli alltmer viktiga och avgörande för att upprätthålla den maktbalans mellan riksdag och regering som vår regeringsform bygger på.

Vår granskning är, som tidigare nämnts, såväl administrativ som juridisk-politisk. Vi skall se till att den av riksdagen utsedda verkställande makten utövar sin makt under riksdagens beslut och verkställer dessa och deras intentioner. Vi skall granska om regeringen lever efter lagar och regler.

Riksdagen skall däremot inte granska om regeringens beslut är vad man kan kalla politiskt riktiga eller inte. En regering har rätt att fatta enligt betydande opinioner eller intressen sakligt felaktiga beslut om den gör det på ett formellt korrekt sätt och i enlighet med de regler den själv har varit med om att arbeta fram.

Men gränserna är, som vi vet, inte alltid självklara och tydliga. Vi kommer senare i dag att diskutera några sådana frågor, där det faktum, det vill jag betona, att man kommer till en annan slutsats än majoriteten inte betyder att man ägnar sig åt högre grad av politisering än denna majoritet. Det kan i sig lika gärna vara precis tvärtom. Det handlar om att olika lagrum delvis spänner mot varandra.

Vi kommer t.ex. senare i dag in på ett utvisningsärende som har väckt stor uppmärksamhet, beslutet om utvisning av de s.k. Åselefamiljerna. Visst kan man hävda att regeringen har rätt att fatta ett beslut som många anser såväl inhumant som hjärtlöst bara den följer reglerna. Men i detta fall framstår en komplexitet. Vissa regler ger nog regeringen formellt rätt i dess beslut, men mot dessa regler spänner t.ex. Föränta nationernas barnkonvention, som Sverige varit tillskyndare till. Detta gör frågan mer intrikat. Utskottet har här också kommit till olika slutsatser, och jag skall senare utveckla varför jag inte delar majoritetens överslätande hållning gentemot regeringens agerande.

Men man kan inte säga att vi som på den här punkten vill rikta en viss kritik mot regeringen politiserar och att de som tar regeringens beslut i försvar inte gör det. Här är det ett mer komplext förhållande mellan olika stadganden, och juridik är en produkt av värderingar och ibland inte alls en så entydig och exakt vetenskap som en del tycks tro.

Jag anför detta som ett exempel på en situation där värderingar säkert spelar roll för ställningstagandet, och inget negativt i detta. All lagstiftning är en följd av politiska beslut, och politiken reflekterar de sociala intressekonflikterna och styrkeförhållandena i samhället. Det finns ingen ovan dessa konflikter stående. Även om vi skulle söka vara objektiva, måste vi se att vår attityd till vilka av dessa lagar som i tveksamma fall skall väga tyngst sker utifrån värderingsmässiga grunder. Dessa värderingar bör då göras av folkvalda i riksdagen som är avsättbara av folket, till skillnad från ämbetsmän. Därför är det så viktigt att slå vakt om KU som rätt instans att utföra den typ av granskning som vi i dag diskuterar.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! Jag vill också understryka att KU inte granskar sådant som varit föremål för rättslig prövning. Det skulle strida mot vad som är en viktig del av vårt system, nämligen ett självständigt domstolsväsende. I dessa kontokortsaffärernas och de skattefinansierade krognotornas dagar är det dock gott att konstatera att det som hittills framkommit i vad KU har kunnat granska härvidlag ligger på den nivån att det handlar om oklara regler och brister, som att det inte finns extern revision i regeringskansliet.

Detta kan tolkas som, och det vill jag gärna göra, ett hyggligt betyg åt den svenska öppenheten, åt riksdagens kontrollmakt, kanske också åt massmediernas arbete. Beslutsformerna inom regering och riksdag har ett starkt mått av stabilitet och prövade rutiner, liksom också kontrollen och traditionerna av öppenhet och insyn. Man kan fråga sig om de förhållanden som åtminstone hittills uppenbarats, främst på andra politiska plan, måhända hänger ihop med nya regler för delegation, mera svårkontrollerade beslutsformer och inbyggda mekanismer som gör att verksamheter som t.ex. representation förs undan till bolag och andra former av verksamhet där man tror att insynen är mycket mindre. Eller är det så att vår granskning i vissa avseenden är ett alltför grovmaskigt nät?

Fru talman! Jag tror att Kurt Ove Johansson har fel – och kommer senare att försöka leda det i bevis – om vem som politiserar när det gäller Omanfrågan. Här spänner ofta lagstiftningen mot mycket starka ekonomiska och politiska intressegrupper. Det militärindustriella komplexet i Sverige är liksom i många andra länder en mycket stark sådan intressegrupp, intresserad av att få till stånd viss krigsmaterielexport. Det ligger ibland nära till att man också på ett otillbörligt sätt kommer att tänja på de lagar och de beslut som är fattade och de restriktioner som gäller för den verksamheten. Men till detta och övriga sakärenden ber jag att få återkomma i det följande. Tack!

Anf. 10 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Årets granskning av regeringen i konstitutionsutskottet har inte lett till krav på ministrars avgång eller ens någon riktigt allvarlig kritik, i varje fall inte från en majoritet i riksdagens konstitutionsutskott.

Vi som är satta att granska regeringen har inte lyckats komma överens om att kritisera regeringen i någon större utsträckning. Detta beror dock inte på att det saknas möjligheter att fullgöra granskningsarbetet eller på att vi har en regering som är så fullkomlig att det inte går att kritisera den utifrån konstitutionella utgångspunkter.

Vi har ett antal viktiga granskningsärenden där KU borde ha reagerat. Fyra eller möjligen fem statsråd kunde ha fått hård kritik riktad mot sig, och det hade inte varit fel om några av statsråden känt sig tvungna att ta sin mats ur skolan – om det inte hade varit så att de flesta av dessa redan är ute ur spelet sedan Göran Persson bestämt sig för en rejäl ombildning av regeringen.

Det som har dominerat årets granskning är vapenexportaffärerna. Det handlar om några olika ärenden, bl.a. ett ärende som berör den

utveckling vi har sett de senaste åren, där mer och mer av vapenexporten har kommit att handla om internationella avtal, licensavtal och samarbetsavtal av olika slag. Men det kanske allra tydligaste fallet, där regeringens hantering borde och verkligen kan kritiseras ur konstitutionell synpunkt, handlar om vapenexportaffären med Oman. Det är ett, som jag menar, solklart exempel på en överträdelse av reglerna för vapenexport. Regeringen har låtit pengar och näringslivsintressen ta överhanden över mänskliga rättigheter och de spelregler som riksdagen har antagit. Därför borde både Jan Nygren och Mats Hellström, som har varit ansvariga statsråd för det här området under granskningsperioden, varit värda rejäl och hård kritik.

Leif Blombergs cyniska inställning till flyktingar har också i ett par olika ärenden framstått i sin brutala nakenhet och motsatsställning till t.ex. FN:s barnkonvention. Trots en strävan att få med så många som möjligt har varken moderaterna eller socialdemokraterna orkat följa med i kritiken av Leif Blombergs hantering av flyktingärendena. Jag kommer tillbaka till både vapenexporten och flyktingfrågorna senare i debatten i dag.

Men det är också alliansen Moderaterna och Socialdemokraterna som är den övergripande och vanligaste i betänkandet. Regeringspartiet och det största oppositionspartiet förenas av gemensamma intressen och går hand i hand i nio fall av tio. Mönstret går igen. Det är moderaterna och sossarna som allt mer tycks se sig själva som bevararna i svensk politik. Även i KU syns det här, och jag tror att bakgrunden ligger i en i grunden gemensam syn på samhället och näringslivet.

Men Moderaterna har också nyss varit utsatta för en relativt hårdhänt granskning och vill kanske inte kasta sten i glashus. Därför bildar man ett slags underförstådd allians med Socialdemokraterna. Eller finns det ett annat skäl? Anders Björck, varför har ni blivit så timida? Jag tycker att den blomma som Kurt Ove Johansson ville ge till Anders Björck och Moderaterna i dag var ganska symbolisk för hur det verkligen står till.

Det finns en del skribenter och debattörer som klagat över att vi saknar en ordentlig opposition i landet. Jag tror att denna klagan beror på att dessa, oftast uttalat borgerliga, skribenter har svårt att acceptera att det politiska landskapet håller på att förändras. Oppositionen i Sveriges riksdag, det parti som mest konsekvent fullgör också granskningsuppdraget, är i dag Miljöpartiet de gröna, följt av Vänstern och Folkpartiet.

Jag roade mig i går kväll med att tänka igenom reservationerna och räkna igenom dem. Vi i Miljöpartiet har i dagens betänkande skrivit under nio reservationer, där vi förordar en stramare granskning. Några pinnhål därefter kommer Folkpartiet och Vänstern. Det är definitivt inget självändamål att skriva många reservationer, men det visar ändå något om vilka ambitioner som finns. Socialdemokraterna och Centern är alldeles för insyltade i regeringsmakten för att klara av detta granskningsarbete fullt ut, menar jag. Nu har också Moderaterna i många stora frågor blivit Socialdemokraternas egentliga vapendragare.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Jag tycker att det är viktigt att också påtala Socialdemokraternas ansvar i konstitutionsutskottet. Förra året hade vi två f.d. regeringspartier som uttalade hård kritik mot egna regeringskolleger när det var befogat. Det får inte ses som acceptabelt att bara stryka sina egna medhårs. Om konstitutionsutskottet och riksdagens kontrollmakt skall fungera krävs det integritet från ledamöterna, inte partiloyalitet. Socialdemokraterna har i årets betänkande inte levt upp till det ansvar som man kan förvänta sig av dem, tycker jag.

Jag inser att det inte är en lätt uppgift att granska sina egna. Det är betydligt lättare för oss som inte har suttit i någon regering ännu att granska både f.d. regeringar och nuvarande regering. Men om man inte klarar av att granska sina egna visar man också att vi borde ha en annan ordning och att riksdagen inte är förmögen att granska regeringen, och det är ett dåligt betyg på riksdagen.

Ännu allvarligare är det kanske att flera oppositionspartier inte lyckats samla sig till ett kritiskt betraktelsesätt. Jag har nu suttit i riksdagen i två år, och en av de mest kännbara erfarenheterna tycker jag är just det som Anders Björck var inne på tidigare: att man kan ifrågasätta om riksdagen verkligen vill ha makt. Alltför ofta slår riksdagen ifrån sig så fort det handlar om att påverka och få inflytande över skeendet.

Den övergripande tendensen är också, som Kenneth Kvist var inne på tidigare, att regeringen stärks på riksdagens bekostnad. Riksdagen tappar mark och regeringens inflytande ökar, samtidigt som beslutsfattande flyttas över till Bryssel. Det visar sig också i många olika frågor, t.ex. den förändring av budgetprocessen som vi arbetar med i riksdagen. Också den stärker regeringens ställning, menar jag.

Ytterligare ett tecken på detta är det ärende som vi har att diskutera senare i dag som handlar om Henrik Westander och tillsättandet av ledamöter i Exportkontrollrådet. Att majoriteten i KU väljer att passa och låta regeringen bestämma över vilka som skall representera riksdagspartierna är ett tecken på en oerhörd svaghet hos riksdagen.

Jag skall också gå in litet grand på de granskningsärenden som kommer upp nu i början av betänkandet. Anders Sundström är den minister som mest uppenbart har begått ett formellt fel – näst efter det fel som begicks i vapenexportfrågan – som både kan och bör klandras. När han deltog i regeringsbeslutet om att bifalla HSB:s överklagande av Kammarkollegiets beslut om permutation av Stiftelsen Bostadskooperationens Garantifond var han jävig, vilket han själv också erkände under KU:s utfrågning. Det handlar om 11 och 12 §§ i förvaltningslagen som beskriver jävsregler och som säger att den som känner till omständigheter som kan antas utgöra jäv själv skall ge det till känna. Slutsatsen från KU är dock mild. Vi säger bara att statsrådet borde ha avstått från att delta i regeringens beslut.

Det är möjligt att KU borde ha reagerat hårdare och tydligare i bedömningen av Anders Sundströms agerande. Det hade i varje fall inte varit felaktigt med en hårdare skrivning till varnagel för både nuvarande och framtida statsråd.

Det är viktigt att hålla rent från den här typen av ohyra som snabbt kan växa sig in i regeringkansliet och den offentliga maktapparaten i

Sverige om man inte påtalar den tydligt. Helt klart är att Anders Sundström självmant borde ha anmält att det fanns en risk för jäv eftersom han tidigare innehaft en ledande post i HSB. Värt att notera är också här Anders Björcks och moderaternas vänsälla attityd, men kanske är det inte, som sagt, så lätt att granska när man sitter i glashus.

KU har också granskat ett par olika ärenden som handlat om myndigheternas självständighet och regeringens möjligheter att styra. Här tycker jag att det är viktigt att KU klart säger ifrån att statliga myndigheter och bolag inte får driva en egen politik på tvärs med vad riksdag och regering uttalat. Om företrädare för Vattenfall eller andra statliga bolag uttalar sig offentligt måste de vara medvetna om att de på goda grunder uppfattas just som företrädare för den verksamhet de är ansvariga för. Det här fastställer också KU i betänkandet, och jag tycker att det är bra. Vattenfall har i flera avseenden drivit en egen politik på tvärs med både riksdagsbeslut och folkomröstningar, menar jag. Jag ger Birgitta Hambræus rätt i den kritik som hon framförde.

Det här tangerar förresten en fråga som vi hade uppe i konstitutionsutskottet förra året efter initiativ från Miljöpartiet. Den handlar om statliga myndigheters rätt att bedriva lobbyverksamhet mot riksdag och regering. Vi har t.ex. ett ovanligt tydligt fall, där statliga Vägverket är medlem i Vägföreningen som är en mycket aktiv lobbyorganisation. Här reagerade majoriteten i KU för att åtgärder bör vidtas, men såvitt jag vet är Vägverket fortfarande medlem i Vägföreningen. Kanske kan det finnas anledning att ta upp den här frågan igen.

Jag vill yrka bifall till ett antal reservationer i betänkandet, men jag gör det när de kommer upp i den senare debatten.

Utnämningsspolitiken (avsnitt 14)

Anf. 11 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m)

Fru talman! Kammaran har ett flertal gånger, och det på moderat initiativ – det är ju vi moderater som driver de här frågorna – diskuterat olika regeringars utnämningsspolitik. Vi hade förra granskningsrundan tillfälle att särskilt titta på hur regeringen Carlsson skött rekryteringarna till höga EU-tjänster, välbetalda sådana, och vi kunde då konstatera att ett antal socialdemokratiska potentater hade fått välbetalda tjänster i EU-byråkratin. Vi kunde också konstatera att här inte förelåg några möjligheter för andra personer att söka tjänsterna, eftersom något ansökningsförfarande icke existerade. Vi kunde dessutom konstatera att det inte fanns några möjligheter till intresseanmälningar, och man hade inte heller uppmanat till sådana. Det var ett sätt att belöna människor, alternativt att se till så att man fick möjlighet att sparka ut människor som inte längre platsade men att ändå ge dem välbetalda tjänster.

Fru talman! Det är många som kanske tror att den gamla kungliga förläningspolitiken, som vi känner från historieböckerna, inte längre finns. Fru talman! Den finns på ett sätt som skulle fått även drottning Kristina och andra som var generösa med förläningar att känna sig ganska tafatta och generade, dvs. inför den mycket ohejdade förlä-

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Utnämningsspolitiken

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

Utnämningsspolitiken

ningspolitik som i dag bedrivs och som gynnar en del av den politiska klassen.

Det är väl ingen som på allvar kan hävda att regeringsformens 11 kap. 9 § i dag följs. Den säger uttryckligen att endast förtjänst och skicklighet får ligga till grund för statliga utnämningar. Det är möjligt att den här paragrafen är felaktig – jag tycker att den har sina förtjänster – och att man skall väga in ett antal andra kriterier. Det är möjligt att den typen av utnämningsspolitik inte längre fungerar i ett modernt samhälle. Jag hoppas att den gör det, men om vi antar att den inte gör det bör man sluta hyckla och inte hävda att det är förtjänst och skicklighet. Det utmanar ju alla matematiska sannolikhetskalkyler att personer som t.ex. inte längre platsar i en regering eller har mist sitt riksdagsmandat är de som därigenom mer eller mindre med automatik uppfyller regeringsformens krav på just förtjänst och skicklighet.

Jag har naturligtvis ingenting emot att det för vissa typer av tjänster är rimligt att politisk erfarenhet – under förutsättning att personerna i övrigt är värdiga – kan vara någonting som vägs in och som innebär ett plus. Det finns förvisso en hel del politiker som har skött ämbeten som landshövding, ambassadör och generaldirektör på ett förtjänstfullt sätt. Men det som är märkligt är att detta är någonting som uppenbarligen endast tycks gälla för människor med en viss partibok.

Fru talman! Får jag ge ett exempel. Det finns i dag icke en enda ambassadör som är moderat, som alltså har kvoterats in i UD-hierarkin. Det finns säkert ambassadörer som har moderata uppfattningar, men de har gått den långa vägen, dvs. börjat som aspiranter och genomgått normala inträdesprövningar. Men det finns faktiskt inte en enda ambassadör som kommer utifrån och som har en moderat politisk bakgrund.

Däremot finns det gott om socialdemokrater: Anders Ferm, Harald Fälth, Anders Thunborg, Sören Thunell, Torsten Nilsson på pressråds-sidan, etc. Det är människor som har kvoterats in utifrån. Det är väl ingen som på fullt allvar, ärade kammarledamöter, tror att det icke skulle finnas någon utöver de här personerna, någon från något annat parti, som skulle kunna göra utrikesförvaltningen lika stora tjänster som de med socialdemokratisk partibok. Men det finns faktiskt ingen moderat som har kommit in i utrikesförvaltningen efter en politisk karriär i dag. Det har tidigare funnits något fall.

Det här visar ju med övertydlighet att pratet om att politisk erfarenhet är viktig inte tillämpas generellt. Om tiden hade medgett det skulle jag ha varit beredd att gå igenom område efter område för att visa att samma system finns där.

Detta leder naturligtvis till att man vid regeringsskiftet i framtiden kommer att ta sig en funderare. Jag vill understryka att jag med beklagande har sett att vi riskerar att få ett *spoil system*. Det är ingenting som vi moderater förordar. Problemet är att andra riskerar att driva fram detta.

Jag tycker att det är väldigt viktigt att partiledare och andra tar en ordentlig diskussion om utnämningsspolitiken och försöker hitta en balans i denna som gör att vi inte hamnar i ett läge där det blir nödvändigt att vid regimskiftet vidta olika former av korrektiv. Det är inte bra

med en politiserad förvaltning, och det är allra minst, fru talman, bra med en smygpolitiserad förvaltning.

När jag nu har ordet vill jag instämma med Kenneth Kvist. Jag tycker att det är beklagligt att det icke finns något statsråd närvarande här från den regering som nu granskas. Åtminstone borde de ha suttit här under den inledande rundan. När jag var statsråd fann jag det vara en självklarhet, även om jag inte var föremål för granskning, att gå hit. Jag satt i bänken och lyssnade. Det är bara att konstatera att regeringen Persson icke visar den respekten för riksdagen.

Anf. 12 MATS BERGLIND (s)

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till anmälan i KU:s betänkande och avslag på Moderaternas reservation under den här delen.

Vid granskningen av regeringen Carlssons utnämningsspolitik har konstaterats, trots vad Anders Björck nyss påstod, att utnämningarna har följt regeringsformen, dvs. att vid utnämningarna av dessa tjänster har hänsyn tagits endast till förtjänst och skicklighet. Anders Björck ville göra gällande att ingen här i kammaren eller någon annan skulle vilja påstå att så har varit fallet. Då kan jag säga att det är ett enigt konstitutionsutskott, utom moderaterna, som har den här uppfattningen.

Under den tid som granskningen avser har ett drygt sextiototal myndighetschefer utnämnts, och vid den offentliga utfrågningen av Ingvar Carlsson i konstitutionsutskottet klargjorde han att han i fråga om 44 eller 45 av dessa personer inte hade någon vetskap om deras politiska hemvist. Det visar i sak att Anders Björck har fel när han påstår att det vid utnämningarna enbart tas hänsyn till de politiska partiböckerna.

Vi måste väl ändå vara överens – jag tror också att vi är det – om att politisk erfarenhet kan vara en viktig erfarenhet när det gäller den offentliga verksamheten. Men vi måste väl också inse att det, trots att det handlar om ett sextiototal personer, är mycket av tillfälligheter som gör vilka personer som står till förfogande, vilka meriter som efterfrågas varje gång, hur könsfördelningen ser ut, osv. Det är många saker som skall vägas in för en regering vid vissa av de här utnämningarna.

Men det viktigaste måste väl ändå vara att man efter det att utnämningen har skett lämnar partiboken åt sidan och tjänar den sittande majoriteten. Här är väl den avgörande frågan hur det fungerar och, som Anders Björck ondgjorde sig över, hur de anställda ser på detta. Jag kan inte finna att det har uppstått några som helst problem.

Här borde väl debatten egentligen ha varit slut och allting varit frid och fröjd, och den totala enigheten skulle ha brett ut sig. Så skulle fallet naturligtvis ha varit om inte detta varit Anders Björcks favoritfråga. Jag förstår att Moderaterna i dessa tider är i desperat behov av att försöka hitta en partiprofil, men i denna fråga är det att koka soppa på en spik.

Anders Björck påstod i sitt inlägg här att han inte vill förorda något nytt system när det gäller utnämningsspolitiken, men i den reservation som moderaterna har lämnat kan man läsa: ”Eftersom en regering måste ha förtroende för att myndighetscheferna lojalt genomför regeringens politik är detta en naturlig utveckling.” Då tycker jag att det är dags att moderaterna försöker bestämma sig.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

Utnämningsspolitiken

Är det här nu någonting som moderaterna anser är så fel så är det ändå en naturlig utveckling enligt er egen reservation. Det måste väl vara något av en logisk kullerbytta! Moderaterna hävdar ju alltid att det är för mycket som styrs av politikerna – det är ju andra, gyllene krafter som skall lösa alla problem. Men i reservationen i konstitutionsutskottets betänkande säger man att det är en naturlig utveckling i utnämningsspolitiken att ändra den nuvarande ordningen.

Jag tycker att det är på sin plats att vi i någon mån försöker komma överens om vilken inriktningen skall vara. Det jag kan förstå av tonläget i Anders Björcks anförande är att det väl måste vara någon moderat som känner sig förbigången; i sitt inlägg anspelade han ju hela tiden på att moderaterna inte har fått någon sådan utnämning. Vilken moderat det är som känner sig förbigången är det bara Anders Björck som vet.

Anf. 13 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik

Fru talman! Mats Berglind tycks ha litet problem med syftningen när han läser innantill. Vi konstaterar i den moderata reservationen att vi på grund av den socialdemokratiska utnämningsspolitiken riskerar att i Sverige få ett system där man vid regimskiftet kan tvingas till utbyten på olika tjänster, vilket lagstiftningen medger. Det står uttryckligen att det är på grund av den socialdemokratiska utnämningsspolitiken som vi riskerar detta. Det är bara att läsa innantill. Det står: "Utskottet menar att granskningen har visat att regeringen Carlsson har utnyttjat utnämningsspolitiken till det egna partiets fördel. --- I praktiken har därmed" – 'därmed' syftar på det jag nyss läste upp – "dörrarna öppnats för ett system" osv.

Det är väl inte så att Mats Berglind tror att utnämningen av Mats Hellström till ambassadör i Bonn, en av våra viktigaste ambassadörsposter, hade någonting att göra med att han hyser kärlek till utrikesförvaltningen? Det var en följd av en regeringsombildning.

Inte tror väl Mats Berglind att utnämningen av Sten Heckscher till rikspolischef hade någonting att göra med att han är bra på att svinga batongen och har en lång bakgrund som fotpatrullerande polis? Den var en följd av att han inte platsade i den regering som han då satt i.

Inte tror väl Mats Berglind att Sture Ericsons utnämning till chef för ett ämbetsverk under Försvarsdepartementet hade någonting att göra med att han är intresserad av den verksamheten? Den var direkt kopplad till att han icke blev omvald som riksdagsman.

Jag skulle kunna fortsätta uppräkningsen. Det är väl ingen större svårighet att se orsakssambanden!

Anf. 14 MATS BERGLIND (s) replik

Fru talman! Anders Björck tog upp utnämningen av ett antal personer. Av naturliga skäl har jag inte tillgång till deras meritlista på det sätt som regeringen har vid sina utnämningar.

Men Anders Björck nämnde Mats Hellström. Jag tycker personligen att det är ett bra exempel på en person med ett politiskt kunnande och politiska meriter som duger även för det uppdraget. 27 år i riksdagen och statsrådserfarenhet från olika områden är naturligtvis merite-

rande för det uppdrag han nu får. Jag är övertygad om att han kommer att sköta det alldeles utmärkt. Om det sedan har funnits någon annan kandidat till den posten känner jag inte till.

När det gäller Sten Heckscher sade ju Ingvar Carlsson vid utfrågningen klart och tydligt – jag utgår från att Anders Björck lyssnar när vi kallar in före statsministern till en utfrågning – att det inte var på statsrådsmeriterna som Sten Heckscher hade fått erbjudandet att bli rikspolischef, utan det var hans juridiska kunskaper och den juridiska bakgrunden som var meriterna.

Jag förstår att det aldrig har slagit Anders Björck att han kanske har fel. Men i moderaternas reservation står det: "Utskottet menar att granskningen har visat att regeringen Carlsson har utnyttjat utnämningsspolitiken till det egna partiets fördel." Men utskottet är ju enigt om att det *icke* är fallet. Att Anders Björck har den uppfattningen får stå för honom. Men det faktum att Anders Björck har den åsikten är ju inte något bevis.

Jag fick aldrig svar på vilken moderat det är som känner sig så förnämad att det föranleder den här debatten.

Anf. 15 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik

Fru talman! Jag tycker att Mats Berglind visar en närmast häpnadsväckande naivitet när han tror att det uteslutande handlar om att de personer som har nämnts har utnämnts på grund av förtjänst och skicklighet och att inga partipolitiska hänsyn har tagits. Det kan Mats Berglind bara inte mena! Som jag här har visat finns det ju ett orsakssamband med att man av olika skäl har velat bli av med personen i fråga.

Som riksdagsledamot vet väl Mats Berglind ändå hur man skriver en reservation. Vi står för åsikterna i reservationen. Det är det som vi vill att kammaren skall rösta för om det går till omröstning. Att vi inte skulle ha rätt att ha en egen uppfattning och skriva som vi vill i vår reservation förefaller ganska så märkligt.

På en punkt har Mats Berglind rätt: Det är Moderata samlingspartiet som driver kampen mot en utnämningsspolitik som vi menar icke följer regeringsformens bud om förtjänst och skicklighet, som inte tar till vara politiska erfarenheter ur olika partier, som inte leder till att vi rekryterar de bästa cheferna till statliga ämbetsverk, myndigheter, ambassader eller vad det nu kan vara. På den punkten har Mats Berglind alldeles rätt; det är Moderata samlingspartiet som driver de här frågorna, och det är vi faktiskt stolta över. Men vore det inte bättre om man försökte skapa någon form av ordning och reda? Alternativet är att ändra stadgandena i regeringsformen.

Anf. 16 MATS BERGLIND (s) replik

Fru talman! Nog får moderaterna ha vilken åsikt de vill, Anders Björck, och nog får de skriva sin reservation på *sitt* sätt. Det var inte det jag invände mot. Jag kanske uttryckte mig otydligt, men jag menade att det som står i moderaternas reservation ju inte kan påstås vara sanningen. Det är en partsinlaga som beror på att moderaterna känner sig förbigångna, men i den sakliga granskning som konstitutionsutskottet

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

Utnämningsspolitiken

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

Utnämningsspolitiken

har gjort finns det i övrigt en stor majoritet för att regeringsformens stadganden har följts vid alla dessa utnämningar. Att Anders Björck sedan har en annan uppfattning i den frågan överlåter jag åt honom att bekymra sig över.

Man kan ta andra exempel. När den borgerliga regeringen lämnade över 1994 fanns det tolv borgerliga och sex socialdemokratiska landshövdingar. Det fanns ingen från Vänsterpartiet och ingen från Miljöpartiet heller. Att landshövdingarna rekryteras på partipolitiska meriter är kanske ännu vanligare. Men att det ibland blir en viss snedfördelning behöver ju inte motivera denna oerhörda misstanke, att det bara är socialdemokrater som kommer i fråga.

Men nu börjar vi ändå närma oss svaret på den fråga jag ställde, nämligen vilken moderat det är som känner sig förbigången. Av hettan i Anders Björcks inlägg skulle jag vilja dra slutsatsen att det väl är han själv som känner sig förbigången.

Anf. 17 KENNETH KVIST (v)

Fru talman! Den gångna debatten har handlat om vilka partier som gynnas eller inte gynnas. Jag skulle vilja säga att jag har anslutit mig till majoritetsskrivningen därför att den trots allt inte betyder alldeles för mycket när det gäller politiseringen av tjänstetillsättningen.

Jag tycker emellertid att frågan bör lyftas till ett litet annorlunda plan. Jag har egentligen rakt motsatt perspektiv på frågan än det som förste vice talmannen redovisar.

Vi har till den högre utbildningen i vårt land en mycket klar och tydlig social snedrekrytering. Ungdomar ur vad vi kan kalla överklassen befolkas högskolorna i långt högre grad än vad dessa klassers andel av befolkningen skulle motivera. Det gäller också vid tillsättandet av högre tjänster inom statsförvaltningen. Vi har en utomordentligt stark social snedrekrytering till höga tjänster inom statsförvaltningen, som gör att vi har en byråkrati med en klart borgerlig prägel.

Frågan är inte ordentligt undersökt. Den känsla man har är egentligen att socialdemokratiska regeringar bara på ett marginellt sätt har påverkat denna sociala snedrekrytering.

Det finns också en annan sak i sammanhanget. Jag har inte sett någon anledning att på grundval av det material vi har gått igenom i utskottet ifrågasätta de gjorda utnämningarna. Jag vill när jag godkänner utskottsmajoritetens skrivningar ändå till kammarens protokoll notera att vi också märker vilka som över huvud taget aldrig kommit i fråga för sådana tjänster som det är fråga om. Det är människor med företrädesvis vänsterradikala idéer, miljöaktivister, aktivister i solidaritetsrörelser osv. De har aldrig kommit i fråga för dessa tjänster. Människor med högeråsikter finns det trots allt gott om, även om en del kanske formellt har en socialdemokratisk partibok. Vänsterradikaler saknas helt.

Det kan inte vara fel på vänstermänniskornas sakliga meriter. Det behöver bara ta ett par år efter det att man avsvurit sig tidigare åsikter eller bytt politisk fot innan man t.o.m. är kvalificerad nog att ingå i

själva regeringen. Här, om någonstans, finns det social och politisk diskriminering.

Med dessa anmärkningar har jag ändå ingenting att erinra mot de ställningstaganden som har gjorts för de utnämningar som faktiskt har gjorts, utan kan acceptera utskottsmajoritetens skrivningar på denna punkt.

Prot. 1995/96:101
Granskning av
29 maj
regeringen

Utnämningsspolitiken

Anf. 18 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Fru talman! Jag skulle vilja tillägga några saker till denna debatt, trots att jag inte anmält mig tidigare. De har sin utgångspunkt i de brösttoner som hörs både från moderat och från socialdemokratisk sida i diskussionen om dessa frågor.

Det är endast sakliga grunder såsom förtjänst och skicklighet som skall ligga till grund för regeringens utnämningsspolitik. Dessa tjänster – det är ofta generaldirektörer, landshövdingar osv. – utannonseras inte. Det är ingen som söker. Det betyder att den vägning som sker i normala fall när statliga tjänster tillsätts vanligtvis inte sker. Det är ett slags *head hunting*. Man tar folk som man känner till och som man vet har varit duktiga på andra håll.

Det sannolika är väl att det finns fler socialdemokratiska verkschefer än t.ex. borgerliga, och vissa partier saknas förmodligen helt. Det kan vara ett utslag av att socialdemokrater oftare arbetar inom offentlig sektor än borgerliga politiker och människor som jobbar inom privat sektor.

Jag tycker att det är litet av ett hyckleri, fru talman, att använda dessa brösttoner i diskussionen om dessa frågor. Jag ser det som ganska naturligt att vissa regeringar känner till fler av sin egen partifärg. Men det är bra att vi ägnar dessa frågor uppmärksamhet i utskottet och att vi håller öga på dem, för en sak får inte ske. Kvaliteten får inte försämras när det gäller verkschefer. Utskottet understryker att även politiska meriter kan vara vägledande och uppfylla kravet att kvaliteten inte skall sjunka när det gäller våra verkschefer.

Anf. 19 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m)

Fru talman! Kenneth Kvist klagade över att representanter för vissa partier förbigås. Inom det parti som Kenneth Kvist representerar har man löst det på ett utomordentligt fiffigt sätt. Man byter parti, och sedan blir man statsråd ganska kvickt. Jag är övertygad om att Kenneth Kvist, när också han har bytt parti, har en ljus framtid i olika avseenden när det gäller positioner. Han behöver inte misströsta. När partiboken är utbytt kan också han omfattas av det svenska förläningssystemet. Känner jag honom rätt kan vi nog se fram emot ytterligare något parti-byte. Lycka till i den omvandlingen!

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

Utnämningsspolitiken

Jag tycker att utskottets ordförande har en mycket viktig poäng. Varför bråkar vi om detta? Mats Berglind tycks tro att det är för att några känner sig förbigångna. Han frågar vem jag talar för.

Jag talar i varje fall inte för dem som har tackat nej till höga utnämningar. Jag för inte deras talan, även om det kanske skulle finnas anledning att göra det. De som har gjort det klarar sig nog, för de har många anbud. De har haft så många poster att de inte känner sig särskilt illa klämda.

Problemet är just det som Birgit Friggebo pekade på. I ett privat företag är det självklart att man med yttersta omsorg försöker få fram en chef – det är inte alltid man lyckas – som uppfyller en viss bestämd kravspecifikation. Vederbörande skall vara utomordentligt duktig, helt enkelt. Allt annat är ovidkommande. Det är naturligtvis ytterst en fråga om en effektiv statsförvaltning och ett bra skött land. Det är kvaliteten och ingenting annat som jag är ute efter när det gäller chefstjänster.

Anf. 20 KENNETH KVIST (v)

Fru talman! Jag kan lugna förste vice talmannen på en punkt, eller kanske tvärtom förskräcka honom. Jag kommer att fortsätta att stå ordentligt till vänster i politiken, och kommer nog icke, vare sig med tanke på det ena eller andra, att byta parti.

Anf. 21 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m)

Fru talman! Det var i och för sig en intressant upplysning. Men lova inte för mycket, Kenneth Kvist! Jag har hört sådana tongångar förut.

*Krigsmaterielexport-
frågor –
organisationen m.m.*

Krigsmaterielexportfrågor – organisationen m.m. (avsnitt 15.2–15.5)

Anf. 22 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! När riksdagen i vintras beslutade att inrätta en ny myndighet för att hantera vapenexportfrågor beslutade man också att det skulle inrättas en exportkontrollnämnd med representation från alla riksdagspartier.

När Miljöpartiet sedermera beslöt att nominera den kände vapenexports- och fredsforskaren Henrik Westander tog det hus i h-vete. Minister Jan Nygren blev minst sagt väldigt upprörd. Han framförde en lång rad argument för att Henrik Westander inte borde representeras i Exportkontrollrådet.

Jag menar att Henrik Westander är en utomordentligt kunnig kritiker som har gjort hela landet en stor tjänst genom att ihärdigt granska och avslöja både regeringen och krigsmaterielindustrin. Han har avslöjat att man har kringgått riktlinjer och regler för vapenexport. Därmed har han också bidragit till ett mer mänskligt samhälle.

Regeringens agerande är mer tvivelaktigt. Normalt accepterar regeringen de nomineringar som görs av olika partier till nämnder och råd. I det här fallet har dock regeringen frångått normal praxis och beslutat att inte acceptera Henrik Westander som Miljöpartiets representant i Exportkontrollrådet.

Jag menar att regeringen därigenom har övertolkat sin utnämningssmakt. Regeringen har den s.k. utnämningssmakten. Men jag anser inte att det innebär att regeringen suveränt skall bestämma över vilka som skall representera de olika partierna. Man skall utgå från partiernas val och nomineringar. Det bör i särskilt hög grad gälla när det finns ett riksdagsbeslut i botten som reglerar att nämnden i fråga skall vara parlamentariskt sammansatt.

De argument som regeringen till en början framförde handlade t.ex. om att Henrik Westander inte har förtroende i industrin. Därför var det inte lämpligt att en sådan ledamot skulle utses. Det kan hända att hela Exportkontrollrådet inte faller i nåd hos industrin, men det finns en poäng med det. Det är faktiskt inte industrin som skall utse Exportkontrollrådet. Man bör utse människor som står fria i förhållande till industrin, särskilt i ett läge när man vet att det finns representanter både i den tidigare rådgivande nämnden och i Exportkontrollrådet som står industrin väldigt nära och som gör allt för att liberalisera riktlinjer och ge så många tillstånd som möjligt. Därför finns det anledning att också någon som har en mer kritisk inställning – och som kan driva den uppfattningen med en djup och bred kompetens – finns med.

Ett annat argument var att Henrik Westander inte var medlem i Miljöpartiet de gröna. Därför kunde han inte få vara med i den här nämnden. Han blev medlem i Miljöpartiet de gröna, eftersom han delade de värderingar som vi har. Men det hjälpte inte.

Långt efter det att riksdagen hade fattat beslut – ett bra tag efter det att Jan Nygren och regeringen hade gått i taket på grund av Miljöpartiets nominering – kom argumentet att Exportkontrollrådets ledamöter måste ha en parlamentarisk anknytning. Definitionen på en parlamentarisk anknytning var att man skulle vara riksdagsledamot eller ha varit det. Då hade man äntligen lyckats hitta en formulering som innebar att man med ansiktet någorlunda i behåll kunde vägra Henrik Westander tillträde till Exportkontrollrådet och påstå att man hade torrt på fötterna.

Den argumenteringen har majoriteten i konstitutionsutskottet glad i hågen köpt. Eftersom regeringen sent omsider har sagt att man måste vara riksdagsledamot eller ha varit det anser också KU att det måste vara så. Man har inte brytt sig om att det inte fanns ett andetag om det i propositionen från regeringen eller i det betänkande som riksdagen senare ställde sig bakom.

Det allvarligaste i dag är därför att KU i stället för att hävda riksdagens och riksdagspartiernas ställning väljer att huka och böja på ryggen så mycket att det innebär att regeringen får en ännu starkare ställning i framtiden. Detta är en tendens i tiden. Regeringen vinner inflytande i förhållande till riksdagen, och riksdagen samtycker. Vi ser samma sak när det gäller EU-frågan och budgetprocessen – som jag var inne på tidigare.

Jag tror att man måste ställa frågan om parlamentet håller på att bli en ren potemkinkuliss. Det är ett stort vackert hus med många människor i full sysselsättning som med stor iver vill göra massor av saker, men de står utan makt och inflytande. Orsaken tycks vara att riksdagen

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Krigsmaterielexport-
frågor –
organisationen m.m.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

helt enkelt inte vill ha makt. Frågan om vilka som skall utses till ledamöter i Exportkontrollrådet är ytterligare ett bevis på att den tesen håller. Det är tragiskt, men så tycks det vara, fru talman.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 23 PÄR-AXEL SAHLBERG (s)

Fru talman! Vapenexportprinciperna har också i år gjort att ett antal granskningsanmälningar har väckts. En del av dem gäller en diskussion om de politiska principerna för vapenexport. Men den frågan handläggs inte på detta sätt av konstitutionsutskottet. Det gör däremot frågan om den anmälda regeringen följer de principer som riksdagen har beslutat om och de allmänna riktlinjer och den praxis som gäller. I en del av anmälningarna vill man gärna gå förbi de nu gällande principerna och i stället driva sina uppfattningar i vapenexportfrågorna. Peter Eriksson har just gjort sig till tolk för det.

Vapenexportfrågorna innebär i flera fall administrativa rutiner. Vi kan väl ha litet olika synpunkter, både mellan och inom partierna, om hur Sveriges vapenexport skall se ut. Politiskt råder det dock en stor samsyn om att en värld av oroshärdar behöver sina försvarsinstrument. Också världssamhället har ju genom FN:s insatser de senaste åren visat att det finns ett behov av vapenstyrka när det gäller insatser där människoliv och framtid står på spel. Sveriges försvar och vår egen industri är här inget undantag.

Därför är det anmärkningsvärt och beklagligt att Miljöpartiet har använt frågan om Exportkontrollrådet till en fråga om de politiska principerna för vapenexporten.

Man valde att rekrytera en icke partiansluten person, Henrik Westander, som ledamot till rådet. Jag tvivlar inte ett ögonblick på att det mer handlade om att driva frågan om vapenexportpolitiken än om att utse en ledamot till ett parlamentariskt relaterat råd som kan bidra med kunskap om de länder till vilka export faktiskt sker.

Jag har gjort en sammanfattning av vad Peter Eriksson från Miljöpartiet skriver i reservation 2:

För det första har regeringen frångått praxis. För det andra har regeringen övertolkat regeringens utnämningsmakt. För det tredje har regeringen på ett sent stadium ställt kravet att ledamoten skall ha en parlamentarisk anknytning.

Exportkontrollrådet efterföljde tidigare råd för politisk koordination av vapenexportfrågorna. I samtliga versioner av detta råd har den parlamentariska anknytningen antingen varit självklar eller varit utsagd i reglementen. På denna punkt har alltså Miljöpartiet fel.

Statliga myndigheter och för all del också utredningar och kommittéer och det aktuella rådet är på olika sätt utlöpare av regeringsmakten. Antingen tar regeringen sitt ansvar eller så överlämnar regeringen makten till andra instanser. Det självklara är att regeringen ansvarar för sitt fögderi. Miljöpartiet anser att det är att övertolka. Det synsättet är man helt ensam om.

Såväl kds som v, vilka liksom Miljöpartiet inte tidigare varit representerade i de aktuella råden, valde att anpassa sina nomineringar till

gällande praxis och regeringens önskemål. Miljöpartiet däremot obstruerar och lämnar sin stol tom.

Ett enigt utskott lämnar Miljöpartiet ensamt i sin klagan. I stället för att få en konstitutionell granskning har vi fått en klagolåt från Miljöpartiet. Det är bara att beklaga att Miljöpartiet inte tar sitt ansvar vare sig i riksdagsarbetet eller i KU:s granskning utan driver sina egna intressefrågor och väljer att göra det med en i sakfrågan kontroversiell icke-medlem. Det är ett tråkigt fattigdomsbevis. Utförmningen av svensk vapenexportpolitik sker inte i Exportkontrollrådet utan med andra instrument, och det borde Miljöpartiet veta!

Anmälan riktar sig mot Jan Nygren. KU har enhälligt, så när som på Peter Eriksson, konstaterat: "Utskottet finner mot den angivna bakgrunden att regeringen handlat formellt korrekt och i överensstämmelse med etablerad praxis i det här aktuella utnämningsärendet."

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till utskottets anmälan KU:s granskningsbetänkande och avslag på reservation 2.

I mitt avsnitt finns även frågorna om förändringen av rådgivande nämndens organisation och den försening i ny tillsättningen som därmed uppstod. Där är utskottet enigt. Dock var vi kritiska till att den nya rådgivande nämnden blev så försenad.

Det finns i år egentligen bara en fläck i KU:s granskningsbetänkande, och det är Miljöpartiets klagolåt i detta ärende. Granskningsärendet blir därför en kritik mer mot Miljöpartiet än mot regeringen, och det var ju knappast meningen med den konstitutionella granskningen i konstitutionsutskottet.

Anf. 24 PETER ERIKSSON (mp) replik

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en rak och enkel fråga till Pär-Axel Sahlberg efter de bröstoner som kom fram när han sade att Miljöpartiet driver intressefrågor i stället för att anpassa sig till regeringens önskemål. Det är tragiskt att Miljöpartiet skall behöva vara så obstruerande, låt det.

Varför, anser Pär-Axel Sahlberg, har vi tillsatt ett parlamentariskt råd i det här fallet – Exportkontrollrådet? Varför har vi ett riksdagsbeslut som säger att riksdagspartierna skall vara representerade? Vad är det för skillnad på detta och att bara tillsätta tjänstemän för att göra samma sak? Kan Pär-Axel Sahlberg redogöra för det?

Anf. 25 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Jag beklagar att Peter Eriksson ställer den frågan nu och inte för några månader sedan. Då hade vi kunnat se till att ni också hade förstått vilken fråga det är vi har på bordet.

När det gäller rådets uppgift framgår det väldigt tydligt att det är att tillföra myndigheten sakkunskap och kontinuerlig inblick i relevanta utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska frågor.

Men det här med parlamentarisk anknytning är aningen förrädisk. Alldeles nyss stod Peter Eriksson och talade om att de statliga myndigheterna inte skulle ha rätt att utfärda och driva en egen politik. I den här frågan gäller dock en helt annan logik. Här skall en statlig myndighet i

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

form av Exportkontrollrådet bedriva en egen politik. Detta visar att Miljöpartiet inte har satt sig in i de konstitutionella förutsättningarna i sak utan bara driver sin egen fråga.

Jag skulle vilja påminna Peter Eriksson om den fråga han ställde till Jan Nygren vid den offentliga utfrågningen: Borde det inte vara en tillgång för ett råd av detta slag att också ha med personer som har en kritisk utgångspunkt?

Nu frågar jag: Vad innebär det i ett råd av den här karaktären annat än att driva politik? Är det vad Peter Eriksson och Miljöpartiet avser och anser i den här frågan?

Anf. 26 PETER ERIKSSON (mp) replik

Fru talman! Nu tycker jag nog att Pär-Axel Sahlberg har snärjt in sig ganska mycket. Han jämför alltså ett statligt bolag med ett parlamentariskt råd som skall ge råd till regeringen och tolka riksdagens riktlinjer. Det, menar jag, är politik. Det är därför vi har ett parlamentariskt tillsatt råd. Utifrån den kompetens som finns i riksdagspartierna, den kunskap och de olika värderingar som finns i landet skall man ge regeringen råd innan den beslutar sig i de här frågorna.

Därför tycker jag att det finns ett speciellt värde i att också ge rådet den kompetens, de olika värderingar och de olika synsätt som de olika riksdagspartierna representerar. Då känns det väldigt märkligt när Pär-Axel Sahlberg talar om att riksdagspartierna måste anpassa sig till regeringens önskemål. Då förlorar man ju själva poängen med att ha ett parlamentariskt råd. Då kan man lika gärna tillsätta tjänstemän som sköter om detta, eller en ren myndighet.

Därför tycker jag inte alls att det är något slags konstig logik att å ena sidan säga att myndigheter inte bör driva politik mot riksdag och regering och å andra sidan säga att ett råd som riksdagen beslutar om och regeringen tillsatt skall driva politik. Det är logiskt att det finns en skillnad däremellan, eftersom det finns en parlamentarisk anknytning i och med att det sitter representanter för de olika partierna i rådet.

Anf. 27 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Jag kan inse att det inte alltid är lätt att förstå vad det är vi talar om. Men efter den här ganska omfattande genomgången som konstitutionsutskottet har gjort hade det varit roligt att få höra i varje fall ett spår av ny kunskap hos Peter Eriksson. Jag förstår dock nu att begreppet "parlamentariskt sammansatt" har vilsefört Miljöpartiet och Peter Eriksson. Detta är i egentlig mening ingen parlamentarisk kommitté. Det är inte riksdagens kommitté, utan det är en utlöpare av regeringsmakten.

Vi har ett system i det här landet som jag tycker att vi skall vara tacksamma för, nämligen en stor konsensusstruktur. Vi samordnar de politiska verksamheterna med det som Anders Björck tidigare kallade för en enpartiregering, och det är alldeles korrekt. Detta är att betrakta som en myndighet.

Andra frågor som Peter Eriksson ställde i den offentliga utfrågningen visar återigen att han inte förstått sambandet. Han frågade: Är det

rent generellt ur demokratisk synpunkt en eftersträvarsvärd ordning att majoriteten självsvåldigt utser de personer som skall representera minoriteten? Det är inte fråga om en majoritet och en minoritet! Det är fråga om en regering, med det speciella myndighetsansvar som regeringen har, som agerar gentemot de politiska partierna.

Nu, Peter Eriksson, borde väl frågan ändå vara klar?

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 28 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m)

Fru talman! Det är med försvarsmaterielexport som med parfym – synd att den behövs och tur att den finns. Den är en nödvändig förutsättning för den svenska alliansfria försvarspolitik. Vi skulle inte klara oss, och vi skulle inte ha råd att betala de kostnader som behövs för att hålla det svenska försvaret i ett materiellt gott skick om vi inte hade möjligheter till viss export.

Nu är det emellertid inte den frågan vi diskuterar här i dag. Försvarsmaterielexportfrågorna är förvisso intressanta men de hör generellt sett inte riktigt hemma i det här sammanhanget. Det finns andra tillfällen för kammaren att diskutera detta.

Nu diskuterar vi bl.a. det faktum att vi mellan den 8 oktober 1994 och den 1 juli 1995 inte hade någon ordinarie krigsmaterielinspektör. Vi diskuterar det faktum att det under fem månader inte fanns någon parlamentariskt sammansatt nämnd som kunde ge regeringen de råd som den här nämnden skulle göra i försvarsmaterielexportfrågor.

Fru talman! Utskottet konstaterar att detta är en alltför lång tidsutdräkt. Det finns anledning att instämma i det. Jag tycker att det är bra att utskottet har samlat sig till en enig skrivning. Utskottet har ju tidigare kritiserat andra regeringar, med all rätt, när det har varit alltför långa vakanser när det gäller t.ex. chefer för statliga ämbetsverk.

I det här fallet finns det anledning att lägga till en sak. Det här var onödigt. Regeringen och det ansvariga statsrådet Mats Hellström skulle kunnat snabba på den här processen. Resultatet blev ju, som vi kunde konstatera i det s.k. Omanärendet, att man inte kunde ha en normal beredning, vilket med all säkerhet trasslade till ett och annat. Vi kunde också konstatera att det uppstod svåra balanser. När den nya nämnden äntligen kom i gång någon gång på sensommaren 1995 var det många ärenden som låg och väntade och som man under icke obetydlig tidspress var tvingad att försöka beta av.

Fru talman! Detta var onödigt. Med litet större administrativ skicklighet hade regeringen kunnat undvika detta. Det är bra att utskottet har enat sig till ett gemensamt kritiskt uttalande.

Anf. 29 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Anders Björck slutade med att vi ändå var eniga i vårt yttrande. Vad Anders Björck inte sade var ju att det fanns andra vägar att föra den här dialogen under den i och för sig olyckliga fördröjningen av utseendet av de nya ledamöterna. Men det har ju också förklarats ganska väl i utskottets egen bedömning.

Avslutningen av utskottets bedömning säger: ”Utskottet finner ingen anledning till kritik av regeringens förfarande att för en övergångs-

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

period, i avvaktan på riksdagens beslut om en ny organisation m.m. på krigsmaterielexportområdet, utse ledamöter i rådgivande nämnden enligt tidigare ordning.”

Det låter litet mer när Anders Björck talar om det. Det är viktigt att betona att det finns ett missnöje med fördröjningen från utskottet, men i övrigt riktas ingen kritik. Detta går att förklara genom de omständigheter som fanns. Det fanns andra sätt att sköta den här samordningen, vilket också gjordes.

Anf. 30 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik

Fru talman! Jag är naturligtvis alldeles otröstlig om Pär-Axel Sahlberg uppfattade mitt lilla inlägg som en otillbörlig kritik mot någon av hans partivänner. Jag trodde att vi var överens om en formulering. Jag tolkade att det fanns litet av kritik i den. Men om nu Pär-Axel Sahlberg känner sig mycket illa till mods får jag väl säga att det bara handlade om ett milt litet påpekande.

I själva verket är det nog så att vi var överens i utskottet om att detta inte var riktigt lyckat. Jag tycker att det är bra om utskottet kan driva en konsekvent linje i de här frågorna. Som jag sade, fru talman, har jag även varit med och kritiserat regeringar som har varit mig mera närstående när vakanser har uppstått. Det är inte rimligt att man har så långa vakanser som detta faktiskt handlade om. Här berodde vakanserna inte på några politiska problem. De berodde på att man visade en administrativ oskicklighet. Det borde vi väl ändå kunna vara överens om att milt och försynt påpeka.

Jag är naturligtvis ledsen om Pär-Axel Sahlberg också är mycket ledsen.

Anf. 31 HÅKAN HOLMBERG (fp)

Fru talman! Under nästa rubrik kommer jag att säga något utöver det som redan har sagts från talarstolen, bl.a. av Anders Björck, om dessa fem månader och konsekvenserna av dem för t.ex. Omanärendet.

Nu tänkte jag bara göra några reflexioner om det som debatten i övrigt i första hand har handlat om, nämligen den s.k. Westanderhistorien. På den här punkten gör Folkpartiet samma bedömning som majoriteten i utskottet, även om vi i och för sig har en del kritiska synpunkter på ett och annat som handlar om vapenexport.

Men här är det alltså fråga om något annat. Det är en viktig distinktion mellan den hållning som jag uppfattar att vi intar och den som jag uppfattar att Miljöpartiet intar, där det principiellt handlar om vapenexporten från alla tänkbara utgångspunkter. Man är emot den under alla förhållanden och agerar därefter. Det står naturligtvis detta parti fritt att göra det.

Men här har vi ändå en fråga där vi bör vara ganska noga med vad som gäller. Regeringen har i princip möjlighet att utse dem som den vill. Redan av det skälet måste man dra slutsatsen att någon kritik mot att regeringen aktivt har utövat den rätten inte gärna kan riktas. Det är ändå regeringen som har det övergripande ansvaret för hur myndigheternas arbete bedrivs.

Det finns en förhistoria med en koppling som man tidigare har ansett vara naturlig mellan hanteringen av krigsmaterielfrågor och Utrikesnämnden samt en koppling till riksdagsledamotskap eller något jämförbart. Egentligen är det ganska enkelt.

Men man kan också se frågan på ett annat sätt, om man har lust. Man kan fråga sig vad som hade blivit följden för Exportkontrollrådet och för Westander själv och hans nya parti om nomineringen mot all förmodan hade godtagits. Skulle Westander i någon tänkbar fråga kunna inta någon annan hållning än att avvisa varje tänkbar vapenaffär? Det är svårt att tänka sig det. Då hade han ju rimligen anklagats för svek av dem som såg en poäng med att han satt där. Om man ser saken på det sättet är naturligtvis frågan vad som egentligen var vitsen med att nominera Westander.

Det förefaller mig som om Miljöpartiet knappast kan ha väntat att detta skulle gå igenom av det enkla skälet att arbetet i det här organet ändå bygger på att det finns en viss enighet om åtminstone vilket regelverk som för närvarande gäller och att man har att arbeta inom det. Det bygger också på att det finns ett visst förtroende mellan de intressen som möts där. En person som anser att hela regelverket är illegitimt har naturligtvis vissa svårigheter att arbeta i ett sådant organ, skulle jag föreställa mig. Det hade varit en annan fråga om Westander hade nominerats till en allmän utredning om vapenexportens framtid eller något sådant. Men det var alltså inte detta det gällde, och därav kommer den slutsats vi har dragit.

Anf. 32 PETER ERIKSSON (mp) replik

Fru talman! Jag vill bara förklara litet tydligare. Det tycks finnas många missförstånd i den här frågan.

Henrik Westander klargjorde mycket tydligt för Miljöpartiet att han var beredd att ställa upp på det regelverk som finns och göra uttorkningar av det om han fick förtroendet att sitta i Exportkontrollrådet. Att han sedan inte i grunden vill ha det regelverket utan vill ha förändringar av det är en helt annan sak.

Det finns andra ledamöter som vill ha förändringar i andra riktningar. Det har jag inte hört Håkan Holmberg kritisera. Jag har inte hört honom säga att det är omöjligt att sitta i rådet om man som Anders Björck t.ex. vill ha en liberalisering av riktlinjerna.

Det är uppenbart att riktlinjerna går att tolka på olika sätt. Det ser vi ju t.ex. i det ärende som följer på detta, Omanärendet. Det är uppenbarligen så att regeringen under åren som gått hittat nya tolkningar som passat bättre för de tillstånd man velat ge och för de ansökningar som funnits.

Anf. 33 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik

Fru talman! Det är naturligtvis en stor skillnad mellan att tycka att man inom ramen för gällande regelverk skall vara generösare – det finns de som tycker det, men jag hör inte till dem – och att tycka att man inte skall ha någon vapenexport över huvud taget. Det är faktiskt två mycket olika ståndpunkter. Därför tror jag inte att den situation som

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Krigsmaterielexport-
frågor –
organisationen m.m.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Peter Eriksson är inne på någonsin skulle kunna aktualiseras. Det handlar ju ändå om att tolka ett regelverk som i princip medger att vi under vissa givna förutsättningar skall kunna sälja vapen. Sedan kan man definiera de förutsättningarna och resonera kring vad de exakt innebär.

Men tycker man att allt detta principiellt är fel, vilket i sig är en fullt respektabel hållning, får man givetvis betydande problem om man sitter i ett organ som har att tillämpa detta regelverk. Det problemet skulle i så fall ha drabbat Henrik Westander. Om han nu verkligen har gjort en sådan utfästelse som Peter Eriksson antyder, tror jag nästan att han skall vara glad att han inte hamnade i den positionen. Det hade inte gått ihop för honom.

Anf. 34 PETER ERIKSSON (mp) replik

Fru talman! Menar Håkan Holmberg att man inte bör kunna sitta i rådet om man inte anser att regelverket ger det bästa av världar och är det slutliga resultatet av civilisationens framväxt? Är det slutsatsen av Håkan Holmbergs resonemang?

Anf. 35 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik

Fru talman! Peter Eriksson är fullt medveten om att det finns en opinion i landet som principiellt motsätter sig att Sverige under några omständigheter över huvud taget säljer vapen till andra länder, och att Henrik Westander är representant för den opinionen.

Det går att ha den åsikten. Man kan tänka sig att en statlig utredning med representation från olika håll kommer till denna slutsats någon gång i framtiden, om de politiska förhållandena i landet är sådana att det finns en majoritet för en sådan uppfattning.

Men det här handlar inte alls om det. Nu finns det ett regelverk som ser ut på ett visst sätt. Det kan förändras och diskuteras. Men om man är motståndare till att detta regelverk över huvud taget tillämpas får man problem om man verkligen tar säte i nämnden. Därför tillåter jag mig att misstänka att syftet med att nominera Westander aldrig var riktigt seriöst.

Anf. 36 KENNETH KVIST (v)

Fru talman! Med anledning av det senaste replikskiftet skulle jag vilja poängtera att den här debatten inte är en debatt för eller mot en nominering av Henrik Westander. Den handlar inte heller om de sakskäl som kan finnas eller inte finnas i frågan. Debatten gäller helt enkelt frågan om regeringen har rätt eller inte att nobba en nominering från ett parti till en post inom ett organ med en viss myndighetsutövning.

Jag menar att det är helt klart att regeringen har rätt att såväl bestämma de kriterier som skall uppfyllas vid nominering av representanter i olika organ som att utse dem. Det ligger i regeringens utnämningsmandat.

Regeringen har inte heller bestämt vem som skall representera Miljöpartiet. Regeringen har faktiskt bestämt att en föreslagen kandidat icke uppfyller de kriterier som regeringen har ställt upp. Därmed godtar inte regeringen denna kandidat, vilket regeringen har rätt att inte göra.

Regeringen har i stället anmodat Miljöpartiet att föreslå en annan kandidat, vilket regeringen också har rätt att göra.

Detta sker ju vid många andra tillsättningar. Det har också skett vid flera andra tillfällen. Det finns t.ex. ett system som innebär att partierna anmodas att föreslå två kandidater för att regeringen skall kunna välja en man eller en kvinna, så att man skall få en jämn könsrepresentation i olika utredningar, styrelser och andra sammanhang.

Det förhållandet att regeringen har den här rätten har inte varit föremål för någon stor debatt. Jag kan tycka att regeringens rätt är alldeles för generös. Regeringen har ju ibland faktiskt rätt att aktivt utse vem som skall företräda ett parti.

Men i det här fallet har regeringen bara ägnat sig åt att bestämma kriterier och att neka en person att ingå i ett sammanhang, eftersom regeringen anser att personen inte uppfyller de kriterier som regeringen har rätt att ställa upp. I konstitutionell mening kan det därför inte finnas någon anledning att anmärka på regeringens agerande i det här fallet.

Anf. 37 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik

Fru talman! Jag tycker att Kenneth Kvist gör en korrekt analys av situationen. Även om det har blivit stor massmedial uppgörelse kring utnämningen av Henrik Westander är detta icke den fråga som konstitutionsutskottet har anledning att bedöma. Det är nämligen, Kenneth Kvist, inte alls särskilt unikt att en regeringen skickar tillbaka personer.

Det kan man ha olika uppfattning om. Från moderat håll har vi reagerat när vi t.ex. inte har fått representation på det sätt vi har velat – i SIDA:s styrelse, när det gäller AMS, Universitetsutredningen och Sjösäkerhetskommittén för att nämna några exempel. Vi har valt en annan metod än den som har tillämpats av Miljöpartiet. Vi har bett om överläggningar med det ansvariga statsrådet. På den tiden var det statsrådet Jan Nygren. Sådana överläggningar har ägt rum, och vi hoppas att regeringen har fått en förståelse för att det här kan vara litet problematiskt. Det måste rimligtvis vara partierna som nominerar den person eller de personer som man vill skall representera partiet.

I Moderata samlingspartiet har vi, fru talman, icke gått med på att utse en man och en kvinna. Vi anser att vi väljer den som vi tycker är bäst. Skulle man vara riktigt konsekvent, och det är ju inte regeringen, bör man rimligtvis ändra regeringsformen så att vi vid val av talman, fru talman, eller statsminister också har alternativ. Det skulle alltså alltid föras fram en man och en kvinna till talmansposten eller till statsministerposten. Då vore det allvar på det här området.

Anf. 38 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Jag känner mig tvungen att gå upp i talarstolen en gång till med anledning av det som Pär-Axel Sahlberg var inne på. Jag vill kort kommentera det.

Vapenexportrådet kan härledas ur Utrikesnämnden. Det är alltså en ersättning för partiledardiskussioner.

Att mot denna bakgrund resonera så som Pär-Axel Sahlberg tycker jag är mycket illavarslande och oroväckande. Demokratin och parla-

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

mentarismen kan inte bygga på anpassning till regeringen, och det här rådet kan inte jämföras med vilken myndighet som helst.

När det gäller inlägget från Vänsterns Kenneth Kvist är det riktigt att kriterierna uppställs av regeringen, men i det här fallet kom kriterierna i efterhand, och det tycker jag inte är rimligt. Det är märkligt att Vänstern smeker regeringen medhårs i den här frågan. Det är solklart att regeringen kom med sina argument långt i efterhand. Det är något helt annat att som när det gäller könskvoteringen säga i förväg att det får föreslås en man och en kvinna.

Anders Björck säger att när moderaterna inte får som de vill har de överläggningar med regeringen. Det hade vi i den här frågan.

Anf. 39 PÄR-AXEL SAHLBERG (s)

Fru talman! Jag är glad att Peter Eriksson tog upp den här frågan igen. Samtidigt är jag litet ledsen över att det ligger ett så grundläggande missförstånd bakom såväl anmälningen som den reservation som Peter Eriksson har skrivit.

Riksdagen har några egna myndigheter, bl.a. JO-ämbetet. I övrigt rör det sig om myndigheter inom regeringens sfär. Vi skall vara tack samma för den parlamentariska strukturen, dvs. för att det från parlamentet rekryteras ledamöter till sådant här arbete, men det gäller här en myndighet inom regeringens sfär. Detta borde vara en grundläggande kunskap, och den styr också hela agerandet från regeringens sida. Det utgör också den självklara grunden till att vi i utskottsmajoriteten har yttrat oss på det sätt som vi gjort.

Det är olyckligt att ett missförstånd har krävt så mycket tid och väckt så mycket aggression. Nu tar det också kammarens dyra tid i anspråk. Någon gång borde också Peter Eriksson komma över tröskeln till att säga: Nu har jag förstått vad frågan handlade om.

Anf. 40 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Vad vi har gjort är att vi har bildat en myndighet och därefter också inrättat Vapenexportrådet. Formellt kan även Vapenexportrådet ses som en myndighet, men det är en ersättning för partiledardiskussioner i Utrikesnämnden. Det är inte rimligt att komma dragande med argumentet att det är som vilken annan myndighet som helst. Då är man ute på en seglats långt bort från de arbetsformer som bör vara rimliga för riksdagen och regeringen och för samarbetet dem emellan.

Anf. 41 KENNETH KVIST (v)

Fru talman! Om jag personligen skulle ta åt mig av politiska diskussioner, skulle jag finna dagens tillställning vara märklig. Först utsätts jag för ett uppenbart värvningsförsök från förste vice talmannen, som vill få mig att byta parti, och nu tillvidas jag av Peter Eriksson att smeka regeringen i den här frågan.

Jag deltar inte i konstitutionsutskottets granskning för att smeka någon regering, utan jag är snar till kritik när denna är befogad, men i det här fallet har regeringen utövat sin rätt när det gäller att utse regerings-

organ. Man kan ha synpunkter på om den har satt upp kriterierna i tid eller inte, men regeringen har rätt också att sätta upp kriterierna litet senare än vad som faller partierna i smaken.

Vi måste granska den här frågan utifrån en konstitutionell utgångspunkt, inte utifrån sakskalet för eller emot en viss person. Det är regeringen som har rätt att göra den här bedömningen, och den har också gjort den. Den kan inte utsättas för kritik för detta.

Anf. 42 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Detta är vad konstitutionen säger i den här frågan, men sedan är det upp till oss i konstitutionsutskottet att avgöra var gränserna för regeringens utnämningsmakt går. Helt uppenbart måste de gå någonstans. Jag tror inte att Kenneth Kvist ställer sig bakom att regeringens utnämningsmakt går så långt att regeringen helt efter eget godtycke kan plocka ut folk från Vänsterpartiet eller andra partier och säga att de representerar dessa partier.

Jag tycker att Vänstern har varit väldigt flat och ställt sig bakom regeringens maktutövning i stället för att sätta gränser som visar att riksdagen och riksdagspartierna kan påverka och styra tillsättandet av sina egna ledamöter i olika råd och nämnder.

Anf. 43 KENNETH KVIST (v)

Fru talman! Man måste vara litet noga med orden. Trots allt har regeringen inte utsett vem som skall representera Miljöpartiet, utan regeringen har, som jag sade, satt upp kriterier och ansett att Miljöpartiets nominering inte har fyllt de kriterierna. Regeringen har rätt att fatta detta beslut. Då finns det i konstitutionell mening ingenting att anmärka på saken.

Sedan kan vi ha synpunkter på vapenexportfrågor osv. som kanske ligger helt i linje med uppfattningarna hos den person som saken gäller, men det är en helt annan fråga. Här gäller det en konstitutionell prövning av om regeringen har formell grund att fatta beslutet i denna mening, och det har regeringen haft.

Anf. 44 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Vad jag efterfrågar är något slags markering från Vänstern av var gränsen går. När man inte ens är beredd att ge något slags vink om var gränserna går utan bara säger: Det är okej, det är bra, regeringen gör rätt; även om regeringen först i efterhand talar om varför den inte godkänner den ene eller den andre, är det dess ensak – då är man flat, då stryker man regeringen med håret i stället för att sätta gränser för regeringens utnämningsmakt.

Anf. 45 KENNETH KVIST (v)

Fru talman! Vi har ju i utskottets behandling av det här verkligen diskuterat gränsdragningen, och vi har också sagt att regeringen inte skall utse vilka som skall företräda partier. Peter Eriksson vet mycket väl att det visst finns gränser för detta.

Prot. 1995/96:101
Granskning av
29 maj
regeringen

*Krigsmaterielexport-
frågor –
organisationen m.m.*

Prot. 1995/96:101

29 maj
Granskning av
regeringen

*Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.*

Men i det här fallet handlar det ju inte om att regeringen har utsett någon, utan regeringen har satt upp kriterier – låt vara sent – och funnit att en nominerad person inte fyller dessa kriterier och avvisat denne. Denna rätt har regeringen otvivelaktigt när det gäller ett sådant här organ. Det är detta som konstitutionsutskottet skall granska, ingenting annat. Annars blir vår granskning inte särskilt trovärdig.

Krigsmaterielexportfrågor – Omanärendet m.m. (avsnitt 15.6 och 15.7)

Anf. 46 HÅKAN HOLMBERG (fp)

Fru talman! Frågan om vapenexporten till Oman är en av de intressantare i årets granskning. Här finns en rad komponenter, som alla är värda sina kommentarer. En gäller själva beredningen, där det förefaller uppenbart att vissa påtagliga och såvitt jag begriper av ingen förnekade brister kan ha bidragit till att beslutet om export till Oman blev tokigt.

En annan gäller bedömningen av hur frågan om mänskliga rättigheter – en av de avgörande i varje vapenexportärende – skall hanteras. Här finns två tydligt skilda uppfattningar företrädade i utskottet, och det är naturligtvis här som kärnfrågan ligger.

En tredje gäller frågan om s.k. följd- och kompletteringsleveranser, där en del av oss har en stark känsla av att praxis håller på att förskjutas utan att några politiska beslut finns som grund.

Den rådgivande nämnden för krigsmaterielexport hade som bekant suspenderats under våren 1995. Det ansvariga statsrådet Mats Hellström hade då i stället naturligen kunnat ta egna kontakter med parterna.

Som det nu blev kom kontakterna att skötas av olika personer vid olika tillfällen. Man kan ganska lätt inse att detta bidrog till att det uppstod tolkningsproblem vad gäller partiernas inställning. Troligen bidrog naturligtvis också när det gäller den mer grundläggande faktainhämtningen den omständigheten att KMI inte hade någon fungerande chef. Här har vi de berömda fem månaderna som vi redan har varit inne på.

Jag noterar att det på ett annat ställe än där detta ärende behandlas i utskottets betänkande finns en skrivning om SSI i en delvis parallell fråga där det handlar om två månader med en delvis liknande situation. Då skriver vi allihop att det är en självklarhet att en myndighet skall ha en fungerande styrelse och att två månaders tidsutdräkt i det här fallet inte är godtagbart, osv. Det är klart att fem månader är mer än två, och det gör det naturligtvis ännu mer bekymmersamt. Majoriteten utesluter inte heller att detta har skapat problem.

Det är rimligt att utgå från att det faktum att de massarresteringar som förekom i Oman år 1994 inte kom att rapporteras på det sätt som hade varit rimligt medföljde att beslutet fattades på grunder som var alldeles för bräckliga. De invändningar mot vapenaffären med Oman som Folkpartiet redovisade i den informella samrådsrunda som ändå skedde handlade till yttermera visso just om de frågor där kunskapen i

regeringen redan från början var bristfällig, dvs. situationen när det gäller de mänskliga rättigheterna.

Man kan om man har lust säga mycket om de svenska principerna för till vem, hur och när vi skall kunna exportera vapen. Själv har jag sympati för ett litet annorlunda synsätt än det gällande, som skulle utgå från att demokratier helt enkelt har samma rätt som vårt eget land att försvara sig och att ett rent demokratikriterium borde övervägas som åtminstone en central beståndsdel i prövningen av olika exportaffärer.

Det är ändå ett faktum att de kriterier som gäller bl.a. bygger på att länder som köper svenska vapen inte får vara sådana länder som grovt förtrampar de mänskliga rättigheterna. Som bekant skärpte utrikesutskottet häromåret den svenska hållningen just på den här punkten. Mycket stor varsamhet bör därför rimligen iakttas när det gäller export till länder där man kan sätta frågetecken för hur regimen respekterar de mänskliga rättigheterna.

Ingen förnekar såvitt jag vet att de övergrepp som utskottet nu på olika sätt kommenterar ägde rum i Oman år 1994. Regimen slog till mot en grupp oppositionella som av allt att döma tillhörde en fundamentalistisk muslimsk riktning. Ett stort antal personer arresterades, och en del dömdes till fängelse. Åtminstone en dödsdom utfärdades, som sedan omvandlades till fängelsestraff.

Majoriteten påpekar i och för sig korrekt att regimen i Oman dessförinnan har utmärkts av en mildare hållning gentemot den kungliga regimen kritiker. Sedan kommer den intressanta frågan: Betyder det att det som hände år 1994 bör betraktas som ett tillfälligt avsteg från en i övrigt acceptabel praxis och alltså inte kan åberopas som argument mot vapenaffären?

Jag kan förstå vad de menar som hävdar den ståndpunkten. Jag hoppas att de får rätt när det gäller utvecklingen i Oman. Men egentligen handlar frågan om någonting annat. Kunde man år 1995 veta att det som hände år 1994 bara var ett tillfälligt avsteg och inte början till en ny och mer repressiv politik? Det kunde man naturligtvis inte.

Kunde det faktum att de personer som arresterades år 1994 kanske om de fått chansen hade velat upprätta en mer diktatorisk regim än sultanens ursäktade de metoder som användes för att slå ner konspirationen? Möjligen ur ett internt omanskt perspektiv, men inte lika självklart för oss som har att bedöma svensk vapenexport.

Det avgörande är inte nödvändigtvis att en diktatur fängslar personer som kanske vill ha en annan diktatur i stället utan snarare – och här finns resonemang i utrikesutskottets yttranden som saken – att själva metoden och de relationer mellan olika politiska fraktioner som detta antyder befäster intrycket av ett land där mänskliga rättigheter generellt sitter trångt, där ytterligare urladdningar kan ske och där hot mot stabiliteten lätt kan uppstå på nytt.

Utrikesutskottet påpekade 1992/93 att frågan om mänskliga rättigheter har en säkerhetspolitisk dimension. Det är just vad det här handlar om. Man bör vara ganska bekymrad och oroad när en regim, även om det inte är den värsta regimen i världen, finner det nödvändigt att använda den här sortens metoder mot en grupp som konspirerar emot den.

Prot. 1995/96:101

29 maj
Granskning av
regeringen

Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.

Prot. 1995/96:101

29 maj
Granskning av
regeringen

*Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.*

Då kan det vara så att hela utvecklingen i landet håller på att gå överstyr. Man kunde år 1995 inte veta om det som hände år 1994 skulle leda vidare åt fel håll eller verkligen vara något tillfälligt.

Hela resonemanget om den allmänna trenden kontra tillfälligheter saknar såvitt jag kan förstå stöd i de riktlinjer vi ändå har att bedöma. Man kan också uttrycka detta på ett annat sätt. Skall det faktum att ingenting som liknar det som hände år 1994 hade hänt tidigare leda till att man betraktar det som faktiskt hände år 1994 som om det inte hade hänt? Det är litet grand av den logiken. Det är ungefär som i Tage Danielssons sannolikhetsmonolog. Om någonting var väldigt osannolikt därför att trenden hittills har varit positiv kanske det ändå inte riktigt har hänt när det faktiskt hände.

Detta är en riskabel hållning. Jag har svårt att se att den är förenlig med intentionerna bakom de regler som gäller för svensk vapenexportpolitik. Vad vi i praktiken kan göra är helt enkelt att utgå från de händelser som faktiskt har inträffat, när de har inträffat och sedan vara försiktiga med att medge export tills vi har någorlunda säker mark under fötterna för att kunna säga att detta var något som var en historisk episod och att den allmänna situationen är positiv.

Man kan när det gäller Gulfstaterna peka på ett antal andra länder där situationen är likartad med den i Oman. Jag tycker att man skall akta sig för att knäslätta hela detta resonemang om engångshändelser kontra den allmänna trenden som någonting som är ett acceptabelt och rimligt resonemang vid bedömningen av svensk vapenexport.

Till bilden hör också problem vad gäller följd- och kompletteringsleveranser. Här känner vi oss oroade, men vi avstår från att reservera oss. I stället kommer, som framgår av betänkandet, KU att på eget initiativ och inom ramen för nästa års granskning att analysera den problematiken. Jag tror att det är mycket angeläget att det sker.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till de reservationer när det gäller Omanfrågan som Folkpartiet står bakom.

Anf. 47 KENNETH KVIST (v)

Fru talman! I mångt och mycket kan jag instämma i det Håkan Holmberg har anfört. Vi har egentligen inte så stora skiljaktigheter i åsikterna kring detta ärende. Omanärendet är begränsat till sin omfattning, men det reser ändå viktiga principfrågor.

I korthet säger historiken följande. Svenska företag fick exportera ett visst stridsledningssystem. Men det var från början inte alls militär utrustning. Det exporterades som civil utrustning, kompletterades i Tyskland därför att man vill kringgå gamla bestämmelser och blev till stridsledningssystem. Det är det korrekta. Man exporterade alltså viss utrustning som sedermera under resans gång ner till Oman blev stridsledningssystem.

Detta var egentligen klandervärt. Föregiven civil export blev alltså militär export. Sedermera skärptes reglerna, vilket skulle ha gjort redan den ursprungliga civila exporten till militär export. Men oaktat detta inför man ett nytt begrepp, nämligen att det skulle gälla kompletteringsleveranser.

Reglerna var så att säga redan brutna genom att man kringgick dem via utlandet. När man nu lever under skärpta regler inför man ett nytt begrepp, nämligen kompletteringsleveranser. På så sätt godkänns denna vapenexport. Detta innebär en glidning i de regler som gäller, och vi menar att det icke kan accepteras.

Vi har också haft ett något märkligt politiskt förändringsspel i den här frågan. I vapenexportärendena har krävts konsensus, dvs. att de partier som satt i Utrikesnämnden skulle vara överens för att export skulle få äga rum.

Omanärendet var aktuellt under den borgerliga regeringstiden. Socialdemokraterna uttryckte då tveksamhet. Man ville vänta med att ta ställning till exporten. Det gjorde att den borgerliga regeringen följde denna begäran och inte fattade något beslut om en export.

Sedan fick Socialdemokraterna regeringsmakten, och frågan kom upp på nytt. Då hade socialdemokraterna tydligen tänkt färdigt. Grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna har skett i Oman i tiden mellan det att socialdemokraterna uttryckte tveksamhet till exporten och det att de själva satt i regeringsställning och ville besluta att exporten skall äga rum.

Under tiden socialdemokraterna ändrar ståndpunkt från tveksamhet till färdig ja-ståndpunkt har alltså grova kränkningar av mänskliga rättigheter skett i Oman.

Folkpartiet, som i den borgerliga regeringen hade sagt sig vara för den här exporten eftersom det inte fanns någon avvikande mening inom regeringen, gjorde en motsatt resa. Man uttryckte tveksamhet till exporten till följd av det ändrade läget kring de mänskliga rättigheterna. Det förefaller mig vara en mer begriplig och logisk hållning än den socialdemokratiska.

Men här är dilemmat att konsensusen inte prövades riktigt, eftersom det under den här tiden inte fanns någon rådgivande nämnd, inget officiellt organ där Folkpartiets ändrade hållning kunde uttryckas. Den uttrycktes i stället i mer eller mindre enskilda samtal med företrädare för regeringen.

Ord har kommit att stå mot ord när det gäller vad Folkpartiets tveksamhet egentligen har inneburit, hur den skulle ha tolkats och om ett positivt regeringsbeslut bröt mot konsensusprincipen eller inte. Det tyder på att det var en nackdel att den rådgivande nämnden inte var i funktion vid tillfället. Vi menar att regeringen måste få kritik för detta.

Frågan om hur det är med de mänskliga rättigheterna i ett land måste i det här sammanhanget bedömas i absolut mening. I regelverket finns inte någonting som långsiktig trend eller andra vaga beskrivningar. Det handlar om konkreta brott mot mänskliga rättigheter.

Dessutom har brotten mot de mänskliga rättigheterna varit få under åren 1990–1993, 200 under 1994 och möjligtvis få igen 1995. Om man skulle göra ett femårsmedeltal skulle tendensen fram till dess att beslutet fattades med nödvändighet bli starkt stigande.

Kurvan skulle inte ha en negativ lutning, vilket regeringen tycks påstå. Tiden med få övergrepp är ju mycket längre före året med många övergrepp än tiden med få övergrepp efteråt. Regeringen har alltså

Prot. 1995/96:101

29 maj
Granskning av
regeringen

*Krigsmaterielexport-
frågor –*

Omanärendet, m.m.

Prot. 1995/96:101
Granskning av
29 maj
regeringen

*Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.*

statistiskt fel när den försöker göra gällande att den långsiktiga tendensen tyder på en förbättring av förhållandena. Det finns inga statistiska bevis för det.

Vidare var det så att dåvarande föredragande statsråd, Mats Hellström, inte hade kännedom om dessa kränkningar. Regeringens interna arbete fungerade så att han heller inte fick kännedom om kränkningarna när han skulle föredra ärendet inför Utrikesnämnden. Därmed kom han att ge nämnden ett otillräckligt eller felaktigt beslutsunderlag. Det är både anmärkningsvärt och klandervärt att det kan vara på det viset.

Här föreligger alltså flera brister i regeringens hantering av ärendet.

För det första inför man ett nytt begrepp, s.k. kompletteringsleveranser. Det är bra att utskottet framdeles skall granska detta extra, men i Omanärendet verkar det vara fullständigt klarlagt att det har skett en glidning i regelverket som saknar motsvarighet i några riksdagsbeslut.

För det andra gör regeringen glidningar i definitioner när det gäller de mänskliga rättigheterna. Dessutom håller sig regeringen inte med en intern information, vilket gör att föredragande statsråd har sagt sig inte vara underkunnig om förhållandena.

För det tredje fungerade inte det organ där dessa frågor skulle behandlas mellan partierna i Utrikesnämnden. Detta organ var ännu inte tillsatt. Då hade i och för sig också nya partier kommit med. Detta innebär att ord stod mot ord när KU skulle granska ärendet.

Regeringen borde få klander på dessa punkter, och därför yrkar jag bifall till i första hand de reservationer i ärendet som jag har undertecknat. Därest de skulle falla vill jag i andra hand yrka bifall till de Folkpartireservationer jag inte har undertecknat.

Anf. 48 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! KU har behandlat två större granskningsärenden om vapenexport under det här året.

Vi har granskat regeringens handläggning av det s.k. Omanärendet, som nu har diskuterats ganska mycket av Håkan Holmberg och Kenneth Kvist. Det är vad man kan kalla ett typiskt vapenexportärende för konstitutionsutskottet, som handlar om mänskliga rättigheter å ena sidan och affärsintressen å andra sidan.

Vi har också på Miljöpartiets initiativ genomfört en administrativ undersökning av tillstånd för licensavtal, utveckling för annans räkning, samarbetsavtal m.m. Den utveckling som vi har sett de senaste åren innebär att dessa samarbetsformer har fått en allt större betydelse för vapenexporten och krigsmaterielbranschen i dess helhet.

Frågan är om den utvecklingen innebär att svenska vapen hamnar i länder som Sverige annars inte skulle tillåta export till.

Detta har varit en mer principiell granskning som syftar till att se om systemet fungerar, och om det finns anledning att föreslå förändringar. Granskningen av licensavtal m.m. visar att de farhågor man kunnat hysa i allt väsentligt är riktiga.

Mest uppenbart är detta när det gäller de rena samarbetsavtalen. I flera fall innebär avtalen att det är det andra landets regler som gäller för vidareexport. Det kan t.ex. röra sig om ett svenskt företag som

samarbetar med ett franskt företag om att utveckla och producera ett stridsvapen gemensamt. I tillståndet från regeringen står det att tredje-landsexport är tillåten enligt samarbetslandets regler. Svenska vapen hamnar på så sätt utom räckvidd för det svenska regelverket. Motiveringen från regeringen för att ge denna typ av tillstånd är ofta starka försvarspolitiska skäl. Med den motiveringen går det att komma runt mycket av regelverket.

Det kan också handla om att rena affärsintressen från samarbetslandet direkt övertrumfar den svenska ståndpunkten i fråga om listan över möjliga mottagare av vidareexport. Detta innebär att export via samarbetslandet kan komma till stånd till länder som inte skulle godkännas för direktexport från Sverige. Ett sådant fall är klart belagd i den gemensamma text i betänkandet som alla är eniga om. Här handlar det om att den svenska ståndpunkten fått ge vika. Det har också framkommit att partiledarna i Utrikesnämnden kört över den rådgivande nämnden sedan samarbetslandets regering vägrat acceptera de svenska inskränkningarna.

Därutöver finns det ett antal fall där man kan se att krigsmaterielinspektionens och regeringens attityd när det gäller de s.k. länderlistorna blivit mer generös än vad som är brukligt för direktexport.

En slutsats man kan dra av denna granskning är att det finns en allvarlig brist i regelverket. Det saknas nämligen formella möjligheter att avbryta ett tillstånd om förhållandena förändras i ett land som listats som möjlig mottagare för vidareexport från samarbetslandet. Om t.ex. diktaturen i Nigeria hamnar på en sådan lista, och situationen när det gäller de mänskliga rättigheterna avsevärt förvärras, eller rent inbördeskrig utbryter, kan licenstillverkade svenska vapen ändå lugnt fortsätta komma in den här vägen. Detta är en typ av händelse som inträffar relativt ofta. Det borde därför finnas en möjlighet att dra in tillståndet, t.ex. genom en särskild klausul i det ursprungliga samarbets- och tillståndsavtalet.

I mitt inledningsanförande sade jag att Omanärendet kanske är det mest solklara ärendet i årets granskningsbetänkande. Som jag ser det är det helt uppenbart att regeringen har tänjt på regelverket långt utöver riksdagens intentioner och utöver vad som var avsett från början.

De välkända massarresteringar som förekommit i Oman måste betecknas som grova och omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Under konstitutionsutskottets utfrågning av Jan Nygren höll t.o.m. han med om att det var en riktig beteckning. Men sedan förde han in begreppet ”långsiktighet” i stället. Det är någonting helt nytt – ett helt nytt begrepp och en innovation från Jan Nygren för att komma runt regelverket igen. Det måste enligt honom finnas en långsiktighet i kränkningarna. De måste alltså upprepas ett visst antal gånger – hur många är okänt – innan de riktigt skall räknas.

Som jag ser det är detta helt oacceptabelt. I riktlinjerna talas det om förekomsten av kränkningar, och inte om tendenser. Enligt riktlinjerna är de mänskliga rättigheterna ett absolut begrepp. Kränkningarna måste bedömas i varje enskilt fall. Det går inte att snacka om långsiktighet eller tendenser för att slippa ha kvar detta kriterium i praktiken.

Prot. 1995/96:101
Granskning av
29 maj
regeringen

*Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.*

Prot. 1995/96:101
Granskning av
29 maj
regeringen

*Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.*

Det andra tydliga övertrampet från Jan Nygrens och regeringens sida gäller följd- och kompletteringsleveranserna. I tidigare riktlinjer och diskussioner i riksdagen har följdleveranser definierats som ammunition. I ett senare skede har det talats om att ett sammanhängande system också skulle kunna godkännas som följdleverans. Men nu tar regeringen den tidigare exporten till Oman som intäkt för att detta skulle vara en kompletteringsleverans. Det är också någonting helt nytt. Det har kanske förekommit liknande övertramp tidigare, men det är första gången KU granskar just denna typ av nya regeltolkningar.

I grunden handlar detta om ledningssystem för luftvärn till patrullbåtar. Ledningssystemen i sig är helt oberoende av varandra. Oman har sedan tidigare patrullbåtar på vilka man använder svenska ledningssystem, men där finns också patrullbåtar på vilka man använder andra länders ledningssystem. Ledningssystemet i sig är alltså bara till för den båt det är avsett att fungera på, och har därför inget samband med de tidigare system som har exporterats. En del av dessa har exporterats via Tyskland för att kringgå reglerna.

Det är uppenbarligen ny stridsmateriel som exporteras. Den har inte något direkt samband med tidigare export. Detta kan därför inte kallas för vare sig följd- eller kompletteringsleveranser, om man har någon som helst avsikt att bevara det svenska språkets mening intakt. Men det kanske inte är avsikten.

Nu när KU:s granskning är genomförd tycker jag att det mest allvarliga är att KU i efterhand sanktionerar regeringens agerande, och på så sätt medverkar till en liberalisering av reglerna för vapenexporten. Det är detta ansvar som framför allt Socialdemokraterna och Moderaterna tar på sig i konstitutionsutskottet.

Jag tycker att det är dåligt. Det borde inte gå till på det sättet när riksdagen beslutar om nya regler och nya tolkningar som skall gälla. Det borde gå till på ett helt annat sätt. Ändringar bör föreslås i propositioner och motioner till riksdagen. Det bör inte gå till så att KU ”krypsläpper” igenom nytolkningar från regeringen i de här frågorna.

Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 5 och 7.

Anf. 49 KURT OVE JOHANSSON (s)

Fru talman! Regeringens tillstånd om export av det s.k. 9 LV-systemet till Oman är ingen lätt uppgift att bedöma. På den punkten tror jag att vi alla är överens.

Anledningarna till detta är flera. För det första har exporten pågått under många år. Den inleddes faktiskt redan i slutet av 70-talet. För det andra har Oman, och en del andra länder, därigenom blivit starkt beroende av att Sverige kan leverera såväl reservdelar som nya produkter från tid till annan. För det tredje har regelverket ändrats på ett sätt som gör att det aktuella systemet sedan 1993 klassas som krigsmateriel för strid. Dessförinnan, dvs. före 1993 klassades det som icke krigsmateriel.

Till detta kommer för det fjärde att det var ett starkt intresse både från försvars- och säkerhetspolitisk synpunkt och från försvarsindustriell synpunkt att den aktuella exporten kom till stånd. Det hänger sam-

man med att det svenska försvaret är beroende av de produkter Celsius Tech Systems tillhandahåller och att företaget för sin överlevnad var beroende av en order i den aktuella storleksordningen.

Det som vi vid granskningen i första hand har varit inriktade på är frågan om regeringen har tagit vederbörlig hänsyn till hur den politiska regimen i Oman hanterar frågan om respekt för mänskliga rättigheter. Reglerna säger att Sverige inte skall exportera krigsmateriel till länder som gör sig skyldiga till grova och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter. Enligt praxis menas med sådana kränkningar utomrättsliga avrättningar, systematisk tortyr, politiska mord och försvinnanden.

De institutioner som bevakar tillståndet för mänskliga rättigheter i olika länder i världen, t.ex. det amerikanska utrikesdepartementet och Amnesty International, har under senare år inte haft anledning att peka ut Oman som ett land som förbryter sig mot mänskliga rättigheter. Dock utgör 1994, som har sagts här, ett undantag. Under 1994 utbröt islamistiska demonstrationer i landet, något som säkerhetspolisen där tolkade som omstörtande verksamhet. Därför gick man hårt fram mot de flera hundra demonstranterna. De arresterades och dömdes i många fall till långa fängelsestraff. Några dödsstraff omvandlades senare till fängelsestraff. Dessa förhållanden var kända inom UD och KMI vid tiden för regeringens handläggning våren 1995 av frågan om förhandsbesked om export till Oman.

KMI:s bedömning var emellertid att händelserna 1994 inte spelade någon viktig roll för regeringens handläggning av Omanärendet. Man informerade därför inte Mats Hellström som ansvarigt statsråd om dessa händelser. De uppgifter utskottet inhämtat tyder snarare på att KMI låtit förstå att det inte fanns några anmärkningar mot Oman i den internationella rapporteringen om mänskliga rättigheter. Utskottet har funnit att det är anmärkningsvärt att Hellström inte informerades om de rätta förhållandena.

Utskottets bedömning av MR-frågan i Omanärendet grundas på ett mycket omfattande material. Förutom utskottets egna undersökningar, material från UD och KMI har utfrågningar hållits med statsråden Mats Hellström och Jan Nygren. Utskottets majoritet har funnit att regeringen följt riktlinjerna vad gäller kriteriet mänskliga rättigheter. Det har inte kunnat påvisas att händelserna i Oman 1994 utgjort sådana grova och omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna som avses i riktlinjerna. Det tror jag är väldigt viktigt för reservanterna att lägga på minnet.

Under behandlingen i utskottet har också ett par andra frågor kommit in i bilden. Det gäller dels frågan om innebörden i begreppen följdleveranser och kompletteringsleveranser, som Peter Eriksson var inne på, dels frågor med anknytning till själva beredningsprocessen. Begreppet följdleveranser är ganska tydligt definierat i riktlinjerna för krigsmaterielexport. Det avser dels reservdelar till tidigare med tillstånd exporterad krigsmateriel, dels andra leveranser, t.ex. ammunition, som har samband med tidigare utförsel eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd. Enligt KMI har en utveckling av praxis på detta område ägt rum, vilket gett upphov till ett nytt begrepp, komplette-

Prot. 1995/96:101
Granskning av
29 maj
regeringen

*Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.*

Prot. 1995/96:101
*Granskning av
29 maj
regeringen*

*Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.*

ringsleveranser, som inte finns med i riktlinjerna. På denna grund har enligt KMI viss export av material till kanoner och robotar förekommit vid ett par tillfällen. Det är uttrycket ”obilligt” i riktlinjerna som KMI åberopat i det aktuella ärendet. Därvid har man hänvisat till Omans relativa beroende av den svenska materielen.

Utskottets majoritet har stannat för att frågan om praxistvecklingen vad avser följdlleveranser bör undersökas närmare och redovisas vid nästa års granskning. Mot det här har Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverat sig. De kritiserar regeringen för att den hävdar att det i Oman finns ett systemberoende av svensk materiel. Den reservationen är egentligen väldigt svår att förstå. Enligt reservanterna används olika system parallellt i den omanska flottan. Reservanterna anser inte att det är försvarligt att tillämpa intentionerna i riktlinjerna på det sätt som skett i det aktuella fallet.

Min kommentar till detta är att reservanterna borde ha kunnat vara litet mindre heta på gröten och invänta den granskning som KU kommer att genomföra. Tills vidare bör frågan lämnas öppen eftersom vi inte vet tillräckligt. Jag tror inte att representanterna för Miljöpartiet eller Vänsterpartiet vet mer än vad utskottets övriga ledamöter vet. Det var detta som föranledde oss att fatta beslutet om att fortsätta granskningen av den här frågan och komma tillbaka till riksdagen nästa år. Men det är tydligen så att vissa ledamöter i konstitutionsutskottet inte behöver särskilt mycket på fötterna för att ta ställning.

När det gäller beredningen av Omanärendet kan det konstateras att tiden för beredning varit omfattande och att beredningen varit ovanligt grundlig. Den borgerliga regeringen beredde ärendet våren 1994 fram till behandling i Utrikesnämnden men tog inte upp den där efter hemställan från socialdemokraterna att avvakta. Socialdemokraterna sade inte nej utan ville avvakta i det skedet. Vid beredningen våren 1995 var det inte möjligt att följa de vanliga rutinerna, det har vi kunnat konstatera i vårt granskningsarbete, eftersom ingen rådgivande nämnd fanns att tillfråga och eftersom det inte var praktiskt möjligt att sammankalla Utrikesnämnden. De underhandskontakter med de politiska partierna som kom att ersätta behandlingen i Utrikesnämnden medförde vissa komplikationer. Det var t.ex. svårt att exakt veta var Folkpartiet stod i frågan. Utskottsmajoriteten anser emellertid att det inte finns skäl att klandra regeringen för det sätt på vilket den beredde frågan men hänsyn tagen till de rådande omständigheterna.

I en gemensam reservation har Folkpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet kritiserat Mats Hellström för hans agerande. De menar att beredningsprocessen skadats genom att det normala formaliserade samrådet inte kunde äga rum. Jag hävdar att så ingalunda är fallet i Omanärendet. Som jag tidigare nämnt har beredningen av Omanärendet varit mycket grundlig. Den har beretts av två regeringar som har kommit till samma slutsats. Det är sannolikt inte många exportärenden, vill jag påstå, som har genomgått en så noggrann prövning som exporten av krigsmateriel till Oman 1995 har gjort.

Sedan förde Peter Eriksson något underligt resonemang om att konstitutionsutskottet på något sätt i efterhand ger regeringen ja eller nej.

Det ligger väl i sakens natur att det för ett konsstitutionsutskott i ett granskningsarbete blir så. Man kan inte granska regeringen förrän beslut har fattats. Det förutsätts att regeringen har fattat vissa beslut för att det skall finnas anledning att granska.

Så länge som regeringen inte har fattat några beslut finns det egentligen ingenting för konstitutionsutskottet att granska. Det ligger i sakens natur att konstitutionsutskottet i efterhand, efter det att en export är genomförd, säger att det var rätt eller att det var fel. Det resonemang som Peter Eriksson för på den punkten måste jag säga att jag inte begriper särskilt mycket av.

Anf. 50 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik

Fru talman! När det gäller Folkpartiets hållning finns det ingen oklarhet alls. Det finns också i utskottets material relaterat ett brev från partiordföranden Maria Leissner till Amnesty från den 7 augusti 1995 där hon framhåller att Folkpartiet både vid underhandskontakterna och senare motsatte sig detta. Det finns ingen som helst anledning att tro att hon skulle ha gett något annat intryck vid underhandskontakterna än vad hon ger andra som frågar om saken. Problemet här är själva den informella proceduren där ingen riktigt känner ansvar för att ge en sammanfattande och klar analys av vad olika partier har att säga i frågan.

Dessutom vill jag påminna om att Folkpartiets partisekreterare Torbjörn Pettersson efterlyste en mera övergripande diskussion om hela området. Någon sådan har mig veterligen inte förekommit. Men det hade nog varit ganska nyttigt med tanke på det som nu är allmänt känt om förhållandena i Oman.

Kärnfrågan här är synen på mänskliga rättigheter. Kurt Ove Johansson undvek sorgfälligt att klargöra var den nya principen om den långsiktiga trenden egentligen har sitt stöd. Den svävar omkring här, men den går inte att förankra i något dokument. Denna princip har liksom uppfunnits under resans gång. Man kan också fråga sig exakt vad den innebär.

Om man nu skall acceptera en sådan princip kan man ju tänka sig en gangsterregim någonstans. Det finns ett antal sådana regimer som om bara några år är hälften så gangstermässiga som de brukade vara. Då är det en positiv tendens. Därför skulle man plötsligt kunna börja exportera vapen till regimer som jag tror att inte någon här är intresserad av att exportera någonting till. Det här är en väldigt farlig princip, och den har inget stöd någonstans. Ändå låter Kurt Ove Johansson den flyta omkring som något slags allmän ursäkt för ett fel som faktiskt har begåtts. Man skall vara noga med principer, Kurt Ove Johansson. Socialdemokratin borde vara mera noga med att hålla på de regler om mänskliga rättigheter som vi har.

Anf. 51 KURT OVE JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Man skall vara noga med principer, Håkan Holmberg. Jag tycker att han skall ta sin egen uppmaning ad notam. Jag tror nog att det fattas en del hos Håkan Holmberg när det gäller att ta till sig

Granskning av
Prot. 1995/96:101
regeringen
29 maj

Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.

detta. Det är en uppmaning som jag inte känner mig särskilt skyldig att följa. Jag försöker att hålla mig till själva sakfrågan i det här ärendet.

Däremot innehåller reservationen från Folkpartiet och Birgitta Hambraeus en rad oklarheter på den här punkten. Jag vill hävda att man drar alltför långtgående slutsatser när det gäller just formuleringen ”långsiktiga tendenser”.

När vi i utskottsmajoriteten hanterade frågan vid granskningen konstaterade vi – och det borde vem som helst kunna göra mot bakgrund av det material som finns – att det som hände i Oman 1994 inte kan relateras fullt ut till det som ingår i riktlinjerna. Det gäller grova förseelser mot mänskliga rättigheter.

Detta kan naturligtvis alltid diskuteras. Men det är alldeles uppenbart att det som skedde 1994 i Oman inte kan anses vara grova kränkningar i riktlinjernas mening. Mot den bakgrunden är det inte längre särskilt intressant att diskutera uttrycket ”den långsiktiga tendensen”.

När man väl har konstaterat att det inte har förekommit något brott mot regelverket när det gäller de mänskliga rättigheterna då är den frågan litet mera av akademiskt intresse, vilket också utskottsmajoriteten konstaterar i betänkandet.

Anf. 52 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik

Fru talman! Den springande punkten är ju just detta med långsiktiga tendenser som inte finns i regelverket. Kurt Ove Johansson gör inget försök att visa var det skulle finnas, och det är – som vi alla inser – inte heller så lätt.

Det är vad det handlar om. Kan man utan vidare införa en så godtycklig bedömning och ett så godtyckligt resonemang för att komma runt det regelverk som vi har? Jag har på olika sätt – både i mitt huvud-
anförande och i min förra replik – försökt att visa på hur omöjligt det är att tillämpa en sådan princip som detta med långsiktiga tendenser för att motivera att man godkänner vissa länder där det förekommer faktiska övergrepp mot mänskliga rättigheter medan man inte godkänner andra länder. Hur vet Kurt Ove Johansson att det som hände 1994 inte är början till en ny långsiktig tendens åt andra hållet?

Anf. 53 KURT OVE JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Men, Håkan Holmberg, i bedömningen av regeringens ställningstagande måste ju händelserna i Oman 1994 ses i relation till det som finns i riktlinjerna. Då återupprepar jag precis det som har kommit fram i vårt granskningsarbete: det som hände i Oman 1994 är inte av den graden att det enligt riktlinjerna kan kallas för grovt.

När det gäller den långsiktiga tendensen hamnar reservanterna fullständigt fel. Man skriver att den långsiktiga tendensen enligt utskottets mening strider mot principen att varje tillståndsärende skall bedömas på sina egna meriter. Men det är ju precis det som har skett i det här fallet.

Angående exporten till Oman av denna materiel har det gjorts en bedömning av det enskilda fallet. När man väl har konstaterat att regeringen inte har brutit mot regelverket om mänskliga rättigheter är det

egentligen fullkomligt ointressant att som Håkan Holmberg föra en akademisk diskussion om den långsiktiga tendensen. Det uttrycket behöver inte övertolkas på det sätt som Håkan Holmberg och reservanterna gör.

Granskning av
regeringen
Prot. 1995/96:101
29 maj
Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.

Anf. 54 PETER ERIKSSON (mp) replik

Fru talman! Vi har lärt oss att det sker en ständig förändring av tolkningen av regelverket om vapenexport. Det går till bl.a. på det sättet att regeringen gör en nytolkning. Man kommer på en ny idé såsom det här med den långsiktiga tendensen i stället för att se till förekomsten.

Sedan kommer dessa frågor till konstitutionsutskottet. Om konstitutionsutskottet då inte reagerar mot den här typen av nytolkningar då blir nästa steg från regeringen att använda det som bevis för att man gjorde en riktig tolkning. Så fortsätter man att göra nya tolkningar som går ännu mer i liberaliserande riktning.

Det är det här som är det allvarliga, att KU inte hävdar regelverket utan väljer att acceptera de nytolkningar som regeringen gör. Därmed medverkar konstitutionsutskottet till en liberalisering av reglerna för vapenexport. Det borde inte gå till på det sättet. Hela riksdagen borde ta ställning till detta som en särskild fråga i stället för att det blir en smygförändring av regelverket, både när det gäller mänskliga rättighets-begreppet och ifråga om följd- och kompletteringsleveranser.

Anf. 55 KURT OVE JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Först och främst tror jag att det är viktigt att Peter Eriksson och jag blir överens om vad vi egentligen diskuterar. Vi diskuterar ju, såvitt jag förstår, exporten till Oman 1995, och det är detta ärende som vi har granskat. Man kan inte hävda att regeringen har överträtt regelverket. Regeringen har följt regelverket.

Om Peter Eriksson under granskningens gång tycker sig ha funnit, vilket han har talat mycket om här i talarstolen, att det finns brister i regelsystemet, så är det en sak för sig. Regeringen skall ju inte kritiseras för att ha fattat beslut som är emot regler som egentligen inte finns, utan vad Peter Eriksson då skall göra är att motionera i riksdagen om en ändring av reglerna. Man kan alltså inte belasta regeringen för att beslut inte har fattats mot bakgrund av regler som Peter Eriksson önskar sig men som inte finns i verkligheten.

Anf. 56 PETER ERIKSSON (mp) replik

Fru talman! Problemet är att när regeringen och Kurt Ove Johansson skall ändra reglerna, behöver de inte vända sig till riksdagen med en motion eller proposition, utan de gör egna nytolkningar, som accepteras av Kurt Ove Johansson i riksdagen i efterhand. Det är detta som jag tycker är oacceptabelt. Omanaffären är ett typexempel på att det är så det går till.

Regeringen och Jan Nygren har vid konstitutionsutskottets utfrågningar sagt att det som hände i Oman var grova och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter men att det inte gjorde så mycket, där-

för att den långsiktiga tendensen ändå var positiv. Detta är någonting helt nytt.

Nu säger Kurt Ove Johansson att regeringen inte har överträtt regelverken. Det innebär i princip att nytolkningarna accepteras. Därför skulle jag vilja veta om Kurt Ove Johansson verkligen tar avstånd från begreppet ”den långsiktiga tendensen” och om han anser att det inte hör hemma i regelverket och inte får användas som en ursäkt för att kringgå förekomsten av grova och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter. I så fall tycker jag att Kurt Ove Johansson har skött det hela på ett schyst sätt, men annars släpper han igenom nytolkningar på ett sätt som inte borde vara rimligt för Sveriges riksdag.

Anf. 57 KURT OVE JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Det som jag vänder mig emot är Peter Erikssons grova politiska misstolkning i reservation nr 5, som han upprepade ifrån sin bänk när han sade att Jan Nygren har medgivit grova kränkningar. Han har inte medgivit några grova kränkningar, utan detta är någonting som Peter Eriksson har fantiserat ihop i sin reservation. Vad Jan Nygren egentligen har sagt finns att läsa i utskottets betänkande. Där står det att Nygren medgav att händelserna 1994 var en uppenbar kränkning av de mänskliga rättigheterna men att händelsen inte bedömdes som tillräcklig för att regeringen skulle säga nej till exporten.

Grova förbrytelser är det som det står om i riktlinjerna. Om man i diskussionen och debatten lägger in saker och ting som personer egentligen inte har sagt, hamnar vi i den situation som vi har gjort gång efter annat i debatten med Peter Eriksson, nämligen att det blir väldigt svårt att få fram den verkliga sanningen. Detta är ett falsarium och ingenting annat mot bakgrund av innehållet i utskottets material.

Anf. 58 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Jag vill diskutera några av de punkter som Kurt Ove Johansson har tagit upp.

I sitt första anförande i detta ärende säger Kurt Ove Johansson att Oman har blivit beroende av svensk vapenexport av det här slaget och att vi därför är tvingade att fortsätta exportera. Jag menar att detta snarast är Omans problem. Om t.ex. knarklagstiftningen skärptes så att innehav av knark förbjöds och vi sedan påträffade en person som hade knark på sig, skulle vi inte hävda att personen var så beroende av knark att vi inte kunde tillämpa den nya lagen. På det sättet skulle vi inte förfara med regelverket.

Men så förfar vi med regelverket när det gäller krigsmaterielexport. Det kanske kommer sig av att det, som Kurt Ove Johansson påpekade, fanns ett starkt intresse från försvarsindustriell och försvarspolitisk synpunkt att denna export skulle äga rum och att ett företag var beroende av denna exportorder för sin överlevnad. Det kanske är så att principerna får ge vika och regelverken tänjas ut när de intressen som de spänner emot är för starka.

Nu säger Kurt Ove Johansson att reservanterna borde ha varit mindre heta på gröten när det gäller hur det förhåller sig med komplet-

teringsleveranser osv., om det är en uttänjning av regelverket eller inte, därför att utskottet skall återkomma till detta nästa år. Samtidigt säger han att han är säker på att regeringen inte har överträtt regelverket. Vad skall då utskottet granska nästa år, om det redan är godkänt av Kurt Ove Johansson. Då har ju vår hetta på gröten åtminstone varit likvärdig.

Granskning av
regeringen
Prot. 1995/96:101
29 maj
Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.

Anf. 59 KURT OVE JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Beträffande frågan om Oman är beroende av svensk export tror jag inte att det är så långsökt att hävda, precis som jag gjorde i de första punkterna i min inledning, att export har skett sedan slutet av 70-talet. Att det då kan uppstå ett beroende av vissa komponenter är kanske inte särskilt märkvärdigt.

När det sedan gäller kompletteringsleveranser tycker jag nog ändå, mot bakgrund av att utskottet inte gavs tid att tränga in i problematiken, att Miljöpartiet och Vänsterpartiet hade kunnat nöja sig med att vänta med några bestämda uttalanden tills undersökningen blivit genomförd.

Men Omanärendet är ju ett speciellt ärende. Den grundläggande principen är, Kenneth Kvist, att varje exportärende skall prövas var för sig på dess egna meriter. Här har man alltså prövat ärendet på dess egna meriter och funnit att export kunde ske. Vi har gjort en granskning och kan från majoritetens sida inte finna att något står i strid med de gällande riktlinjerna. När det kommer till kritan tror jag nog att Kenneth Kvist kommer att få en och annan överraskning när det gäller kompletteringsleveranser. Jag är nämligen ganska övertygad om att vi får gå tillbaka till någon gång i mitten av 80-talet för att komma åt litet grand av kärnan när det gäller just kompletteringsleveranser. Mot den bakgrunden och kunskapen hade det varit snyggt om Miljöpartiet och Vänsterpartiet hade lugnat sig litet och avvaktat nästa års granskning.

Anf. 60 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Det är riktigt som Kurt Ove Johansson säger, att sådana här ärenden står på egna ben. Därför menar jag att det också är riktigt att säga att regeringen i det här fallet har glidit på formuleringarna när det gäller både kompletteringsleveranser och mänskliga rättigheter, vilket Håkan Holmberg varit inne på.

När det däremot gäller frågan om kompletteringsleveranser i en vidare mening skall jag med liv och lust – om jag får min partigrupps förtroende att vara kvar i konstitutionsutskottet och om Anders Björck inte lyckas med något värvningsförsök eller liknande som han var inne på tidigare – delta i granskningen av reglerna.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.*

Anf. 61 KURT OVE JOHANSSON (s) replik

Fru talman! I krigsmaterielexportärenden är det inte bara en aspekt som måste vägas in. Det är inte bara begreppet mänskliga rättigheter som skall vägas in, även om det är viktigt. Som har framgått av våra utfrågningar med både Mats Hellström och Jan Nygren skall även andra kriterier vägas in. Det medför att denna typ av ärenden inte bara är svåra att granska utan också svåra att ta ställning till, det skall jag gärna erkänna.

Om man tittar i konstitutionsutskottets betänkande kommer man att finna att den grundliga granskning som utskottet har gjort i Omanärendet inte på någon punkt kan leda fram till kritik mot den export som skedde 1995.

Anf. 62 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)

Fru talman! Kristdemokraterna har ingen ordinarie ledamot i KU och har därför inte kunnat delta fullt ut i granskningsarbetet. Jag vill dock här i kammaren kortfattat klargöra våra ställningstaganden och ge en röstförklaring.

När det gäller krigsmaterielexport till Oman reagerar vi kristdemokrater över att regeringen infört nya bedömningsgrunder för mänskliga rättigheter. En sådan ny grund är att den långsiktiga tendensen vad gäller situationen för de mänskliga rättigheterna i vissa fall kan innebära att enskilda kränkningar av de mänskliga rättigheterna i ett land inte behöver innebära ett nej till export vid en viss tidpunkt. Då frågar man principen att varje tillståndsärende skall bedömas på sina egna meriter.

Vidare har vi synpunkter på själva beredningsprocessen. Beredningsprocessen har skadats genom att regeringen suspenderat den rådgivande nämnden under hela våren 1995. Det kan heller inte uteslutas att den vakanta chefsstolen på Krigsmaterielinspektionen ledde till det bristande beredningsunderlaget beträffande massarresteringarna i Oman 1994. Utrikeshandelsministern Mats Hellström kan, med hänsyn till sitt agerande i detta sammanhang, inte undgå kritik. Kristdemokraterna yrkar därför bifall till reservationerna 4 och 8.

Frånvaron av en rådgivande nämnd och av chef på KMI gör att ärendet liknar ett annat ärende i KU:s betänkande, nämligen det som gäller utseende av styrelse för Statens strålskyddsinstitut. Genom beslut den 7 september 1995 har regeringen förordnat åtta personer att fr.o.m. den 1 juli 1995 t.o.m. den 31 december 1998 vara styrelseledamöter i SSI. Detta innebär att myndigheten inte hade någon fungerande styrelse under två månader. Eftersom regeringen i detta fall hade problem med att i tid förordna en ny styrelse skulle regeringen självklart ha kunnat förlänga uppdraget för den gamla styrelsen till dess att en ny styrelse kunde utses. Miljödepartementet skriver i en promemoria att orsaken till misstaget har analyserats och att bevaknings- och arbetsrutinerna har stramats upp för att upprepanen skall undvikas.

Kristdemokraterna instämmer i utskottets bedömning att en vakans på drygt två månader inte är godtagbar. I det andra aktuella ärendet, som gäller Oman, har vakanserna varit ännu längre. Där vill majorite-

ten inte gå med på någon kritik mot regeringen. Det tycker vi är märkligt. När det gäller frågan om SSI:s styrelse hoppas vi att Miljödepartementet har tagit lärdom av det inträffade och vidtagit åtgärder för att undvika upprepningar.

Anf. 63 KURT OVE JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Till Michael Stjernström vill jag säga följande. Det som gäller beträffande mänskliga rättigheter är den praxis som tillämpas. Jag skall be att få läsa upp den. Det står på följande sätt: Enligt praxis menas med sådana kränkningar utomrättsliga avrättningar, systematisk tortyr, politiska mord och försvinnanden. Det som hände i Oman 1994 lever inte upp till det jag nu läste upp. Det skulle ha behövts betydligt starkare incitament.

Hur man än bär sig åt kan man inte förklara bort att den upplästa meningen om praxis för vad som menas med kränkande av mänskliga rättigheter är det som gäller för bedömningen av export av krigsmateriel. Sedan må Michael Stjernström ha rätt att tycka att det som hände i Oman var tillräckligt. Men det är en annan sak. Det som hände skall betraktas mot bakgrund av de riktlinjer som finns, och då räcker det inte.

Jag får säga samma sak till Michael Stjernström som jag sade till Peter Eriksson nyss: Om Michael Stjernström vill ha ett annat regelverk skall han motionera i riksdagen. Han skall inte anklaga regeringen för att inte leva efter ett regelverk som inte finns.

Anf. 64 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik

Fru talman! Det material jag har tagit del av i detta ärende är bl.a. en promemoria från Utrikesdepartementet där det står så här om regeringens bedömning: "Bedömningen gjordes att omfattande arresteringar av de slag som förekom sommaren 1994 inte utgjorde ett normalt inslag i den omanska regeringens maktutövning". Den fråga man ställer sig när man läser detta är hur regeringen kan anse att massarresteringar är en enstaka händelse. Man försöker göra bedömningar och prognoser inför framtiden och säger att detta nog inte skall upprepas och att vi därför kan bevilja export i detta fall. Det tycker jag är en märklig inställning. Jag tycker inte att Kurt Ove Johansson i debatten i dag har klargjort detta.

Anf. 65 KURT OVE JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Det som hände i Oman 1994 har inte upprepats, åtminstone inte fram till i dag. Så långt kan vi väl ändå vara överens, Michael Stjernström. Man kan tycka att det som hände 1994 är hemskt, alldeles oavsett det. Men det svarar inte mot det regelverk som regeringen har att ta ställning till. Det är oerhört viktigt.

Man kan önska sig att regelsystemet vore ett annat. Men när vi skall göra en konstitutionell granskning av om regeringen har gjort rätt eller fel måste vi hålla oss till det regelsystem som gäller. Gör man det kan man inte hävda att regeringen har brutit mot villkoren för krigsmateriel-export. Det är ändå det som måste vara avgörande.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.*

Anf. 66 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik

Fru talman! Regeringen måste göra en bedömning vid den aktuella tidpunkten. Man kan inte lägga in vad som kommer att hända i framtiden. Det har tidigare talats om långsiktiga tendenser. Än mer märkligt är att efter ett par år säga att det, vad vi nu vet, till dags dato inte har skett några nya massarresteringar. Det visste man ju inte då. Man kan inte se alltför långt framåt och säga att man får se vad som händer. Det är ett fullständigt ohållbart resonemang. Det leder oss ut på mycket svag is, om det är regeringens och utskottsmajoritetens bedömning när det gäller vapenexport i framtiden.

Anf. 67 EVA ZETTERBERG (v)

Herr talman! När vi diskuterar svensk vapenexport får man ibland intrycket att den svenska vapenexporten är mycket omfattande och bör så vara. Det tycks som att vi i sammanhanget glömmer bort att vapenexport i princip är förbjuden, att vapenexport i princip inte bör förekomma i Sverige. Det vi talar om är dispenser från en förbudslag. Jag tycker att det ofta kommer bort i sammanhanget.

Mycket är redan sagt i denna debatt. Några av de tillägg jag vill göra gäller fallet Oman. Jag vill återkomma till den diskussion som här har förekommit om kriteriet mänskliga rättigheter.

Jag vill understryka att när vi i utrikesutskottet hösten 1994 diskuterade ett flertal länder som lämpliga eller olämpliga för vapenexport nämndes explicit Gulfstaterna, Indonesien och flera andra länder. Vi konstaterade att vi såg med betydande oro på situationen där. Det tycks inte ha varit vägledande för regeringen eller för KU i dess behandling av detta ärende.

Jag vill peka på hur bristfälligt beslutsunderlaget till partiledarna har varit. De har inte ens informerats ordentligt. Det har också varit uppe.

Jag måste säga att jag med stor förundran har lyssnat på debatten mellan Kurt Ove Johansson och andra här, där Kurt Ove Johansson lyfter fram att det är andra kriterier som väger in. Det är alltså andra kriterier som är viktigare än kriteriet mänskliga rättigheter! Jag har väldigt svårt att se vilka andra kriterier som är så viktiga. Är det att befrämja svensk vapenexport? Är det den svenska sysselsättningen? Det är rätt oerhört att sätta de kriterierna före omsorgen om mänskliga rättigheter i världen.

Jag vill också ta upp frågan om att det har förekommit export till Oman under flera år tidigare, och att detta då rubricerades som civila produkter. Men det kan ju inte vara ett försvar i den här frågan. Det borde naturligtvis ha rubricerats som krigsmateriel för strid hela tiden, men det tog tid innan man insåg att det hörde hemma under krigsmateriel.

Jag vill också ta upp frågan om att det är regeringen som bedömer. Vi är flera som här har understrukt att det inte bara handlar om att slaviskt tillämpa lagstiftning och riktlinjer. En bedömning skall ske i varje enskilt fall. Då förstår jag inte varför Kurt Ove Johansson och andra så slaviskt hänvisar till riktlinjerna.

Det är sant att flera av oss vill ändra riktlinjerna och ser den här förskjutningen i riktlinjerna som mycket allvarlig. Det gör vi, Kurt Ove Johansson, på en rad olika sätt, t.ex. genom motioner och genom en interpellationsdebatt med Bengt Hurtig som kommer att komma till stånd om just detta med glidningen vad gäller riktlinjer.

Men vi menar också att det är regeringens skyldighet att i varje enskilt fall se det lämpliga och det olämpliga. Det är regeringens privilegium att avgöra om tillstånd skall ges eller inte. Då kan jag inte inse att tidsargumentet skall spela någon roll. Det är ju som att ett brott blir mer accepterat ju längre tid som har gått. När man väl har upptäckt att en felaktighet har skett borde det vara självklart att avbryta det felaktiga beteendet.

Jag vill också instämma i det som andra har tagit upp om det här med långsiktiga tendenser. Vem kan avgöra sådant? Låt oss säga att vi hade haft en diskussion på 80-talet om situationen i Jugoslavien. Vem hade då kunnat tala om att den långsiktiga tendensen var att det skulle utbryta ett krig som omfattade en stor del av det som nu är före detta Jugoslavien under 90-talet? Vem hade talat om *den* långsiktiga tendensen?

Jag vill också bara kort nämna frågan om tillsättningen i Exportkontrollrådet. Vänsterpartiet delar i stort sett Miljöpartiets kritik av hur regeringen har förfarit, och av att varje parti inte självt får avgöra. Vi har dock valt att inte stå bakom Miljöpartiets reservation eftersom vi har utgått från att det ändå är regeringen som till slut avgör i dessa frågor.

Jag menar att den kritik som Vänsterpartiet har framfört i olika motioner är fullt berättigad, och jag vill särskilt yrka bifall till reservation 5, alltså tillstånd för krigsmaterielexport till Oman, vad avser kriteriet mänskliga rättigheter. Jag menar att det självklart är så att statsråden Mats Hellström och Jan Nygren inte kan undgå den kritik som framförs i denna reservation.

Så, herr talman, vill jag än en gång upprepa: Håll i minnet att vi har ett förbud mot export av krigsmateriel. Det är det vi huvudsakligen skall ha tankarna. När man bedömer eventuella avsteg från den principen, bör det bedömas mycket restriktivt. Så har uppenbarligen inte skett i fallet Oman och i en rad andra ärenden. Där måste en ändring ske.

Utlänningsärenden (avsnitt 16)

Anf. 68 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)

Herr talman! KU har granskat dåvarande invandrarminister Leif Blomberg som fick regeringen att utvisa familjerna Sincari från Åsele. Man tvingade dem att lämna Åsele, där en stor grupp människor kämpat för att de skulle få stanna. Regeringen åberopar vikten av en reglerad invandring och låter detta väga tyngre än FN:s barnkonvention, enligt vilken barnens bästa alltid skall komma i främsta rummet.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Krigsmaterielexport-
frågor –
Omanärendet, m.m.*

Utlänningsärenden

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

Utlänningsärenden

Leif Blomberg framhöll vid utfrågningen som KU ordnade hur svårt att han hade tyckt att det var att möta barnen från Åsele som hade engagerat sig så hårt för dessa familjer, och att möta deras frågor.

Ändå ansåg han att detta var det beslut som skulle fattas. Det finns alltså ingen konstitutionell grund för utskottet att kritisera regeringen. Regeringen är i sin fulla rätt att besluta som den gjort, det är en fråga om omdöme. Därför har vi reservanter nöjt oss med att säga att det är helt klart att regeringen hade kunnat låta familjerna Sincari stanna i Sverige utan att äventyra den reglerade invandringspolitik som riksdagen beslutat om. Invandrarministern hade kunnat återropa läkarintygen för barnen och FN:s barnkonvention.

När det gäller offentliggörandet av rapporten från den svenska ambassaden i Ankara vill jag säga följande: Sverige arbetar för att vinna internationellt gehör för vår offentlighetsprincip. Arbetsmarknadsdepartementets hantering av ambassadrapporten kan enligt min mening äventyra förståelsen för denna princip. Det är inte enskilda individer, utan myndigheter, som skall kontrolleras genom att alla handlingar är offentliga om de inte faller under sekretesslagen.

Den personliga integriteten för enskilda individer skall alltid skyddas. Det är ett av de viktigaste kriterierna för hemligstämpling enligt sekretesslagen. Jag anser att det är svårt att förstå hur tre rättschefer som *råkade* vara samlade på en lunchrast ansåg sig kunna fatta ett omedelbart beslut om att offentliggöra ett dokument med okontrollerade uppgifter om ekonomiska förhållanden hos personer som dessutom var i en svår och utsatt situation.

Att ambassadrapporten läckt ut till medierna medför självfallet inte automatiskt att innehållet skall officiellt bekräftas genom ett offentliggörande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 10.

Anf. 69 HÅKAN HOLMBERG (fp)

Herr talman! Också det s.k. Åseleärendet är en fråga där det finns flera olika moment. Alla dessa har på olika sätt förekommit under åtskilliga månader i den allmänna debatten. Det första är beslutet i sig. Det andra är formerna för verkställigheten. Det tredje är naturligtvis den omtalade ambassadrapporten.

Beslutet i sig kan man ha många kritiska synpunkter på, och jag hör till dem som har det. Ändå tvingas man ju konstatera att regeringen naturligtvis har rätt att också fatta beslut som exempelvis jag och åtskilliga andra – stora delar av svenska folket – tycker är felaktiga, oriktiga och tragiska. Regeringen har ändå rätt att fatta sådana beslut. Jag skall dock återkomma till frågan om hur man hade kunnat motivera ett anorlunda beslut.

Så till den andra frågan, den om verkställigheten. Där var det ju så att åtskilliga, jag tror vid närmare eftertanke alla, av de som velat att KU skall titta på detta, har noterat ett antal omständigheter som såg mycket egenartade ut. Det handlar om bussar, flygplan och sådant som verkade vara förbeställda redan innan beslutet var fattat osv.

Detta såg anmärkningsvärt ut. Det är fullt begripligt att anmälarna uppmärksammade det. Det är dock viktigt att säga att vi inte vid KU:s granskning har kunnat finna att detta i sak är så anmärkningsvärt som det verkade. Polisen har vissa rutiner. Vi får nog acceptera det som sägs, att man förbereder sig för ett väntat beslut genom att göra på ungefär det sätt som man gjorde. Det går inte att belägga något fel här.

Den s.k. ambassadrapporten är också en komplicerad sak. Här är det ju frestande att vilja ställa en del frågor som vi inte bör ställa, eftersom det som bekant är förbjudet att efterforska massmediernas källor. Det som i realiteten ägde rum var ju att rapporten, nästan så fort den hade kommit till Stockholm, var ute i medierna.

Hur detta än hängde ihop, kom ju det som i princip skall vara ett skydd för enskilda människor mot att råka illa ut genom publicitet i stället att fungera som ett skydd för – kanske – någon eller några personer som såg en möjlighet att väga upp kritiken mot regeringsbeslutet genom att släppa fram dessa okontrollerade, obestyrkta uppgifter. Det är oerhört allvarligt om det finns en mentalitet att man kan agera på det sättet.

Jag var för ett par veckor sedan med på ett seminarium med ryska journalister. Då kom den här frågan upp, dvs. att man i skydd av regler som syftar till något helt annat baktalar enskilda personer. Då noterade jag en reaktion, nämligen att man mycket väl kände igen detta från länder av den typen. Så här skall vi inte ha det i Sverige. Och jag hoppas att det här aldrig mer inträffar i något fall, vare sig i liknande fall eller i något annat sammanhang.

I likhet med Birgitta Hambraeus tycker jag naturligtvis att det, trots att det hela var ute i medierna, är minst sagt diskutabelt att offentliggöra okontrollerade, obestyrkta och såvitt jag i efterhand förstår sakligt mycket tvivelaktiga och kanske helt felaktiga uppgifter om enskilda personer.

Det sista som jag vill ta upp är beslutet i sig. Därvid kommer jag tillbaka till den punkt där jag började. Hade det med hänsyn till nu gällande regler gått att fatta ett annat beslut? Ja, det hade naturligtvis gått alldeles utmärkt att göra det. Jag måste säga att detta är den punkt där jag egentligen är mest förvånad över hur regeringen motiverar sitt handlande och hur utskottsmajoriteten sedan skriver, nämligen att man ställer större känsla för andan i barnkonventionen mot principen om reglerad invandring. Om den råder i stort sett enighet i Sverige. Men hur i all världen hotades den principen av ett annat beslut än det som fattades? Det är mycket svårt att begripa. Om man tycker att man bör låta humanitet, hänsyn till medicinska åberopade omständigheter, läkarintyg och barnkonventionen som sådan leda till att man i detta fall fattar ett annat beslut än det som fattades, på vilket sätt äventyrar man då principen om reglerad invandring? Naturligtvis inte alls. Det är fullt möjligt att i många andra fall, som på något sätt kan påminna om detta, ändå dra en annan slutsats. Det här var ett väldigt speciellt fall. Ändå resonerade man ungefär som om den reglerade invandringen kräver att man i varje läge skall låta den principen väga tyngre än den som vi faktiskt har skrivit under när vi skrev under barnkonventionen. Detta är

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

Utlänningsärenden

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

Utlänningsärenden

inte en rimlig hållning. Jag hoppas att inte heller detta någonsin mer upprepas. Det måste finnas ett utrymme att låta humanitet och hänsyn till barnkonventionens anda spela en helt annan roll också i fall av den här typen än vad de nu gjorde.

Därmed vill jag yrka bifall till reservation 10.

Anf. 70 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! I FN:s barnkonvention sägs bl.a. att barnens bästa skall komma i främsta rummet. Sverige har biträtt barnkonventionen. Men i fallet med de s.k. Åselefamiljerna har barnkonventionen egentligen inte haft någon som helst bärighet när regeringen har fattat beslut. Det är tragiskt att regeringen på det här sättet nonchalerar konventioner som Sverige har biträtt. Förhållandena kring läkarintyg och annat som visar att barnen har mått mycket dåligt och det faktum att barnen under flera år i Sverige har blivit anpassade till svenska förhållanden och mådde mycket dåligt inför utvisningsbeslutet har inte på något sätt påverkat regeringen. Den har helt enkelt låtit andra hänsyn och andra regelverk ta över. Därmed har regeringen brutit mot FN:s barnkonvention.

Mycket har sagts av föregående talare och medreservanter i frågan. Jag vill bara utveckla min ståndpunkt när det gäller ett par saker. Bl.a. gäller det offentlighetsprincipen. Det är rätt i sig att det för konstitutionsutskottet är främmande att efterforska vem som har läckt ut en ambassadrappport till medierna osv. Det är oss helt främmande att bry oss om. Men faktum är här att myndigheten använder offentlighetsprincipen med en sorts omvända förtecken. Denna princip för öppenhet och insyn har tillkommit därför att det skall kunna utövas en kontroll av myndigheten och av makten. Men i detta fall använder man och kryper man bakom offentlighetsprincipen genom att bekräfta publiceringen av en rapport på ett sådant sätt att avsikten är uppenbar, nämligen för att baktala och slå mot svaga och utsatta människor. Det är ett agerande som regeringen borde ha fått kritik för därest man inte haft den märkliga ordningen att i det här fallet, då högre tjänstemän fattat beslutet, eller i varje fall sägs ha fattat beslutet, och därmed inte en minister, kommer konstitutionsutskottets granskning inte heller åt det. Ibland är förhållandena sådana att de regler som omger konstitutionsutskottets granskning inriktar sig på statsråd och regeringens ämbetsutövning, och det gör att i de fall då regeringen egentligen borde ha klander når vi tyvärr inte ända fram.

Jag vill också säga att det under utredningsarbetet med detta ärende har framkommit en hel del av intresse, bl.a. en anmärkningsvärd inställning som ådagalades av den tidigare invandrarministern där han menar att ansvaret för att barnen i dessa familjer mådde dåligt skulle ligga hos dem som har skyddat dem mot vad dessa familjer har upplevt som myndighetens maktutövning mot dem genom att låta dem bo i kyrkor osv. Men det är väl så att den som skyddar människor från myndigheters förföljelse inte är skyldiga till den situation som har uppstått, utan de skyldiga i det sammanhanget är naturligtvis förföljarna och inte beskyddarna. Jag vill ha detta sagt även om regeringens stånd-

punkter så att säga inte är föremål för granskning utan dess formella hantering. Men man märker i dylika uttalanden ett tänkande i sådana här frågor som faktiskt är oroande inför framtiden och visar hur man så att säga har valt mellan de paragrafer som man vill följa, och det har inte varit riktigt hedrande för svensk humanitet.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 71 PETER ERIKSSON (mp)

Herr talman! Tre ledamöter har nu varit uppe och talat om den fråga som jag hade tänkt ta upp. Framför allt när det gäller Åseleärendet har Håkan Holmberg, Kenneth Kvist och Birgitta Hambræus på ett bra sätt framfört argument för att Sveriges undertecknande av FN:s barnkonvention på något vis borde ha betydelse. I Åseleärendet har det uppenbarligen inte haft någon vikt. Det är hänsynen till den s.k. reglerade invandringen som helt och fullt fått vara vägande. Men FN-konventionen och detta med barnens bästa har över huvud taget inte spelat någon roll som tillnärmelsevis kan jämföras med den vikt som den reglerade invandringen har.

En reglerad invandring, och detta var Håkan Holmberg inne på, kan man ha, även om de här människorna hade fått uppehållstillstånd i Sverige. Det finns alltså ingen motsättning här. Därför är argumentationen från regeringen och Leif Blomberg mycket märklig. Till syvende och sist visar den på en väldigt kylig attityd gentemot andra människor.

Den läcka som förekom – jag avser då den ambassadrappport från Turkiet som en timme efter det att den kom till Sverige fanns hos Dagens eko – visar på en inställning som jag upplever som väldigt främmande och otrevlig. Jag hoppas således att vi slipper se sådana tendenser i framtiden.

Jag yrkar bifall till reservation nr 10.

Anf. 72 CATARINA RÖNNUNG (s)

Herr talman! Jag vill knyta an till vad utskottets vice ordförande Kurt Ove Johansson tidigare har anfört om att ett trendbrott verkar ha ägt rum vad gäller KU:s granskning.

Den gråzon där politiska överklaganden smyger sig in har minskat till förmån för en genomgång av hur regeringen uppfyllt konstitutionens förpliktelser. Jag är övertygad om att det tjänar granskningen i sak och stärker KU:s anseende.

Detta gäller även de utlämningsärenden som vi i dag behandlar, inbegripet den försiktiga reservation som avgivits av Folkpartiet, Centern, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. I reservation nr 10 står följande: ”Utskottet anser att hänsynen till den reglerade invandringen i och för sig inte skulle ha hindrat regeringen från att fatta ett beslut av motsatt innebörd. Att med hänsyn till barnens bästa låta familjerna stanna, hade dessutom stått i bättre överensstämmelse med barnkonventionens anda.”

Detta låter sig ju sägas, men det är ingenting annat än till intet förpliktande truismer. Poängen är ju att regeringen hade ett fritt, men mycket svårt, val att under lagarna avgöra om familjerna skulle beviljas uppehållstillstånd eller inte.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

Utlänningsärenden

I och för sig är det klokt att inte reservationen går längre. Riksdagen får akta sig för att bli något slags extra överprövningsinstans i enskilda ärenden – dessutom utan reell makt att ändra i ett redan fattat beslut.

Regeringsformen anger klart att riksdagen inte får kvälja dom – dvs. besluta hur domstol skall döma i det enskilda fallet. Riksdagen får heller inte lägga sig i hur förvaltningsmyndigheter beslutar i ärenden som berör myndighetsutövning mot enskild.

Nu är inte regeringen vilken förvaltningsmyndighet som helst och givetvis inte heller enbart en sådan. Riksdagen har skyldighet att utöva sin kontrollmakt och att årligen granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning.

Vid bedömningen av regeringsärenden skall behövliga upplysningar och yttranden från berörda myndigheter enligt 7 kap. 2 § i regeringsformen inhämtas.

Utskottets majoritet har konstaterat att så skett. Utlänningsnämnden har lämnat Åseleärendet till regeringen för bedömning vid två tillfällen. Utlänningsnämnden har avstyrkt bifall där Invandrarverket varit första instans. Ingen instans har någonsin konstaterat att flyktingskäl och därmed skyddsbehov förelegat i familjerna Sincaris fall. Det är viktigt att det sägs, eftersom föregående talare här förtigit detta faktum.

Regeringen har därutöver vägt in barnkonventionen i sin bedömning. Det är angeläget att framhålla att det faktum att Sverige ratificerat barnkonventionen inte per automatik innebär att *alla* asylsökande barnfamiljer får stanna. Syftet med vår utlänningslag är att vi skall ha en reglerad invandring; därmed inte sagt att i varje läge och i varje fall principen om reglerad invandring skall väga tyngre än barnkonventionen. Varje ärende bedöms efter egna kriterier. Att regeringen har möjlighet att kontrollera invandringen har den bedömt vara *av vitalt samhällsintresse*.

Politiskt har regeringen fått utstå kritik även från det egna partiet. Från Kvinnoförbundets Inger Segelström, från Broderskaparnas Berndt Ekholm och från Lisbeth Palme i hennes egenskap av Unicef-ordförande.

De versioner som pressen givit av Åselefallet, jag har gått igenom alla pressklipp, har vimlat av osakliga övertoner. Ingen korrekt bild har givits av vad som varit regeringens kompetensområde respektive myndigheternas. Men man skall kanske trots allt vara glad över att det finns en stor majoritet pressröster som vill slå vakt om Sveriges generösa flyktingpolitik som har en lång tradition. Här har Sverige i förhållande till andra länder och sitt medborgarantal gjort stora och förtjänstfulla insatser.

Ett sedan lång tid aviserat nytt förslag till utlänningslag kommer på riksdagens bord i september. Vi avvaktar med intresse vad den lagen kommer att innehålla och om den tydligare betonar hänsynen till barns välbefinnande när de humanitära skälen bedöms.

Svagheten med den nuvarande lagen är att samma utlänningsärende kan dra orimligt långt ut på tiden, eftersom möjligheten att lämna in nya ansökningar inte har någon gräns. Även med beaktande av rättssäkerheten borde en annan lösning vara möjlig. Nuvarande procedur

kostar pengar och arbete för staten och innebär onödigt utdraget lidande för de asylsökande.

I reservationen görs ett halvhjärtat försök att kritisera att inte statsrådet prövat utlämnandet av ambassadrapporten, som i och för sig innehöll oriktiga andrahandsuppgifter – skvaller.

Den statssekreterare som var informationsansvarig tog kontakt med expeditionschefen. Denne samrådde med rättschefen i Justitiedepartementet, som samrådde med rättschefen på UD. Det slutgiltiga beslutet togs av expeditionschefen. Som klart sägs i reservationen granskar vi inte beslut som fattas på tjänstemannanivå.

Eftersom ingen av reservanterna har gått in på den reservation som handlar om Bosnienflyktingarna avstår jag från att kommentera den.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande i denna del.

Anf. 73 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Catarina Rönning tycker att reservationen är full av truism. Faktum är emellertid att regeringen gjort gällande att den hade bara en möjlighet, nämligen att fatta det beslut som den fattade.

Vår granskning har gett vid handen att här stod egentligen olika principer mot varandra. Det gäller både den allmänna reglerade invandringspolitiken och, i motsats till denna, FN:s barnkonvention som Sverige har ratificerat.

Regeringen har faktiskt haft ett val. Det vi från reservanternas sida har velat peka på är att regeringen har gjort ett val, och sedan är det upp till var och en att kritisera det sakliga innehållet i detta. Mot bakgrund av vad som har sagts under ärendets handläggning blir det faktum att regeringen har haft möjlighet att fatta beslut på ett annorlunda sätt inte någon truism.

Anf. 74 CATARINA RÖNNUNG (s) replik

Herr talman! Jag tror att Kenneth Kvist har missuppfattat saken när han säger att regeringen har gjort gällande att man bara hade en möjlighet att fatta beslut.

Man hade först att väga in flyktingskäl, skyddsbehovet, som det i alla instanser konstaterades inte förelåg. Efter det hade man att väga in de humanitära skälen och ta ställning till både barnkonventionen och det man bedömde vara av vitalt samhällsintresse, dvs. den reglerade invandringen. Här valde regeringen att låta den reglerade invandringsprincipen gå före barnkonventionen.

Regeringen gjorde det här valet. Det kan man politiskt kritisera, men icke konstitutionellt.

Anf. 75 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Hela ärendet måste egentligen ses mot bakgrund av den alltmer njudda och inhumana flykting- och invandrapolitik som Sverige har ägnat sig åt under de senaste åren. Det är inte vår sak att granska innehållet i denna politik, men faktum är att i ett sådant här fall, när en del barn i familjen t.o.m. är födda i Sverige, växer upp i

Prot. 1995/96:101

29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

landet, lär sig våra seder och bruk, är det verkligen inte att se till barnens bästa när vi sedan tvingar dem till länder och förhållanden som är helt annorlunda än våra.

Jag menar att regeringen egentligen har förbrutit sig mot FN:s barnkonvention i det här stycket, genom att krypa bakom besluten om en reglerad invandring på ett sätt som man inte var tvungen att göra. Detta förhållande blottlägger en brist på empati och humanism i regeringens politik som vi egentligen också borde kunna granska i KU när vi granskar regeringens ämbetsutövning.

Anf. 76 CATARINA RÖNNUNG (s) replik

Herr talman! Kenneth Kvist talar om regeringens alltmer njugga flyktingpolitik men har inte någon statistik att visa upp. Det är någonting som han bara slänger fram som ett bete för folk att nappa på. För att kunna säga detta måste han ha litet mer på fötterna än att bara tala om saken.

Vid utfrågningen kom det också fram en omständighet som jag tror att regeringen har haft i bakhuvudet, nämligen att vi i vårt land har många flyktingar som icke har flyktingskäl, men det finns ett utvisningsbeslut, och detta hot har gjort att de har gått under jorden. Är det barnfamiljer inblandade vet man att barnen i dessa familjer far mycket illa, och familjerna också, av att leva i en illegal situation. Barnen far illa av att inte gå i skola och ha kamratkontakter.

Jag tror att regeringen ville ge den signalen: Sluta att gömma er! Det är bättre med ett utvisningsbeslut än att leva i en ovisshet med oerhört starka psykiska påfrestningar på de barn som nu är inblandade. Det är också att se till barns bästa.

Anf. 77 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik

Herr talman! Skillnaden mellan reservanterna och majoriteten är inte synen på vad som är formellt korrekt, alltså vad regeringen har rätt att göra och inte göra. Där är det som det är, det finns ingen motsättning. Skillnaden är att reservanterna påpekar att det med respekt för precis de regler som vi är överens om gäller hade varit fullt möjligt att fatta ett annat beslut än det som faktiskt fattades. Men ingenting sådant sägs av majoriteten och det måste ju ha något slags förklaring, kan man tro.

Tvärtom godtar man i praktiken, genom att vara tyst på den punkten, regeringens sätt att generellt sätta den reglerade invandringen över respekt för barnkonventionens anda. Genom att man gör det får man acceptera att man kritiseras för att solidarisera sig med ett sätt att argumentera som faktiskt inte är hållbart. Jag har inte hört någon från majoriteten säga att det hade varit omöjligt med hänsyn till den reglerade invandringen att fatta ett annat beslut än det man faktiskt har fattat.

Då säger Catarina Rönnung att det här bara är en truism. Låt gå för det, om vi nu skall uttrycka det på det sättet, men inte ens denna truism kunde ni skriva under på. Varför det?

Anf. 78 CATARINA RÖNNUNG (s) replik

Herr talman! Att ange självklarheter, att regeringen hade kunnat besluta på ett annat sätt, behöver man inte skriva i ett betänkande. Det är det som jag tycker gör reservationen så egendomlig. Det är klart att regeringen hade haft möjligheter att fatta ett helt annat beslut. Men därmed har ju aldrig majoriteten sagt att den reglerade invandringen i alla lägen går före den bedömning man gör enligt barnkonventionen.

Varje beslut skall fattas efter egna kriterier. Vi kritiserar det konstitutionella i detta beslut, och vi har alltså låtit pressen och personer i olika partier föra fram den politiska kritiken av beslutet som har förefunnits. Den har förefunnits även inom det socialdemokratiska partiet, vill jag betona.

Anf. 79 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik

Herr talman! Man får onekligen intrycket att den egentliga förklaringen till att majoriteten inte vill skriva det som på sätt och vis är självklart – men tydligen en sådan självklarhet som ibland måste sägas, annars skapas ett totalt annat intryck av vad saken handlar om – nämligen att det hade gått att fatta ett annat beslut utan att äventyra den reglerade invandringens princip, är att man helt enkelt inte vill vara med och kritisera en regering som man själv i grunden solidariserar sig med.

Men då kan man väl få ställa frågan mer direkt till Catarina Rönnung, så kan hon svara för egen del i alla fall: Anser Catarina Rönnung att ett annat beslut bättre hade stått i överensstämmelse med barnkonventionens anda, som det står i reservationen?

Anf. 80 CATARINA RÖNNUNG (s) replik

Herr talman! Jag anser att det beslut som regeringen fattade var ett korrekt beslut utifrån konstitutionen. Personligen har jag funderat mycket på huruvida regeringen har fattat ett politiskt riktigt beslut. I början var jag oerhört tveksam och ansåg att barnens bästa skulle gå före. Men undan för undan har jag kommit till insikten att just den här familjen egentligen inte hade några reella flyktingskäl. Inget har framkommit som tyder på att barnen, när de nu befinner sig i Turkiet, på något sätt har lidit nöd, farit illa eller att förflyttningen i sig så småningom stred mot barnkonventionens anda.

Däremot kan man naturligtvis säga att alla barn materiellt har det bättre i ett utvecklat land som Sverige. Men om man alltid skulle låta barnkonventionens anda vara rådande skulle det betyda att alla barnfamiljer kunde söka sig hit och få stanna utan att flyktingskäl behövde provas på något sätt. Det är också en omöjlighet, såvitt jag begriper.

Att först se till flyktingskäl och sedan, när man bedömer de humanitära skälen, väga in barnkonvention och ett vitalt samhällsintresse tycker jag är ett korrekt handlande av regeringen ur konstitutionell synpunkt.

Anf. 81 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)

Herr talman! När det gäller regeringens handläggning av utlänningsärendet angående de s.k. Åselefamiljerna är även kristdemokra-

Prot. 1995/96:101

29 maj

*Granskning av
regeringen*

Utlänningsärenden

Prot. 1995/96:101
29 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

terna mycket kritiska. Många har i dag talat om att det står i FN:s barnkonvention att barnens bästa alltid skall komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Enligt kristdemokraternas mening hade det varit att ta hänsyn till barnens bästa om de här familjerna hade fått stanna i Sverige. Det hade stått i bättre överensstämmelse med barnkonventionens anda, även om självklart, vilket har framgått, regeringen kan fatta ett annat beslut.

Av 2 § regeringsformen framgår att den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. I det tredje stycket framhålls dessutom att det allmänna skall värna om den enskildes privatliv och familjeliv. Kristdemokraterna menar att den falska ryktesspridningen kring familjerna Sincari rimligen måste ses som ett brott mot dessa principer.

Kristdemokraterna anser att utlämnandet av ambassadrapporten var felaktigt. Departementet borde rimligen ha insett att det rörde sig om ett mycket tveksamt fall. Därför borde prövning ha ankommit på departementschefen eller på annat statsråd i departementet, t.ex. Leif Blomberg. Det räcker inte, menar vi, att statssekreteraren var inblandad i beslutet. Därför yrkar kristdemokraterna bifall till reservation 10.

Partnerskap för fred och Bosnien (avsnitt 17 och 18)

Anf. 82 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Herr talman! Försvarsminister Thage G Peterson har varit föremål för utskottets intresse i två ärenden i granskningen i år. Dels handlar det om att försvarsministern har lagt sig i ärenden som helt ligger inom ramen för Försvarsmaktens revir då han har sett till att en kunskapsanalys av samarbete inom ramen för Partnerskap för fred har avbrutits, dels handlar det om att försvarsministern har bidragit till att skapa oklarhet om huruvida FN:s och den svenska bataljonens mandat i Bosnien avser försvaret av de av FN proklamerade skyddade zonerna. Det var i detta skede som begreppet ”veloursoldater” introducerades, till skada, vill jag säga, för våra erkänt mycket skickliga soldater i Bosnien.

De här båda ärendena har sin grund i försvarsministerns osäkerhet när det gäller att hantera nya situationer och nya utmaningar. Det var tryggt förr att i försvars- och säkerhetspolitiska sammanhang likt en envis papegoja upprepa ”Vi är neutrala. Vi är alliansfria. Vi sköter oss själva”. Något annat var heller inte tillåtet. Socialdemokraterna har ju traditionellt försökt monopolisera och lägga en död hand över allt vad säkerhetspolitisk debatt heter. Den som vågade sig ut på arenan för att diskutera innehållet i vår säkerhetspolitik, eller ville vidga perspektiven, stämplades som opålitlig, äventyrlig och kanske t.o.m. som en potentiell femtekolonnare.

I och med murens fall, Sovjetunionens sammanbrott, demokratiseringen i Öst- och Centraleuropa och vårt inträde i den europeiska unionen har saken kommit i ett annat läge. Vi har fått en betydligt friskare, sundare och öppnare debatt än någonsin efter andra världskriget.

Men försvarsministern, som har varit med länge, har svårt att hänga med. Hans långa erfarenhet ger honom tydligen inget stöd.

Thage G Peterson är som en skrinna efter en häst: Han är alltid efter, men släpas ändå alltid med. Otaliga är de gånger han har intagit positioner i traditionell pösig stil som han strax efteråt har tvingats retirera ifrån. Samarbetet inom Partnerskap för fred är ett tydligt exempel på det.

Häromdagen, den 21 maj, kunde vi i Svenska Dagbladet läsa en rapport från det nordiska försvarsministermötet i Norge. Där står: "De nordiska försvarsministrarna framhåller att PFP är ett av de viktigaste instrumenten för att knyta samman öst och väst och militärt alliansfria stater. Bästa sättet att bygga fred och samförstånd är gemensamma åtaganden mellan folken, påpekar Thage G Peterson."

För någon månad sedan, när vi i KU frågade ut försvarsministern, var det otänkbart att delta i samövningar med stridsflyg även om det skulle handla om att använda spaningsplan för att skydda humanitära transporter av olika slag. Där gick gränsen för Sveriges alliansfrihet, mitt i flygvapnet, mellan transportflyg och spaningsflyg. Nu säger Thage G Peterson i samma artikel i Svenska Dagbladet: "— — mycket talar för att en förändrad och mer generös syn håller på att växa fram. Det är inte så lätt att upprätthålla den här avgränsningen". Då undrar man: Var håller den här synen på att växa fram? Ja, förmodligen inne i Petersons eget huvud.

Sommaren 1995, för mindre än ett år sedan, var det enligt Thage G Peterson farligt att Försvarsmakten gjorde en kunskapsanalys om möjligheterna att samverka med andra länders flygstridskrafter inom ramen för Partnerskap för fred-samarbetet. Särskilt farligt var ett analysarbete om eventuella aktiviteter på svensk mark trots att Danmark, som ju tillhör NATO, redan tidigare hade samövat med stridsflyg på svenskt territorium inom ramen för Bosnienstyrkan.

Denna studie har beskrivits av Thage G Peterson som ett hot emot eller avsteg ifrån alliansfriheten. Men så sent som i februari i år ger regeringen tillstånd till svenskt deltagande med spaningsflyg, vilket ju är stridsflyg, i en samövning vid Östersjön i sommar.

Herr talman! Så här skulle man kunna gå vidare i flera frågor, men jag avstår i det här sammanhanget. De återkommande rapporterna i medierna om försvarsministerns fyrkantighet och försök att springa i fatt utvecklingen talar för sig själva.

Jag övergår nu till den direkta formella hanteringen av de här ärendena.

Flygvapenchefen har ju avbrutit denna kunskapsanalys därför att han fick tydliga signaler från den politiska ledningen i Försvarsdepartementet, och försvarsministern var helt införstådd med vad som skedde. Thage G Peterson har dessutom sagt inför utskottet att man från Försvarsmaktens sida borde ha frågat regeringen först. Detta trots att frågan låg helt inom ramen för vad Försvarsmakten får ägna sig åt, nämligen en kunskapsupbyggnad. Kostnaderna har försvarsministern själv bekräftat låg helt inom ramen för vad myndigheten själv får hantera.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

Utskottet, herr talman, säger att regeringen har ansvar för implementeringen – det måste väl betyda genomförandet – av försvars- och säkerhetspolitiken.

Till det har jag två kommentarer. För det första är det inte regeringen som har fattat det här beslutet. I stället är det försvarsministerns egna påtryckningar, framförda på någon flygplats i Frankrike till flygvapenchefen. Den fråga som då måste ställas till majoriteten i utskottet är: Varför fattades det inget regeringsbeslut? Varför kritiserar ni inte detta? Ni säger ju själva att det som skall gälla är att regeringen har ansvaret för politiken, inte enskilda statsråd.

För det andra är det helt klart att varje faktiskt deltagande, med armétrupper eller flygplan av olika slag, skall beslutas av regeringen. Det handlar väl, om jag förstår det rätt, om ett genomförande av försvars- och säkerhetspolitiken. På den punkten råder det alltså inga delade meningar. Men det här var ju inte fråga om en implementering, ett genomförande, eller ett faktiskt deltagande, utan om en ren kunskapsuppbyggnad.

Det är mycket förvånande att majoriteten har den inställning som man har, dvs. att man inte kritiserar försvarsministerns agerande i det här avseendet. Jag kan inte låta bli att misstänka att inställningen i denna formella fråga färgas av den eventuella uppfattning som man kan ha när det gäller samarbetet inom Partnerskap för fred och eventuellt samarbete med NATO-länder.

Jag vill påstå att majoriteten här inte har förmått se det formella och konstitutionella i det här ärendet. Det gäller framför allt Miljöpartiet, Centerpartiet och Vänsterpartiet, kanske framför allt Kenneth Kvist, som ju här i dag ger sken av att vara mycket inriktad på det rent formella. Socialdemokraterna styrs väl av att man inte kan kritisera en socialdemokratisk institution. Kritiken mot Thage G Peterson vore ju en kritik mot rörelsens kärna.

Herr talman! Hela den här affären framstår som helt absurd i ljuset av vårt deltagande i IFOR-styrkan i Bosnien, sida vid sida med NATO-trupper och under NATO:s ledning. Vad som har hänt på grund av det här agerandet är ju att dyrbar tid har gått förlorad. Jag vill då återupprepa vad Thage G Peterson själv har sagt och vad de nordiska försvarsministrarna har sagt. De nordiska försvarsministrarna framhåller att PFF är ett av de viktigaste instrumenten för att knyta samman öst och väst och militärt alliansfria stater. Bästa sättet att bygga fred och samförstånd är gemensamma åtaganden mellan folken, påpekar Thage G Peterson. Det är detta ingripande av försvarsministern som har försinkat hela ärendet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 11.

Anf. 83 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m)

Herr talman! I de två ärenden som kammaren nu debatterar finns det en gemensam nämnare, och det är den valhända hanteringen. Vad gäller medverkan i samarbetet inom Partnerskap för fred konstaterar utskottets reservanter:

”Den politik som regeringen hittills fört vad gäller flygvapnets deltagande i PFF-samarbetet präglas av ryckighet och principlöshet vilket har lett till en betydande osäkerhet om Sveriges engagemang i PFF.”

Herr talman! Det är så sant som det är skrivet. Utskottets ordförande Birgit Friggebo har just visat vilken helomvändning som försvarsminister Peterson har gjort när det gäller deltagande i PFF. Vi har då upplevt hur man först har satt P för ett utredningsuppdrag om flygvapnets medverkan i PFF. Detta försvarades kraftfullt av försvarsmministern vid hans besök i konstitutionsutskottet, då han menade att det var olyckligt med den typen av utredningsuppdrag. Herr talman! Det handlar om ett utredningsuppdrag för att skaffa ytterligare kunskap.

Men så fort Thage G Peterson har kommit utanför landet är det plötsligt inte bara så att frågan skall utredas, utan då skall svenskt flyg engageras i PFF och då skall sådana övningar genomföras på svenskt territorium. Det är precis raka motsatsen mot vad som var högsta sanning för några veckor sedan.

Jag väntar, herr talman, med stor spänning på hur Widar Andersson skall försöka försvara Thage G Peterson. Widar Andersson är en duktig debattör, och just därför förmodar jag att han kommer att få överträffa sig själv i dag, om han med bibehållen hederlighet skall kunna försvara att man gör sådana här tvära kast.

Man kan tycka att det här inte är så förtvivlat farligt – slutet gott allting gott, och vi är nu ”på rull” igen i de här frågorna. Men jag väntar bara på nästa incident, herr talman. Thage G Petersons försök att prya på säkerhetspolitikens område kan ju liknas vid en berusad skridskoåkare. Det är ömsom korta skär och ömsom långa skär. Ibland går de åt höger och ibland åt vänster, och till slut drattar man på andan och sätter sig med en ordentlig duns.

Jag respekterar naturligtvis de människor som har en gammalmodig syn på försvars- och utrikespolitiken. Jag delar den inte, men jag tycker naturligtvis att det är hedervärt att ha den synen. Vi har svårt, herr talman, att känna respekt för de ständiga växlingarna, som icke grundar sig på nya händelser eller förnyad analys utan på någonting helt annat. Det beklagliga – det illustreras i de här två ärendena – är att landets försvarsminister icke har upptäckt att muren har fallit, att Warszawa-pakten icke längre existerar, att Sovjetunionen icke längre finns som statsbildning och att vi lever i ett helt nytt Europa.

Det har lett till att Sverige nu ligger efter t.ex. Finland när det gäller debatten om nya säkerhetspolitiska strukturer och nya lösningar för vår del av världen. Finnarna har gått om oss, och jag tror att de nu kommer att hantera det här på ett skickligare sätt än vi gör. Jag beklagar att vi nu inte kan föra en politik som är så framåtsyftande när det gäller säkerhetspolitiken att vi tillgodoser viktiga svenska intressen.

Det betänkande som vi nu diskuterar och denna punkt är ju en utmärkt illustration till detta, herr talman. Vad det handlade om var att man från Flygvapnets sida försökte skaffa sig kunskaper om vad som skulle hända om vi på politisk nivå tog ett beslut – det är bara på politisk nivå som det kan ske – om att man skall engagera sig med svenskt flyg, t.ex. för att skydda svensk marktrupp eller för att skydda svenska

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

flygtransporter när Sverige deltar i en viktig och behjärtansvärd fredsbevarande verksamhet, t.ex. i Bosnien eller på något annat håll i världen. Vi vet ju inte vad som ligger framför oss. Det är mycket möjligt att det kommer att ställas många krav på Sverige i det här avseendet i fortsättningen.

Om detta hade fått slutföras skulle vi haft en viktig kunskap, som hade varit ett bra underlag för politiska beslut, om de nu skulle komma att fattas. Oavsett om det var försvarsministern personligen eller hans ombud, som utskottet konstaterar, som drev fram att det här utredningsarbetet avbröts var det utan tvekan så att vi avhände oss viktiga kunskaper.

Jag vet inte hur man motiverar att man på det här sättet avhänder sig kunskaper, om det inte bottnar i vad jag vill betrakta som en ren NATO-noja, ett återfall till tiden före 1989 – allt som kom från NATO var tveksamt.

I det aktuella fallet har försvarsministern utan tvivel ingripit på ett sätt som fick oönskade effekter. Det kunde vi väl möjligtvis ha accepterat, om det hade skett i oklanderliga konstitutionella former, så att ett ansvar hade kunnat utkrävas. Det finns metoder för detta: ett formellt regeringsbeslut kunde ha fattats. Nu blev det inte på det sättet.

Det gäller också det andra ärende som vi diskuterar, nämligen ÖB:s pressmeddelande om NORDBAT:s uppgifter i Bosnien. Också här har ju försvarsministern rört till det. Genom hans handlande kom oklarhet att uppstå om FN:s och därmed också den svenska bataljonens uppgifter i Bosnien. Här skapades onödiga problem.

En del av det som sades i utskottet när försvarsministern var där är det förvånande att man inte har klarat upp. Där sade försvarsministern faktiskt att han hade fått besked från Folkpartiet att Folkpartiet önskade att Sverige skulle "gå till anfall" i Bosnien. Det förefaller mig utomordentligt märkligt att Folkpartiet hade krävt någonting sådant, och det finns ingenting som tyder på att det skulle ha skett. Samtidigt kan vi konstatera att pressuppgifter i den här riktningen icke dementerades av försvarsministern.

Nej, fru talman, det är nog så att säkerhetspolitik icke är försvarsministerns starkaste gren. Det olyckliga är att det nu handlar om känsliga mellanstatliga relationer, där minsta felsteg kan leda till antingen att svenska intressen inte tillgodoses i det mer långsiktiga perspektivet eller i värsta fall att svensk trupp, svensk personal, som deltar i fredsbevarande operationer kommer till skada. Det är att hoppas att försvarsministern i sitt försök att prya på säkerhetspolitikens område i fortsättningen tar tillräcklig hänsyn och visar tillbörlig försiktighet på detta område.

Anf. 84 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Fru talman! Eftersom Anders Björck nämnde Folkpartiet vill jag göra en kommentar.

Folkpartiet krävde av regeringen ett kraftfullt internationellt agerande för att den internationella närvaron i Bosnien skulle bli väsentligt större. Här föll den ena av FN skyddade säkerhetszonen efter den

andra. Vi genomlevde fallet av Srebrenica, och svenskarna stod vid Tuzla och kunde göra väldigt litet på grund av bristen på en kraftfullare internationell närvaro. Det svar vi fick från försvarsministern var att han inte ville ta sådana initiativ. I stället gjorde han det här till en inrikespolitisk fråga och påstod att det fanns partier i Sverige som krävde ett ensidigt agerande av den lilla svenska styrkan där nere.

Vad man kan kritisera försvarsministern för politiskt – inte inom ramen för konstitutionsutskottets granskning – är att han inte ville göra denna internationella framstöt. Men han blev även här fränsprungen av verkligheten. Några månader efteråt hade vi Daytonavtalet och en massiv internationell närvaro i Bosnien.

Anf. 85 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik

Fru talman! Låt mig till Birgit Friggebo säga att jag finner det djupt beklagligt att vi inte har fått en ordentlig dementi från försvarsministerns sida när det gäller de påståenden som gjordes i medierna om Folkpartiets inställning. Såsom Thage G Peterson uttryckte det i konstitutionsutskottet och i Svenska Dagbladet hade Folkpartiet krävt att man ensidigt skulle gå till anfall med den lilla svenska styrkan, i och för sig förträffligt utrustad och i bra form.

Jag tycker att det hade varit bra om Thage G Peterson hade dementerat den typen av påståenden. Men från den förra perioden, när Thage G Peterson var konstitutionsutskottets ordförande och den s.k. Volvo–Renault-affären granskades, erinrar jag mig att det är väldigt svårt att få nuvarande försvarsministern att hålla sig till korrekta uppgifter i den här typen av frågor.

Anf. 86 WIDAR ANDERSSON (s)

Fru talman! Med en blinkning åt ett annat ärende som vi har diskuterat här i dag kan man väl utan att överdriva säga att det i den här frågan finns en långsiktig tendens. Det finns också många olika bottenar som kommer fram, inte minst i inläggen från Birgit Friggebo och Anders Björck.

Jag vill dock börja med att konstatera att den fråga som har ställts av riksdagsledamöter till konstitutionsutskottet och som utskottet har svarat på är om försvarsminister Thage G Peterson har ägnat sig åt ministerstyre i två fall. Utredningsuppdraget har gällt dels om han har förhindrat flygvapenledningen att utreda förutsättningarna för eventuell samverkan med NATO:s flygstridskrafter inom PFF, dels om Thage G Peterson har förmått överbefälhavare Owe Wiktorin att sända ut ett pressmeddelande till stöd för försvarsministerns aktuella ståndpunkt i en pågående debatt angående den svenska insatsen i Bosnien.

Utskottet konstaterar med mycket bred majoritet att något ministerstyre inte har förekommit. Det är inte bara majoriteten som gör det, skulle jag vilja säga, fru talman. Det gör också reservanterna bakom de två reservationer som Folkpartiet och Moderaterna har lämnat in angående den svenska insatsen i Bosnien och samarbetet inom PFF.

Reservation 11 av bl.a. Anders Björck och Birgit Friggebo inleds så här: "Utskottet kan konstatera att försvarsministern inte ingripit person-

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

ligen i Försvarsmaktens verksamhet för att avbryta det pågående uppdraget till FMV.”

Reservation 12, som handlar om Bosnien, inleder bl.a. Birgit Friggebo och Anders Björck med orden: ”Utskottet konstaterar att utredningen inte har visat att försvarsminister Thage G Peterson sökt påverka ÖB att sända ut ett pressmeddelande – – –.” Inte bara den majoritet som har skrivit under utskottets betänkande utan även reservanterna anser alltså att något ministerstyre inte har förekommit.

Men, fru talman, frågan är intressantare än så. Det finns en annan bakgrund till reservationerna och till den mycket spännande och angelägna debatten om det förändrade säkerhetspolitiska läge som Sverige liksom många andra länder har att försöka orientera sig i. Birgit Friggebo menade att Thage G Peterson släpades likt en skrinna bakom en häst: Han försökte bromsa utvecklingen men fick steg för steg acceptera att hästen gick den väg som den gick.

Må så vara, fru talman! Jag vill ändå säga att det vore ändå värre om skindan gick före hästen, om vi med *hästen* menar verkligheten och de enorma förändringar som har pågått i vår världsdel och i hela världens säkerhetspolitiska system sedan 1989. Vi är medlemmar i PFF, som av vissa kallas för NATO:s väntrum. Vi är medlemmar, hur som helst, och sitter där tillsammans med länder som bl.a. Ryssland och Finland. Vi är medlemmar i den europeiska unionen, och den gamla terrorbalansen finns inte längre. Självfallet innebär denna förändrade verklighet omfattande säkerhetspolitiska diskussioner. Jag vill helt instämma i det Birgit Friggebo säger. I dag är det ett öppnare läge och en öppnare diskussion.

Men det kan inte vara konstitutionsutskottets sak att upphäva riksdagsbeslut om att vi fortfarande är neutrala och om att vi fortfarande är alliansfria. Vi kan inte göra mycket annat än att säga att regeringen har agerat helt inom konstitutionens ramar och enligt sitt uppdrag. Med all rätt har vi också sagt det.

I frågan om den svenska styrkans agerande i Bosnien har såväl överbefälhavaren som försvarsministern övertygande visat, anser jag, att den svenska styrkan var utrustad och förberedd precis så som riksdagen hade beställt, och som säkerhetsrådet i sin tur hade beställt genom sin resolution.

Problemet var ju att FN sommaren 1995, då diskussionen om den svenska insatsen i Bosnien var som hetast, inte hade sådana styrkor på plats att man rent militärt skulle kunna skydda och ännu mindre återta de fredade zonerna, som redan var uppgivna. Det fanns 7 500 man på plats. Det var alldeles otillräckligt ur militär synvinkel för att man skulle kunna uppfylla det uppdrag som var beställt. Först några månader in på detta år, 1996, när fred råder, finns det ungefär 60 000 man på plats i IFOR-styrkorna. Nu skulle dessa aktioner kunna ha vidtagits, men nu finns inte samma behov.

Om det finns något konstitutionsutskott inom Förenta nationerna har det en hel del att göra, skulle jag kunna tänka mig. Men det svenska konstitutionsutskottet lär få begränsa sig till konstaterandet att den

svenska regeringen har hållit sig inom författningens hank och stör i detta fall.

Det andra ärendet gäller flygvapenledningens avbrytande av en beställning som man hade hos Försvarets materielverk angående en analys av huruvida våra flygstridskrafter skulle delta i gemensamma övningar. Någon av ledamöterna i utskottet påstod att den förda svenska politiken var fylld av snabba ändringar och lappkast. Samme ledamot har i dag liknat denna politik vid en berusad skridsko- eller skidåkare. Man tar ett långt skär här och ett kort där. Flygvapenchefen Harrskog sade vid utfrågningen i utskottet, vilket man kan läsa i protokollen, att han inte ville vidkännas en sådan liknelse, dvs. att politiken skulle vara som lappkast eller berusade skidåkare och fylld av ständiga ändringar. Han såg den i stället som en process gående åt ett visst håll. Han såg en linje i utvecklingen, och han hade nog rätt stor förtröstan inför framtiden.

Han sade också mycket tydligt på direkta frågor från utskottets ledamöter att han alldeles själv hade avbrutit beställningen hos Försvarets materielverk.

Med dessa ord, fru talman, är min tid upplupen. Jag ber att få yrka bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande i detta fall.

Anf. 87 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik

Fru talman! Det framgår alldeles kristallklart av utfrågningen med försvarsministern att han hävdade att Folkpartiet hade krävt att man skulle gå till anfall i Bosnien. Vi pressade försvarsministern i den frågan. Det finns ett antal sidor som behandlar exakt detta.

Min fråga till Widar Andersson är om han anser det vara belagt att försvarsministerns påståenden i denna fråga verkligen är med sanningen överensstämmande. Det är den ena frågan.

Den andra frågan är följande: Håller Widar Andersson med om att vi på den politiska nivån hade haft värdefull information om möjligheterna och begränsningarna vad gällde att sätta in svenska flygstridskrafter om man på politiskt håll så skulle besluta, om uppdraget till Försvarets materielverk hade fått slutföras?

Min tredje fråga är följande: Anser Widar Andersson att det är lämpligt att avbryta av en försvarsgrenschef givna uppdrag till en fackmyndighet genom muntliga samtal, eller skall det ske via formella beslut i den ordning som regeringsformen föreskriver?

För det fjärde, fru talman, vill jag fråga Widar Andersson på vad sätt försvarsminister Thage G Peterson har skapat klarhet om Sveriges säkerhetspolitiska läge.

Anf. 88 WIDAR ANDERSSON (s) replik

Fru talman! Jag tackar för frågorna. Jag skall försöka besvara dem efter bästa förstånd.

Den första frågan gällde sommaren 1995 och debatten angående den svenska insatsstyrkans uppgifter. Om man läser protokollen från utfrågningarna och våra texter och vårt materiel noga ser man att det pågick en mycket intensiv partipolitisk diskussion angående att de

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

svenska styrkorna borde vara mer offensiva. Överbefälhavaren skickade ut ett pressmeddelande, som också finns i handlingarna, där han beskrev situationen och avrådde från de mer offensiva insatserna med ungefär samma motivering som den jag nyss anförde här. Det tycker jag är fullständigt normalt. Att det sedan också var försvarsministerns åsikt, vilket har framkommit, tycker jag är helt riktigt.

Den andra frågan från Anders Björck gällde om vi skulle ha varit längre fram vad gäller vår möjlighet att samverka med NATO:s flygstridskrafter om utredningen inte hade avbrutits. Ja, det hade vi förmodligen varit. Det tycker jag säger sig självt.

Den tredje frågan gällde lämpligheten av att avbryta beställningen till Försvarets materielverk på det sätt som gjordes. Utskottet konstaterar både i reservationerna och i huvudbetänkandet att försvarsministern personligen inte har ingripit för att stoppa beställningen. Det har skett inom den gråzon som har vuxit fram som en praxis.

Jag får ta den fjärde frågan i nästa replik.

Anf. 89 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik

Fru talman! Det finns vissa små ansatser till att försöka göra det bästa av en omöjlig situation från Widar Andersson sida. Men jag måste upprepa min första fråga. Anser Widar Andersson att försvarsminister Thage G Peterson har kunnat belägga det som han hävdar offentligt, dvs. att Folkpartiet krävde att man skulle gå till anfall i Bosnien? Widar Andersson var förvånansvärt mångordig när han försökte svara på den frågan. Han brukar annars vara ganska klar och koncis.

När det gäller den andra frågan medger Widar Andersson att det självfallet hade varit bra om uppdraget till Matrielverket hade slutförts. Vi hade då vetat mera. Om det nu är som Widar Andersson säger att vi då hade haft mera kunskap är min fråga till honom: Borde icke uppdraget ha genomförts?

Den tredje frågan till Widar Andersson handlar om sättet att avbryta uppdraget. Menar Widar Andersson på fullt allvar att försvarsministerns agerande icke spelade någon som helst roll när flygvapencheffen uppfattade det som att uppdraget skulle avbrytas?

Anf. 90 WIDAR ANDERSSON (s) replik

Fru talman! I det här ärendet har vi ju inte att granska på vilket sätt försvarsminister Thage G Peterson kan bygga under ett påstående i utfrågningen om att Folkpartiet krävde att den svenska styrkan skulle gå till anfall. Anmälan i den delen gällde huruvida han hade förmått ÖB att sända ut ett pressmeddelande om de svenska styrkornas insats. Den här frågan får nog Anders Björck ställa till Thage G Peterson vid något tillfälle i riksdagen.

Jag skall återigen ta upp frågan om beställningen till Försvarets materielverk. Anders Björck frågade mig om jag tror att man hade hunnit längre vad gäller kunskaperna om möjligheten att samarbeta med flygstridskrafter ifall utredningen inte hade avbrutits. Jag förmodar det – om utredningen hade varit av en hög kvalitet och analysen hade varit

bra. Frågan om varför den avbröts eller inte ankommer inte på mig att svara på. Det ligger inte inom konstitutionsutskottets ram. Det är ett beslut som är fattat av flygvapenchefen Harrskog. Jag tycker inte att riksdagen skall debattera lämpligheten i det.

Tack!

Anf. 91 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Fru talman! När det gäller Bosnien säger Widar Andersson att FN inte hade styrkan. Därför var det svårt att göra någonting.

Det var precis det som den politiska diskussionen gällde. Vad skulle regeringen göra för att skapa en större internationell närvaro i Bosnien så att man aktivt skulle kunna försvara de skyddade zonerna, inklusive Tuzla? Vi ställde krav från Folkpartiets sida i de samtal med försvarsministern som vi hade den 20 juli inför Londonmötet. Han sade att han inte tänker göra så.

Detta gjordes om till en inrikespolitisk fråga. Man talade om att isolera, och så skulle Bosnienstyrkan gå till anfall. Han skapade själv behov av att gå ut med ett förtydligande meddelande om att de svenska soldaterna inte kunde klara av det här ensamma. Det blev helt fel när man skulle tala om vilka artiklar som styrde mandatet i Bosnien. Man hade möjlighet att även med våld försvara de skyddade zonerna.

Vi fick debatten om veloursoldater, som har varit till skada för de duktiga svenska soldaterna. Det är det ena.

Det andra gäller Partnerskap för fred. Regeringen kunde ha fattat vilket beslut man ville. Man skulle ha kunnat fatta beslut om en avgränsning av kunskapsanalysen om man hade velat det, om man tyckte att det var fråga om en för vid kunskapsutbyggnad eller någonting annat. Att Thage G Peterson inte personligen har talat med flygvapenchefen spelar ingen roll. Han skickar sin politiske statssekreterare och ger tydliga signaler om att det är olämpligt att hålla på med ett arbete som ligger inom Försvarsmaktens myndighetsområde. Det minskar inte alls Thage G Petersons ansvar för att ha stoppat den här kunskapsutbyggnaden. Varför säger ni att regeringen har ansvaret utan att kritisera regeringen för att det inte fattades ett regeringsbeslut?

Anf. 92 WIDAR ANDERSSON (s) replik

Fru talman! Jag skall ta upp den andra frågan först. Konstitutionsutskottet har inte, vare sig i utskottsbetänkandet eller i reservationerna, kunnat fastställa att det var Thage G Peterson som beordrade att den här analysen skulle avbrytas. Ingen har sagt det. Inte ens Anders Björck och Birgit Friggebo har gjort det i sin reservation. Det vill jag återigen upprepa. Flygvapenchefen och Thage G Peterson har inte heller sagt detta. Statssekreteraren har vi inte hört i konstitutionsutskottet. Därför får det påståendet från Birgit Friggebo hänga kvar i luften.

Den första frågan gäller Bosnienstyrkan och den upphetsade politiska diskussionen i – jag skulle vilja säga – hela världen. Oerhört många länder med en stor militär kapacitet, i många fall mycket större än Sveriges, stod vid sidan av och tittade på när människor mördades och våldtogs i det forna Jugoslavien. Den frustration och de skamkän-

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

lor som det skapade hos oerhört många av oss får vi bära med oss resten av livet. Frågan är hur den svenska regeringen agerade.

På Londonkonferensen den 21 juli var den svenska regeringen aktiv tillsammans med många andra länder. Så illa kan ju inte den svenska regeringen och Sverige ha skött sig. Carl Bildt utsågs ju till hög tjänsteman inför uppbyggnaden av Bosnien. Och Sverige deltar nu, tillsammans med många andra länder, i ett försök att bygga upp landet.

Jag håller med om att vägen dit var lång och krånglig och orsakade mycket onödigt lidande för människorna, inte minst i Bosnien. Jag förmodar att vi alla håller med om det.

Anf. 93 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Fru talman! Det framgår av vårt underlagsmaterial att försvarsmministern var införstådd med de diskussioner som fördes mellan statssekreteraren i Försvarsdepartementet och flygvapenchefen. Det finns bekräftat. Han grep inte in för att stoppa den verksamheten. Tvärtom tyckte han att den var bra. Framför allt tog han inte initiativ till att fatta ett regeringsbeslut om att han ville få stopp på verksamheten, göra en avgränsning eller åstadkomma någonting annat. Däri ligger det formella.

Detta kan tyckas vara en bagatell i förhållande till den stora frågan om fördröjningen av kunskapsinhämtandet och annat. Ni är ledamöter av riksdagens konstitutionsutskott som skall värna de formella reglerna. Varför gör ni inte det i detta fall? Varför är det på det sättet, Widar Andersson? Du är svaret skyldig på den frågan.

Anf. 94 WIDAR ANDERSSON (s) replik

Fru talman! I vårt material står det, om jag minns rätt, att försvarsmministern den 24 maj fick information av sitt departement om att det på departementet fanns ett missnöje med, eller i varje fall att man var tveksam till, den beställda analysen och utredningen hos Försvarets materielverk. Detta kan den lässugne konstatera efter denna debatt.

Därefter säger Thage G Peterson att han inte har haft något mer att göra med frågan innan han i augusti någon gång, om jag minns rätt, blev underrättad om att utredningen och analysen var nedlagd. Detta har inte sakligt kunnat ifrågasättas.

Dessa formalia, Birgit Friggebo, är oerhört viktiga. Dessa formalia är vi satta att granska. Därför måste jag återigen säga att konstitutionsutskottet med en mycket stor majoritet – till en viss del tillsammans med reservanterna – har kommit fram till att regeringen har hållit sig inom författningens hank och stör och att alla formalia har skötts på det sätt som de skall skötas.

Anf. 95 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)

Fru talman! Det framgår tydligt av anförandena från Folkpartiet och Moderaterna att dessa två partier inte tycker om riksdagens beslut att Sverige skall fortsätta att vara militärt alliansfritt och neutralt och ha möjlighet att stå utanför ett krig i vårt närområde.

Som jag uppfattade det är man bekymrad över att försvarsministern inte snabbt nog glider i den här frågan. Men nu är vi, som Anders Björck sade, på "rull" igen.

Jag ser en glidning från den militära alliansfriheten, från möjligheten att stå utanför en väpnad konflikt i vårt närområde. Detta går definitivt emot riksdagens beslut. Och jag skulle också vilja säga att det går emot en stor majoritet av det svenska folkets åsikter. Jag tycker att vår försvarsminister gör ett gott arbete med att försöka leva upp till riksdagens beslut och försöka stoppa denna automatiska rullning åt fel håll. Det finns nämligen fler möjligheter att utveckla ett säkerhetspolitiskt tänkande än att gå in för allt större militära konfliktlösningsmetoder.

Utskottet finner att försvarsministern tolkat det av riksdagen godkända partnerskapsprogrammet med NATO på ett korrekt sätt. Vi konstaterar också att det var ÖB själv som beslutade att skicka ut pressmeddelandet för att klargöra omfattningen av Sveriges militära engagemang i Bosnien.

Sveriges försvar är inriktat på att i första hand hindra angripare från att komma in i vårt land. De värnpliktiga tränas inte i anfallskrig. Sverige anser att det är genom en större rättvisa i världen som verklig fred byggs. Detta är FN:s grund, och vi har från början varit en av FN:s ivrigaste supportrar. Vi har en lång erfarenhet av fredsbevarande insatser i FN-regi, men de fungerar bara när alla parter vill ha FN-styrkan där och det finns en fred att bevara.

Det är med lättnad jag konstaterar att försvarsministern inte faller till föga för de krigshetsande stämningar som dök upp också i vårt land när de här frågorna var aktuella. Det var direkt krigshetsande stämningar, och som Widar Andersson sade berodde de säkert på den frustration vi alla kände inför övergreppen.

Men det finns andra sätt att möta detta, när man arbetar internationellt, än att bara tala för mer vapen, mer angrepp och mer blodsutgjutelse. Man kan visa mod också utan vapen. I Bosnien har t.ex. Räddningstjänsten, alla dessa långtradarchaufförer, visat hjältemod när det gällt att undsätta och hjälpa med livsförnödenheter. Också våra brigader, våra militära styrkor där nere, har i allra högsta grad gjort stora insatser för civilbefolkningen.

Sedan kan man, som många här har gjort, bara dystert konstatera att världens länder vid den här tidpunkten inte anslog tillräckliga medel för att klara FN:s uppdrag i f.d. Jugoslavien.

Sveriges styrka när det gäller att bidra till lösningen på konflikter mellan folk och folkgrupper ligger inte i att med militära medel tvinga en part till underkastelse. Det finns mycket annat konstruktivt att göra. Sverige har varit alliansfritt och neutralt under nära tvåhundra år och inte utgjort ett hot mot någon, till skillnad från tidigare århundraden då vi ägnade oss åt både att försöka dominera och att erövra våra grannländer. Det verkar som om kontinentens folk fortfarande ser det som ett problem att frigöra sig från den sortens politik. Möjligen har vi något att lära ut, under förutsättning att vi hävdar rätten att bestämma över vårt eget land.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

Det som gör att Centerpartiet helhjärtat ställer upp på samarbetet med NATO i Partnerskap för fred, PFF, är att detta också omfattar Ryssland och andra länder från den forna Warszawapakten, och därmed alltså är helt militärt alliansfritt, samt att varje land själv bestämmer inriktningen för sitt engagemang. Riksdagen har fastslagit ett sådant program, och om det programmet skall ändras kan inte regeringen göra det själv utan måste gå till riksdagen.

Willy Brandts och Olof Palmes tanke på gemensam säkerhet kan börja förverkligas i Europa nu när det kalla kriget upphört och vänskap och öppenhet utmärker förhållandet mellan öst och väst där militärpakter förr rustade mot varandra.

Sverige har från början engagerat sig i den ytterst intressanta och spännande Helsingforsprocessen, som jag tycker att vi talar alldeles för litet om nu för tiden. Den startade på 1970-talet och ledde till Europeiska konferensen för samarbete och säkerhet, ESK, som numera heter Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa, OSSE. Det är ett unikt, vittfamnande samarbete som omfattar samtliga europeiska länder samt USA och Kanada. Arbetet inriktas på tre områden, alla lika viktiga för att bygga fred. Först har vi ekonomiskt samarbete, något som för övrigt också är EU:s grundtanke. Vidare har vi förtroendeskapande åtgärder. Sverige var år 1982 värdland för ESK:s konferens där man koncentrerade sig på just detta. Plötsligt kunde man se ryska och amerikanska officerare som inbjudna gäster vid svenska försvarsmanövrar! PFF kan anses vara ett fullföljande av denna tanke, liksom det direkta samarbetet för att främja den gemensamma säkerheten – det tredje området. Dessa är alltså OSSE:s arbetsområden.

Men OSSE kan också engagera folkrörelser och andra icke statliga organisationer, t.ex. företag, och samarbeta praktiskt med dem på fältet. För att bygga fred bör vi inte koncentrera all uppmärksamhet på vad militären och staternas diplomater kan uträtta. En FN:s frivilliga fredskår kunde samordnas med FN:s militära enheter, t.ex. för övervakning av mänskliga rättigheter i potentiella oroshärdar och bistå med konfliktanalyser, tidig varning och förebyggande diplomatiska insatser.

Jag kan nämna fler exempel på frivilligt engagemang, t.ex. Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, IKFF, som bl.a. arbetar med hjälpprogrammet Kvinna till kvinna i Bosnien. Den transnationella stiftelsen för- och framtidsforskning, TFF i Lund, ger ut inspirerande skrifter som bygger både på teori och på praktik. Stiftelsen har folk som befinner sig där nere i f.d. Jugoslavien.

I en av sina rapporter pekar TFF på Gandhis vision att varje stad och varje by världen över skulle ha lokala fredsbrigader som arbetade för fredlig konfliktlösning och för att främja människors sociala och fysiska hälsa. Just nu sprids och spirar gräsrotsinitiativ överallt. Kanske kunde världens kommuners arbete med Agenda 21 för en uthållig utveckling leda fram till att denna Gandhi-idé förverkligades.

Jag vill avsluta med att citera en av TFF:s rådgivare, den japanske professorn Kunugi. Så här säger han i TFF:s skrift *På väg mot partnerskap, FN:s fredsbevarande och rörelsernas fredsbyggande*:

”Vi lever i ett av dessa historiens storslagna men flyktiga ögonblick då vi faktiskt har en chans att rita om världsordningens arkitektur. — — När allt kommer omkring är världens tillstånd ett resultat av att miljoner och åter miljoner av människor varje dag fattar stora och små beslut som sammantagna förstärker trenden mot en samarbetets globala ordning.”

Jag anser att försvarsminister Thage G Petersons lyhördhet för dessa nya idéer är av stor betydelse för Sveriges säkerhet och insats i världen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 96 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik

Fru talman! Thage G Peterson behöver säkert allt stöd han kan få, även om det kommer från Birgitta Hambræus. Men det vi nu diskuterar är att försvarsministern, direkt eller indirekt, satte stopp för att två, säger två, svenska jaktviggas deltog i en PFF-övning. Det tycker Birgitta Hambræus är jättebra.

Vad tycker då Birgitta Hambræus när precis samma försvarsminister någon månad efter det att vi hörde honom i utskottet släpper loss ett stort antal svenska jaktviggas tillsammans med NATO-trupp? Vad är konsekvensen i detta?

Den enda konsekvensen, om Birgitta Hambræus tycker att detta är riktigt, är att när far super är det rätt. Det grundar sig i varje fall inte på någon som helst analys av vad det handlar om.

Sedan vill jag understryka att det inte är Thage G Peterson som har startat det fredsbevarande engagemanget i Bosnien. Det skedde genom ett enhälligt beslut i Sveriges riksdag, på initiativ av den borgerliga regeringen. Det var en helt annan försvarsminister som fick se till att det här kom i gång under den svåra utplaceringsfasen och att det kunde fungera. Vi fick då oerhört mycket beröm för de svenska insatserna och för kvaliteten på den svenska truppen.

Tror Birgitta Hambræus – och i så fall rekommenderar jag ett försök – att man löser sådana här konflikter med att skicka dit folkrörelser? Det var ju först efter det att NATO hade satt in militär trupp som Daytonavtalet kom till! Om Birgitta Hambræus menar allvar rekommenderar jag att hon skickar ned Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet till Milosevic, Mladic och Karadzic. Gör det, så får Birgitta Hambræus se resultatet!

Anf. 97 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik

Fru talman! Vad jag vände mig mot var moderaternas uppenbara förtjusning i den glidning från riksdagsbeslutet som nu sker. Vi skall vara militärt alliansfria, och vi skall kunna vara neutrala i händelse av krig i vårt närområde. Thage G Peterson har i det längsta försökt försvara det här, men utvecklingen har visat att det är svårt också för honom att göra det.

Det är alldeles uppenbart att de krafter som moderaterna gillar tar överhanden mer och mer. Det är ingenting som jag vill applådera.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

När det gäller KU:s direkta granskning är vi ganska överens. Det har Widar Andersson framhållit på ett förtjänstfullt sätt. Här har inte försvarsministern gjort något formellt fel. Detta är egentligen ganska ointressant. Det var det politiska anförandet som jag reagerade på.

Jag anser, Anders Björck, att hade vi skickat dit folkrörelser, arbetat med diplomatiska kanaler och även med vår militärs fredliga samarbete, som har en mycket lång historia i Jugoslavien, och ingripit genom OSSE, dåvarande ESK, med fredliga medel, med kulturmedel och med skrifter osv. på ett mycket tidigare stadium, innan det vidriga kriget bröt ut i f.d. Jugoslavien, hade vi förmodligen kunnat undvika kriget. Man kan inte skicka in folkrörelserna nu, även om de är där nu. Kvinnor för fred är där nere i de vidriga omständigheterna. Man kan inte skicka ned dem med någon större framgång och tro att de skall kunna stoppa militärerna. Men de kan hindra att militärerna kommer i gång.

Anf. 98 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik

Fru talman! I så fall tycker jag att Birgitta Hambraeus skall skicka ned sina folkrörelser till ett antal länder som i dag befinner sig i en besvärlig situation. Tror verkligen Birgitta Hambraeus på detta på fullt allvar, eller skojar hon med kammaren? Tror hon verkligen att någon folkrörelse skulle hindra de brutala personer som i dag för kriget från att slutföra sitt? I så fall är det ganska allvarligt. Då bidrar Birgitta Hambraeus till att skapa orealistiska förhoppningar. Tror Birgitta Hambraeus att Mladic, Milosevic och Karadzic skulle ta hänsyn till detta?

Vi som har deltagit i utplaceringen av svensk trupp och sett realiteterna och hur det fungerar vet ju med vilken oerhörd målmedvetenhet de som andra hårdföra ledare, nu och i historien, inte viker för några sådana hinder. Det är just den naiviteten som skapar detta lidande och dessa blodbad. Man måste se till så att det blir ett stopp för det hela från början.

I frågan om säkerhetspolitiken vill jag understryka att det inte är Moderata samlingspartiet som glider. Vi försöker föra en saklig diskussion om de nya förhållandena i Europa. Däremot har försvarsministern bara de senaste månaderna, från det han sade i KU till det han sade i Lofoten, inte ägnat sig åt att glida, fru talman, utan åt att åka kana direkt i tangentens riktning.

Anf. 99 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik

Fru talman! Jag anser att det skulle vara en utomordentlig idé att folkrörelser och olika *Non-Governmental Organizations* fick mycket mer resurser och möjligheter att på ett tidigt stadium gå in med konfliktlösande mekanismer och medborgardiplomatiska ansträngningar samt att man engagerade näringslivet på ett helt annat sätt där konflikter hotar att komma fram. Sedan vet både Anders Björck och jag att när väl krigsherrarna har fått vapnen i sin makt och över huvud taget fått herraväldet är det för sent. Anders Björck missar totalt min poäng. Vi skall arbeta förebyggande.

Vi hade haft en stor möjlighet att göra detta. Sverige var ordförande i ESK precis just under den period då Jugoslavienkriget började. Anders Björcks egen partikamrat var utrikesminister. Hon ägnade ytterst litet arbete åt detta. Det enda som intresserade då var medlemskapet i EU. Jag anser att det är ett historiskt misslyckande för Sverige. Den regering som mitt parti också ingick i hade på ett helt annat sätt kunnat bidra till en möjlig fredlig utveckling. Ingen av oss kan bevisa att det hade gått, men vi gjorde inte ens ett försök.

Anf. 100 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Fru talman! Det kliar fingrarna att lägga sig i den här debatten. Det hade krävts en närvaro i hundratal år, långt före Titos kommunistiska maktutövare och den kommunistiska diktaturen, för att hindra detta och de rena rövarbanden som har skövlat och åkt omkring där nere.

Jag skulle vilja säga följande. Jag hörde utrikesminister Lena Hjelm-Wallén i en intervju i Ekot på annandag pingst. Där sade hon att enigheten beträffande utrikes- och säkerhetspolitiken aldrig har varit så stor i Sverige som under den senaste tiden. Det är sannolikt en riktig bedömning. Det gäller alla partier. Fru Hjelm-Wallén håller ju ett ganska hårt grepp om säkerhets- och utrikespolitiken. Det gör också att de värsta rycken ifrån försvarsministern hindras. Jag är stolt över att det är en kvinna som kan hantera det på det sättet.

När Birgitta Hambraeus i denna debatt, som rör granskningen av regeringen, för upp en ny stor försvarspolitisk diskussion blir man ju tyvärr tvungen att svara på det. Jag tror faktiskt att Birgitta Hambraeus talar mot bättre vetande när hon påstår att Folkpartiet skulle vilja ifrågasätta den militära alliansfriheten. Jag vill fråga: Vill Birgitta Hambraeus skapa en ny klyfta mellan partierna och bryta upp det som utrikesministern tycker är så bra, nämligen att vi under överskådlig tid inte har haft en så stor enighet i försvars- och säkerhetspolitiken som nu?

Sedan vill jag fråga Birgitta Hambraeus om det var så att hon delade uppfattningen som Thage G Peterson hade om att den här kunskapsanalysen var ett hot emot alliansfriheten. Varför anser hon inte då att regeringen borde ha fattat ett beslut för att säkerställa att kunskapsanalysen stoppades och inte förlitat sig på att flygvapenchefen själv skulle dra den slutsatsen?

Anf. 101 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)

Fru talman! Jag hade inte tagit i på det här sättet om jag inte tyckte att även vår ordförande, som jag håller mycket högt och som jag tycker verkligen brukar hålla sig enbart till sakliga argumenteringar när det gäller KU:s ärenden, här lämnade det området och gick in på en politisk diskussion med hårda angrepp på försvarsministern.

Birgit Friggebo säger att det hade behövts en närvaro i 100 år för att vi skulle ha kunnat göra en insats i Jugoslavien. Faktum är att Sverige har samarbetet mycket nära med Jugoslavien i olika NN-grupper – *neutral and non-allied states*, dvs. alliansfria stater – i olika FN-sammanhang och i olika sammanhang här i Europa. Vi har haft ett

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

*Partnerskap för fred
och Bosnien*

mycket förtroendefullt samarbete. Vi har skickat massor med vapen till Jugoslavien. Vi har deltagit med militärer där nere. Vi har alltså lärt oss av serbernas krigföring. Vi kände dem mycket väl. Vi hade haft en utomordentligt god möjlighet att arbeta för de fredliga områdena och säga till Jugoslavien att i Väst Europa, genom EU, har vi släppt detta med krig. Nu börjar vi med ett ekonomiskt samarbete i stället. Den handlar om den nordiska modellen. Vi slogs för 200 år sedan, och vi har slutat. Det hade funnits stora möjligheter. Jag är djupt skadad – och jag har varit det länge – över att vi inte tog den chansen.

Anf. 102 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Fru talman! Jag håller mig strikt till det formella. Om man läser granskningsbetänkandet är det precis det vi inriktar oss på. De frågor som jag upprepade gånger ställer till er som tillhör majoriteten handlar om varför ni inte anser att regeringen skulle ha fattat ett formellt beslut. Det verkar som om man skulle springa i olika korridorer och tvinga flygvapenchefen att lägga ned den här utredningen. Jag håller mig till det strikt formella.

I min inledning till den här diskussionen i kammaren ville jag där- emot ge en bakgrund, en miljö, till varför det kan bli sådana här effek- ter när det gäller försvarsministerns agerande i olika formella frågor. Men här handlar det om den formella granskningen och de beslut vi fattar här.

Om Birgitta Hambraeus delar Thage G Petersons uppfattning att det var ett hot mot alliansfriheten om man höll på med den här kunskaps- uppbyggnaden, varför tycker då inte Birgitta Hambraeus att han skulle ta till alla medel för att stoppa den, bl.a. genom ett regeringsbeslut i stället för att lita till att flygvapenchefen själv skulle komma på att han skulle lägga ned den här utredningen.

Anf. 103 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)

Fru talman! Det formella är ju egentligen en väldigt liten fråga. Både flygvapenchefen och ÖB har ju bekräftat inför utskottet att de inte känner sig styrda av försvarsministern. Jag har inte påstått här att just det här exemplet är den stora frågan som avgör vårt vägval framöver.

Men eftersom vår ordförande Birgit Friggebo, och även Anders Björck, tog ut svängarna och angrep vår försvarsminister i största all- mänhet och tog upp en försvarspolitisk debatt kunde jag inte låta bli att framhålla att det finns en annan väg att välja än den som vi just nu är inne på. Den är lika riktig och kan säkert få ett lika starkt stöd som den nuvarande eventuellt har enligt vår utrikesminister. Sveriges roll skulle kunna vara att stärka de krafter som inte tror att det är militära medel som löser konflikter på jorden.

Vi satsar alldeles för litet på det i Sverige och i andra länder. Mili- tära vapenindustrier och vapenexport får miljarder och åter miljarder, medan konfliktförebyggande åtgärder, lösningar människa till männi- ska, folkrörelser, näringsliv och ekonomiskt samarbete inte alls tas med på samma sätt i det säkerhetspolitiska arbetet. Den vägen är mycket lättare för Sverige att slå in på. Den har vi följt i 200 år. Att vi nu håller

på att överge den vägen och gradvis glida över till något annat tycker jag är djupt tragiskt och onödigt.

EU-frågor (avsnitt 19)

Anf. 104 KENNETH KVIST (v)

Fru talman! EU-frågan delade och delar det svenska folket, varför vi också hade en folkomröstning om ett svenskt medlemskap i EU.

När det gäller folkomröstningen har statsmakten och därmed också regeringarna ett ansvar att inför denna lämna folket en så korrekt och riktig bakgrund som möjligt, så att folket får ta ställning från riktiga utgångspunkter. En regering skall vara mån om att inte försöka pressa folket. Man vill ju höra folkets mening, eftersom åsikterna går isär och överskrider partigränser. Det är alltså grannlaga vilken information som regeringarna lämnar till folket inför en folkomröstning.

Det står helt klart att det i flera avseenden har lämnats en information som inte har varit helt korrekt. Några sådana frågor har varit uppe vid föregående års granskning. I år har anmälts ett ärende om vad man har sagt om den europeiska monetära unionen. Det är helt uppenbart att regeringarna har låtit påskina att Sverige skulle ha en fullständig handelsfrihet. Folket har därmed bibringats uppfattningen att detta är något som vi helt fritt tar ställning till senare.

Av det material som konstitutionsutskottets kansli på ett mycket förtjänstfullt sätt har tagit fram framgår det emellertid utomordentligt tydligt att Sverige gör sig skyldigt till ett fördragsbrott om Sverige väljer att ställa sig utanför EMU. Juridiken är här helt klar. Sedan är det klart att Sverige politiskt alltid har möjlighet att välja att göra sig skyldigt till ett fördragsbrott.

Andemeningen i flera yttranden som refereras i utskottets betänkande, t.ex. i det från dåvarande ordföranden i EU:s ministerråd, Westendorp, är att det inte finns några legala undantag för Sverige. Om Sverige skulle avstå från medlemskap i EMU skulle det uppstå en helt ny situation. Men han är övertygad om att Sverige kommer att fatta det beslut som är mest lämpligt för det egna landet, som han uttrycker det. Sverige är helt enkelt bundet att fatta det enligt honom mest lämpliga beslutet, nämligen att gå med i EMU. Sedan är det klart att riksdagen skall bekräfta eller ratificera anslutningen till tredje fasen i EMU, men detta är ju så att säga inte ett handlingsalternativ.

På samma sätt argumenterar en av Sveriges egna ledande experter på integrationsrätt i Europa, professor Ulf Bernitz. Om Sverige inte ansluter sig till EMU uppkommer det enligt honom ett fördragsbrott. Riksdagen har alltså begränsat sin egen handlingsfrihet genom att vi har beslutat om anslutning till EU utan att ha begärt något undantag.

Av detta drar vi i Vänsterpartiet och Miljöpartiet slutsatsen – det framgår också av vår reservation till vilken jag härmed yrkar bifall – att både den borgerliga regeringen och Ingvar Carlssons regering har gett en felaktig bild av fördraget och de juridiska möjligheter som fördraget medger. Vi menar att varken Ulf Dinkelspiel, som tidigare var EU-minister, eller sedermera statsminister Ingvar Carlsson kan undgå kritik

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Granskning av
regeringen*

EU-frågor

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

när det gäller folkomröstningen, eftersom man har gett en oriktig bild och därmed också med oriktiga argument sökt påverka utfallet i folkomröstningen.

Anf. 105 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Miljöpartiet anmälde den här frågan om olika regerings uttalanden om svenskt deltagande i EMU:s tredje fas till konstitutionsutskottet. Det var inte bara på grund av det som sades om EU före folkomröstningen, utan också på grund av det som har hänt efteråt. Flera regeringsrepresentanter, bl.a. Ingvar Carlsson, har fortsatt att hävda att Sverige enligt fördraget har rätt att avstå från att delta i EMU:s tredje fas. Han har t.o.m. hänvisat till ett protokoll som skulle vara kopplat till fördraget. Ingen har dock kunnat ta fram det protokoll som skulle ge Sverige någon form av undantag.

Den naturliga slutsats som både Miljöpartiet och Vänsterpartiet har dragit i reservationen blir därför att Ingvar Carlsson liksom tidigare ministrar som har jobbat med de här frågorna och gjort klara uttalanden, t.ex. Ulf Dinkelspiel, har gett svenska folket en felaktig bild av möjligheterna för Sverige att i enlighet med fördraget fatta ett självständigt beslut om anslutningen till EMU:s tredje fas.

Det står helt klart, och det framgår också mycket tydligt av materialet, att det är rådet som fattar beslut om Sverige har uppfyllt konvergenskriterierna och om Sverige skall gå med i EMU – om man ser till fördragstexten och den juridiska sidan av det här.

Det finns naturligtvis också en politisk sida, och den är naturligtvis till syvende och sist avgörande i sakfrågan. I det sammanhanget måste Sverige naturligtvis, liksom många andra länder, ha rätten och möjligheten att bryta mot fördraget. Men det som kändes jobbigt i den folkomröstning som vi hade om EU-medlemskapet var att den dåvarande regeringen Carlsson och den föregående borgerliga regeringen gav sken av att Sverige helt självständigt, oberoende av vad som står i fördragen, kan fatta ett beslut om deltagande.

Nu har ganska många från ja-sidan, anhängare av svenskt medlemskap i EU, ganska klart givit besked om att man anser att det i själva verket inte var så. Man anser i dag rätt så brett att Sverige juridiskt sett är bundet av det som rådet beslutar. På den politiska sidan är förhållandet litet annorlunda. Det handlar också i stor utsträckning om tolkningar av konvergenskriterierna, och det gör att bilden i sak kan vara ganska öppen.

Det är ändå viktigt, för att upprätthålla något slags förtroende för KU, för riksdagen och för det offentliga maktutövandet i Sverige, att man åtminstone nu efter stridens hetta kring EU-folkomröstningen försöker ge en rättvisande bild av läget. Nu lyckas det kanske ändå inte. Det ser ut så, eftersom majoriteten fortsätter att gå med skygglappar och låtsas som om läget är ett annat än det är. Men det beror kanske i sin tur på att EMU-frågan faktiskt blir allt större och viktigare. Det är inte alls klart om vi ganska snart eller kanske till valet 1998 får en folkomröstning om svenskt deltagande i EMU, eventuellt en beslutande folkomröstning i enlighet med grundlagen.

Det vore en mycket intressant vändning i frågan om vi först genomförde en beslutande folkomröstning, där man kanske säger nej till svenskt medlemskap i EMU, och sedan möjligen får ett beslut i rådet som säger att Sverige skall gå med. Det blir spännande att se.

Anf. 106 AXEL ANDERSSON (s)

Fru talman! Jag skall försöka göra Peter Eriksson till viljes och ta av de skyggglappar som han anser att jag har. Jag skall göra det åtminstone så länge att jag kan slutföra denna debatt.

Peter Eriksson och Miljöpartiet de gröna har ju till utskottet anmält en begäran om granskning dels av vad Ulf Dinkelspiel i sin egenskap av Europaminister i den dåvarande borgerliga regeringen har sagt om EMU, dels av vad Ingvar Carlsson när han var statsminister har sagt om Sveriges rätt att självständigt besluta om ett inträde i den europeiska valutaunionen den dag när konvergenskriterierna är uppfyllda och vi platsar som medlemmar.

I anmälningen står också att granskningen bör avse frågan om de nämnda personerna genom sina uttalanden vilselett svenska folket i detta avseende. Med stort eftertryck har Peter Eriksson i sitt inledningsanförande polemiserat kring detta.

Fru talman! Efter genomgång av riksdagstryck och vissa pressuttalanden har utskottets majoritet inte funnit skäl att biträda anmälningen. Det har inte varit alldeles lätt för utskottets kansli att granska detta. Materialet är omfattande, beroende på att anmälan inte var precis utan rent allmänt angav att vissa uttalanden gjorts. Vi har alltså i KU haft ett brett material att granska. Det har, som vi i majoriteten anser, visat att vad de båda vid olika tillfällen i egenskap av statsråd, den ene som statsminister, har sagt bara varit uttryck för Sveriges officiella inställning att Sverige bör delta i tredje fasen av EMU.

Det var den första delen av frågan. När det sedan gäller spørsmålet om Sverige genom eget beslut kan avgöra frågan om medlemskap i EMU måste jag göra en kort historiebereskrivning.

Redan vid starten av förhandlingarna om svenskt medlemskap i EU, den 1 februari 1993 i det s.k. anslutningsanförandet, uttalade statsrådet Dinkelspiel att ett slutligt svenskt ställningstagande avseende övergången från den andra till den tredje fasen av EMU skulle komma att göras vid en senare tidpunkt. Det var detta som antecknades till förhandlingsprotokollet, och där står ingenting om någon reaktion från motparten, alltså från förhandlarna på EU-sidan. Detta finns, Peter Eriksson, med i det protokoll som skrevs med anledning av Sveriges förhandlingar om medlemskap.

I den proposition om svenskt medlemskap som senare lades på riksdagens bord av regeringen Bildt framhålls att formerna för hur ett enskilt medlemsland – som t.ex. Sverige – fattar beslut om övergången från fas två till fas tre i EMU avgörs av landet självt och att det inte står något om detta i Maastrichtfördraget.

Samma uppfattning i frågan deklarerade den dåvarande s-regeringen under Ingvar Carlsson hösten 1994.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! I reservation nr 13 gör Kenneth Kvist och Peter Eriksson ett stort nummer av mer eller mindre tvärsäkra uttalanden från EU-politiker och experter om förpliktelser för Sverige att delta i EMU – om vi vill det eller inte. Frågan är enligt reservanterna redan avgjord, men så är, fru talman, inte fallet. EMU är inte bara en fråga om ekonomi och juridik utan, som också Peter Eriksson konstaterat, också en fråga om politik. Just nu, parallellt med regeringskonferensen, pågår resonemang och diskussioner medlemsstaterna emellan om EMU:s innehåll, i en verklighet som kanske ser litet annorlunda ut än när Maastrichtfördraget antogs, bl.a. på grund av de enskilda människornas reaktioner i medlemsländerna. Vi kan i dag, hur gärna vi än skulle vilja det, knappast se ett tydligt innehåll i EMU och EMU-samarbetet. Därför tycker utskottsmajoriteten – jag dristar mig att göra den lilla politiska vinklingen – att det är litet för tvärsäkert att säga nej innan man riktigt vet vad man säger nej till.

EU är, fru talman, ingen förbundsstat utan ett förbund av suveräna stater. I frågan om EMU har Sverige tidigt och tydligt gjort klart att Sveriges riksdag skall fälla det slutliga avgörandet för vår del. Låt mig sluta med att anföra det svar som ordföranden i Ekofin, Pedro Solbes, gav en svensk journalist på frågan om Sverige kan besluta om medlemskapet i EMU eller inte. Solbes sade så här: Medlemskapet i EMU ”är ett politiskt beslut som bygger på två faktorer: dels det enskilda landets ställningstagande, dels beslut i Europeiska rådet”.

Fru talman! Med det som jag har sagt yrkar jag avslag på reservation 13 och bifall till konstitutionsutskottets bedömning i den här frågan.

Anf. 107 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Det är ett intressant citat som Axel Andersson anför ur regeringen Bildts proposition. Citatet löd: formerna för övergången från fas två till fas tre fattas av det enskilda medlemslandet. Det är någonting annat det. Formerna för övergången får vi besluta, men huruvida vi skall genomföra övergången eller inte är en annan sak. Därvidlag är vi faktiskt juridiskt om än icke politiskt uppknutna.

Naturligtvis finns den politiska möjligheten att vi kan välja att frångå fördraget. Men det som diskussionen, anmälningen och reservationen gäller är att man har gjort gällande att vi skulle ha något sort undantag i fördraget och att det är problemfritt för Sverige att ta vilken ställning vi vill till detta medan man i själva verket juridiskt har låst upp landet.

Det är inte utan vissa problem som man bryter mot internationella fördrag som man har ingått. Det torde vara klart. Därför är det en riktig slutsats som vi gör i reservationen, nämligen att man har vilsefört det svenska folket om de rätta förhållandena inför folkomröstningen.

Anf. 108 AXEL ANDERSSON (s) replik

Fru talman! Som jag sade i mitt inledningsanförande var den svenska positionen både från borgerligt håll och från den senare socialdemokratiska regeringens sida, och det uttalandes från socialdemokra-

tiskt håll som opposition i förhandlingarna, att Sverige skall sträva efter att bli medlem i ett ekonomiskt och monetärt samarbete i Europa.

Vi måste för ärlighetens skull också nämna varför det är så nödvändigt med ett monetärt och ekonomiskt valutasamarbete i Europa. Det är det därför att vi har gemensamma stora politiska arbetsuppgifter som vi bara kan klara genom att gå samman flera länder i en ekonomisk politik vars syfte är en miljömässigt uthållig tillväxt och sysselsättning för Europas folk.

Vad jag sade i mitt anförande är att det vore tämligen oklokt att vi kategoriskt säger nej. Jag har förstått att både Miljöpartiet och Vänsterpartiet fortsätter att driva nej-sidan. Vi skall inte vara med i något sådan samarbete utan på något konstigt sätt klara oss själva vid sidan om alla de andra som inser att man måste samarbeta. Men den frågan skall avgöras när vi vet vad som förty föreläggs rådet och medlemsländerna som innehåll i förslag till beslut och i det beslut som sedan kommer. Det vore fel att följa reservanterna och säga nej.

Det är fel att följa reservanterna och säga att de nämnda regeringsrepresentanterna vid olika tillfällen har vilsefört Sveriges folk. Ingen i Sverige har kunnat missa vad Sveriges officiella inställning i den här frågan har varit.

Anf. 109 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Nog vet man en del om EMU. Den anpassning till s.k. konvergenskrav som nu skyndas igenom och som leder till en delvis asocial nedskärningspolitik och arbetslöshetsalstrande politik är en del av EMU. Dessutom koncentrerar man makt till en från politiskt inflytande frigjord riksbank. Det är också ett krav som EMU ställer på oss. Nog vet man vad EMU kommer att innebära, nämligen uppgivandet av den nationella suveräniteten på den ekonomiska politikens område.

Sedan är det också märkligt. Hade företrädarna för regeringarna varit lika hederliga som Axel Andersson var i sitt förra inlägg hade detta inte kunnat bli en KU-anmälan. Axel Andersson säger att det var klart att Sverige skulle sträva efter att bli medlem i en europeisk ekonomisk och monetär union. Hade man sagt så hade man inte vilsefört svenska folket. Då hade man sagt vad man egentligen ville.

Man har denna avsikt att Sverige egentligen skall bli medlem i den ekonomiska och monetära unionen. Sedan låtsas man att man inte har tagit ställning. Därefter ingår man ett avtal som vi är juridiskt bundna av. Sedan låtsas man som om vår handlingsfrihet vore fullständigt utan inskränkningar.

Vi har en handlingsfrihet. Det är sant. Men den fordrar att vi har modet att bryta mot det internationella fördrag som vi har gått in för och anslutit oss till efter en knapp majoritet som följde av en, som det nu börjar framstå, något manipulerad folkomröstning.

Anf. 110 AXEL ANDERSSON (s) replik

Fru talman! Jag sade att Sverige strävar efter att vara med i ett ekonomiskt och monetärt samarbete. Jag sade också att varken jag eller Kenneth Kvist, trots att Kenneth Kvist försöker ge intryck av att han

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

vet hur det kommer att se ut, vet hur de diskussioner som nu pågår om hållbarheten i EMU som det såg ut i Maastrichtfördraget kommer sluta och hur det kommer att se ut när man skall fatta beslut.

Enligt min och majoritetens uppfattning, Kenneth Kvist, kan Sverige inte ställa sig utanför ett europeiskt samarbete. Vi kan ha åsikter om hur det bedrivs. Men de är till föga nytta och bär föga framåt om vi liksom Kenneth Kvist och Miljöpartiet, som företräds av Peter Eriksson, väljer den enkla men fruktlösa metoden att ställa sig på sidan, där ingen egentligen bryr sig om vad vi har att säga.

Anf. 111 PETER ERIKSSON (mp) replik

Fru talman! Axel Andersson sade: Politiken säger en sak och juridiken en annan. Han avslutade sitt anförande med ett citat som sade: Å ena sidan kommer Sverige att fatta ett beslut, å andra sidan kommer rådet att fatta ett beslut.

Jag tycker att det ändå har varit ett ganska fruktbart resonemang till slut. Vi verkar ha blivit överens i formfrågan, inte i KU utan i debatten i kammaren. Här i talarstolen håller Axel Andersson med om att juridiken säger att vi är bundna, men politiskt sett kan vi fatta ett annat beslut. Då har vi faktiskt kommit någonstans i diskussionen. Jag hoppas verkligen att Axel Andersson talar för majoriteten i Sveriges riksdag. I så fall skulle vi kunna vara färdiga med den här diskussionen.

Vi har en tid bakom oss när regeringsrepresentanter har vilsefört svenska folket. Men nu har vi i vart fall äntligen kommit överens i den här frågan. Det är bra. Jag undrar bara om Axel Andersson kan hålla med om det han har sagt. Jag yrkar bifall till reservation 13. Jag tror att jag glömde att göra det tidigare.

Anf. 112 AXEL ANDERSSON (s) replik

Fru talman! Sverige avgör självt politiskt. Det sade Peter Eriksson när han stod i talarstolen. Den insikten håller jag Peter Eriksson i räkning för.

Vi är inte medlemmar i en förbundsstat, som jag tidigare sade, utan i ett statsförbund. Skillnaden är att i ett statsförbund ingår suveräna stater. Vi kan fatta politiska beslut som har bäring också i den här frågan.

Vad jag sedan sade om beslutsfattandet var att det inte är någon överraskning för någon som har följt EU-debatten det år Sverige har varit med och tiden innan att medlemsländerna har ett reellt inflytande på viktiga beslut. Men de gemensamma besluten fattas i rådet, och i det här fallet med kvalificerad majoritet.

Jag ser inget särskilt dramatiskt i det som Peter Eriksson försöker att göra till ett ändrat ställningstagande från min sida. Det handlar hela tiden om ett politiskt samspel där Sverige är med andra länder i strävan mot gemensamma mål. Jag tror att det är den grundinställningen som skiljer Peter Eriksson och bl.a. mig.

Anf. 113 PETER ERIKSSON (mp) replik

Fru talman! Jag vet ärligt talat inte vilken inställning Axel Andersson har haft tidigare, så jag kan inte säga att han har framfört ett ändrat ställningstagande. Men här står han i alla fall som representant för majoriteten i riksdagen och säger att rådet har ett starkt inflytande i frågan om Sverige skall komma med i EMU:s tredje fas eller inte.

Till syvende och sist är detta också ett politiskt beslut. Vi är överens i formfrågan, och det tycker jag är viktigt. Detta har ju varit ett litet sår sedan folkomröstningen om EU, och eftersom EMU-frågan lever i hög grad är det viktigt att vi är överens om hur läget ser ut juridiskt och sakligt.

Vi skiljer oss åt mer än någonsin i själva sakfrågan. Axel Andersson framför en tydlig uppfattning om att vi bör gå med. Men samtidigt säger han att det är alldeles för tidigt att ta ställning innan Socialdemokraterna har tagit ställning.

Det är den vanliga gången inom socialdemokratin. Innan den socialdemokratiska partiledningen eller kongressen har tagit ställning är det för tidigt för någon över huvud taget att ta ställning i en fråga. Eftersom det alltid dröjer väldigt länge blir debatterna fram till dess konstiga.

Jag tycker att vi ihärdigt skall föra den här debatten, eftersom vi väl känner till vad EMU är och har lika god möjlighet att diskutera konsekvenserna av en gemensam monetär union i Västeuropa i dag som vi kommer att ha om ett år. Jag tror att den sida som menar att det är en fördel att stå kvar med en självständig valuta och en självständig riksbank har allt att vinna på att driva den debatten.

Anf. 114 AXEL ANDERSSON (s) replik

Fru talman! Ibland önskar jag att jag hade så färdiga och tydliga lösningar som Peter Eriksson och hans partivänner har på besvärliga, stora och viktiga politiska frågor med många konsekvenser för vårt land.

Jag tycker kanske att det är litet väl lättvindigt att bestämma sig långt innan man vet hur det man skall bestämma om ser ut. Den politiska process som pågår ute i Europa i dag – inte minst i vårt land – kommer att få konsekvenser för hur EMU kommer att utformas den dag man fattar beslut.

Till sist skall jag säga något om det här med att rådet skall bestämma. Det kan t.o.m. bli så att vi svenskar gärna vill gå med men att de inte tycker att vi är kvalificerade. Det finns alltså en möjlighet för Miljöpartiet att vi i den allra yttersta beslutstunden inte kommer med. Men där hoppas jag kunna medverka till att göra bl.a. Peter Eriksson besviken.

Anf. 115 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)

Fru talman! För att Sverige skall ha politisk frihet att självständigt avgöra EMU-frågan är det viktigt hur riksdagen ställer sig till den granskningsanmälan som vi nu behandlar. Det är ju här i riksdagen som det avgörs hur stort det politiska handlingsutrymmet är.

Prot. 1995/96:101

29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

Om reservationen från Vänstern och Miljöpartiet skulle bli riksdagens beslut, har vi alltså accepterat en juridisk tolkning av Maastrichtfördraget som innebär att ministerrådet beslutar om Sverige skall in i den tredje fasen av EMU, EU:s ekonomiska och monetära union. Vi har också gått med på att detta skall ske när vi uppfyller de s.k. konvergenskraven.

Men ingenting tvingar oss att acceptera den tolkningen. Vi skall självfallet hålla fast vid den officiella inställningen att det är riksdagen som beslutar i EMU-frågan.

Centerpartiet tar ställning mot medlemskap i EMU. Vi vill behålla vår valuta och riksdagens bank, Riksbanken, som instrument för en självständig ekonomisk politik. Vi kommer alltså att rösta för utskottsmajoritetens skrivning, där man framhåller att Sveriges officiella inställning är att det är riksdagen som beslutar om EMU.

Sedan återstår det för regeringen att visa att detta inte är lurendrejeri och tomma ord. Riksdagen måste självfallet ha rätt att säga nej till EMU, utan att regeringen har låst Sverige så att konsekvenserna blir bekymmersamma.

För att försäkra oss om denna frihet bör vi inte åter knyta oss till EU:s växelkursmekanism, ERM. Det råder delade meningar bland EU-ländernas experter om det är nödvändigt att vara med i ERM under en viss tid före ett inträde i EMU 3.

Finansministern bekräftade vid frågestunden den 23 maj att ett politiskt ställningstagande behövs om frågan om inträde i ERM skulle aktualiseras. Det är alltså ingenting som Riksbanken själv kan avgöra.

Förra gången vi var knutna till det europeiska valutasamarbetet tog det en ände med förskräckelse. Spekulationerna mot kronan var så hårda att Riksbanken höjde räntan till 500 % för att söka övertyga om att vi lämnat vår devalveringsvana. Många sunda företag gick i konkurs och arbetslösheten började skena.

Sedan kronan släpptes fri, som i flera EU-länder, och marknaden själv fick bestämma värdet har våra valutaproblem faktiskt upphört. Ingen kan anklaga oss för att på ett oschyst sätt öka vår konkurrenskraft genom devalvering. Enligt uppgift finns det länder, t.ex. Kanada, som levt med flytande valuta under lång tid utan nackdelar. Det är lämpligt att också Sverige gör det.

I Frankrike och Tyskland demonstrerar man och protesterar kraftfullt mot EU:s konvergenskrav, eftersom dessa tycks nödvändiggöra nedskärningar i den offentliga sektorn och medföra minskad välfärd för alla och en skrämmande hög långtidsarbetslöshet.

I Sverige enas vi om nödvändigheten av att statens ekonomi blir sund. Men enligt min mening uppnås detta bäst när vi utnyttjar vår ekonomiska frihet till att driva en politik som gynnar de värden en majoritet i Sverige prioriterar, nämligen jämlikhet mellan olika befolkningsgrupper, generell välfärd, full sysselsättning och god miljö.

Inflationsekonomin har vi lämnat bakom oss. En sund statlig ekonomi med minskad statsskuld och budget i balans får vi när alla arbetar och får bra betalt för det, så att köpkraften hos de många människorna och skatteinkomsterna ökar, och när investeringar i landet blir intres-

santare än valutaspekulation. Omställningen till kretsloppssamhället blir en viktig tillväxtmotor i samhällsekonomin.

Fru talman! Om vår frihet att välja EMU-väg skulle ifrågasättas av EU är stödet av en folkomröstning ofelbart. Om EU skulle tvinga oss till medlemskap i EMU mot folkets uttryckta vilja eller utsätta oss för ekonomiska repressalier om vi väljer att säga nej, har det visat sig att vi kommit med i en union som är värre än jag trott. Jag är övertygad om att majoriteten för att vi skall lämna EU då blir oemotståndlig.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 116 KENNETH KVIST (v)

Fru talman! Fru Hambræus har åtminstone på den här punkten kanske missuppfattat vad vi sysslar med. Det är nämligen KU:s granskning av regeringens ämbetsutövning. Fru Hambræus, som ju vanligtvis utmärks av en hög grad integritet, gör sig här skyldig till att låta taktiska hänsyn leda henne vid ställningstagandet i detta granskningsärendet.

I reservationen uttrycker vi klart att det finns politisk möjlighet i detta stycke. Men vi visar också klart – och har också tydligt visat under dagens debatt – att regeringarna faktiskt vilsefört opinionen, vilket är klandervärt. Konstitutionsutskottet borde ha haft mod att klandra dem.

Detta är vad vi skall ta ställning till, inte några taktiska funderingar. Det var synd att det kommer ett sådant ställningstagande från fru Hambræus i debattens allra sista skälvande minuter.

Anf. 117 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)

Fru talman! Nej, Kenneth Kvist, detta är sannerligen inga taktiska överväganden. Det vore fullkomligt livsfarligt om man som ni skriver i er reservation skulle binda Sverige vid att göra en juridisk tolkning som ingalunda är nödvändig. Visserligen har vissa experter tolkat det på det sättet, men det finns också andra som har tolkat det på ett annat sätt. I Tyskland t.ex. har man gjort andra bedömningar, utan att ha några skrivna undantag osv.

Det är faktiskt riksdagen som skall bedöma hur stort det politiska handlingsutrymmet är. Om vi i riksdagen skulle säga att vi anser oss vara juridiskt bundna av detta har vi verkligen minskat vårt politiska handelsutrymme.

Jag tycker att det är märkligt att Kenneth Kvist, som ändå är en oerhört skärpt och god representant i KU, inte förstår att ett bifall till Vänsterpartiets reservation skulle försvåra för Sverige att stanna utanför EMU.

Anf. 118 KENNETH KVIST (v)

Fru talman! Vi skall egentligen inte här bedöma konsekvenserna av huruvida en reservation blir antagen eller inte. Däremot skall vi bedöma om innehållet i den är korrekt.

Har regeringen, eller regeringarna i detta fall, talat sanning eller inte? Enligt min mening har de överdrivit den svenska självständighet-

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

en. Sverige har inga undantag. Sverige är juridiskt bundet av de fördrag vi har undertecknat. Men det finns naturligtvis en politisk möjlighet att bryta mot de undertecknade fördragen, vilket också framhålls i reservationen. Det är inget märkligt i detta.

Men faktum kvarstår: Det som KU har att granska, huruvida regeringarna har vilsefört svenska folket eller ej, är klarlagt. De har vilsefört folket, och det borde också vara KU:s mening. Det är beklagligt att fru Hambraeus i detta fall inte ser det.

Anf. 119 BIRGITTA HAMBRAEUS (c)

Fru talman! Till sist vill jag bara säga att det viktiga som har skett är att konstitutionsutskottet har gjort en bedömning av hur bundet Sverige är. Konstitutionsutskottet har gjort bedömningen att den officiella svenska inställningen är att vi icke är bundna av att gå med i EMU. Jag tycker att det skulle ha funnits ett stort värde i om vi hade varit enhälliga. Det skulle ha varit bra. Men nu har två partier gjort en annan bedömning.

Den viktiga bedömningen, som jag med glädje ansluter mig till, är att vi i Sverige har full frihet att välja om vi vill gå med i EMU:s tredje fas eller inte. Det är det enda som är väsentligt i sammanhanget.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Propositioner ställdes först beträffande envar av de frågor som berördes i de reservationer som fogats till betänkandet och därefter i ett sammanhang på övriga upptagna frågor.

Tillsättningen av ledamöter i Exportkontrollrådet (avsnitt 15.5)

Godkännande av

1. utskottets anmälan

2. anmälan i res. 2 (mp)

Votering:

277 för utskottet

16 för res. 2

1 avstod

55 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 67 m, 20 c, 21 fp, 18 v, 12 kds

För res. 2: 16 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 7 c, 4 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Godkännande av licenstillverkningsavtal, samarbetsavtal och komponentleveranser (avsnitt 15.6)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 3 (mp)

Votering:

278 för utskottet

16 för res. 3

3 avstod

52 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 67 m, 21 c, 20 fp, 18 v, 12 kds

För res. 3: 16 mp

Avstod: 3 fp

Frånvarande: 21 s, 13 m, 6 c, 3 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Prot. 1995/96:101

29 maj

Tillstånd till krigsmaterielexport till Oman (avsnitt 15.7) såvitt avser kriteriet mänskliga rättigheter

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 4 (fp, c)
3. anmälan i res. 5 (v, mp)

Förberedande votering:

59 för res. 4

36 för res. 5

203 avstod

51 frånvarande

Kammaren antog anmälan i res. 4.

Huvudvotering:

206 för utskottet

73 för res. 4

16 avstod

54 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 138 s, 68 m

För res. 3: 21 c, 23 fp, 17 v, 12 kds

Avstod: 16 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 6 c, 3 fp, 5 v, 2 mp, 3 kds

Tillstånd till krigsmaterielexport till Oman (avsnitt 15.7) såvitt avser beslutsunderlaget

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 6 (v, mp)

Prot. 1995/96:101
29 maj

Votering:
263 för utskottet
33 för res. 6
53 frånvarande
Kammaren godkände utskottets anmälan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 68 m, 21 c, 23 fp, 12 kds
För res. 3: 17 v, 16 mp
Frånvarande: 22 s, 12 m, 6 c, 3 fp, 5 v, 2 mp, 3 kds

Tillstånd till krigsmaterielexport till Oman (avsnitt 15.7) såvitt avser s.k. följd- och kompletteringsleveranser

Godkännande av
1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 7 (v, mp)
Votering:
264 för utskottet
33 för res. 7
52 frånvarande
Kammaren godkände utskottets anmälan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 68 m, 21 c, 23 fp, 12 kds
För res. 3: 17 v, 16 mp
Frånvarande: 21 s, 12 m, 6 c, 3 fp, 5 v, 2 mp, 3 kds

Tillstånd till krigsmaterielexport till Oman (avsnitt 15.7) såvitt avser beredningsprocessen

Godkännande av
1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 8 (fp, v, mp)
Votering:
230 för utskottet
67 för res. 8
52 frånvarande
Kammaren godkände utskottets anmälan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 68 m, 21 c, 1 fp
För res. 3: 22 fp, 17 v, 16 mp, 12 kds
Frånvarande: 21 s, 12 m, 6 c, 3 fp, 5 v, 2 mp, 3 kds

Regeringens handläggning av utlänningsärendet angående de s.k. Åselefamiljerna (avsnitt 16.3)

Godkännande av
1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 10 (fp, c, v, mp)

Votering:

205 för utskottet

87 för res. 10

2 avstod

55 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 65 m, 1 c

För res. 3: 1 m, 18 c, 23 fp, 17 v, 16 mp, 12 kds

Avstod: 1 m, 1 c

Frånvarande: 22 s, 13 m, 7 c, 3 fp, 5 v, 2 mp, 3 kds

Svensk medverkan i samarbetet inom Partnerskap för fred (PFF) (avsnitt 17)

Godkännande av

1. utskottets anmälan

2. anmälan i res. 11 (fp, m)

Votering:

206 för utskottet

91 för res. 11

52 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 21 c, 17 v, 16 mp, 12 kds

För res. 3: 68 m, 23 fp

Frånvarande: 21 s, 12 m, 6 c, 3 fp, 5 v, 2 mp, 3 kds

Olika regeringars uttalanden om svenskt deltagande i EMU:s tredje fas (avsnitt 19.2)

Godkännande av

1. utskottets anmälan

2. anmälan i res. 13 (v, mp)

Votering:

259 för utskottet

32 för res. 13

4 avstod

54 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 138 s, 68 m, 21 c, 20 fp, 12 kds

För res. 3: 17 v, 15 mp

Avstod: 1 s, 3 fp

Frånvarande: 22 s, 12 m, 6 c, 3 fp, 5 v, 3 mp, 3 kds

Övriga i betänkandet upptagna frågor

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Utskottets betänkande lades till handlingarna.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Havsrättskonventionen
och tillämpnings-
avtalet*

6 § Havsrättskonventionen och tillämpningsavtalet

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1995/96:UU17

Havsrättskonventionen och tillämpningsavtalet (prop. 1995/96:140)

Anf. 120 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Herr talman! Det är snart 40 år sedan FN höll sin första havsrättskonferens. Det var 1958 i Genève, och då antogs fyra konventioner: konventionen om territorialhavet, konventionen om det fria havet, konventionen om fiske och bevarande av levande resurser i det fria havet samt konventionen om kontinentalsockeln, dvs. havsbotten som utgör en kontinents förlängning. Det är en konvention som reglerar utnyttjandet av naturtillgångarna. Detta är idéer som har stått sig under åren.

Efter detta följde en rad havsrättskonferenser, men 1973 kom nästa betydande konferens. Den pågick sedan med möten varje år fram till 1982, då texten till en allomfattande havsrättskonvention antogs och öppnades för undertecknande. Då inrättades också den internationella myndigheten för havsbotten. Den som vill utnyttja havsbotten för eget syfte måste söka tillstånd hos myndigheten.

Regeringens proposition 140 gäller Sveriges ratificering av havsrättskonventionen från 1982. Det är ett imponerande dokument som omfattar jordens marina miljöer och havens utnyttjande. Konventionen omfattar också fartygs rättigheter såväl ute på fritt hav som i sund och skärgårdar. 45 artiklar handlar om skydd och bevarande av den marina miljön.

Huvudansvaret för den marina miljön ligger hos kuststaten, sägs det i texten som är mycket tydligt när det gäller att binda samman ansvar och skyldigheter. Man är inte rädd för att gå in i detalj. Man säger bl.a. ”att föroreningar inte får bekämpas på ett sätt som resulterar i att skadan eller riskerna förflyttar sig från ett område till ett annat, eller att föroreningen övergår från *en* skadlig typ till en annan”. Havsrättskonventionen är ett unikt dokument genom att den täcker såväl översikter som helheten och nödvändiga detaljer.

När man läser ett dokument av det här slaget inser man hur väl FN behövs i världen. FN är ett forum där länder kan mötas, och därmed har FN också en röst som man lyssnar på. Och i fråga om insatser för vår globala miljö är det förmodligen den enda organisation som kan lyckas med en stor internationell konvention av den här digniteten.

Men grundförutsättningarna för länderna är olika vad gäller anslutningen till konventionen. Det finns länder som har en svag miljölagstiftning och som när de ansluter sig måste skärpa sina lagar om förorening av den marina miljön. Sedan finns det länder såsom Sverige som har en strängare miljölagstiftning, där resultatet blir en lindring av straffen. För Sveriges del innebär konventionen en försämring. Vår syn på miljöbrott och det svenska rättsmedvetandet av i dag handlar snarare om ifall miljöbrott skall bestraffas hårdare än tvärtom.

Det har i år, liksom under tidigare år, förekommit ett stort antal oljeutsläpp i Östersjön. Men vid föroreningsbrott och oljeutsläpp som begås av utländskt fartyg i svenska vatten får man inte längre döma till fängelsestraff utan enbart till böter. Detta har tre tunga negativa effekter.

Straffet blir lindrigare, enbart dagsböter. Miljöpartiet anser att som en motvikt mot att fängelsestraff försvinner måste bötesbeloppet höjas.

En märklig konsekvens av detta är också att miljöbrott som har begåtts av utländskt fartyg bestraffas mildare än om samma brott har begåtts av ett svenskt fartyg, dvs. att likartade gärningar straffas olika, beroende på om en svensk person eller en person av annan nationalitet begått brottet. Likheten inför lagen försvinner.

Men den största negativa effekten är att man, i och med att fängelsestraff inte längre kan utdömas, inte får göra husrannsakan eller inspektion på ett fartyg som misstänks för ett oljeutsläpp. Redan med de lagar som vi har i dag har kustbevakning och polis haft svårigheter att skaffa hållbara bevis, eftersom ett misstänkt fartyg ofta befinner sig ganska långt ifrån den utsläppta oljefläcken. När utsläppet upptäcks kan man inte binda fartyget vid det. Man behöver t.ex. få möjlighet att ta prover på oljan för att få hållbara bevis, och det måste göras snabbt – inom bara ett par timmar.

I propositionen framhåller man vattenföroreningsavgiften som ett medel att ingripa mot den som har orsakat ett oljespill eller utsläpp. I dag är avgiften knuten till basbeloppet och höjs med hänsyn till utsläpets omfattning och fartygets storlek. Sjöfartsverkets miljöchef t.ex. anser att beloppet fortfarande är alldeles för lågt och att vattenföroreningsavgiften måste vara så hög att den är verkligt kännbar för rederiet.

Om det inträffar att ett rederi inte vill betala en föroreningsavgift utan överklagar, har man ännu små möjligheter att få syndaren fälld i domstol, eftersom bevisen ofta inte är tillräckliga. 1994 rapporterades 484 oljeutsläpp. 43 anmälades till polisen och ett ledde till åtal och fällande dom.

Många svenska kuster har drabbats svårt av oljeskador. Sanering av stränderna orsakar stora utgifter för kommunerna. I förlängningen är det skattebetalarna som får stå för kalaset, eftersom kommunerna betalar en självrisk. Resten betalas av Räddningsverket, dvs. staten – skattebetalarna.

Om man bor i en kustkommun, vilket jag gör, undgår man inte att bli engagerad i och upprörd över de skador på stränder, djur och havsmiljö som oljeutsläppen orsakar. Man förvånas också över hur många av dessa s.k. olyckshändelser som sker på natten, så att utsläppen upptäcks först i daggryningen, då inga båtar finns i direkt närhet.

En liten kustkommuns kostnader för oljeskador kan uppgå till många hundra tusen på ett år. I en av kommunerna på Skånes sydkust, som jag känner till väl, var 175 personer verksamma med saneringen under året. Då har jag inte räknat med de många frivilliga medhjälparna, som tog hand om så många fåglar de kunde. De tvättade dem och fick så småningom ut dem i havet igen.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Havsrättskonventionen
och tillämpnings-
avtalet*

Kustbevakningen beräknade att ca 10 000 fåglar fanns döda i en del av det oljebälte som inte kom in till vår kust. Hur mycket av oljan som eventuellt sjönk till botten vet man inte. Men kostnaderna för utsläppet, inberäknat deponeringen av oljan, var 1 miljon kronor. Det är pengar som kunde ha kommit skattebetalarna till godo på annat sätt.

En rad nya förslag tas fram i justitieutskottets remissyttrande till havsrättskonventionen. De är alla bra och kommer förhoppningsvis till användning. Men om man talar med dem som är direkt inblandade i att försöka få fast dem som har orsakat utsläppen, dvs. kustbevakning, polis och åklagare, nämner de ofta just bristen på hållbara bevis som den största svårigheten. Utredningarna är svåra, och kraven på bevis är stora. Det behövs bättre praktiska möjligheter till övervakning också i mörker. Man måste kunna gå ombord och göra kontroller på misstänkta fartyg. Man måste också få hålla förhör och ta prover.

Ett av de förslag som man hoppas skall minska utsläppen är de nya mottagningsanläggningarna som man planerar att bygga i hamnar runt Östersjön. De nämns redan i regeringens skrivelse *Vår miljö* från december 1995.

Spillvatten med olja räknas i Sverige som miljöfarligt avfall. Det skickas nu under långa transporter från östkusten till Halmstad. Vissa av kommunerna får sedan tillbaka den avskilda oljan. Även i min hemkommun sker sådana transporter. De kostar 1,5 miljoner kronor om året. Med dessa anläggningar i kommunerna kommer inte räkningarna att bli så dyra. Men det viktiga är trots allt att förorenaren får sitt straff, för det lyckas denne för det mesta att undgå.

När man talar med fackfolk, som arbetar med oljeföreningar och saneringar, är det fyra krav som nästan alla talar om och är eniga om. Det ena viktiga kravet är möjligheten att eliminera anledningarna, vilket man kommer att kunna göra i och med omhändertagandet i hamnarna. Man vill höja vattenföreningssavgiften. Man vill intensifiera utredningsarbetet och förundersökningarna. Man vill ha hjälp till polis och kustbevakning i möjligheten att säkerställa bevis, så att åklagarna har en chans att fälla miljöbrottslingarna. Det måste finnas möjligheter att gå ombord på misstänkta fartyg för att göra nödvändiga kontroller och undersökningar.

”Jag är inte främmande för en lagändring”, säger Skåne–Blekinges nye överåklagare, som tänker inrätta en specialkammare för behandling av miljösmål från den 1 juli.

Ett annat viktigt krav är att göra ett ändringsförslag till konventionen.

Vi har en reservation som gäller höjning av bötesbeloppet för att kompensera att fängelsestraffet försvinner. Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 121 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Under ett års tid har vi vid två tillfällen diskuterat betänkanden som berör detta ärende ur en aspekt. Det handlar just om oljeföreningar i Östersjön. Det var i maj förra året och i februari i år som frågan var uppe i anslutning till frågan om den internationella

oljeskadefonden. Riksdagen behandlade förslag, bl.a. från kristdemokraterna, på hur vi skall komma åt oljeutsläppen vad gäller både straffrätt och ersättningar från dem gör utsläppen.

Nu är det dags igen. En del av betänkandet berör just denna fråga. Det sker, herr talman, mot bakgrund av en allt sämre situation på området. Den aktuella siffran för 1995 är 482 oljeutsläpp i Östersjön. Då räknar kustbevakningen med att man upptäcker kanske bara hälften av alla utsläpp. För tio år sedan handlade det om bara drygt tio utsläpp. Det har alltså skett en dramatisk ökning vad gäller miljöförstöringen i Östersjön.

Dagens betänkande är i den här delen en felsignal, eftersom man faktiskt försämrar möjligheterna att komma åt miljömarodörerna. Det formella är ju riktigt, att vi skall anta havsrättskonventionen. Men det finns en reservation som pekar på att detta i någon mån skall kompenseras och att, som vi begär, regeringen skall återkomma med förslag som gör att man inte skickar ut denna felsignal som kan uppfattas som att vi som beslutsfattare inte ser vad som händer ute i verkligheten. Vi har sett denna dramatiska ökning och måste finna medel för att komma till rätta med detta. Detta är en liten del i ett batteri av åtgärder som krävs.

I praktiken sänks nu alltså tröskeln för miljöbrott i detta avseende. Vår uppfattning är att Östersjön inte får bli någon sorts oljeträg som samlar alltmer olja, vilket ger förskräckande effekter på sjöfågel och miljö. Det gör att vi inte lyckas minska miljöförstöringen.

En av anledningarna till vår reservation är att vi vill markera att bara för att havsrättskonventionen antas, accepterar vi inte en fortsatt nedsmutsning av Östersjön. Här har regeringen all anledning att agera och lägga fram nya förslag till åtgärder.

Anf. 122 BERNDT EKHOLM (s)

Herr talman! Jag tror inte att jag under mina elva år i riksdagen har varit med om att en konvention har skapat så stort intresse i denna kammare. Det skall väl i någon mån motionärerna ha tack för. Det är roligt att vi någon gång får diskutera en konvention. De brukar dras igenom i denna sal illa kvickt utan minsta kommentar. Så blir det inte denna gång, och det är bra.

Som tidigare talare har lyft fram är det ett långvarigt arbete som nu har lett fram till att vi här i dag får möjlighet att ratificera havsrättskonventionen. Den förhandlades fram i december 1982. Konventionen trädde i kraft i november 1994, då 60 stater hade ratificerat den. Det krånglade till sig med tillämpningen av del XI och drog ut på tiden. Ett avtal angående den delen trädde i kraft i juli 1994. Det gällde tillämpningsfrågor i djuphavsområdena.

Konventionen har ratificerats av sammanlagt 158 stater. Det säger nästan allt. Det är i stort sett all världens stater. Det är inte många som står utanför, kanske ett trettiotal.

Sverige har varit mycket aktivt i detta arbete och drivit på för att få denna konvention till stånd. Detta är närmast att se som ett paket, med en konvention, ett avtal och följdlagstiftning.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Havsrättskonventionen
och tillämpnings-
avtalet*

Konventionen i sig är ett heltäckande regelverk som omfattar hela havsmiljön. Efter det som har sagts av föregående debattörer kan det framstå som om konventionen i stort sett bara handlar om miljöfrågor. Det är en viktig del, som Bodil Francke Ohlsson nämnde. Men konventionen har sammanlagt 320 artiklar, 17 delar och 9 bilagor, så det handlar om mycket annat också. Det handlar om forskning, fiske, utvinning av olja och gas samt trafikfrågor, för att bara nämna några frågor.

Ett tvistlösningssystem tas upp i konventionen. Den syftar ju till att förstärka samarbetet mellan olika länder och att skapa en balans mellan kuststater och övriga länder. Inte minst är konventionen i sig ett viktigt säkerhetspolitiskt instrument. Det skall vi inte glömma.

Regeringen har föreslagit att riksdagen skall godkänna, dvs. ratificera, konventionen och godkänna tillämpningsavtalet med de tre förklaringar som regeringen har lämnat till konventionen om historiska sund, tvistlösningsmekanismen och EU-anpassningen samt en serie lagändringar till följd av att Sverige ratificerar konventionen. Ett tiotal olika lagar är berörda. Det har varit en stor process. Lagstiftningen har varit i Lagrådet och vänt och fått ett godkännande där. Den avses träda i kraft den 1 juli 1996.

Utskottets majoritets uppfattning är att det är ett bra arbete som har gjorts i och med att vi nu äntligen, efter 20 år, får fram denna konvention. Därför tillstyrker utskottet att vi här i kammaren godkänner konventionen och avtalet och alla de föreslagna lagändringarna i propositionen och betänkandet. Samtidigt föreslår majoriteten att vi avstyrker den enda reservation som finns.

Det första yrkandet i Miljöpartiets motion handlar om att åklagarnas kompetens anses bristfällig och att miljöbrotten prioriteras på ett otillfredsställande sätt. Vi i utskottet säger, efter att ha inhämtat sakkunskap bl.a. från justitieutskottet, att det har genomförts och att det genomförs flera olika utbildningsinsatser. Vi noterar också att denna fråga har diskuterats i samband med olika budgetbehandlings. Den kommer självfallet att diskuteras när budgeten läggs fram nu i september. Det är inom ramen för budgeten som prioritering av bekämpning av miljöbrottsligheten sker. Vi har också pekat på möjligheten att ge sig in i själva miljöbalksarbetet och se efter vilka möjligheter som finns att förstärka insatserna på detta område. Med de motiven avstyrker vi Miljöpartiets första yrkande.

Det andra yrkandet, som också föranlett reservationen, gäller de ekonomiska påföljderna för brott mot vattenföroreningslagen, dumpningslagen m.fl. lagar. De borde skärpas som en följd av att vi tillträder konventionen, menar Miljöpartiet. Att märka är att vi så sent som den 1 januari 1995 skärpte den särskilda vattenföroreningsavgiften, vilket också tidigare talare har noterat. Till skillnad från de böter som kan utdömas bygger denna avgift på ett strikt ansvar. Man behöver alltså inte bevisa skuldbördan på samma sätt som man gör vid kriminalisering av dessa brott. Ett strikt ansvar gäller. Har utsläppet skett och det är klart att det kommer från ett givet fartyg, skall redaren ansvara för detta och åläggas en avgift. Den avgiften höjdes den 1 januari 1995. Dessu-

tom inflationsskyddades avgiften genom att den kopplades till basbeloppet. Det har alltså redan där skett en kraftig skärpning. Vi tycker inte att tiden är mogen att redan nu föreslå ytterligare åtgärder. Jag vill dock inte avvisa att det i en framtid kan behövas. Vi får se hur utvecklingen blir. Med de skälen avstyrks yrkande 2 i motionen och därmed reservationen.

I yrkandena 3 och 5 tas upp krav på ändringar i själva konventionen. Miljöpartiet vill att Sverige omedelbart skall begära ändringar i artiklarna 230 och 73, som begränsar den möjlighet vi har med nuvarande lagstiftning att använda fängelsestraff. Vi tycker inte att det är realistiskt att omedelbart påbörja en omförhandling av konventionen. Det har vi också fått en viss förståelse för från Miljöpartiets sida. Nu måste vi arbeta ett tag med konventionen. Sedan skall Sverige naturligtvis, om det visar sig att den inte fungerar bra, ta upp en diskussion om en ändring, så att vi kan få tillgång till fängelsestraff. Man kan i och för sig också göra reflexionen att det inte är alldeles självklart att fängelsestraff är så mycket effektivare än bötesstraff och vattenföroreningsavgift tillsammans. Ekonomiska påföljder för utländska redare kan vara väl så effektivt. Det tål i alla fall att diskuteras. Mot den bakgrunden har vi avstyrkt Miljöpartiets yrkanden 3 och 5.

Yrkande 4 i Miljöpartiets motion innebär att Sverige skulle verka för en strängare syn på föroreningar i den marina miljön. Utskottet har besvarat det yrkandet. Vi tycker att det är precis vad Sverige har gjort hela tiden. Det måste dock erkännas att vi inte har lyckats så väl som vi kanske skulle önska när det gäller havsrättskonventionen. I en mängd olika sammanhang verkar Sverige i den riktningen när det gäller internationell lagstiftning.

Det sägs att konventionen innebär en försämring. Det tål att diskutera, om vi ser till alternativet. Alternativet är egentligen att vi ställer oss utanför konventionen, att vi i dag beslutar att inte ratificera den. Det skulle innebära att vi ställer oss vid sidan av den möjlighet till samarbete som konventionen öppnar. Skulle det innebära en förstärkning, om vi bara ser till miljöområdet? Knappast. Själva tillträdet till konventionen ger arbetsmöjligheter på den internationella arenan när det gäller bekämpning av brott av detta slag och det är värdefullt i sig, även om det innebär en viss försämring i den meningen att fängelsestraffet blir till böter för utländska fartyg.

Vi måste alltså se till helheten. Gör vi det, skulle jag vilja hävda att detta inte är någon försämring. Ser vi bara till frågan om fängelsestraffet som blir ett bötesstraff kan man diskutera om det är en försämring eller inte. Men låt gå för att vi kan se det som en försämring. Hur stor den är tål dock att diskuteras med tanke på hur viktig den ekonomiska påföljden är.

Bodil Francke Ohlsson har lyft fram en del problem i samband med tillträdet av konventionen. Justitieutskottet har pekat på möjligheterna, och Göran Magnusson kommer senare i debatten också att knyta an till olika lösningar.

Angående den svenska domsrätten, och att den inte skulle gälla i den ekonomiska zonen i samband med oljeutsläpp, pekar justitieutskot-

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

tet på möjligheten att göra samma ändring i vattenföroreningslagen som vi har i dumpningslagen, dvs. att tillföra en bestämmelse som gör att svensk domsrätt kan gälla där. Det här har inte blivit något tillkännagivande på grund av osäkerheten omkring de problem som är förknippade med detta. Men skrivningen i utskottets betänkande är så stark att regeringen måste titta på det.

Den andra frågan gäller huruvida bötesstraffet innebär att man inte kan borda ett fartyg. Men vi har ju vattenföroreningsavgiften som innebär att man får inspektera fartyg – även om det också där i och för sig finns vissa försämringar i konventionen. Denna inspektion ger möjlighet att med egna ögon se och belägga de brott som begås. Jag kan inte se att detta skulle innebära att man inte får de bevis man behöver i en rättegång för att också utdöma bötesstraffet. Jag tror att Miljöpartiet skjuter över målet i denna kritik. Den blir juridisk och teknisk men kanske inte särskilt praktisk.

Slutligen har vi också föreslagit ett tillkännagivande. Detta tillkännagivande tar upp effektiviseringen av lagstiftningen, behovet av att vi verkligen skall kunna beivra brotten, behovet av att vi skall kunna driva in de avgifter som krävs osv. Inom ramen för detta tillkännagivande ser jag, såsom det är skrivet i utskottet, alla möjligheter att vi från riksdagen i vårt beslut har ställt krav på vår regering att den nu skall titta på dessa frågor. Det får inte finnas några hål som kan innebära att vi inte kan beivra brotten. Det bör tillkännagivandet och utskottstexterna vara en garanti för.

Med de orden vill jag återigen säga att vi från utskottsmajoritetens sida tillstyrker regeringens alla förslag – det är fråga om många olika förslag – och att vi avstyrker Miljöpartiets reservation.

Anf. 123 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Berndt Ekholm säger att alternativet i dag är att ställa sig utanför konventionen. Men det är inte det debatten handlar om. Den handlar om en reservation som faktiskt är byggd på ett synsätt enligt vilket regeringen på något sätt måste kompensera den del i konventionen som faktiskt innebär en försämring av möjligheterna till sanktioner mot oljemarodörer, mot miljömarodörer.

Bakgrunden till mitt inlägg är att riksdagen faktiskt under ett års tid vid två tillfällen har behandlat frågor som berör detta område, alltså oljeutsläpp. Man har avvisat de förslag som då lagts fram, och man hänvisar till att regeringen driver denna fråga ändå – utan att vi har fått några konkreta förslag på bordet.

Det är bra att utskottet i och för sig har ett tillkännagivande. Man går faktiskt litet tuffare fram jämfört med tidigare. Men detta motsäger inte möjligheten att stödja reservationen.

Berndt Ekholm säger att tiden inte är mogen för ytterligare åtgärder. Jag tror, herr talman, inte att det är många som vill hålla med Berndt Ekholm om detta. Man ser ju en dramatisk ökning av oljeutsläppen som faktiskt leder till just det jag sade; Östersjön blir en form av oljetråg. Det är detta vi med alla medel måste bekämpa, och det här är en liten del av det resonemanget.

Så jag tycker nog, herr talman, att motiven bakom reservationen kvarstår. Därför står jag fast vid att yrka bifall till denna.

Prot. 1995/96:101
29 maj

Anf. 124 BERNDT EKHOLM (s) replik

Herr talman! Ja, motiven står säkert kvar. Men det hindrar inte att man kan argumentera mot dem. Enligt Dan Ericsson sade jag att alternativet vore att ställa sig utanför konventionen. Men det var inte med anledning av reservation 2 som jag sade det, utan det var med anledning av helheten. Vad har vi för alternativ när det gäller artiklarna osv.?

När det gäller reservationen pekade jag redan i mitt anförande på att vattenföroreningsavgiften har skärpts och att den har inflationsskyddats. Det är kanske rimligt att nu låta konventionen verka en tid innan man talar om skärpta straff, något som man är ute efter i reservationen.

När jag talar om ytterligare åtgärder kan det sägas att det finns många ytterligare åtgärder. En sådan är idén med oljehamnarna. Det är en väldigt bra idé, om den nu också förverkligas, för att få en bättre situation utefter kusterna.

Havsrättskonventionen i sig kommer att skapa ett tryck på redarna. Var de än har sina fartyg skall de, om det här fungerar, vara jagade så att de sköter sig. Det kommer i sig att leda till att vi får bättre fartyg. Det är i alla fall syftet med konventionen, och det bör leda till detta. Då får man mindre problem också i Östersjön.

Sedan har vi också pekat på att Miljöbalksutredningen kan studera dessa frågor. Med det tycker jag att vi i allt väsentligt uppfyller det som reservationen är ute efter. Det är bara det att Miljöpartiet vill göra en markering här. Det är motiven.

Anf. 125 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Nu säger Berndt Ekholm att konventionen måste få tid att verka. Men, herr talman, vi har faktiskt inte tid att vänta ytterligare ett antal år innan man kommer åt detta.

Jag gav tidigare en siffra på antalet oljeutsläpp upptäckta under 1995. Det var 482. 1994 var det 415. Om vi går tio år bakåt i tiden var det bara tio. Vi kan alltså se en mycket dramatisk ökning av oljeutsläppen. Det är därför vi inte har tid att vänta. Vi måste ta till alla medel som finns för att få stopp på det här.

I och för sig, herr talman, är jag tacksam för stödet från Berndt Ekholm när det gäller att satsa på oljeavfallshamnarna, och på hanteringen av detta. Det är samma förslag som vi har fört fram tidigare i denna diskussion, men som har avvisats.

När man sedan, herr talman, börjar hänvisa till Miljöbalksutredningen, så blir jag riktigt bekymrad. Det är ju något som regeringen verkligen har dragit i långbänk. Den utredningen har nu jobbat i många år. Jag satt själv med i den ett tag. Vi lade fram en proposition under den förra mandatperioden, men Socialdemokraterna drog tillbaka den. Sedan har man dragit detta i långbänk. Hänvisar man till miljöbalken i den här frågan, då är vi illa ute, herr talman!

*Havsrättskonventionen
och tillämpnings-
avtalet*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Havsrättskonventionen
och tillämpnings-
avtalet*

Anf. 126 BERNDT EKHOLM (s) replik

Herr talman! Det är inte rätt tid att diskutera miljöbalken nu, men det var väl inget mästerverk precis som den borgerliga regeringen åstadkom. Det är skälet till att s-regeringen har givit utredningen så mycket tid. Det arbete som den borgerliga regeringen åstadkom var så dåligt att vi tvingades gå till grunden på det här sättet. Men jag tycker att detta i huvudsak ändå har väldigt litet med det vi debatterar här i dag att göra.

Vi har ett tillkännagivande. Det är brett. Det rymmer väldigt mycket. Det finns stora möjligheter att ta tag också i det som reservationen tar upp. Det är inte tid att vänta – nej, just därför!

Glöm inte att havsrättskonventionen i sig, satt i funktion från den 1 juli 1996, innebär ett kraftigt ökat tryck. Man kan ju inte bara fastna i en fokusering vid straffpåföljden och vattenföroreningsavgiftens storlek. Man måste också se till vad kustbevakningen kan göra. Det är bra att de har effektiviserat sina insatser.

När vi i princip använder polisiär förmåga i samhället i stort, är det för att avskräcka, inte för att i varje läge kunna utdöma ett straff. Samma sak gäller här också. Överbetona inte vikten av straffet! Jag tror att det är oerhört mycket viktigare att hela det internationella samfundet i ett samarbete enas kring denna konvention och driver det här gemensamt. Det kommer att få mycket större genomslag än reservationens krav på ökade straff i Sverige.

Anf. 127 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik

Herr talman! Berndt Ekholm sade att ekonomiska påföljder är viktiga. Det som är viktigt när man höjer bötesstraffet är just att det skall vara avskräckande. Vattenföroreningsavgiften skall också vara avskräckande. Då kan man, tycker jag, inte ha kvar de gamla böterna som är på högst 150 000 kr – högst alltså. Man dömer till dagsböter å 1 000 kronor.

Man kan titta på hur andra länder ser på detta. Jag har fått uppgifter från USA och Australien. I dessa länder är det så att om fartyget inte självt omedelbart anmäler ett utsläpp åläggs det att betala en grundavgift på 250 000 kr. Det kan jämföras med det ursprungliga beloppet för vattenföroreningsavgiften som är ett basbelopp. Det är alltså en mycket stor skillnad. Dessa 250 000 kr gör ju att fartyget omedelbart anmäler utsläppet. Sedan får man dessutom betala saneringskostnaderna. Då vill man ju inte dessutom ha denna stora utgift. Det är alltså två skilda saker.

När det gäller vattenföroreningsavgifter blir man inte fälld för något brott förrän avgiften överklagas.

Från början var straffet både bot och fängelse. Nu är det bara bot som gäller. Jag tycker därför att det är givet att man höjer boten för att kompensera att fängelsestraffet har tagits bort just för att straffet skall vara avskräckande.

Det har inte talats om att stå utanför. Tiden är knapp. Det går inte att vänta med detta.

Anf. 128 BERNDT EKHOLM (s) replik

Herr talman! När det gäller det sista som Bodil Francke Ohlsson tog upp, att stå utanför, så har ju Miljöpartiet, i sin motion krävt ändringar i dessa paragrafer. Jag tror säkert att man i Miljöpartiet, med tanke på det enorma arbete som man har all förtjänst av att ha lagt ned på att granska den här konventionen, också är väl förtrogen med att möjligheterna att omedelbart förhandla om konventionen är utomordentligt små. I den meningen blir, som jag ser det, ett alternativ att stå utanför. Det är ju inte realistiskt. Det vore inte ens bra på något sätt.

Beträffande den avskräckande effekten är det naturligtvis på det sättet att ju högre böter som kan utdömas och ju högre vattenföroreningsavgifterna är, desto bättre är det. Men man får alltid göra en avvägning av hur långt man skall gå och när man skall göra det. Och låt oss inte glömma att havsrättskonventionen i sig är den stora saken. Alla stater som biträder den kan bekämpa de marodörer som det många gånger är fråga om. Det är på det sättet som vi gör den stora insatsen.

Sedan får vi återkomma om vi behöver höja vattenföroreningsavgiften ytterligare. Den höjdes i januari 1995. Nu följer den automatiskt inflationen. Men vi skulle vilja gå ännu hårdare fram. Vi får också återkomma om vi behöver höja bötesstraffen ännu mer. Vi har ju även diskuterat fängelsestraffet. Men vi får ta upp även det i ett senare läge. Att göra det just nu tror jag inte vore en riktig åtgärd. Det är också därför som vi yrkar avslag på reservationen.

Anf. 129 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik

Herr talman! När vi diskuterade detta i utskottet fick jag motargumentet att detta är en paketlösning. Det är alldeles riktigt. Jag fick också höra att man har revisionsmöten var tionde år, och man kan naturligtvis ta upp detta och få en ändring om tio år. Men man kan ta itu med detta betydligt tidigare. Man kan börja och utarbeta förslag till ändringar efter ett år. Helt omöjligt är det alltså inte att ändra detta. Om det sedan skall finnas fängelsestraff eller inte får man tänka igenom när man har sett om de lagar som vi nu har verkligen räcker till. Jag menar att de inte räcker till i och med att samtliga fackmän på området att möjlighet till snabba tillslag och till att gå ombord måste finnas.

Dessutom talar kustbevakningen och vår överåklagare i Skåne om att man måste förbättra denna övervakning och att det måste finnas möjligheter att övervaka med flyg, radar eller satellit, inte minst i mörker, på ett helt annat sätt om man skall kunna ta fast de fartyg som så cyniskt på nätterna gör sina oljeutsläpp. Och man kan vara säker på att det är ganska medvetet gjort för att spara pengar.

Anf. 130 BERNDT EKHOLM (s) replik

Herr talman! Det senaste som Bodil Francke Ohlsson tog upp tycker jag är bra. Att förbättra övervakningen är ju precis det som tillkännagivandet går ut på. Att det skall vara möjligt att gå ombord på fartygen förutsätter vi att lagstiftningen kommer att medge och att regeringen ser till att det blir på det sättet, annars är den ju fullständigt verkningslös.

Prot. 1995/96:101

29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

En åklagare i Stockholm, tror jag att det var, skall flytta ned till Skåne. Hans insatser för att vidta kraftfullare åtgärder är mycket bra. Det är bara att önska honom lycka till och hoppas att det skall fungera.

Det som kustbevakningen har gjort och som även andra myndigheter har varit inkopplade på är utmärkta insatser, och de skall ha allt stöd.

Anf. 131 EVA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Det är en stor framgång för svenska förhandlare och för internationella miljöorganisationer att arbetet med havsrättskonventionen nu har avslutats och att Sverige nu kan ratificera den och gå vidare och tillämpa konventionen.

Vänsterpartiet stöder det som utskottsmajoriteten har framfört, nämligen att det väsentliga i dag är att fatta beslut om att ratificera havsrättskonventionen och att i dag inte gå in med olika ändringsförslag.

Berndt Ekholm har här på ett förtjänstfullt sätt redogjort för dessa ställningstaganden, och jag ställer mig från Vänsterpartiets sida helt bakom detta.

Bodil Francke Ohlsson och Miljöpartiet har tillsammans med kds tagit upp en del invändningar och anført hur man redan nu bör föreslå förändringar och hur man skall gå vidare med den svenska lagstiftningen när det gäller miljöbrott. Det ligger väldigt mycket i det som finns med i reservationen och det som Miljöpartiet har tagit upp i sin motion. Men jag menar att ett argument ändå överväger, nämligen att man bör ratificera konventionen i befintligt skick, att fördelarna överväger. Jag menar också att utskottsmajoriteten på ett mycket tydligt sätt har markerat att de synpunkter som finns i justitieutskottets uttalande och i övrigt kommer regeringen till känna och att man skall beakta de frågeställningar och de problem som har lyfts fram. Jag utgår från att man från regeringens sida kommer att se till att så blir fallet.

Jag skall inte orda mer om själva konventionen, men jag vill citera en dikt som en person som heter Claes Andersson har skrivit. Han är ordförande för Vänsterförbundet i Finland och Finlands kulturminister. Han har funderat på havsfrågorna. Dikten är hämtad från en diktbok från 1993 som heter *Dikter från havets botten*.

”Ingenstans är friden större än på havets botten.
Man längtar aldrig bort från havets botten.
Ingen plats går upp mot havets botten.
Den som påstår något annat har aldrig varit på havets botten.
Krig har aldrig förekommit på havets botten.
Ingen har förblött på ärans fält på havets botten.
Aldrig var ljuset så milt som på havets botten.
Döden aldrig så mild som på havets botten.
Kärleken känner inga gränser på havets botten.
Ingen avund, ingen bitterhet, inget kvävande hat på havets botten.
Himmel och hav uppgår i varandra likt älskande på havets botten.
En kväll som denna sitter Grigorij Sokolov och spelar Schubert på havets botten.

Inga telefoner, ingen som inte orkar svara på havets botten.

Barndomen är som en dröm på havets botten.
Vore det inte för ryktet om annalkande flodhästar på havets botten.
Men också det är runt och mjukt som det är på havets botten.
Bodde jag inte här skulle jag ge mitt liv för att få se havets botten.
Har man en gång varit här har man verkligen varit på havets botten.”

Herr talman! Claes Andersson kanske inte har studerat havsrättskonventionen. Men jag tycker att hans dikt kan tillföra något när vi går vidare i arbetet med just havsrättskonventionen.

Anf. 132 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Det var en fin dikt, men den gav mig anledning att begära replik.

Dikten handlade om havets botten. Problemet är att vi snart inte har kvar denna botten. Det finns snart inte något liv där. Det behövs en anständig miljö på denna botten.

Vår reservation skulle på ett sätt visa att vi inte skickar ut signalen att vi nu mildrar straffet för brott mot denna havets botten. Om kammaren bifaller denna reservation kompenserar vi ändå detta, dvs. att detta inte är riksdagens mening, genom att vi är tydliga och säger att det måste till en kompensation när det gäller de ekonomiska påföljderna vid den här typen av brott.

När det gäller alla andra saker som också måste tas upp tycker jag att det i dag kommer en felaktig signal – och detta i en situation där just de utsläpp ökar som fördärvar havets botten.

Anf. 133 EVA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! Jag är helt klar över alla hoten mot havets botten. Jag menar dock att vi genom det som majoriteten i utskottet har framhållit – att önskemålet är att regeringen tar till sig det som står i justitieuutskottets yttrande och det som framförts på olika sätt – visar att vi tar miljöhoten på allvar. Det är en förpliktelse för regeringen. Man kan inte komma ifrån det som faktiskt är en beställning av riksdagen.

För Vänsterpartiets del är jag inte beredd att i dag tala om exakt hur den här lagstiftningen skall förändras.

Anf. 134 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik

Herr talman! I fråga om oljetransporterna vill jag bara påminna om att oljan av ekonomiska skäl blir allt sämre och tjockare. När oljan klumpar sig flyter den inte på samma sätt som för några år sedan. I stället sjunker den till havets botten, med de konsekvenser som det får – döda bottnar, yngelplatser som försvinner osv.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Havsrättskonventionen
och tillämpnings-
avtalet*

Anf. 135 KIA ANDREASSON (mp)

Herr talman! Följden av att riksdagen antar havsrättskonventionen är, tyvärr, att det blir svårare att döma personer som ansvariga för oljeutsläpp. Det som har varit väldigt svårt blir nu omöjligt.

Det talas om straff, men det skall ju inte vara så stränga straff när det gäller miljöbrott. I stället skall avgifter tas ut. Man skall kanske se på dessa brott på ett mildare sätt. Jag kan inte förstå det synsättet. Just miljöbrotten anser jag vara oerhört allvarliga. Naturen har ingen talan – den har ingen röst. Det har inte heller djuren eller livet i havet. Men någon måste företräda naturen och tala om att sådant här skall betraktas som mycket allvarligt. I det avseendet försöker vi i Miljöpartiet vara en röst för naturen.

Miljöpartiet är det enda partiet i riksdagen som har uppmärksammat problemet. Vi har motionerat om det. Något som är positivt är väl att det finns företrädare för andra partier som också har tagit detta på allvar och som försöker göra något. Jag är ändå inte riktigt nöjd.

Det talas här om att vi kan agera på andra sätt och att det finns möjligheter. Jag tycker att vi verkligen skall ta itu med detta på en gång.

För vissa av de stater som har undertecknat havsrättskonventionen blir det en förbättring, men för svensk del måste konsekvenserna av en ratificering av konventionen från miljösynpunkt ses som ett steg tillbaka.

Som kustbevakningen under remissbehandlingen av ärendet anförat speglar konventionen, som nu funnits i ett antal år, på flera punkter ett föråldrat synsätt inom miljövärden som inte överensstämmer med nu gällande synsätt. Sverige har ju under senare tid gjort stora ansträngningar i det internationella arbetet när det gäller att införa skärpta regler vid förorening av miljön.

Häromåret införde vi ju en ekonomisk zon. Då var ett av de bärande motiven just att värna om den marina miljön. Det här med zoner i havet är litet invecklat. Det allra närmaste vattnet utmed våra kuster kallas för inre vatten. Utanför kommer territorialhavet, som sträcker sig 12 nautiska mil utåt. 1 nautisk mil är 1 852 meter, så det är inte fråga om en särskilt lång sträcka. Utanför territorialvattnet kommer den ekonomiska zonen. Det är där som oljeutsläppen sker.

Beslutet om att införa nämnda ekonomiska zon ansågs ge bättre möjligheter att ingripa mot olika former av föroreningar i vårt närområde, och tillämpningsområdet för viss miljölagstiftning, som tidigare bara gällt inom sjöterritoriet, sträcktes därför ut i zonen.

Att mot den bakgrunden nu helt frånhända sig den svenska domrätten över t.ex. oljeutsläpp från utländska fartyg i den svenska ekonomiska zonen är alltså något som är helt obegripligt. Det är ju vad som händer i och med denna proposition.

Justitieutskottet har inte hand om alla lagar. Just de lagar som också är aktuella här är dumpningslagen och vattenföroreningslagen. Dessa lagar hör emellertid hemma på miljösidan. Att det är så splittrat utgör ett dilemma när det gäller miljöbrott. Nu kom denna viktiga fråga upp i utrikesutskottet, som kanske inte ens hade tänkt på att den fanns där – som Berndt Ekholm sade. Det är alltså tur att vi upptäckte den.

Därefter kommer den till justitieutskottet, som bara har hand om en liten del. Den delen är dock ganska väsentlig, eftersom det gäller domstolsväsendet samt polis och åklagare. De måste ju också vara involverade i detta arbete. Vidare har vi Miljödepartementet, men egentligen hör miljöfrågorna hemma i jordbruksutskottet. Ni märker hur omöjligt det är att fånga upp dessa saker på rätt sätt. Det behövs alltså en samordning här.

Jag hoppas att Miljöbalksutredningen kan justera de värsta felen och samla lagarna i sig i ett. Som framkommit här skall Miljöbalksutredningen också ta itu med det nu aktuella problemet, men jag har talat med våra företrädare i utredningen. De säger att det är en omöjlighet. De är nu inne i slutspurt och har inte fått förlängd tid, något som de egentligen skulle ha velat ha. Därför blir väl detta inte aktuellt den här gången heller.

Justitieutskottet har ett särskilt yttrande som alla ledamöter i utskottet ställt sig bakom. Detta är mycket glädjande och positivt. Man tar upp saker som regeringen genast måste göra. Det gäller att ingripande med straffrättsliga medel alltså skall kvarstå, så att man kan justera andra lagar. Vidare gäller det att effektivisera det rättsliga förfarandet inom berörda myndigheter för att få fram fler fall till åtal. Även indrivningsförfarandet inbegrips här.

Berndt Ekholm, liksom regeringen, säger att det när det gäller vattenföroreningsavgiften kommer det att bli en kompensation. Vattenföroreningsavgiften har dock fungerat. Det gjorde den ända tills man nyligen höjde beloppet. Det har, tyvärr, visat sig att rederierna i och med höjningen av avgiften i stället regelmässigt överklagar kustbevakningens beslut i tingsrätten. Då uppkommer problemet med de beviskrav som gäller för olika miljöbrott. Bevisen är så svåra att få igenom i en domstol att det slutar med att förorenarna går fria. Vattenföroreningsavgiften har alltså inte kunnat vara det verktyg som man skulle önska.

Till sjuende och sist kommer straffen in i bilden. Vad gör man med människor som inte rättar sig efter lagar, som inte betalar de avgifter som de skall betala? Då har vi endast straff att ta till. Kustbevakningen säger i dag att man måste se utsläppet för att kunna ingripa. Det kan inte vara vettigt. De här fartygen smyger ju, som sagt, fram på nätter då det är dimma. Andra chanser att säkra bevis finns det inte. Det är där som den verkliga huvudknuten finns.

Regeringen måste genast, menar jag, tillsätta en liten utredning som får i uppgift att ta reda på allt som är svårt. Speciellt gäller det att säkra hållbara bevis, så att de leder till åtal eller ekonomiska sanktioner. Myndigheterna måste få hjälp med att på ett effektivt sätt ställa de personer till svars som är ansvariga för oljeutsläppen. Det skall ske på ett så avskräckande sätt – det är alltså här som straffen kommer in i bilden – att det inte blir så lätt som det i dag är att göra utsläpp.

Det räcker inte med att erbjuda mottagningsanläggningar i hamnarna. Rederierna kalkylerar i tid. Det skall gå fort och det får inte heller orsaka dem besvär. Därför tror jag inte att det går enbart med sådana här anläggningar, utan det måste ske med rättsliga medel.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Avslutningsvis vill jag tacka justitieutskottet i sin helhet för att det har stött Miljöpartiets ansträngningar i skarpa uttalanden. Det är upp till regeringen att nu visa att man följer dessa uttalanden, att man gärna går längre och tillsätter personer som kan ta ett samlat grepp på problemet. Vi kan inte längre se dessa utsläpp fortsätta i den takt som de har förekommit. Det måste till synnerligen effektiva medel. I och med havsrättskonventionen, som har gått ett steg tillbaka, måste det bli oerhörda skärpningar. Jag hoppas att fler partier stöder vår reservation.

Anf. 136 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Jag beklagar att jag måste korrigera Kia Andreassons historieskrivning något. Det är sant som Kia Andreasson säger att detta är ett exempel på en fråga som berör många utskott. Det kan vara jordbruksutskottet, lagutskottet, justitieutskottet och nu utrikesutskottet. Det är inte bra. Men det är faktiskt Kia Andreasson och Miljöpartiet som är ansvariga för att vi fortfarande har en mycket splittrad lagstiftning på detta område. Det var Miljöpartiet och Socialdemokraterna som förhindrade behandlingen av en samlad miljöbalk. Vi vet inte ens om vi kommer att få ett förslag till en miljöbalk att behandla under den här mandatperioden.

När Kia Andreasson säger att Miljöpartiet som enda parti har tagit detta på allvar kanske jag tycker att det är att gå litet långt. Jag tycker faktiskt att justitieutskottet och utrikesutskottet i samband med tillkännagivandet tog det här på allvar. Däremot kan jag säga att jag tycker att vi kristdemokrater stod mycket ensamma i de här frågeställningarna, både i maj förra året och i februari i år då vi behandlade frågor av liknande karaktär.

Anf. 137 KIA ANDREASSON (mp) replik

Herr talman! Nu gäller det inte så mycket problemställningen med själva oljeutsläppen, Dan Ericsson. Miljöbalken var inte så bra som vi ville att den skulle vara. Det var därför vi inte ville ha den, inte för att vi ville hindra en miljöbalk. Det var för att förbättra den. Även rättsexperter på detta område säger att den var bedrövlig. Det måste till en omarbetning. Det var därför.

Vad var det mer Dan Ericsson sade? Att vi skall kivas om vem som är bäst på detta vill jag inte. Jag tackade också justitieutskottet och andra för att de hade stött våra ansträngningar för att komma till rätta med problemen. Men det var ändå bara vi som hade en motion i ämnet. Det kan väl inte Dan Ericsson bestrida.

Anf. 138 GÖRAN MAGNUSSON (s)

Herr talman! De allt fler oljeutsläppen från fartyg i Östersjön är upprörande. Att så få lagförs för de här upprörande utsläppen är också mycket irriterande. Därför är det bra att riksdagen ställer sig bakom Socialdemokraternas förslag i justitieutskottet om ett tillkännagivande till regeringen om att det snarast behöver vidtas åtgärder för att effektivisera det rättsliga förfarandet när det gäller att beivra oljeutsläppen i bl.a. Östersjön.

Kustbevakningens höga ambitionsnivå på det här området är mycket viktig, men det behövs också ökad samverkan mellan olika myndigheter. Därför är det angeläget med tillkännagivandet, som innebär en ordentlig genomgång av problemet från regeringens sida. Regeringen får sedan bedöma vilka ytterligare åtgärder som är nödvändiga för att man skall komma till rätta med förstörelsen av den marina miljön.

Den debatt som vi har haft i justitieutskottet och som nu har förts också här i kammaren med anledning av havsrättskonventionen tycker jag har varit alldeles utomordentligt bra. Jag tycker också att det är angeläget att säga att Miljöpartiet i anslutning till propositionen om havsrättskonventionen har utfört ett förtjänstfullt arbete och pekat på en rad problem som det här förslaget faktiskt innebär, framför allt för den svenska bekämpningen av oljeutsläppen i Östersjön.

Emellertid får man när man hör Miljöpartiets företrädare tala om alla problem som har uppstått ibland intrycket att de agerar så att det bästa blir det godas fiende. Man kan alltså inte genomföra det goda som havsrättskonventionen innebär, exempelvis det goda att alla stater runt Östersjön kan ansluta sig till samma konvention. Nu vet jag inte om de kommer att göra det, men den möjligheten finns. Det är mycket bra och en förbättring i många avseenden. Men Miljöpartiet kräver det bästa, och därmed får man ett intryck av att de faktiskt inte är beredda att anta havsrättskonventionen heller.

Jag tycker att det är viktigt att i det här sammanhanget slå fast, att även om vi inte kan döma till fängelse i fortsättningen skall miljöbrott ha ett högt straffvärde. Det finns ingen anledning att principiellt säga att vi skall ersätta straffen med avgifter. Jag tror att båda sakerna behövs. Men när man lyssnar på diskussionen finner man att det är en väldig fokusering på själva fängelsestraffet, just att sätta skepparen, redaren eller vem det kan vara i fängelse. Jag tycker att det väsentliga i det här sammanhanget är att man skall öka upptäcktsrisken, öka möjligheterna att faktiskt lagföra dem som förorenar i Östersjön med bl.a. oljeutsläpp. Det är det som tillkännagivandet tar sikte på, nämligen att regeringen skall gå igenom vilka förändringar som behövs.

Jag tycker också att det är värt att notera att man säger att det har varit över 400 utsläpp i Östersjön, varav ett enda utsläpp har blivit föremål för lagföring. Det är så att säga inte bristen på straff som är problemet i sammanhanget. Det absolut väsentliga är att man måste öka upptäcktsrisken.

Dessutom kom man på Visbykonferensen, som ägde rum för en knapp månad sedan, överens om att försöka klara de olagliga oljeutsläppen i Östersjön, som det är formulerat. Det är en annan sida av saken. Vi har koncentrerat oss väldigt mycket på straff och avskräckande aktiviteter, men oljemottagningsanläggningar där det faktiskt i någon mening måste vara gratis att få lämna överbliven olja och andra föroreningar kan naturligtvis vara det allra väsentligaste. Det är det som kan leda till att vi kommer till rätta med miljöförstörelsen genom de olika utsläppen.

Även om det sker vissa förändringar i förutsättningarna för bekämpningen av oljeutsläppen i och med att vi antar havsrättskonvent-

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101

29 maj
Havsrättskonventionen
och tillämpnings-
avtalet

ionen måste summeringen vara att den i sig är en förbättring sett från världssamfundets synpunkt. Vi har möjligheter också i Sverige att på olika sätt vidta åtgärder som innebär att vi kan komma till rätta med det faktiska problemet med omfattande och ökande oljeutsläpp i Östersjön. Tack!

Anf. 139 KIA ANDREASSON (mp)

Herr talman! Det är inte fängelsestraffet i sig som är viktigt, Göran Magnusson, utan det som följer med ett fängelsestraff, t.ex. att kunna göra husrannsakan. Hur det blir med det har vi väl inte klarlagt riktigt ännu ur juridisk synpunkt. Det är mycket viktigt att lagarna och påbuden är klara när det sedan händer någonting, annars blir det luddigt och då står både polis och andra myndigheter handfallna och vet inte hur de skall agera. I det fallet måste det vara kristallklart så att de vet hur de skall göra. Det är det första.

Det andra är hur allvarligt vi ser på hur olika företeelser bedöms. Fängelsestraffet betyder enligt den bedömning vi har gjort i vårt samhälle att det är väldigt allvarligt. Det är också en aspekt i detta sammanhang.

Sedan har vi inte sagt att vi skall avstyra havsrättskonventionen i sin helhet, utan vi har påpekat vilka problem som kan komma i fråga och att vi måste göra om andra lagar så att denna försämring inte kommer till stånd. Det är det vi vill.

Anf. 140 GÖRAN MAGNUSSON (s)

Herr talman! Jag vill bara understryka att det är positivt med den enighet som vi har nått i justitieutskottet och som också finns i utrikesutskottet, som ju är huvudutskott i det här sammanhanget, kring det tillkännagivande där regeringen skall gå igenom vilka effektiviseringsåtgärder som skall kunna vidtas i det rättsliga förfarandet för att man skall kunna komma till rätta med oljeutsläppen. Här har Miljöpartiet, som jag sade tidigare, utfört ett bra arbete. Alldeles i den sista skälvande minuten blev uppenbarligen också kds på vagnen, men det är Miljöpartiet som har utfört arbetet. Det är glädjande att kammaren kan bli enig om det här uttalandet.

Anf. 141 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Herr talman! Jag skulle egentligen säga samma sak som Kia Andreasson har sagt angående fängelse, men jag skall inte upprepa det. Jag vill dock påpeka att vi har sagt en hel rad mycket fasta, starka och positiva saker om havsrättskonventionen. Att stå utanför konventionen har det över huvud taget inte varit tal om från Miljöpartiets sida.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Prot. 1995/96:101
29 maj

Mom. 2 (ekonomiska påföljder)

1. utskottet

2. res. (mp, kds)

Votering:

257 för utskottet

31 för res.

2 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 68 m, 17 c, 19 fp, 16 v

För res.: 1 c, 1 fp, 1 v, 17 mp, 11 kds

Avstod: 2 fp

Frånvarande: 24 s, 12 m, 9 c, 4 fp, 5 v, 1 mp, 4 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang vid morgondagens arbetsplenum.

7 § Jämställdhet som ett nytt mål för Sveriges internationella utvecklingssamarbete

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1995/96:UU18

Jämställdhet som ett nytt mål för Sveriges internationella utvecklings-
samarbete (prop. 1995/96:153)

Anf. 142 BERTIL PERSSON (m)

Fru talman! Vi har bedrivit bistånd i det här landet i över 30 år, och jämställdheten har alltid varit en viktig och integrerad del i det bistånd som vi bedriver. Det är ingenting nytt att tala om jämställdhet i biståndspolitik.

Från moderat sida har vi drivit frågorna om MR, demokrati och förbud mot diskriminering i årtal. Man skulle mot den bakgrunden kunna säga att det inte är någonting märkvärdigt, utan att det är ganska självklart med jämställdheten och att det väl är relativt oskyldigt att föra in ytterligare ett mål bland alla de andra målen när det gäller jämställdhetspolitiken. Att vi markerar i den här frågan beror dock på att vi tycker att det är väldigt viktigt att få i gång en debatt om målsättningar i biståndspolitik.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

Vi går alltmer här i riksdagen över till en styrning med mål och medel för de verksamheter vi bedriver. Med våra utgångspunkter tycker vi att det är viktigt att fattigdomen utrotas i världen. Utrotandet av fattigdomen i världen måste vara det helt övergripande målet.

Sedan vill vi ha effektivitetsmål, mål som går att mäta, där man kan konstatera att man når resultat i den verksamhet som man bedriver – inte luftigare uttalanden. Vi vill kunna mäta hur många unga kvinnor som blir utbildade, hur många som får vatten osv. Det gör att vi vill ha en debatt om målen i biståndet.

Erfarenheterna från de länder som har lyckats att på en generation, 20–30 år, gå från absolut fattigdom till relativt välstånd, inte minst i Stilla-havets region, visar att det för att utrotandet av fattigdomen skall nås krävs respekt för demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna – någonting som vi har påpekat många gånger. Det fordras att man avstår från diskriminering, att man driver en jämställdhetspolitik, att man har ett rättssamhälle och att man har marknadsekonomi.

Om man vill införa ett mål som påverkar just diskrimineringen, menar jag att man i så fall skulle ha infört ett antidiskrimineringsmål, ett mål som innebär att man motsätter sig diskriminering, alldeles oavsett om den beror på ras, ålder, kön, handikapp, religion, hudfärg eller politisk uppfattning, och inte bara ha lokaliserat detta till könsfrågan.

Jag menar också att det här med jämställdhet ju naturligt ingår i det demokratimål som vi redan har och i det MR-mål som vi inte har, som vi har pratat för i långa tider, men som dessutom är ett allas åtagande, genom de konventioner som vi har skrivit på.

Jag vill alltså säga att jämställdhet har varit etablerad länge i den svenska biståndspolitik. Först bedrevs den i form av kvinnoprojekt, och sedan har den successivt blivit integrerad i hela det svenska utvecklingssamarbetet. Från det att några få människor sysslade med jämställdhetsfrågor på SIDA, har de nu blivit en del i vartenda projekt som startas.

Det är dessutom på det viset att diskriminering i hem, arbete och utbildning av kvinnor är ett hot mot fattigdomsbekämpningen. Man måste utnyttja alla resurser om man skall kunna utrota fattigdomen. Här kommer återigen jämställdheten.

Vad vi vill ha är i stället reella åtgärder, mätbara åtgärder, basal utbildning för flickorna, basal hälso- och sjukvård, stöd till kvinnliga företagare och respekt för demokrati och mänskliga rättigheter. Det är med mätbara mål vi menar att man kan nå de resultat som vi vill uppnå. Jag tror att det finns stor anledning att se med optimism på utvecklingen i u-världen. Vi lever i en förändrad värld. Vi har haft en revolution när det gäller demokrati och marknadsekonomi. Det finns exempelvis bara en diktatur kvar i Sydamerika. Det är i dag 68 % av u-världens befolkning, på litet drygt 1 miljard människor, som lever i länder i snabb ekonomisk tillväxt, och bara 17 % lever i länder där man blir fattigare efter hand.

Vi har länge krävt att man skall se över målen i biståndet och att man där skall prioritera demokrati och MR-frågor. Folkpartiet driver också den här frågan. Vi tycker att det är angeläget att en sådan utred-

ning kommer till stånd. Inte minst tror jag att man då också skall inse det som nu sägs generellt i FN, nämligen att biståndet skall vara oljan i motorn och inte bensinen i tanken.

Bristerna i det bistånd vi nu bedriver är inte brist på målsättningar, utan det är brist på resultat i vissa länder, i de delar av världen där folk blir fattigare och där man har en befolkningsexplosion.

Vi är för jämställdhet i alla sammanhang. Vi är mot långa målkataloger, där man inte kan mäta resultaten av åtgärderna. Vi är för fattigdomsbekämpning, och vi anser att jämställdhet är en förutsättning för hållbar utveckling i hela världen. Vi vill ha en analys av innehållet och kvaliteten i biståndet, och vi vill prioritera demokrati och MR-frågor under det övergripande fattigdomsutrotandet.

Jag vill yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 143 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)

Fru talman! Sedan 1990 ger UNDP ut en årlig rapport, en s.k. *Human Development Report*. Den sjätte rapporten, som kom ut förra året, jämför kvinnors och mäns livsvillkor och makt var för sig.

Rapporten ger en detaljerad bild av utvecklingen både i världen som helhet och i varje land för sig. UNDP-rapporten konstaterar att kvinnor inte i något samhälle har samma möjligheter som män.

Rapportens jämställdhetsindex, GDI, är ett mått på kvinnors respektive mäns förväntade livslängd, deltagande i utbildning på olika nivåer och andel av förvärvsinkomsterna i ett land.

Kvinnor utgör 70 % av världens fattiga och två tredjedelar av dem som inte kan läsa. I många länder har de fortfarande inte samma lagliga rättigheter som män. Diskrimineringen av kvinnor är i vissa länder en fråga om liv och död.

Två miljoner flickor könsstympas varje år, och nästan en halv miljon kvinnor dör i samband med graviditet och förlossning.

Kvinnor och barn utgör 80 % av världens 23 miljoner flyktingar.

Kvinnor har längre arbetsdagar än män i praktiskt taget alla länder. I utvecklingsländerna får männen lön för tre fjärdedelar av sitt arbete, medan kvinnorna får lön för mindre än en fjärdedel av sina arbetstimmar.

UNDP-rapporten redovisar tre grundläggande kriterier för en jämställd mänsklig utveckling:

1. Lika rättigheter för kvinnor och män måste läggas fast som en fundamental princip. Lagliga, ekonomiska, politiska eller kulturella hinder för utövandet av lika rättigheter måste identifieras och undanröjas genom omfattande politiska reformer och starka stödåtgärder.

2. Kvinnor måste både aktivt delta i utvecklingen och få ta del av resultatet av detta arbete. Att investera i kvinnors kompetens och öka deras valmöjligheter är inte bara värdefullt i sig utan också det säkraste sättet att bidra till ekonomisk tillväxt och allmän utveckling.

3. Även om den jämställda utvecklingsmodellen syftar till att vidga valmöjligheterna för både kvinnor och män skall den inte bestämma hur dessa val skall göras i olika kulturer och olika samhällen. Det viktiga är att samhället erbjuder kvinnor och män samma valmöjligheter.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

Så långt UNDP-rapporten. Den kan rekommenderas till läsning. Där finns mycket tankvärt och bra tabeller att studera.

Vi vet, fru talman, att samhället inte erbjuder kvinnor och män samma valmöjligheter i dag. Det ger bl.a. den utmärkta UNDP-rapporten klart besked om.

Regeringens proposition 1995/96:UU18, *Jämställdhet som ett nytt mål för Sveriges internationella utvecklingssamarbete*, föregicks av en utredning som riksdagsledamot Barbro Westerholm, Folkpartiet, hade ansvaret för. I SOU 1995:16, *Jämställdhet ett mål i utvecklingssamarbetet*, skriver Barbro Westerholm bl.a. följande:

”På senare tid har insikten ökat om att kvinnor inte är en del av fattigdomsproblemet utan en del av lösningen, att fortsatt kvinnodiskriminering är ett hinder för ekonomisk utveckling. Att utesluta kvinnor ur utvecklingsprocessen är negativt, inte bara för kvinnorna själva utan för utvecklingen på alla nivåer, från hushållet till nationen.”

Kvinnornas roll i många utvecklingsprojekt kan inte överskattas. Ofta är deras medverkan en förutsättning för att biståndet skall få långsiktiga effekter och att frukterna av insatserna blir tillgängliga för dem som de var tänkta för. När läskunnighetsåret 1990 proklamerades gjorde man vissa undersökningar. Det visade sig där att kvinnorna diskriminerades väldigt mycket i utbildningen. Det har vi mycket siffror på. Man sade: Utbilda en kvinna, så utbildar du tio barn. Lär en kvinna läsa så lär du tio barn att läsa.

Utbildning och en demokratisk utveckling är två fundamentala förutsättningar för att kvinnorna skall kunna bli mer delaktiga i utvecklingen och ges reella förutsättningar att påverka sin egen situation.

Vad gäller utbildning så vet vi att flickorna får stå tillbaka för pojkarna.

När man besöker skolor i utvecklingsländer, som vi har möjlighet att göra ibland, kan man lätt konstatera att ju högre upp i klasserna man kommer, desto färre flickor finns det i klassrummen. I de första klasserna är det någorlunda lika mellan pojkar och flickor, men högre upp blir eleverna totalt färre i varje klass på grund av *drop outs*, och framför allt är det flickorna som tvingas sluta. När resurserna är knappa satsar man på pojkarna, inte på flickorna.

Förhållandena är desamma vare sig du besöker ett utvecklingsland i Afrika, i Latinamerika eller något land österut.

Samtidigt är det ofta kvinnorna, mödrarna, som uträttar hårt praktiskt arbete för att skolor skall komma till. Det är kvinnorna som slår tegel, samlar gräs, hämtar vatten och arbetar på fältet. Men när det kommer till själva utbildningen är det pojkarna man satsar på.

Det gäller därför att på olika sätt tydliggöra detta i biståndsarbetet. Det är också därför som Folkpartiet säger ja till ett sjätte biståndsmål, som just lyfter fram jämställdheten mellan kvinnor och män som ett mål för Sveriges internationella utvecklingssamarbete.

Samtidigt finns det en risk, menar jag, att de sammanlagda målen, som nu går från fem till sex, kan bli alltför många. Risk uppstår för otydlighet. Denna otydlighet kan bidra till att göra biståndet mindre

framgångsrikt. Undersökningar har pekat i den riktningen. Detta har också Barbro Westerholm lyft fram i sin utredning.

I utredningen rekommenderas att en översyn av biståndsmålen kommer till stånd. Det finns många goda skäl för det. Biståndspolitikerna får inte drunkna i diskussioner om organisationsformer och myndighetsstrukturer. Det är dags att prioritera analys och kvalitet i biståndet.

Folkpartiet har följt upp dessa tankar i en motion, framlagd i samband med regeringens proposition. Där föreslår vi att en parlamentarisk utredning tillsätts med uppgift att göra en samlad översyn av målen för den svenska biståndspolitikerna. Eftersom utskottsmajoriteten inte har velat tillstyrka detta förslag har jag reserverat mig till förmån för en sådan utredning. Tankarna kring en sådan utredning återfinns i reservation nr 2, som jag härmed yrkar bifall till.

Jag skulle ytterligare bara vilja kommentera det som Bertil Persson tog upp. Det lät som om allting som skall göras på det här området redan är gjort. Visst har vi diskuterat mycket och lagt fram program och förslag kring kvinnor och bistånd. Men jag tror ändå att det är viktigt att vi tydliggör och poängterar detta genom ett ytterligare biståndsmål.

Även om det har varit så i decennier, som Bertil Persson säger, har resultaten ändå uteblivit. Jag tror att en signal från oss om ett ytterligare biståndsmål, som just pekar på jämställdhet och kvinnans roll, är viktigt.

Vi föreslår, som jag har sagt, en utredning. Vi vill också lyfta fram demokratin ställning. Att vi satsar på att fördjupa demokratin är också någonting som jämställdheten och kvinnorna har glädje av.

Det är också riktigt, som Bertil Persson säger, att demokratin växer och att vi får fler länder som blir demokratiska. Men det finns också varningssignaler om att det kan komma grus i maskineriet även när det första och eventuellt andra valet har ägt rum.

Demokratimålet måste vi hålla högt. Det institut som finns i Stockholm och som arbetar med demokratifrågorna, IDEA, kommer säkert att göra ett bra arbete.

Fru talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till reservation 2, och för övrigt till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 144 URBAN AHLIN (s)

Fru talman! Regeringen har i sin proposition 1995/96:153, *Jämställdhet som ett nytt mål för Sveriges internationella utvecklingssamarbete*, föreslagit ett nytt biståndsmål. Man vill till de fem tidigare lägga ett sjätte – jämställdhet mellan kvinnor och män i mottagarländerna.

Regeringen redovisar också sina bedömningar vad avser riktlinjer, former och resurser för genomförandet av det nya biståndsmålet. Låt mig börja med att yrka bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande nr 18 och avslag på reservationerna.

Fru talman! Jämställdhet mellan kvinnor och män är ett mål i sig. Det är inte bara ett medel för att uppnå ekonomisk tillväxt eller andra mål för samhällets utveckling. Jämställdhet är ett övergripande mål för

Prot. 1995/96:101
29 maj

Jämställdhet som ett nytt mål för Sveriges internationella utvecklingssamarbete

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

samhällsutvecklingen i Sverige och bör därför vara ett uttryckligt mål även för det svenska biståndet. Om vi anser att det är självklart att kvinnor och män skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter i det svenska samhället bör det klart framgå att det svenska biståndet skall bidra till en utveckling som ger kvinnor och män i samsambetsländerna samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter.

Ett sjätte biståndsmål är en tydlig politisk signal som visar vilken vikt Sverige som bidragsgivare lägger vid att kvinnor och män får samma möjligheter att delta i och dra nytta av samhällsutvecklingen.

De allra fattigaste på denna vår jord är kvinnor. Av de 1,2 miljarder människor som lever i extrem fattigdom är 70 % kvinnor. I de flesta samhällen bär kvinnor ett stort ansvar för sig och sin familj, men det är nästan alltid männen som har makten. Vi vet av erfarenhet att biståndsinsatser riktade till kvinnor ger utdelning i form av ökad välfärd också för barn och gamla. Vägen till demokrati och utveckling i ett samhälle måste gå via kvinnans frigörelse. Sverige vill fortsätta att vara banbrytande internationellt när det gäller att uppmärksamma kvinnors roll i utvecklingen.

Fru talman! Erfarenheter från andra länder, där jämställdhet fastställts som ett särskilt biståndsmål, visar att den fungerar som en politisk markering både i den egna offentliga förvaltningen och gentemot samsambetsländer, enskilda organisationer och andra givarländer.

1988 beslutade riksdagen att lägga till ett femte biståndsmål till de tidigare fyra – framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön. Det råder väl knappast någon tvekan om att miljömålet bidragit till att lyfta fram miljöfrågorna inom biståndet och att öka medvetandet om att insatser som stöds med svenskt bistånd måste ta hänsyn till miljön. Låt oss alla hoppas på att det sjätte biståndsmålet också leder till samma medvetenhet.

Mot utrikesutskottets betänkande har moderaterna reserverat sig. De vill helt enkelt inte ha något jämställdhetsmål. Mot detta framför utskottsmajoriteten bl.a. att misshushållningen med kvinnliga resurser och kvinnors svaga ställning utgör allvarliga hinder för utvecklingen i många länder, inte minst i u-världen. Åtskilliga av de skäl som regeringen redovisar för ett sjätte biståndsmål ligger väl i linje med vad utskottet tidigare anfört. Rekommendationen från OECD:s biståndskommitté är ytterligare argument för att jämställdhet bör vara ett biståndspolitiskt mål. De argument i motsatt riktning som Moderaterna framför i sin motion är inte av sådan tyngd att de föranleder någon annan slutsats.

I Folkpartiets reservation kräver man en utredning som skall få i uppdrag att göra en samlad översyn av biståndsmålen. Detta utesluter inte heller utskottsmajoriteten, men menar att en sådan översyn hänger samman med många andra frågor om mål och medel för Sveriges internationella ansvarstagande. En översyn bör också föregås av en bred diskussion bland folkrörelser och allmänhet. Utrikesutskottet framhåller därutöver att eventuellt förändrade målformuleringar kan bidra till att skapa missförstånd under en tid då biståndsanslagen av akuta stats-

finansiella skäl minskar. Utskottet påminner också om att en större organisatorisk förändring nyligen genomförts.

Fru talman! Jämställdhet har avgörande betydelse för ett samhälles sociala, ekonomiska och politiska utveckling. Frågan om jämställdhet är ett nödvändigt perspektiv i arbetet med att finna lösningar på globala problem som fattigdom, miljöförstöring, befolkningsökning och migration. Vid alla de stora FN-konferenserna under 90-talet har jämställdhet varit ett återkommande tema. I dag visar vi i Sveriges riksdag att vi vill fortsätta att vara pådrivande för jämställdheten.

Anf. 145 BERTIL PERSSON (m) replik

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Urban Ahlin.

Jämställdhet är viktigt, och det är angeläget, men det finns många andra former av diskriminering, t.ex. när det gäller ålder, handikapp, ras, religion och hudfärg. Vad är egentligen skälet till att man nu väljer ut just genderdiskrimineringen som ett särskilt mål i stället för diskrimineringen som sådan?

Det gavs en öppning i anförandet. Kanske motiverar den totala förändring som har skett marknadsekonomiskt och demokratiskt i u-världen ändå att man funderar igenom innehållet, målsättningarna och medlen. Man kan inte längre bara addera nya mål till gamla mål. Nu måste man koncentrera sig på en del av världen, nämligen den del där fattigdomen är i ökande.

Anf. 146 URBAN AHLIN (s) replik

Fru talman! Bertil Persson inledde sitt anförande med att säga att vi har bedrivit bistånd i detta land i snart 30 år. Trots att Moderaterna alltid har talat om att det behövs mer bundet bistånd – svenska företag skall tjäna pengar på det bistånd vi ger ut – landar väl i alla fall huvuddelen av biståndet utanför landets gränser. Kanske sade Bertil Persson vad han egentligen tänkte.

Bertil Persson höll ett anförande som i mångt och mycket var en lovsång till jämställdheten. Han pratade om att vi redan i dag i vårt bistånd har haft mycket verksamhet just med tanke på jämställdhet. Han pratade också om behovet av ett effektivt bistånd. Vad han inte har förstått är att utskottsmajoriteten menar att ett biståndsmål som jämställdhet ökar effektiviteten i vårt bistånd.

Jag har svårt att förstå att en riksdagsman som i talarstolen nyss sjöng jämställdhetens lov har så svårt att våga sig på att lägga till ett sjätte biståndsmål om jämställdheten. Vad är det moderaterna är rädda för? Är det så, att man innerst inne egentligen inte har klart för sig vad jämställdheten och kvinnors utveckling betyder för en bra utveckling i u-världen? Jag tror att det är detta det handlar om.

Anf. 147 BERTIL PERSSON (m) replik

Fru talman! Urban Ahlin har inte varit med i de här debatterna i så många år. Därför har han inte erfarit våra ständiga krav på att SIDA ytterligare skall utveckla sin verksamhet när det gäller jämställdhetsfrågorna.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

Påståendet om bundet bistånd visar också att världen förändras. Det är inte fråga om att man ger en massa gåvobistånd i den nya situation som vi har i u-världen.

Jag skulle vilja pressa Urban Ahlin litet grand. Det finns inget MR-mål när det gäller biståndet. Det finns i hög grad ett behov av ett MR-mål. Om man börjar addera detta kommer man snart till den situation som finns på omsorgssidan. Implementationsforskarna gick ut och tittade på de 22 mål som finns för omsorgsverksamheten. De fann att de i verksamheten som kände till flest mål kände till tre. Men man bedrev ändå en bra verksamhet. Man kände på sig hur det skulle göras. Det är en fara om för många mål – som inte är direkt tillämpbara – definieras, eftersom de är svåra att hålla levande.

Jag kan inte förstå varför det inte också skulle finnas andra antidiskrimineringsmål när det gäller den här frågan. Jag tror att vi behöver sätta oss ned och från början fundera igenom vad den förändrade situationen i världen ställer för krav på biståndet.

Anf. 148 URBAN AHLIN (s) replik

Fru talman! Jag tycker att Bertil Persson helt enkelt missar poängen när han talar om diskriminering i samband med frågan om jämställdheten, dvs. att kvinnor skall ha samma rättigheter som män.

Jag tror att det beror på att moderaterna inte är riktigt klara över vad den här jämställdhetsdiskussionen egentligen handlar om. Ett land som har perfekta lagar som innebär att en kvinna eller en man inte diskrimineras blir inte automatiskt ett jämställt samhälle. Det är inte på det sättet. Jämställdhetsproblemet är mycket djupare än så. Det gäller t.ex. att komma till rätta med attityder och att bryta traditioner.

Givetvis har SIDA arbetat mycket med detta även tidigare. Men vi menar nu att det är dags att skriva in ett sjätte biståndsmål. Vi vet nämligen, precis som Karl-Göran Biörsmark sade tidigare, att om man lär en kvinna att läsa kommer hon att lära tio barn att läsa. På det sättet får vi ett mycket mer effektivt bistånd.

Det är klart att Bertil Persson har rätt i att jag med min ringa erfarenhet inte har varit här i kammaren så ofta och fått nöjet att lyssna på Bertil Persson och dessa bistandsdebatter. Men jag har hört ett antal debatter. Det har alltid varit en lovsång till frihandel och marknadsekonomi.

Bertil Persson! Frihandel och marknadsekonomi löser inte alla problem i världen, bl.a. inte problemet med jämställdheten. Det finns länder i Asien, som Bertil Persson brukar hänvisa till, där den ekonomiska tillväxten är fantastisk, men där de fattigare blir fattigare, och kvinnorna får allt sämre förutsättningar. Denna trend vill vi bryta med det sjätte biståndsmålet.

Anf. 149 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik

Fru talman! Vi är i stort sett överens om det som betänkandet rör, nämligen ett sjätte biståndsmål. Därför behöver jag kanske inte orda så mycket om det. Jag talade om varför jag tycker att det är så viktigt med detta jämställdhetsmål.

Jag vill i min replik ta upp den tveksamhet som socialdemokraterna känner inför att man skall titta på samtliga biståndsmål som nu finns och ta sig en funderare kring om vi gör rätt. Det ligger litet i det som Bertil Persson tog upp om att det kan bli en otydlighet om det blir för många mål.

Både i propositionen och i betänkandet är man egentligen inne på samma tankar, nämligen att man kanske borde titta på det här. Men man tar inte steget fullt ut.

Urban Ahlin och utskottsmajoriteten har, som jag ser det, tre argument emot att vi skall göra en utredning nu. Man säger för det första att en sådan skall föregås av en bred diskussion. Det är egentligen inte något argument emot detta; det är ju självklart att man skall ha en bred diskussion. Det är på något sätt som att slå in öppna dörrar. Det andra argumentet man tar fram är att man är rädd för att detta skulle skapa ett missförstånd. I betänkandet står det: "eventuellt förändrade målformuleringar kan bidra till att skapa missförstånd under en tid då biståndsanslagen av akuta stasfinansiella skäl fluktuerar". Det tror jag inte ett dugg på. Man skall ju kunna göra både-och. Jag tror att många skulle välkomna en sådan här diskussion, inte minst därför att biståndet är satt under press, både när det gäller ekonomin och biståndsviljan som sådan.

Anf. 150 URBAN AHLIN (s) replik

Fru talman! Karl-Göran Biörsmark hänvisar till sin reservation som en utskottsmajoritet har avstyrkt. Det är inte bara socialdemokraterna som känner en tveksamhet inför att tillstyrka reservationen. Det är bara Folkpartiet och Moderaterna som har ställt sig bakom den här reservationen.

Som jag tidigare sade i mitt anförande har utskottsmajoriteten den uppfattningen att biståndet i dag har genomgått stora förändringar. Det har gjorts en stor organisationsförändring inom SIDA. Det har också varit stora debatter här i kammaren, eftersom biståndsanslaget har minskat på grund av att vi har en så dålig ekonomi i det här landet. Jag tror att biståndet faktiskt mår bäst av lugn och ro ett tag.

I Folkpartiets reservation har man redan bestämt sig för vad denna översyn skall leda till. Man pekar bl.a. på oberoendemålet och menar att kolonialmakterna har fallit och att det därför inte behövs ett sådant mål. Jag är inte säker på detta. Jag ser också vad som händer i världen. Jag ser att u-länderna blir mer och mer ekonomiskt beroende av västvärlden och i-världen.

Karl-Göran Biörsmark! Jag kan sträcka mig så långt att jag håller med om att dessa mål presenterades för länge sedan. Regeringen och utskottsmajoriteten säger att man inte utesluter en översyn, men man tycker inte att det är rätt tid just nu.

Anf. 151 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik

Fru talman! Det förvånar mig, Urban Ahlin, att inte fler har ställt sig bakom reservationen. Jag skulle inte bli förvånad om fler kommer att göra det så småningom.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

Urban Ahlin säger att Folkpartiet redan har bestämt sig och att det därför inte behövs någon utredning. Det har vi inte gjort. Vi har poängterat vissa tunga mål. Demokratimålet och jämställdhetsmålet är tunga mål som vi lyfter fram. Men vi vet inte var vi hamnar i slutändan i en sådan parlamentarisk utredning och diskussion. Det vet vi inte förrän vi så att säga har gnuggat åsikterna mot varandra.

När det gäller oberoendemålet är både regeringen och utskottet inne på dessa tankegångar. I propositionen står följande:

”När det gäller målet för det svenska utvecklingssamarbetet om ekonomisk och politisk självständighet, har situationen förändrats under senare decennier. Kampen mot kolonialism är i stort sett fullbordad. — — — Oberoende i inskränkt mening är varken önskvärt eller möjligt.”

Man är alltså inne på dessa funderingar även i propositionen. Jag tror att fler partier, som tidigare har varit för en sådan här utredning, kommer att sluta upp kring dessa tankegångar. Om vi får hålla på några varv till tror jag nog att vi har en sådan här utredning inom något år eller två.

Anf. 152 URBAN AHLIN (s) replik

Fru talman! Karl-Göran Biörsmark tror att den här utredningen kommer till stånd om vi får hålla på några år till. Det här tyder snarare på motsatsen. Karl-Göran Biörsmark tappar sympatisörer för den här utredningen ju längre tiden går.

I betänkandet skriver vi att vi inte utesluter en översyn. Vi tycker bara att det inte är rätt tid nu. Jag talade också om vad som gäller oberoendemålet. Jag tror att det är för tidigt att ropa hej och säga att det inte behövs något oberoendemål längre, eftersom kolonialmakterna har fallit.

Vi ser ju att det i dagens internationaliserade värld faktiskt är fråga om ett ekonomiskt beroende. Jag tänker på EU:s hinder på vissa områden gentemot utvecklingsländerna. Jag tror att det är för tidigt att uttala sig om sådana här saker.

SIDA har precis förändrats. Det pågår en stor diskussion om de sänkta biståndsanslagen. Jag tror att vi faktiskt behöver litet lugn och ro. Men vi utesluter inte en framtida översyn.

Anf. 153 MARIANNE ANDERSSON (c)

Fru talman! Hjälper du en man hjälper du en individ. Hjälper du en kvinna hjälper du hela familjen.

Detta är en sanning som förtjänar att upprepas.

Kvinnor har en minimal del av världens ekonomiska tillgångar, oftast ingen makt alls och ingen eller sämre utbildning än männen. Ändå är det kvinnorna som står för större delen av det arbete som utförs runt om i världen. Det är kvinnor tar ansvaret för familjen och finner på vägar för överlevnad.

Om kvinnor i u-länder får större möjligheter till inkomster, utbildning och delaktighet i samhället ökar också möjligheterna till utveckling och fattigdomsbekämpning.

Vi är ganska många som länge har insett att kvinnor måste få en ökad andel av biståndsinsatserna för att en hållbar utveckling skall kunna åstadkommas. Många har också på olika sätt arbetat för att främja biståndsinsatser direkt riktade till kvinnor och för att integrera jämställdhet i allt biståndsarbete. Främst är det kvinnoorganisationerna och de kvinnliga nätverken som varit pådrivande i det arbetet. Det har inte varit en självklarhet att det blivit så, även om det har uttalats ganska vackra ord t.ex. från den här talarstolen under årens lopp. Därför välkomnar vi i Centern att jämställdhet nu skall bli ett av biståndsmålen.

Karl-Göran Biörsmark har här beskrivit situationen för u-världens kvinnor utifrån UNDP:s rapport, och den rapporten bekräftar med siffror det som vi egentligen redan vet. Även om kvinnors och mäns lika värde och rättigheter finns inskrivet i FN-stadgan, även om det finns en konvention om diskriminering av kvinnor och även om de flesta stora FN-konferenser lyft fram frågan om jämställdhet återstår oändligt mycket att göra.

Jämställdheten har också under åren fått en ökad betydelse för det svenska biståndet. Men allt detta tar tid, alltför lång tid, för att slå igenom överallt på allvar. Motståndet är faktiskt ganska stort. Det finns lagstiftning som går i motsatt riktning, men det svåraste är nog de attityder och traditioner som finns i olika länder.

Självklart är det, vilket också står i betänkandet och slås fast i Pekingkonferensens slutdokument, regeringen i varje land som har huvudansvaret för att främja jämställdheten i det egna landet. Så är det, och så skall det naturligtvis vara. Men det är ändå viktigt att vi stöder jämställdheten i alla våra internationella kontakter på alla plan.

Vi menar att ett jämställdhetsmål för det svenska biståndet givetvis har stor betydelse för inriktningen av vårt bistånd. Det gäller t.ex. satsning på småskaliga lösningar, landsbygdsutveckling på människornas egna villkor, hälsa, flickors utbildning och kvinnors företagande för att bara ta några exempel. Men ännu större betydelse har det i arbetet mot mottagarlandet och i samarbete med andra givarorganisationer. Har vi jämställdheten tydligt inskriven som ett mål är det också lättare att sätta tryck på mottagaren att aktivt arbeta för att förbättra kvinnornas situation.

Mer än 50 % av världens befolkning är kvinnor, och det är de som är de allra fattigaste. Det är därför vi anser att biståndsmålet är så viktigt. Erfarenheten visar att jämställdhet inte uppnås utan särskilda insatser.

I vår motion med anledning av propositionen föreslår vi att riktlinjer och strategier för hur jämställdhetsmålet skall kunna uppnås skall utarbetas, att en ordentlig utvärdering och uppföljning skall ske samt att Kvinnorådet för internationellt bistånd, KIB, skall tilldelas en betydande roll i detta arbete. Dessutom yrkar vi på att det faktum att jämställdheten nu blir ett biståndsmål och därmed i högre grad skall integreras i allt biståndsarbete inte får betyda att det inte skall finnas särskilda kvinnoprojekt. Tvärtom anser vi att deras andel skall öka.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveckl-
ingssamarbete*

Vi är glada över att utskottet instämmer i våra uppfattningar, och med det vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet i dess helhet.

Anf. 154 EVA ZETTERBERG (v)

Fru talman!

”Det vill jag säga från början till den som vill det besinna att det innebär dubbla bördor att va fattig och dessutom kvinna.

Hon tjänar knappast till maten och när hon dör skall hon minnas att oket hon bar var dubbelt, den fattiges och en kvinnas.

Både mor och far ska hon vara, hon lever helt värnlös och finner, att de inte har rätt att klaga, som är fattiga och kvinnor.

Rättigheterna är för den rika, den fattiga ser dem försvinna, hon har bara skyldigheter som är fattig och dessutom kvinna.

Sen hålls det så många tal om hennes hjältemod av i går, på pappret hon respekteras, men bara på pappret det står.

Och jag upprepar ännu en gång för den som vill det besinna det är dubbla bördor att vara fattig och dessutom kvinna.”

Så uttryckte sig Carmen Soler Canale, en flykting från Paraguay som via Chile kom till Sverige 1974. Jag tycker att hon i diktens form har uttryckt precis det som vi andra brukar lyfta fram i UNDP-rapporter och annat för att visa just att fattigdomen bär kvinnans ansikte.

Jag vill understryka att vi från Vänsterpartiets sida självklart ställer upp bakom jämställdhetsmålet och på att det införs för att genomsyra allt bistånd i stället för att bara vara en speciell aspekt av det. Men därutöver vill jag hävda att det är betydelsefullt att det finns särskilda kvinnoprojekt som särskilt lyfter fram kvinnorna och deras situation.

När det gäller de ytterligare utredningar om biståndsmålen som har föreslagits är det möjligt att det blir nödvändigt att göra dessa framöver, men Vänsterpartiet är i dag inte berett att säga detta.

Vi vill också understryka att det i dag handlar om att värna det totala biståndet, när regeringen på ett mycket provokativt sätt har beslutat föreslå riksdagen att ytterligare sänka biståndet. Det är snarast det som är det viktiga, och det berör också kvinnor i allra högsta grad.

I Vänsterpartiets motion har vi tagit upp en fråga där vi tycker att regeringen uttrycker sig väldigt luddigt. Det gäller tillväxten. Man talar om ekonomisk tillväxt i stället för resurstillväxt. Vi vill understryka att det måste handla om en tillväxt som inrymmer en ekologiskt hållbar utveckling; det får inte vara bara en rent ekonomisk tillväxt. I den tillväxten ingår naturligtvis jämställdheten och att befrämja kvinnors villkor som en självklarhet.

Fru talman! Jag vill till slut ta upp frågan om kvinnor på höga poster inom FN-organisationerna, Världsbankssystemen och en rad andra internationella organ. Vi har lyft fram detta i vår motion. Vi är klara över att det här naturligtvis inte är direkta bistandsfrågor, men däremot är jag övertygad om att det har en direkt konsekvens för hur mycket jämställdheten genomsyrar biståndet om vi har en hög andel kvinnor på ledande poster.

Vi vet att det i dag är extremt dåligt inom FN-systemet och ännu värre när det gäller *Bretton Woods*- och Världsbanksinstitutionerna. På någorlunda hög nivå inom FN rör det sig om bara 11 % kvinnor, och vad toppen beträffar har vi exempelvis aldrig sett en chef, en generalsekreterare för FN, som varit kvinna. Därför undrar man naturligtvis: Kommer vi att få se Mary Robinson eller Gro Harlem Brundtland som nästa FN-chef? Jag tror att den typen av åtgärder faktiskt också har klara konsekvenser för hur jämställdheten kan bedrivas på ett bättre sätt och genomsyra allt bistånd men också våra internationella relationer.

Fru talman! För att hålla mig inom mina fem minuter vill jag till slut yrka bifall till den hemställan i det här betänkandet som utskottets majoritet står bakom. Jag vill också definitivt yrka avslag på den reservation som Moderaterna har lagt fram och understryka att den gör att moderaternas tal om jämställdhet och om att införa jämställdhet i praktiken i mina öron bara blir löst prat.

Anf. 155 BERTIL PERSSON (m) replik

Fru talman! De nuvarande målen – resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, politisk självständighet, demokrati och hushållning med naturresurserna – innehåller ju precis det som man i den här debatten har sagt sig vilja uppnå med att införa jämställdhetsmålet. Jag menar att detta redan är integrerat i de mål som finns och att det dessutom finns en rad andra mål som pockar på uppmärksamhet.

Jag anser att jämställdhet är otroligt viktigt, av alla de skäl som har redovisats här i dag. Man skall driva jämställdhetspolitik och agendaperspektiv i allt bistånd, och jag tror också att det är oerhört viktigt att man satsar inte på det jag vill kalla kvinnoprojekt men på kvinnlig utbildning, basal hälso- och sjukvård och den typen av insatser med speciell inriktning mot flickor och kvinnor.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

Samtidigt undrar jag: Varför kan man från Vänsterpartiets sida inte gå med på att se över vad den nya och förändrade världen ställer för krav på biståndet i framtiden?
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.01 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

7 § (forts.) Jämställdhet som ett nytt mål för Sveriges internationella utvecklingssamarbete (forts. UU18)

Anf. 156 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Fru talman! Miljöpartiet har med anledning av den här propositionen väckt en motion med tre yrkanden.

Eftersom jämställdhet är ett övergripande mål för svensk politik bör givetvis samma sak gälla för svensk biståndspolitik. Vi instämmer i att detta nya mål bör läggas till de andra fem, och vi menar att det är viktigt att de sex målen inte rangordnas utan är likvärdiga.

I vårt partiprogram, kapitlet om internationellt samarbete och solidaritet, lyfter vi fram kvinnor och kvinnors arbete i utvecklingsländerna. Det är ofta kvinnan som har ansvar för familjens matförsörjning och som på landet sköter familjens jordbruk. Utbildningsmöjligheterna har varit stängda för henne; i familjen brukar sönerna i första hand få gå i skolan. Hon har en ganska utsatt ställning i ett u-land. Lagarna diskriminerar henne, och hon är ofta både socialt och ekonomiskt beroende av mannen.

Det är viktigt, menar vi, att fortfarande arbeta med kvinnoprojekt vad gäller utbildning, hälsovård och familjeplanering. Lån till kvinnliga småföretagare sägs också vara ett bra bistånd, eftersom kvinnor har ett gott rykte som låntagare. Det är en säker investering att låna ut pengar till kvinnor. De sköter amorteringar och räntebetalningar punktligt, och de flesta blir skuldfria snabbt. Det kan de banker som sysslat med sådan låneverksamhet bekräfta.

Men jämställdhet gäller också männen och män och kvinnor tillsammans.

Jag har goda vänner som för ett par år sedan var inblandade i ett projekt i Afrika. Det var ursprungligen ett jordbruksprojekt för kvinnor. Det var framgångsrikt. Det var liv och rörelse och aktiviteter runt det. Det dröjde bara ett halvår, och sedan var det plötsligt en angelägenhet för hela familjen, inklusive mannen.

Därför är det viktigt att som utgångspunkt i jämställdhetsarbetet ha den synen att jämställdhet inte bara är en kvinnofråga, utan det handlar om förändrade relationer mellan män och kvinnor. Ett framgångsrikt jämställdhetsarbete är beroende av att män och kvinnor arbetar tillsammans med frågorna och problemen.

Miljöpartiets yrkanden i motionen sammanfaller med flera av remissinstansernas påpekanden och önskemål. Vi menar att en regelbundet återkommande jämställdhetsrevision är nödvändig och att det i den revisionen också bör ingå representanter för exempelvis frivilligorganisationerna, som ofta har stor erfarenhet av biståndsbete.

Vårt första yrkande gäller en omformulering av det övergripande biståndsmålet, nämligen "att målet för biståndsgivningen är att höja de fattiga folkens levnadsnivå". Vi tycker att det låter litet föråldrat i dag. Regeringen utesluter inte att en översyn kan vara påkallad men anser att en sådan översyn skall föregås av en diskussion bland folkrörelser och allmänhet. Det tycker vi är viktigt. Vi menar att det är viktigt att lyssna till frivilligorganisationerna, och vi utgår från – eller man kanske snarare skall säga att vi förutsätter – att det efter SIDA:s omorganisation är dags för en översyn av målformuleringarna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 maj.)

8 § Statlig garanti för anordnande av olympiska sommarspel i Sverige år 2004

Föredrogs

Kulturutskottets betänkande 1995/96:KrU15

Statlig garanti för anordnande av olympiska sommarspel i Sverige år 2004 (prop. 1995/96:189)

Anf. 157 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp)

Fru talman! Väl medveten om att det riksdagen har att ta ställning till gäller pengar – den krassa ekonomiska verkligheten – tänker jag ändå vidga begreppet till värden som kanske inte omedelbart går att mäta i kronor och ören.

Det finns ibland anledning, tycker jag, att kritisera också idrottsrörelsen, en del ledare och aktiva i de mer spektakulära publikidrotterna framför allt, för fixering just kring ekonomin. Rankinglistorna redovisas i antalet vunna miljoner i stället för hur man placerar sig i tävlingarna. Prispengar och övergångssummor är ibland hutlösa. Utvärderingarna av stora idrottshändelser kommer ibland att handla mer om pengar än om det sportsliga resultatet.

Jag har alltså inga illusioner om att det skulle gå att vrida klockan tillbaka, men jag tror att det vore välgörande för idrottsrörelsen om man saluförde sina andra värden lika effektivt som man säljer reklam på kläder och runt sportarenorna.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Jämställdhet som ett
nytt mål för Sveriges
internationella utveck-
lingssamarbete*

*Statlig garanti för
anordnande av
olympiska sommarspel
i Sverige år 2004*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Det här är möjligen en parentes, fru talman, men jag tar upp det därför att jag tycker att vi skall väga in också de här andra värdena i vår bedömning av den här frågan. En stor idrottstävling innebär, liksom andra kulturarrangemang, glädje och gemenskap för miljontals människor över hela världen. Olympiaderna väcker numera ett enormt intresse. Sommarspelen är världens största evenemang. Det finns ingen aktivitet som ens kommer i närheten – åtminstone ingen positiv. För många ungdomar blir tävlingarna en upplevelse som stimulerar till eget idrottande och därmed höjer livskvaliteten och lägger grunden för en god hälsa.

Jag tycker alltså att det är berättigat att också räkna in de här mjuka värdena när vi tar ställning. Min slutsats blir då att staten bör lämna de begärda garantierna för olympiska sommarspel i Stockholm.

Men även om man begränsar värderingen till ren "hårdvaluta" måste risken för en förlust betraktas som mycket liten. De positiva effekterna för sysselsättning, turism och övrigt näringsliv är visserligen svåra att beräkna, men det finns ingenting som pekar på att det saldot inte skulle visa plus.

Detsamma gäller om man gör en avgränsning till statens finanser. Även om man utgår från något av Riksrevisionsverkets mer pessimistiska alternativ täcker man rimligen in såväl en utlöst lotterigaranti på i storleksordningen 1,5 miljarder som ökade myndighetskostnader.

Med de kompletteringar och förtydliganden som utskottet nu – på förslag av finansutskottet – begär, blir också de statsfinansiella riskerna, menar jag, i det närmaste eliminerade.

Sedan finns det naturligtvis en tredje kalkyl att ta hänsyn till, nämligen den företagsekonomiska, dvs. inkomster och utgifter för själva OS-projektet. Också här pekar både regeringens särskilde utredare och Riksrevisionsverket på risker.

Utredaren har ett slags "sämsta utfall" på 1,5 miljarder. RRV:s "värstingsscenario" är på minus 3,8 miljarder, men då har man inte räknat in några lotteriintäkter alls – och i den delen får man ju nu en garanti enligt regeringsförslaget – och RRV har i det alternativet också plussat på utgifterna ganska rejält.

I den här delen finns det alltså osäkerhetsfaktorer. Det finns ingen anledning att blunda för det. Över huvud taget är det omöjligt att göra exakta kalkyler för ett arrangemang som skulle äga rum om åtta år. Jag tror dock att bedömningarna är så nära sanningen som det går att komma.

Vad vi vet är att företagsekonomiskt har varje sommar-OS sedan 1984 gett ett överskott. Det finns inget skäl att tro att Stockholms förutsättningar att nå ett plusresultat skulle vara sämre än Seouls eller Barcelonas.

Min slutsats, fru talman, är alltså att krasst ekonomiskt överväger möjligheterna riskerna. Detta gäller med all säkerhet samhällsekonomiskt, det gäller sannolikt också statsfinansiellt, och jag tycker att allt tyder på att också själva arrangemanget – med en del justeringar i det redovisade konceptet – skulle gå ihop.

Men därutöver fäster jag alltså stor vikt vid de andra värdena, dvs. de värden som det inte går att sätta ett direkt pris på:

De positiva effekterna för idrottsrörelsen - en stimulans för aktiva och ledare inom ungdoms- och motionsidrotten.

Ett positivt engagemang för tusentals ideella funktionärer.

Glädje och gemenskap för åskådare och TV-tittare.

Ett handikapp-OS som också har fått större och större betydelse, inte minst för de handikappades självkänsla.

Fru talman! Den här listan skulle kunna göras mycket lång. Vi tycker alltså att garantier skall beviljas, men vi har viktiga invändningar till det här förslaget på ett par punkter.

I likhet med flera remissinstanser och regeringens utredare ifrågasätter vi ett lotterinetto på cirka två och en halv miljarder kronor, åtminstone om man inte vill riskera att andra spelformer trängs undan där inkomsterna i dag kommer idrotten och andra folkrörelser till del. Vi tycker att man bör ta intryck av vad sakkunniga remissinstanser konstaterar och begränsa lotteriet till en omfattning som innebär en inkomst runt en och en halv miljard. Statens åtagande i denna del bör alltså, tycker vi, minska med en miljard.

Ett annat argument för en sådan förändring är att vid en jämförelse med senare sommarolympiadens budget beräknas näringslivet svara för ett mindre åtagande i de planer som Stockholm presenterat. De beräknade inkomsterna från just lotteriet är däremot högre i Stockholmsalternativet.

Vi tror därför att Stockholms kommun i de fortsatta förhandlingarna bör kunna nå ett resultat där näringslivets åtagande ökar i minst den omfattning som lotteriet reduceras i vårt förslag. Vi har t.ex. pekat på möjligheterna att kommunen överlåter till annan intressent att bygga och äga huvudarenan. Vi har också ett ändringsförslag när det gäller lotteriets utformning.

För att klara målsättningen att det skall innebära en merförsäljning, och alltså inte beröva bl.a. idrottsrörelsen andra inkomster, måste lotteriet vara kopplat direkt till svensk idrottsrörelse och till de olympiska spelen. Som garantin nu är utformad finns ingen sådan koppling. Pengarna betalas under alla förhållanden ut av staten.

Finansutskottet håller i sitt yttrande med om att det här är en svaghet. Men jag tycker inte att deras lösning på problemet är bra. Det skulle visserligen bli en liten koppling, men den är inte särskilt meningsfull när det gäller möjligheterna att just marknadsföra lotteriet.

I vårt förslag försöker vi slå två flugor i en smäll. Om Stockholm tilldelas spelen bör det följas upp med en extra satsning på svensk idrott. Svenska framgångar i tävlingarna betyder ytterligare positiva effekter, inte minst när det gäller utvecklingen av bredd- och ungdomsidrotten. Genom att låta en bestämd del av inkomsten från varje OS-lott gå till en sådan satsning skulle man dels uppnå kopplingen till idrottsrörelsen, dels underlätta marknadsföringen av lotteriet. Dessutom skulle man alltså få ekonomiska möjligheter att ge våra svenska idrottsungdomar goda förutsättningar inför ett hemma-OS.

Prot. 1995/96:101

29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 3 där de här ändringsförslagen finns.

Anf. 158 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)

Fru talman! Jag vill börja med att be Christer Eirefelt om ursäkt för att jag inte var här när han inledde sitt anförande.

Idrott är kul, idrott ger hälsa, även om den kan ge idrottsskador och även om det förekommer dopning. Trots detta skapar idrotten samhörighet och glädje över prestationen och för nationen.

Vänsterpartiets uppfattning är att idrottsrörelsen har en viktig social funktion där samvaro och kamratskap är centrala begrepp. Idrotten är en väsentlig del i folkhälsoarbetet. Vänsterpartiet är mycket positivt inställt till att idrottstävlingar på internationell nivå genomförs i Sverige.

Vi ifrågasätter dock om inte arrangemanget sommar-OS har passerat den gräns där huvudsaken är idrott. OS speglas i dag alltmer som ett kommersiellt megaprojekt där storföretagens marknadsföring står i centrum. Internationella olympiska kommitténs saklighet i beslutsfattandet har ju även ifrågasatts i svenska medier.

Det har framkommit att delegaterna använder sig av oacceptabla metoder för att lägga sin röst på ett visst land. Metoder som förändringar i voteringsordning, manliga maktmetoder och sexuella trakasserier av svenska OS-värdinnor har diskuterats.

Fru talman! Det sunda idrottsliga utbytet tenderar att komma i bakgrunden, liksom de tänkta miljö- och kultursatsningarna i detta sommar-OS. Det kommer i bakvattnet.

Vänsterpartiet ställer sig mycket kritiskt till de ekonomiska kalkylerna, och även till det som jag nämnde tidigare. Vänsterpartiet bedömer de s.k. dynamiska effekterna av ett genomförande som mycket osäkra. Ett negativt utfall kan få mycket allvarliga konsekvenser för den sociala välfärden.

Investeringen i ett sommar-OS i Stockholm framställs som ett utvecklingsprojekt där gjorda investeringar kommer att skapa ett väsentligt bättre Stockholm med nya ekologiska bostäder, fina idrottsanläggningar och många nya jobb inom turistnäringen, inte bara tillfälliga utan även varaktiga.

Vänsterpartiet har inget att erinra mot de här framtidsvisionerna. Men att det skall behövas ett OS för att göra de för stockholmarna så behövliga investeringarna kan vi inte ställa oss bakom. Vi anser att dessa satsningar skulle kunna utnyttjas bättre i andra former av regionalpolitiska och infrastrukturella satsningar, där man genom politiskt genomtänkta avvägningar gör de här omprioriteringarna i fördelningspolitiken.

En ökad satsning på turism, miljö, byggande och ny teknik i ett lugnare tempo skulle enligt vår bedömning ge väsentligt bättre och stabila effekter på längre sikt och dessutom innebära ett avsevärt mindre risktagande.

Finansutskottet uttalar ju bl.a. i sitt yttrande att ett anordnande av ett sommar-OS ger vårt land och svenskt näringsliv ett betydande goodwillvärde med många positiva bieffekter på samhällsekonomin.

De sponsringsregler som den internationella kommittén har är mycket begränsade. När utskottet besökte Göteborg fick vi höra att enbart sju företag fick sponsra VM-spelen där. Dessa regler bakbinder arrangören. Man blir tvingad att ta de företag som är benägna att ge störst bidrag. Det blir kanske inte de svenska företagen. Det här med goodwillfördelar för svenska företag är inte något som vi kan räkna med.

Fru talman! Man kan fråga sig vem regeringen stöder när den går med på en fullgörande- och inkomstgaranti som till största delen gynnar tillfälliga klipp inom hotell- och restaurangbranschen. Jag tycker därför att det vore klokare med långsiktiga investeringar som kopplas till det unikt svenska inom turismen, tjänstesektorn och byggandet och som ger långsiktiga jobb utan dessa stora risker samt ett aktivt stöd till breddidrotten.

En annan förutsättning för att nå ut med idrottsarrangemangen är att man på både hemma- och bortaplan speglar det i allmänhetens radio och TV. Genom radio och TV kan känslan av glädje och samhörighet nå ut till hela svenska folket bara till priset av TV-licensen. Som alla vet är ju biljettpiserna uppe i 500–700 kr.

Göran Persson brukar ju säga att den som står i skuld inte är fri. Det är faktiskt stor risk för att både staten och Stockholms stad sätter sig i skuld i och med ett OS. Att OS är en folkfest och ger upplevelser och samhörighet kan vi alla hålla med om. Men jag tycker att det är oförsvarbart att prioritera detta framför andra politiska prioriteringar.

Riksrevisionsverket pekar på en rad osäkerhetsfaktorer i Stockholms kommuns framställning. Bl.a. pekar man på att OS-projektets styrning är skilt från beslutsbefogenheter och det ekonomiska ansvaret. Visserligen har nu kulturutskottets skrivning skärpt upp detta med återbetalning av fullgörandegarantin. Gentemot staten är det ingen risk, men för Stockholm kan utifrån vissa beräkningar det budgeterade överskottet på 50 miljoner, som alltså är fem promille av hela OS-projektets budget, förbytas mot ett underskott på upp till 3,8 miljarder.

Man kan fråga sig hur invånarna i Stockholms kommun skall kunna betala tillbaka de här pengarna till staten utan att väsentliga nedskärningar måste göras i välfärden. Man kan också fråga sig hur stort inflytande Stockholm har gentemot Internationella olympiska kommittén.

Ett dilemma kvarstår dock för staten, nämligen inkomstgarantin för OS-lotteriet. Lotteriinspektionen utpekar OS-lotteriet som ett riskfyllt projekt. Enligt planen skall lotteriet omsätta ca 1 000 miljoner per år i sju år och ge en genomsnittlig behållning av ca 350 miljoner kronor per år. Det motsvarar en lönsamhetsnivå som är lika hög som för de mest framgångsrika lotterierna i landet. Aktiebolaget Tiptjänst har i ett yttrande framfört att lotteriet kan få ett överskott på 1–2 miljarder. Förlusten för staten kan således beräknas bli 0,5 till 1,5 miljard bara på lotteriet. Är det verkligen försvarbart, när vi tvingas skära i socialförsäkringarna? Jag anser inte det!

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Det bör också i sammanhanget upplysas om att AB Tipstjänst 1995 bidrog till statens finanser med ca 2,5 miljarder kronor. Hur skall då ett OS-lotteri kunna inbringa samma summa – ett lotteri till, utöver alla de andra? Har verkligen svenska folket råd att spendera ytterligare 1 miljard per år i sju år på lotterier? Det är faktiskt det som krävs för att nå upp till dessa 2,5 miljarder.

Det finns bara en kaka att fördela. Om den skall bli större krävs det långsiktiga lösningar och stabila, varaktiga jobb. Kortsiktiga megaprojekt ger inte den långsiktighet och stabilitet i ekonomin som vi behöver i Sverige i dag.

Vänsterpartiet menar att de av finansutskottet fastlagda riktlinjerna om statliga garantier utan subventionselement även skall gälla OS-lotteriet. Vänsterpartiet ställer sig därför inte bakom fullgörandegarantin och OS-lotteriets inkomstgaranti.

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till reservation nr 1. Givetvis står vi också bakom reservationerna nr 4 och nr 6.

Jag vill också säga några ord angående reservation 6. I betänkandet skriver utskottet om vikten av jämställdhet mellan kvinnor och män inom idrotten och vikten av uppföljning av den jämställdhetsplan som har antagits av Riksidrottsmötet. Utskottet anser att det därför är glädjande att regeringen särskilt understryker vikten av att spelen utformas på ett sådant sätt att de mål som uppnåts på jämställdhetsområdet i Sverige även får genomslag i OS-projektet.

Det här resonemanget ställer jag upp på fullt ut. Men Sverige borde med samma självklarhet driva jämlikhetsfrågorna inom idrotten. Om spelen i stället skulle permanentas till Aten och solidariskt betalas av deltagarländerna vore många av de problem jag har talat om redan lösta. En annan fördel är att en jämlik behandling mellan handikappade och icke handikappade bland både deltagare och publik skulle kunna uppnås. Med en permanent anläggning i Aten skulle sommarspel och Paralympics, dvs. handikapp-OS, kunna vara ett och samma arrangemang. Jämlikhets- och jämställdhetsfrågorna måste drivas parallellt. Och vad är det som säger att spelen blir bättre bara för att man flyttar runt dem?

Anf. 159 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik

Fru talman! Det finns ingen som helst anledning att försvara de konstigheter som förekommer i samband med att man väljer ut orter för spelet. Det tycker inte jag heller, Charlotta L Bjälkebring.

Man måste naturligtvis vara mycket försiktig när man drar slutsatser av de här kalkylerna. Det har påtalats från nästan varje håll att en kalkyl som gäller någonting som skall arrangeras om åtta år är mycket osäker. Det kan naturligtvis var och en utnyttja för sina ändamål, beroende vilken slutsats man vill dra.

Jag tycker att Charlotta L Bjälkebring och Vänsterpartiet överdriver riskerna och försöker att tona ned det som är positivt. Det är inte mer riktigt tycker jag att luta sig mot RRV:s ”värstingsscenario” än att förlita sig till andra experter, t.ex. Statens fastighetsverk och de två stora väl-

renommerade revisionsbyråer som har tittat på det här och som menar att bedömningarna är rimliga med det utgångsläge vi har i dag.

Styrningsproblemet är borta, Charlotta Bjälkebring, i och med det system som regeringen har valt och som majoriteten ställer sig bakom. Risken är maximerad i och med att det bara gäller inkomstgarantin.

Jag tycker också att det är fel när Vänstern talar om att de positiva effekterna av ett OS är osäkra. Jag tycker inte att de är det. De är enligt min mening ganska lätta att identifiera.

De exportinkomster som vi får är inte utbytbara. De kommer vi inte att få på något annat sätt. De går direkt att härleda till detta. De kan sedan utnyttjas för det som är viktigt för både mig och Charlotta L. Bjälkebring, t.ex. för att förbättra den sociala situationen. Det finns inget motsatsförhållande i det.

Anf. 160 EWA LARSSON (mp)

Fru talman! Ledamöter! Kära åhörare! Stockholms stad har beslutat sig för att ansöka om ett sommar-OS år 2004 under förutsättning att staten ställer upp med ekonomiska garantier. Jag tycker inte att det framgår riktigt tydligt i propositionen att det är under den förutsättningen. Det kan lätt förleda stockholmarna att tro att det inte är de själva som får stå för de extrakostnader och eventuella underskott som kan inträffa. Men staten är ju vi alla – precis som vi alla bidrar till de projekt som i dag får EU-stöd. En vanlig kommentar i dag är: Det är EU som betalar, så det spelar ingen roll! Man kan lätt invaggas i den tron när det gäller att staten skall stå som garant. Men det är ju samma kassakista som de här pengarna skall tas ur. På den kistbotten ser Miljöpartiet mest skuldsedlar i dag.

Ett OS beskrivs av en del med närmast religiös inlevelse. OS är räddningsplanen för gamla Svedala. Från Stockholms utgångspunkt beskrivs hur fantastiskt många arbeten det kan ge. De skall inte bara uppstå inom byggbranschen – även kvinnor och invandrare skall få jobb, brukar man tillägga, som ett litet fläskben. Men då är det inom städ-, hotell- och restaurangbranschen.

Vi talar nu om ett projekt med en varaktighet på 17 dagar. Sedan står Stockholms stad med en arena för ungefär 30 000 besökare som ingen har frågat efter. Redan i dag är det mycket svårt att fylla Globen, som ligger ett stenkast därifrån.

Vad finns det för tidigare erfarenheter av OS? Det dåliga ekonomiska resultatet för OS i Montreal 1976 medförde att många arrangörer avskräcktes från att söka värdskap. Kommer ni ihåg sommar-OS 1984? Inför spelen var det bara en stad som kandiderade, Los Angeles. Men där skedde ett trendbrott. Tidigare utgjordes de största inkomstposterna av bidrag via offentliga institutioner. Nu fick privata aktörer allt större intresse. TV-rättigheter och sponsorer stod för lejonparten av inkomster och utgifter. En företagsekonomisk vinst på 2,3 miljarder kronor gjordes. Som tidigare har refererats här: Även OS i Seoul och Barcelona gick med företagsekonomisk vinst.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

Visst! Men de företagsekonomiska kalkylerna täcker inte de utgifter som ligger utanför, dvs. alla kringkostnader. De finns inte med. Det gäller t.ex. kommunikationer, bevakning, sjukvård, miljöhänsyn etc.

Det finns i dag inga samhällsekonomiska jämförelser gjorda mellan tidigare OS. Riksrevisionsverket, som inte har egna intressen i ett OS-arrangemang, har granskat den budgetkalkyl som Stockholm har gjort. Av budgeten framgår att inkomsterna överstiger utgifterna med ungefär 50 miljoner kronor. Precis som Charlotta Bjälkebring sade är det 5 %. Jag tycker att vi skall tala mycket om dessa 5 % från denna talarstol.

Jag tycker faktiskt att det ser ut som om den här budgeten är gjord baklänges. I budgeten utgör TV-rättigheterna den största inkomstposten. Beräkningen är gjord med en dollarkurs om 7:50 kr., och i dag ligger kursen på 6:80 kr. Vem vet var den ligger år 2004? 5 % i vinstmarginal!

I veckan ställs en fråga i EU-parlamentet om TV-monopolens utveckling. Frågeställaren misstänker att de stora TV-monopolen riskerar att minska inkomsterna vid olympiska spel. Vi kan anta att svaret på detta blir nej, men ingen rök utan eld.

Nu har finansutskottet stramat upp kraven på återbetalning från Stockholms stad till staten vid eventuellt underskott. Garantin kan i stället bli en form av skuldlån. En sak ger dock staten full förlustgaranti för, och det är – som det också tidigare har refererats till härifrån – ett lotteri med en beräknad inkomst om 2 ½ miljard. Även de här inkomsterna kritiserar RRV, så allvarligt att man menar att inkomsterna helt kan falla bort. Men, som sagt, det bjuder ju staten på!

Bidraget om 2 ½ miljard kan endera tas från någon annan statlig verksamhet – vilken, undrar jag då – eller lånas upp. Är det meningen? Då blir det ränteutgifter.

Om det nu är så som sägs i propositionen att ett OS i Sverige får så fantastisk betydelse för hela landet och om näringslivets goodwill ökar betydligt etc., borde ju näringslivet vara intresserat av att också i betydande omfattning sponsra ett OS. Nu gör näringslivet inte det, och med det anser jag att hela argumenteringen om betydelsen för näringslivet faller. Näringslivet har vid användandet av sitt eget styrmedel förkastat förslaget.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 2 under mom. 1.

Om det nu är så att staten ändå vill ha ett OS, trots att näringslivet genom marginell sponsring visat tummen ned, anser Miljöpartiet att staten skall stå för hela förlustgarantin. Att utsätta en liten stad som Stockholm för den oerhörda risk ett OS med obegränsad förlustgaranti innebär kan inte betraktas som ansvarsfull politik. Kan en stad gå i konkurs, eller blir det offentlig service som skall avvecklas?

Med detta yrkar jag i andra hand bifall till reservation 5 under mom. 2.

Så litet grand om framtiden och statsfinanserna, fru talman. I OS-budgeten förutsätter man att hela finansieringen skall leda till ett tillskott i landets totala efterfrågan i ekonomin. RRV menar att det i stället finns risk för att efterfrågan från hushåll i form av sponsring, köp av biljetter, lotteri m.m. till stor del kan tränga ut andra utgifter. Det skulle

alltså innebära omprioriteringar i stället för ökad total efterfrågan. Jag anser att det här är ett ganska rimligt antagande.

RRV accepterar inte heller kalkylen som förutsätter hög arbetslöshet under hela perioden. Nu undrar jag om de socialdemokratiska och moderata väljarna har insett att en budget byggd på fortsatt hög arbetslöshet innebär att allt tal om minskad arbetslöshet inte är mer än tal. Man saknar visioner. Man tror inte på sin egen politik. Man vill i stället ge skådespel, så att den egna bristen på visioner inte avslöjas.

Det parti som vill öka antalet arbetstillfällen i Sverige på lång sikt och samtidigt bli internationellt känt skall följa folkomröstningen och avveckla kärnkraften. Men om man nu antar permanent arbetslöshet, blir alla projekt lönsamma i en samhällsekonomisk bedömning, eftersom alternativkostnaden för den arbetslöse är 0 kr. Dessutom tycker jag inte att man, såsom gjorts, kan anta att alla som får temporära arbeten vid ett OS-projekt rekryteras från de arbetslösas skara.

Så till allt resonemang om att OS blir så fantastiskt för miljön! Alla vet ju att miljö och kultur i dag ingår som viktiga konkurrentinslag till ett OS-arrangemang – även om vi i Aftonbladet i går kunde läsa att även sex kan ha en avgörande betydelse.

Nåväl – arkitekttävlingen om vilken OS-arena som skall få anbudet avgörs nu i dagarna. DN-läsarna har dock själva fällt sitt utslag, och de vill ha det mest exklusiva förslaget. Det är självklart att de vill ha det snyggaste och finaste. Antagligen vet de inte att det är de själva som skall betala. Vad som inte heller framgår när förslaget presenteras i dagens tidning är att förslaget bygger på en urgröpning och en utsmetning av en soptipp.

Under fem år körde lastbilar dagligen till tippen med diverse bygavfall. Miljö- och hälsoskyddsnämnden medger i dag – vilket den inte gjorde när tippen byggdes upp – att det här finns mycket miljöfarligt avfall. OS-kansliet inser att man i dag aldrig kan få koncession för att flytta den här tippen, och det förslag som nu finns bygger i stället på, som det heter, en viss förskjutning av tippen.

I folkmun heter det i stället att det här miljöfarliga avfallet skall smetas ut över bl.a. ett koloniområde, en park – Willy Brandts park har vi döpt den till efter ett förslag från Miljöpartiet – och dessutom en mycket frekventerad fotbollsplan.

Den gigantiska arena som kommer att få Globen att se ut som en golfboll skall på så sätt ”smälta in i den funktionalistiska miljön i Hammarbyhöjden”. Det här skall marknadsföras som den svenska miljöprofilen. Vi säger bara grattis från Miljöpartiet.

Jag har inga illusioner, säger Christer Eirefelt, Folkpartiet. Nej, men kanske visioner, såsom t.ex. Charlotta Bjälkebring. I min samhällsvision ingår också, precis som hos flera andra som inte finns här i salen i dag, ett permanent OS i Aten, där näringslivet världen över kan gå samman för att bygga upp en permanent arena. Jag vill se OS som ett fredsprojekt, där idrottare världen över får mäta sina krafter och lära av varandras olika kulturer. Med dagens utveckling innefattande mutor, sex och dopning finns det mycket att göra för att förverkliga den här visionen.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Jag tror inte att vi kan votera om den här utvecklingen, men vi kan däremot här och nu avstyrka det miserabla förslag som nu föreligger.

Anf. 161 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik

Fru talman! Det sista om att lära av olika kulturer lär väl gå lättare om man flyttar runt i världen i stället för att varje OS skall vara på ett ställe. I och för sig har jag ingenting emot att det diskuteras vidare i den internationella OS-rörelsen och idrottsrörelsen, men det hör knappast till det nu aktuella ärendet.

Bara några kommentarer till Ewa Larssons synpunkter. Jag tycker att det här var ett exempel på det som jag nämnde tidigare, nämligen att man kan tolka de här siffrorna ungefär så som man själv vill dra slutsatserna. Att det inte skulle finnas några funderingar kring de samhällsekonomiska effekterna är ju inte sant. Det har både regeringen, utredaren och för den delen också RRV gjort ganska noga, även om det självklart finns svårigheter i detta.

På den här punkten kommer t.ex. de 10–15 miljarderna i exportinkomster in, att användas i svensk samhällsverksamhet. Hit räknar jag också de andra värden som för mig är väldigt viktiga: betydelsen för idrottsrörelsen i landet, betydelsen för idrottsrörelsen generellt sett, betydelsen som kulturarrangemang för TV-tittare och åskådare inte bara här utan när det gäller TV-tittandet runt om i världen.

När det gäller de statliga finanserna, som också RRV har tittat på, handlar det om extremvärden från +8,4 och ned till 0. I 0-alternativet har man räknat med att det vid den här tiden råder full sysselsättning, vilket ju inte är särskilt sannolikt. Gör man inte det, får man mervärden också härifrån.

Jag är alldeles övertygad om att de totala plusvärdena kommer att överstiga alla de negativa effekter man kan räkna in, förlustgaranti och liknande. Jag tycker att Ewa Larssons inlägg är ett exempel på att om man inte vill ha ett OS kan man läsa dessa siffror som man själv vill.

Anf. 162 EWA LARSSON (mp) replik

Fru talman! Den observanta lyssnaren noterade att jag inte nämnde RRV:s beräkningar om full sysselsättning. Inte ens Miljöpartiet tror nämligen på full sysselsättning år 2004. Jag tyckte därför att det inte var relevant att nämna de siffrorna. Däremot utgår kalkylen ifrån att vi har fortsatt hög arbetslöshet. Det gör inte regeringens budgetförslag och Perssonplanen. Där är det inte någon korrelation.

När det gäller de exportinkomster som skall klara kringkostnader hörde också den observanta lyssnaren att jag inte sade att man inte hade resonerat om kringkostnaderna. Jag sade att det i dag inte finns några samhällsekonomiska jämförelser mellan tidigare OS. Därför faller argumenteringar om att andra OS har gått med vinst. Det finns inga samhällsekonomiska kalkyler.

Dessa stackars exportinkomster skall räcka till en garanti i slutändan för att klara av att bygga om OS-arenan. De skall räcka till polis, sjukvård, kollektivtrafik, snabbspår, gatunderhåll, osv. De skall räcka till alldeles för mycket.

Anf. 163 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik

Fru talman! Det vore märkvärdigt om inte de exportintäkter som man kan räkna med vid ett OS i Stockholm inte skulle tillfalla OS på de platser som fram till dess kommer att ha det och som har haft det tidigare. Det gäller ungefär samma siffror där.

Det är inkomster som inte är utbytbara. Man kan inte få dem på något annat sätt. De kommer av t.ex. TV-intäkter och turistintäkterna från de utländska turister som inte kommit hit annars. Så har man t.ex. också räknat i Göteborg när man har gjort bedömningen av VM. Ur den aspekten är det ett klart plus.

OS-arenan är i kalkylerna avskriven på direkten, Ewa Larsson. När man talar om sysselsättningseffekterna säger Ewa Larsson att det handlar om 17 dagar. Det är klart att man inte bygger upp den här organisationen på 17 dagar. Jag vill minnas att det handlar om 40 000 årsarbeten under denna tid. Det är den effekt det skulle få om vi räknar med att vi inte har full sysselsättning.

Man räknar inte med RRV:s siffror mer än när de är som allra sämst. RRV säger självt att detta inte är någon alternativ budget. Det har pekats på de osäkerhetsfaktorer som finns i det allra värsta scenariot. Det tror inte ens självt att det på alla dessa punkter skulle falla ut på det sättet.

Dessutom finns det en rad områden där inte RRV med nödvändighet är den stora experten. När det gäller t.ex. investeringar i arenor finns det ingenting som tyder på att RRV har en bättre möjlighet att kalkylera än vad Statens fastighetsverk har. När det gäller lotterierna är RRV inte bättre expert än vad Tipstjänst är.

Anf. 164 EWA LARSSON (mp) replik

Fru talman! Statens fastighetsverk kommer att göra vissa vinster om fastighetspriserna ökar. RRV har inga egna vinstintressen. RRV anför i sin kalkyl att investeringskostnaderna är mycket osäkra. Det säger inte att det har någon lösning.

Christer Eirefelt säger här RRV inte säger att det har patentet. Frågan är vad vi politiker anser är en relevant utveckling. Vad har vi för visioner? Jag kan inte hitta min samhällsutveckling i dessa visioner.

Vi bygger inte upp under 17 dagar. Vi bygger *för* 17 dagar. Om vi inte har samma arbetslöshet som nu utan utgår från det Göran Persson säger kommer investeringarna och samhällsbygget att uppslukas av detta gigantiska projekt. Det går inte att diskutera bort.

Anf. 165 LARS LILJA (s)

Fru talman! OS i Sverige och i Stockholm år 2004. Det är onekligen en kittlande tanke för oss som älskar idrott. Regeringen har föreslagit riksdagen att utställa en statlig ekonomisk garanti för genomförande av olympiska sommarspel i Stockholm år 2004. Garantin omfattar en inkomstgaranti och en fullgörandegaranti kopplade till vissa krav på Stockholms kommun. Kulturutskottet har i sitt betänkande 1995/97:KrU15 ställt sig bakom denna proposition. Jag skall nu redogöra för motiven till utskottsmajoritetens ställningstagande.

Prot. 1995/96:101

29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

Stockholms kommun har beslutat att ansöka om värdskapet för sommar-OS år 2004. Stockholm tävlar med S:t Petersburg, Lille, Rom, Istanbul, Aten, San Juan, Rio de Janeiro och Johannesburg om att få arrangera sommarspelen år 2004. För att över huvud taget komma i åtanke som arrangör av detta världens största evenemang kräver Internationella olympiska kommittén, IOK, någon form av ekonomisk garanti. Stockholm har ett ambitiöst underlag för sin ansökan. Stockholm kommer att i likhet med Lillehammer och enligt krav från IOK att ge spelen en tydlig miljöprofil.

Även kulturen får en framträdande roll i evenemanget. Stockholm planerar att starta denna kultursatsning redan år 1998 när staden är Europas kulturhuvudstad. Kulturolympiaden skall omfatta kulturprogram och kulturevenemang både i Olympiabyn och i värdstaden. Denna kulturolympiad skall spegla både de övergripande, gemensamma kännetecknen för den mänskliga kulturen och de skilda uttryck som kulturen har i världen. Den skall också främja goda relationer, ömsesidig förståelse och vänskap mellan deltagare och besökare vid spelen.

Fru talman! 28 remissinstanser har fått yttra sig om Stockholms ansökan. Dessutom tillsatte Civildepartementet en utredare, Jan-Åke Björklund, med uppgift att granska kommunens ansökan och förutsättningarna för en statlig garanti. Ingen av remissinstanserna avstyrkte statlig garanti för spelen. Ingen instans hyser heller några direkta tvivel om att Stockholm praktiskt och tekniskt kan genomföra ett OS.

Det är framför allt Riksrevisionsverket, och för övrigt även Riksidrottsförbundet, RF, som haft synpunkter på budgeten för spelen. Budgeten omfattar drygt 11,5 miljarder kronor, och kommunen har räknat med en företagsekonomisk vinst på 50 miljoner. På utgiftssidan är den största posten anläggningsoverlåtelse på drygt 2,5 miljarder kronor. Det förutsätter ett normalt konjunkturläge. I dag skulle kostnaden för dessa anläggningsoverlåtelse ligga ca 20 % lägre.

Statens fastighetsverk, som bör anses som expert på detta, har inget att invända mot budgeten för byggnationer. Förutom att det i dessa 2,5 miljarder ligger en stor post för oförutsedda utgifter har kommunen i den totala OS-budgeten en post Oförutsett på drygt 1 miljard kronor.

Den i sammanhanget största tveksamheten i budgeten ligger på inkomstsidan. Det är en lotteriintäkt på 2,5 miljarder kronor. Det är i detta fall inte ett lotteri av den typ som Svenska Fotbollförbundet misslyckades med till Fotbolls-EM utan ett nytt spel som skall lanseras och bedrivas av Tiptjänst. Detta spel skall i så fall påbörjas år 1997 om IOK beslutar att Stockholm skall få OS år 2004.

Spelet bedrivs sedan i cirka sju år, fram till 2004. För att på den tiden nå intäkter på 2,5 miljarder krävs att spelet omsätter 0,8 till 1 miljard kronor per år. Både RF och RRV ställer sig tveksamma till storleken på denna inkomstpost. Kulturutskottet och även finansutskottet delar den tveksamheten.

Tiptjänst tror dock att en inkomst på mellan 1 och 2 miljarder är fullt realistisk under denna period. Det kräver att spelet omsätter 600–700 miljoner på en spelmarknad som totalt omsätter närmare 27 miljarder per år. Det motsvarar en marknadsandel på ca 2-3 %.

Ett problem med att lämna garantier är att garantimottagaren inte får tillräckliga incitament att pressa sina kostnader. Regeringen föreslår därför att staten garanterar spelinkomsten på 2,5 miljarder kronor. På detta sätt ligger ansvaret på Stockholm att pressa kostnaderna så att budgeten håller. Staten får också genom sitt spelbolag incitament att lansera det nya spelet på ett bra sätt för att minska riskerna att behöva lösa ut garantin.

Kulturutskottet delar också finansutskottets synpunkt att överföringarna av dessa lotterimedel till Stockholm inte bör göras i snabbare takt än vad som flyter in från OS-spelet.

Fru talman! Det finns ytterligare en osäkerhetsfaktor på intäktsidan, nämligen inkomsterna från TV-rättigheter och TOP-sponsring. Osäkerheten hänförs till att dessa utgår i USA-dollar, och kursen 2004 är i praktiken omöjlig att förutse.

Sedan Stockholm gjorde sin budget har kronan stärkts gentemot dollarn med ca 70 öre, vilket försvagat budgeten med ca 500 miljoner kronor. Kulturutskottet delar därför finansutskottets mening att Stockholm på egen hand skall terminsäkra de beräknade dollarinkomsterna.

Kulturutskottet godtar vidare regeringens förslag om att staten gentemot IOK garanterar att spelen kommer att genomföras i enlighet med den ansökan som lämnas in till IOK. Det betyder att staten garanterar de förpliktelser som Stockholms kommun i egenskap av arrangör har gentemot IOK. Detta är vad som i sammanhanget kallas fullgörandegaranti.

Denna är inte som den tidigare nämnda inkomstgarantin begränsad till sin omfattning. Kulturutskottet delar därför finansutskottets mening att regeringen, om Stockholm tilldelas spelen, snarast bör återkomma till riksdagen med en klarläggande redovisning av hur eventuella kostnader för infriande av garantier skall finansieras, såväl i ett längre som i ett kortare perspektiv. Denna redovisning bör finnas med i 1997 års budgetproposition. Om garantin utlöses skall Stockholms kommun vara återbetalningsskyldig.

Kulturutskottet föreslår, i enlighet med vad finansutskottet förordar, att riksdagens revisorer skall ha rätt att granska verksamheten i den utsträckning som kan anses påkallad, om ett avtal skrivs med Stockholm om garantiåtaganden från statens sida.

Fru talman! Anledningen till att kulturutskottet förordar dessa statliga garantier är inte att utskottet vill förorsaka staten ytterligare utgifter – tvärtom. Anledningen är den rakt motsatta.

Ett sommar-OS i Stockholm är en lönsam affär för staten. Detta bekräftar givetvis på de skatteinkomster ett arrangemang av detta slag genererar genom inkomster från utlandet, ökat byggande med minskad arbetslöshet som följd m.m. Att göra uppskattningar av storleken på dessa inkomster åtta år i förväg är naturligtvis mycket svårt, vilket också framgår av spännvidden mellan de olika bedömningar och antaganden som gjorts av revisionsbyråer och RRV.

Det i detta sammanhang mycket pessimistiska RRV beräknar statens direkta inkomster i samband med ett OS till mellan 0 och 8,4 miljarder kronor. 0-alternativet förutsätter en arbetslöshet på 0 %. Då

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

skulle å andra sidan statens utgifter för arbetsmarknadspolitiken minska med minst 60 miljarder, och då skulle vi kanske klara den utgiften!

Om vi, för att ta ett exempel, som goda svenskar lägger oss på ett lagom alternativ mitt emellan 0 och 8,4 miljarder kronor i inkomster för staten, hamnar vi på plus 4,2 miljarder. Från detta drar vi t.ex. 2 miljarder i utlöst spelgaranti. OS-spelet har då bara givit 500 miljoner i överskott, jämfört med Tipstjänsts beräkning på 1,5 miljarder kronor i överskott.

RRV har även påtalat att staten får s.k. myndighetskostnader i samband med ett arrangemang av det här slaget. I dessa ingår bl.a. extra polisbevakning, tull, gränsbevakning m.m. Enligt polisens remissyttrande skulle dessa extra utgifter uppgå till 500 miljoner kronor. Att uppskatta storleken på övriga myndighetskostnader är givetvis mycket svårt, men låt oss anta att det är lika mycket, dvs. 500 miljoner till.

Vi har då 2 miljarder i utlöst spelgaranti och 1 miljard i myndighetskostnader. Det gör 4,2 miljarder kronor i inkomster för staten och 3 miljarder utgifter. I detta något pessimistiska exempel är det fortfarande 1,2 miljarder plus för staten.

Fru talman! Ett OS i Stockholm är en fantastisk marknadsföring av Sverige och Stockholm. OS sågs senast av 2,3 miljarder TV-tittare i 193 länder.

Ett OS i Stockholm 2004 är:

- positivt för turismen och besöksnäringen
- positivt för kulturen
- positivt för idrotten och ungdomen
- positivt för näringslivet
- positivt för sysselsättningen
- positivt för statsfinanserna.

Jag yrkar bifall till betänkandet i dess helhet.

Anf. 166 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik

Fru talman! Lars Lilja sade i sitt anförande att det är ytterst svårt att göra beräkningar på så lång sikt. I sin avslutning sade han att det här kommer att ge goda inkomster till Sverige.

Det är möjligt att Vänsterpartiet ser negativt på detta och ser stora risker med OS-garantin. Men inkomstgarantin för OS-lotteriet ges i ett bidrag till Stockholms kommun. Vad har Lars Lilja för förslag till hur det skall finansieras i den statliga budgeten om dessa pengar inte kommer in? Vi blir ju tvingade att betala ut den här inkomstgarantin ändå.

Om det bara skulle bli en halv miljard kronor, får Stockholm bara det då, eftersom inkomstgarantin skall betalas ut i förhållande till de inkomster som kommer in? Är det så man menar?

Låt oss se till realiteten. Vi har övergått till en ny budgetprocess, och vi har budgettak för de olika utskotten. Det blir kanske kulturutskottet som får stå för dessa pengar. Om det inte går jämnt upp skulle kanske en tredjedel av kulturutskottets budget tas till detta. Är detta rimligt? Hur skall man finansiera inkomstgarantin om inte lotteriet går med vinst, Lars Lilja?

Anf. 167 LARS LILJA (s) replik

Fru talman! Till att börja med vill jag säga att Charlotta Bjälkebring utgår ifrån RRV:s beräkningar. Jag har gjort ett exempel utifrån dessa, som i det här fallet är de mest pessimistiska som gjorts.

Jag har varit oerhört pessimistisk i mitt exempel när det gäller lotteriet. Jag är övertygad om att ett spel som sköts professionellt av Tipsjänst kommer att generera intäkter som täcker de utgifter som staten kan få av detta arrangemang.

Jag tror heller inte att kulturutskottet skall stå för de pengar som kan behövas för att man skall klara av garantin. Det är naturligtvis rimligt att taket höjs till en sådan nivå att annan verksamhet inte blir lidande, just för att de statliga intäkterna ökar mer än de kostnader som vi faktiskt har i detta sammanhang.

Anf. 168 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik

Fru talman! Jag måste säga att jag är ytterst tveksam till att pengarna från OS-lotteriet kommer att komma in till statskassan. Jag tror att svenska folket inte har mer pengar att spendera på lotterier och nöjen än vad som redan sker i dag.

Om folk kommer att köpa OS-lotter kommer det att ske på bekostnad av andra statliga lotterier eller föreningslotterier. Risken är att staten kommer att förlora på detta. Hur jag än vrider och vänder på detta kan jag inte se att det är något annat än en glädjekalkyl. Jag är ytterst tveksam till att man kommer att få in pengarna.

Anf. 169 LARS LILJA (s) replik

Fru talman! Charlotta L Bjälkebring är pessimist och jag är optimist.

Jag vill påtala de exportinkomster vi har talat om tidigare. Vi skall inte glömma bort dem i sammanhanget. De är nämligen oerhört viktiga.

I mitt exempel talade jag om ungefär 500 miljoner kronor i omsättning i spelet. Det motsvarar någon enstaka procent av den totala omsättningen på den svenska spelmarknaden. Det är en spelmarknad som faktiskt fortfarande ökar, om än enbart med någon enstaka procent. Naturligtvis finns det en viss risk för undanträngning av andra lotterier. RF, som representerar idrotten, landets största folkrörelse, har ställt sig positivt till denna satsning.

Jag tror att man upplever att de positiva effekterna överväger de eventuella negativa effekter som skulle kunna bli följden av en mycket liten undanträngning i detta fall. Jag tror alltså att detta kommer att gå alldeles utmärkt.

Anf. 170 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik

Fru talman! Lars Lilja redovisade de väldigt samstämmiga invändningar som finns mot att klara ett lotterinetto på i storleksordningen två och en halv miljard kronor. Man tror inte att det är realistiskt, åtminstone inte om den undanträngning som nyss har diskuterats skulle uppstå.

Prot. 1995/96:101

29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Mina frågor blir då: Varför inte göra förslaget realistiskt och anpassa det till de synpunkter som är så samstämmiga? Varför inte utnyttja det som Folkpartiet har föreslagit, nämligen att ordna en sådan koppling till idrottsrörelsen att detta ger en verklig merförsäljning? Man bör, som i vissa andra fall, kunna gå ut och säga: "Köp den här lotten, så och så mycket av pengarna går direkt till svensk idrottsrörelse och till en OS-satsning".

Jag tycker att det är konstigt att man först accepterar de sanningar som experterna, i det här fallet Tipstjänst och Riksidrottsförbundet, uttalar, för att sedan låtsas som om de inte har någon betydelse och låta förslaget ligga oförändrat.

Anf. 171 LARS LILJA (s) replik

Fru talman! Till att börja med tror jag att vi egentligen är ganska överens när det gäller den ekonomiska garantin och spelen. Det skiljer inte så oerhört mycket.

Jag tycker att konstruktionen där staten garanterar inkomsten av spelet helt enkelt är genialisk. Det kan nämligen också bli så att spelet går bra, och i så fall klarar staten garantin utan ökade kostnader.

Jag tycker att det finns en tydlig koppling mellan idrotten och lotteriet. Det sägs ju tydligt att detta spel skall användas för att vi skall kunna arrangera OS i Stockholm år 2004. Jag tror också att idrotten har goda möjligheter att utnyttja ett sådant här arrangemang i Stockholm för att göra egna satsningar på sina idrottsmän. Det kan bli tal om långsiktiga satsningar. Vi vet ju att de har ganska gott om tid, närmare bestämt sju år, på sig att planera för detta. Jag tror att idrotten klarar detta.

Anf. 172 EWA LARSSON (mp) replik

Fru talman! Jag tycker att Lars Lilja är ett exempel på religiös entusiasm. Han talar om tron, och att han tror och tror. Han kallar sig för positiv. Jag måste säga att jag försöker vara litet mer realistisk.

Om OS i Sverige och Stockholm nu blir så fantastiskt, Lars Lilja, varför ställer ni då inte upp på min reservation 5, moment 2? Den innebär att staten står för hela förlustgarantin. Eftersom det inte kommer att bli några förluster måste den reservationen vara helt oantastlig. Ställ upp på den, och låt oss jobba tillsammans med detta. Staten står för hela förlustgarantin.

Jag kan påminna om ombyggnaden av Eriksdalsbadet. Redan nu överstiger förlusten beräkningarna med en tredjedel. Det brukar bli så. Jag har inga erfarenheter av att en beräkning har hamnat på pluskontot. Men det kanske Lars Lilja har.

Jag tycker också väldigt mycket om idrott, och jag träffar ibland lokalt engagerade barn- och ungdomsledare på basplanet. Jag vet att de också känner en viss oro för de ekonomiska kalkylerna. De är rädda för att ett minus kommer att drabba folkrörelserna.

Lars Lilja säger att en miljard kronor är avsatta som reserv. Han tycker att det är en stor summa. Jag kan bara säga att Polisen i Stock-

holms stad kräver halva den miljarden för att klara övervakningen. Då försvinner helt plötsligt halva reserven.

Prot. 1995/96:101
29 maj

Anf. 173 LARS LILJA (s) replik

Fru talman! Jag är i så fall inte ensam om att vara religiös i den här salen, och åtminstone 28 remissinstanser torde vara lika religiösa som jag i det här sammanhanget. Vi tror faktiskt på detta arrangemang.

Det jag tycker är väsentligt i denna fråga är den totala garantin. Huvudargumentet för denna typ av inkomstgaranti är att den som arrangerar spelen skall göra det med sunda ekonomiska principer. Man skall alltså jobba hårt för att pressa kostnaderna. Om staten ger en obegränsad garanti har inte arrangören det incitamentet. Det är viktigt att påpeka det.

Jag har naturligtvis svårt att argumentera om hur man har jobbat med Eriksdalsbadet i den här staden. En del av diskussionen hör kanske inte hemma i denna kammare, utan i ett hus några hundra meter härifrån. Ewa Larsson sade själv att hon har dåliga erfarenheter av byggnationer och att de inte går med plus.

Jag jobbar kommunalpolitiskt hemma. Vi har ständiga slutkostnadsredovisningar från olika byggen som visar överskott. Jag tror att det kanske beror på hur man hanterar sina pengar. Vi norrlänningar kanske är litet försiktigare än vad man är i Stockholm, vad vet jag?

Anf. 174 EWA LARSSON (mp) replik

Fru talman! Det är nog inte fråga om så stora, gigantiska projekt där uppöver, även om flera skulle önska det.

Vi har t.ex. Öresundsbron, motorvägsbyggen kring Göteborg och Stockholm och nu kommer OS-arenan. Detta är gigantiska projekt. Vi tyckte att Globen var ett gigantiskt projekt, men det bleknar när man tittar på dessa! Att tro att detta inte kommer att överhettas marknaden, driva upp priserna och undandra andra infrastrukturella satsningar tycker jag är aningslöst.

En del tror och en del påstår, men Lars Lilja tror. Bl.a. tror han att kulturutskottets budget inte skall belastas av ett underskott. Det tycker jag är oerhört slarvigt.

Anf. 175 LARS LILJA (s) replik

Fru talman! Ewa Larsson talar om överhettning. Jag tycker att man i detta fall är ganska klok i Stockholm.

Hela tiden har det nämligen sagts att detta inte är någonting som skall göras på en gång. Man har faktiskt sju år på sig för att planera projektet. Då skall man faktiskt kunna ha möjlighet att ta saker och ting i lugn och ro. Man kan göra genomarbetade kostnadskalkyler och skickliga upphandlingar för att klara av projektet på ett bra sätt. Att man kanske har misslyckats på en del andra håll kan mana stockholmarna till eftertanke. Jag tror faktiskt att man kan lösa det här på ett bra sätt. Man har gott om tid. Man skall inte behöva överhettas marknaden om man planerar detta på ett bra sätt.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 176 ELISABETH FLEETWOOD (m)

Herr talman! Jag tror inte att det är någon överdrift att påstå att jag tillhör de äldre i den här kammaren. Jag tror också att det är riktigt att säga att jag är en av dem, Ewa Larsson och andra, som tycker att det här är ett fint projekt för Stockholm, ett fint projekt för hela Sverige. Men vi har samtidigt stor respekt för dem som är oroliga, men som använder sin oro på rätt sätt. Jag återkommer till det, Ewa Larsson. Jag tycker inte att Ewa Larsson har gjort det här i dag.

Jag skulle vilja nämna några siffror, men jag kan inte låta bli att återgå till det Ewa Larsson sade. Ewa Larsson sade så mycket om hur dåligt planerat det här är. Ewa Larsson kan alltihop. Så skönt att Ewa Larsson sitter här i kammaren. Så skönt att Ewa Larsson kan lära alla oss andra hur det skall gå till, eller rättare sagt hur det inte skall gå till. Så skönt att Ewa Larsson kan sätta sig över de 28 remissinstanser som Lars Lilja just har talat om. Det var länge sedan jag hörde en så överlägsen ironisk ton. Vi brukar inte ha det i kammaren. Vi kan välja olika vägar, men vi har ofta ett mål gemensamt, nämligen att skapa någonting som är bra. Jag hoppas verkligen att Ewa Larsson inte tror att vi som arbetar för ett OS till Stockholm och Sverige har några underliga negativa baktankar.

Om vi säger att den här budgeten håller, skulle det kunna betyda, enligt kalkylerna, och jag vill gärna tro på dem, en skatteintäkt för staten på 8 miljarder, en skatteintäkt för Stockholms läns landsting på 1 ½ miljard, en skatteintäkt för kranskommunerna också på 1 ½ miljard och för Stockholms kommun på 1 miljard.

Naturligtvis finns det risker. Det finns alltid risker. Det finns risker för storföretag som satsar långsiktigt, flera decennier framåt, för sin export. Man har lagt in 1 miljon av de knappt 12 för oförutsedda utgifter.

Man har fått näringslivet bakom sig, även om sponsorpengarna inte är så stora. Vad kan det inte betyda för turismen och för kulturen, Ewa Larsson? Vi var i Atlanta i september 1995 och tittade på detta. Vi har kontinuerliga kontakter. Det är bara ett par veckor sedan jag talade med kulturintresserade i Atlanta som skulle satsa något i sitt projekt.

Paralympics för de handikappade tycker vi är ett väldigt fint projekt. Och de 3 000 bostäderna i olympiabyn är redan planerade. Om vi inte får olympiaden får stockholmarna med skattepengar betala den totala kostnaden för dessa 3 000 bostäder. Nu får vi hjälp med det. Där skall idrottsmän och ledare bo under olympiaden. Sedan skall de återgå till dem som söker bostad i Stockholm, och det vet vi är många.

Den stora arenan byggs extra, det är riktigt. Den byggs för 70 000 åskådare, men skall som den är ritad bantas till 30 000. Men de andra arenorna behövs ändå och skall renoveras och byggas om även om vi icke får olympiaden till Stockholm och Sverige, vilket betyder att stockholmarna får stå för de kostnaderna ensamma.

Garantin för lotteriet är en osäker punkt till stora delar. Men har någon av er tänkt på – jag tror faktiskt att några har gjort det men inte nämnt det – att det är 5 till 7 miljarder som skall tas in på de sju åren. ”Loket” drar in 3 miljarder per år. Skulle det vara omöjligt för

Tipstjänst att tillsammans med idrottsrörelsen lägga upp det på ett sådant sätt? Såvitt jag har förstått kommer massor med unga idrottande flickor och pojkar att ställa upp för att hjälpa till att sälja det här lotteriet. Skulle det då vara omöjligt att komma upp åtminstone till 1 ½ miljard? Jag tror inte det.

Miljöarbetet kommer att sätta Sverige på kartan, dels när man bygger OS-byn, dels vid transporterna, där man kommer att använda miljövänliga transportmedel. Man kommer bl.a. att använda spårvagn – jag blir jätteglad om spårvagnarna kommer tillbaka till Stockholm – elbilar, t-bana osv.

Ett par saker till. Ewa Larsson sade: Skall det här vara räddningsplankan för gamla Svedala? Är det ett fläskben? Jojo! Hon använde en ironisk ton som jag, som jag sade tidigare, inte tycker att vi skall använda mot varandra när vi dock har något positivt i sikte som vi tror att vi skall kunna genomföra.

Fastighetsverket, sade Ewa Larsson, hade fått en positiv kalkyl för att man kanske kunde tjäna pengar, därför att fastigheterna skulle öka i pris. Jag tror inte att en statlig myndighet som Fastighetsverket bär sig åt på det sättet. Jag tror att man kalkylerar realistiskt och svarar på en sådan här remiss på ett riktigt sätt.

Min tid är alldeles strax ute, herr talman, så jag ber att få återkomma i två av de repliker som jag tar för givet att jag får på grund av det jag har sagt till Ewa Larsson. Jag hade skrivit ned någonting helt annat, men jag blev faktiskt både ledsen och upprörd över den debatt som hade varit.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 177 EWA LARSSON (mp) replik

Herr talman! Man skall använda sin oro på rätt sätt, säger Elisabeth Fleetwood. Då undrar jag: Vem är domare? Är det Elisabeth Fleetwood som är domaren, som kan avgöra vad som är rätt sätt?

Vi har avstyrkt det här förslaget i Miljöpartiet därför att vi inte tycker att den ekonomiska kalkylen håller, och vi anser inte att vi har ett sådant statsfinansiellt läge i Sverige i dag att man kan ställa upp på en sådan här garanti. Vi anser inte att det här ekonomiska förslaget är ambitiöst. Vi tycker inte att 5 % vinstmarginal är ambitiöst.

Sedan vill jag påminna om igen om att det krävs av ett land som söker ett OS-projekt att det skall satsa på kultur och miljö. Det ligger i konkurrensreglerna så att säga, i spelet.

Jag vill också påminna Elisabeth Fleetwood om att OS-byn inte kom till som någon OS-by. Det är ett bostadsbygge i Stockholms stad, ett helt annat projekt, som i ansökan kan användas som en OS-by. Det bostadsbygget skulle byggas i vilket fall som helst. Och det finns ett beslut i Stockholms stad som säger att all ny- och ombyggnation skall ske utifrån ekologiska grundprinciper. Det behövs inget OS för att bygga ekologiskt.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 178 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik

Herr talman! Nej, det har vi fått klart för oss helt och hållet att Ewa Larsson och Miljöpartiet inte tror på kalkylen. Det var inte något nytt i den här repliken.

Men om OS-byn var det ju precis det jag sade, Ewa Larsson. Det här är planerat för vanliga stockholmare som har ont om bostäder. Men vi kan använda dem och vi kan få hjälp att betala dem genom att placera aktiva och ledare i dem under dessa 17 dagar.

Anf. 179 EWA LARSSON (mp) replik

Herr talman! Jag utgår från att Elisabeth Fleetwood inte menar att vi, för att kunna bygga ekologiskt i Stockholm – eller för att över huvud taget kunna bygga bostäder i Stockholm – måste ha OS. Man måste kunna se detta som två separata projekt.

Anf. 180 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik

Herr talman! Det senaste som Ewa Larsson sade hänger inte alls ihop. Det är inte fråga om ekologiskt byggande eller inte. Vi bygger här bostäder ekologiskt, och vi försöker också kombinera detta med OS-projektet så att det blir billigare för stockholmarna. Om vi nu lyckas med detta, vilket vi tror – jag kan hänvisa till vad Lars Lilja sade förut när han talade om de positiva aspekterna på OS-projektet – har vi också lyckats bygga billigare för stockholmarna, men det är trots allt inte det som är det viktigaste. Det viktigaste är att Sverige kan visa att det kan klara ett sådant här stort projekt. Det här är bland de största satsningar ett land kan göra, framför allt när det gäller idrott. Jag tror, eller rättare sagt jag är ganska övertygad om, att det betyder mycket för vårt näringsliv och vår ekonomi, och det betyder *mycket* för vår svenska idrottsungdom och därmed också för alla som kommer att se detta på TV.

Anf. 181 MARIANNE ANDERSSON (c)

Herr talman! Jag måste erkänna att när jag först hörde om tankarna på att ansöka om Sommar-OS till Stockholm reagerade jag som många andra mest negativt. Jag tänkte: Hur skulle vi kunna ha ett sådant enormt arrangemang här? Vilka enorma investeringar och därmed följande kostnader skulle det inte innebära? Påfrestningarna på miljön och kulturen samt naturligtvis finansieringen var andra frågetecken. Samtidigt kittlade tanken ganska mycket att Sverige skulle genomföra ett arrangemang så fyllt av glädje och spänning som ett OS ändå är.

Efter att ha fått del av konceptet och satt mig in i frågan ordentligt har jag ändrat uppfattning och är nu positiv till ansökan och till att vi ger en statlig garanti, liksom Centerpartiets partigrupp i riksdagen. Vi ser detta projekt som mycket betydelsefullt för Sverige och för Sverige-bilden utåt. Den uppmärksamhet som Sverige får av ett OS har stor betydelse för näringslivet, jobben och turismen till Sverige både före och efter spelen. Självklart har det stor betydelse för idrotten och idrottsrörelsen. Vi ser alltså betydligt fler fördelar än nackdelar med det här projektet.

Jag vill säga något om hur Centern i Stockholm har agerat. Centerns fullmäktige i Stockholm har kunnat påverka inriktningen av det här projektet på en rad vitala områden, och projektet har nu en klart miljöinriktad profil. Jag skall räkna upp några punkter:

- OS skall användas som en drivkraft för att utveckla miljöarbetet vad gäller ekologiskt byggande, miljöanpassade transporter och vattenvård. Till Ewa Larsson kan jag säga att det inte är säkert att det här hade skett annars. Man hade inte haft resurser till det. Nu blir det verkligen en knuff framåt.

- OS-byn i Hammarby sjöstad skall bli ett pilotprojekt för ekologiskt inriktad stadsplanering i Stockholm.

- Naturmark i Stockholm skall bevaras eller ersättas med nyskapad naturmark. Ambitionen skall vara att OS skall innebära ett nettotillskott av naturmark.

- Inga nya anläggningar som gör intrång i nationalstadsparkens natur skall byggas.

- Arrangemanget skall genomföras med högsta möjliga miljökrav. Transporter skall ske med kollektivtrafik eller med miljövänliga fordon.

- En årlig fristående miljörevision skall genomföras.

- SNF och andra miljöorganisationer skall medverka i denna miljöanpassning. Alla partier kommer att vara med och arbeta med förberedelserna inför OS.

Allt detta ger stora möjligheter att marknadsföra svenskt miljöarbete och svensk miljöteknik utomlands.

Dessutom är de höga ambitionerna när det gäller kultursatsningen mycket välkomna. Såvitt jag erfarit kommer de att spegla både traditionell svensk kultur och det mångkulturella samhälle vi lever i. Avstampet sker ju redan när Stockholm blir kulturhuvudstad 1998, och detta har alla möjligheter att bli en mångårig manifestation av svensk kultur.

Förberedelser och genomförande kommer också att skapa många arbetstillfällen. Enligt vad jag förstått kommer många invandringsdomar att engagera sig i det frivilligarbete som skall göras, och jag ser det som ett unikt tillfälle att få dem att känna engagemang och delaktighet i det svenska samhället. Vi har ett oerhört stort behov av att göra någonting så att de kan känna denna delaktighet. Jag tror verkligen att idrotten är ett sätt.

Jag vill också understryka att detta naturligtvis skall vara ett projekt för hela landet, och det tror jag att vi svenskar känner.

Remissinstanserna har ju överlag varit positiva med någon tveksamhet för de ekonomiska kalkylerna när det gäller det lotteri som vi har diskuterat så mycket här, valutakursförändringar m.m. Det är givet att ett så här stort projekt innebär osäkerheter. Dessutom är det om åtta år det skall genomföras. Det är naturligtvis viktigt att budgeten är väl genomarbetad. Såvitt jag har förstått är den det, så mycket man kan begära. Finansutskottet har i sitt yttrande också skärpt kraven när det gäller ekonomin. Det var bra, och kulturutskottet har tagit till sig det.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

De senaste olympiska sommarspelen har samtliga gått med företagsekonomisk vinst. Ewa Larsson efterlyste här en kalkyl över samhällsekonomiska kostnader. Det är klart att det är intressant, men då måste man i bedömningen också räkna med de intäkter som detta projekt medför: skatteintäkter, ökad besöksfrekvens, ökad sysselsättning, goodwill, exportinkomster osv. Man måste ju räkna med både plus och minus. Ewa Larssons inlägg här visar att hon läst både proposition, betänkande och all annan information som en viss potentat läser Bibeln. Hon har bara sett det negativa och avfärdar det positiva. Det kanske är för mycket att begära att fråga efter en viss balans i sammanhanget.

Angående det som Ewa Larsson och även Charlotta L Bjälkebring föreslog om ett permanent OS i Aten som skulle betalas av världens näringsliv vill jag säga att det är en utopi. Jag tror inte att näringslivet skulle ställa upp på något sådant i ett land, och jag tror inte att det skulle ge de positiva effekter som Ewa Larsson och Charlotta L Bjälkebring utmålar i sina tankar. Jag tror att det ligger en stor poäng i att OS genomförs i olika länder och speglar internationalismen på ett sätt som väcker intresse för många olika länder. Det skulle alltså vara en utopi, och näringslivet skulle inte ställa upp på det. Jag vill säga till Ewa Larsson att jag tror att det är bättre att vara realist i det avseendet än utopist.

Slutligen vill jag säga att jag yrkar bifall till det här betänkandet i dess helhet. Jag tror dessutom att Stockholm är en stark kandidat, och jag vill önska arrangörerna framgång när OS-staden skall utses i september nästa år.

Anf. 182 EWA LARSSON (mp) replik

Herr talman! Jag är glad att det finns visionära utopister.

Om det här projektet var ett bra projekt för näringslivet skulle näringslivet ställa upp. Vi kan väl ändå vara överens om att näringslivet har gjort tummen ned. Till skillnad från Marianne Andersson måste jag erkänna att jag var positiv till OS-projektet när det började diskuteras för många år sedan. Men ju mer jag satte mig in i frågan, desto mer tveksam har jag blivit och så småningom helt sågat den ekonomiska kalkylen *och* den miljömässiga argumentationen.

Centerns resonemang i Stockholm om nettotillskott i miljön är litet patetiskt. De som bor i Hammarbyhöjden har flyttat ut från Södermalm för att få höra litet fågelsång, och nu skall de bli grannar med den här gigantiska arenan. Centern i Stockholm har då sagt till dem att den miljö som tas ifrån dem vid porten till Nackareservatet skall man återställa på någon annan plats. Endera får man då riva hus i Hammarbyhöjden, eller också får man återställa den här miljön på någon annan plats i staden. Jag undrar: Till glädje för vem?

Marianne Andersson tycker att det är bra att byggbranschen nu får lära sig miljötänkande. Att använda det som ett argument för OS är ett ovanligt dyrt sätt att skaffa sig kunskap på.

Anf. 183 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Herr talman! Det är självklart att byggbranschen också har kunskaper om miljöteknik, men det handlar om att ha projekt att omsätta kunskaperna i och verkligen visa att man kan både ha samhällsplanering och bygga på ett ekologiskt sätt, även i stor skala. Det här är ett ganska unikt tillfälle, som inte återkommer.

Näringslivet har väl inte gjort tummen ned. Näringslivet har inte gått med i ansökan, men det är klart att näringslivet kommer att vara intresserat av projektet.

Det har diskuterats så mycket om ekonomi fram och tillbaka här att det är ganska överflödigt att lägga till någonting mer. Ewa Larsson måste ha betydligt större kompetens än alla remissinstanser och andra som har ställt sig bakom projektet när det gäller att bedöma ekonomin. Jag kan bara gratulera Ewa Larsson till att ha den kompetensen, men jag delar inte hennes uppfattning.

Anf. 184 EWA LARSSON (mp) replik

Herr talman! Det är inte bara så att de 28 remissinstanserna har jublat och sagt att det är jättebra, utan många ekonomer har utdömt projektet, bl.a. från RRV, som är störst, men också från Chalmers, som har kritiserat de ekonomiska glädjekalkylerna.

Om vi säger att det måste finnas projekt för att bygga miljövänligt, är det då ett OS-projekt som behövs för att byggbranschen skall få visa sin kompetens? Avveckla kärnkraften, så har byggbranschen chans att visa kompetens!

Anf. 185 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Herr talman! Ewa Larsson har en sagolik förmåga att blanda ihop äpplen och päron i debatten. Kärnkraften är en sak, och det som kommer att ske när den avvecklas är en helt annan debatt. Det är inte alls fråga om ett sådant projekt som det här.

Det är klart att det finns människor som funderar över det här och känner en viss osäkerhet. Det är ett projekt som ligger åtta år fram i tiden och som är väldigt stort, så det är klart att det finns en stor osäkerhet. Ingen kan vara tvärsäker.

Det är egentligen inte någon som tidigare i den här debatten har uttryckt sig tvärsäkert om exakt hur det blir. Det kan vi inte säga, därför att det är väldigt svårt. Men vi har tillsammans gjort den bedömningen att fördelarna överväger nackdelarna med det här projektet. Man måste kunna göra en bedömning, annars skulle man aldrig våga satsa på någonting. Men Eva Larsson är fullständigt tvärsäker på att hon har rätt. Om det är någonting som jag är misstänksam mot så är det människor som är fullständigt tvärsäkra om saker och ting som ändå är så svåra.

Anf. 186 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik

Herr talman! Jag vill säga till Marianne Andersson att jag inte tror att OS skall finansieras av näringslivet. Det sade jag inte heller i mitt anförande. Jag tror på en solidarisk finansiering från deltagarländerna. Jag tror också att det då är lämpligt med ett permanent OS-stadion,

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

exempelvis i Aten, dit historien går tillbaka. Det är viktigt just med historia, därför att det är i historien som vi hämtar vår identitet.

Anf. 187 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Herr talman! Jag skall be om ursäkt. Det var inte Charlotta Bjälkebring som sade att en OS-by i Aten skulle finansieras av näringslivet, utan det var Ewa Larsson som hade den uppfattningen. Jag tar därför tillbaka det jag sade.

Jag tror inte riktigt att det är realistiskt att tänka sig att man skulle ha en permanent arena för OS i Aten. Jag tror inte att det är någonting som länderna gemensamt skulle ställa upp för på det sättet. Jag tror att det är många länder som tycker att det är fantastiskt att få ha OS i sitt land och menar att det ger ett lyft för landet.

Anf. 188 INGEMAR JOSEFSSON (s)

Herr talman! När jag har lyssnat på debatten har jag kommit att tänka på skillnaden mellan pessimisten och optimisten. Pessimisten säger: Nu kan det inte blir sämre. Optimisten säger: Jo, det kan bli mycket sämre.

Det är ungefär så det är. De flesta är försiktiga, vågar inte och vill visa på problemen.

I de länder som är våra konkurrentländer diskuterar man möjligheterna, och vi tittar på var svårigheterna finns. Till en viss del är det bra. På det sättet kan man få en möjlighet att analysera den situation man befinner sig i, för att göra en starkare ansökan. Men om man lyssnar på en del av talarna, inser man att de inte vill ha en starkare ansökan utan snarare vill säga att vi i Sverige inte duger till det här, att vi inte klarar av sådant här, att det här inte är vårt bord – det är Amerika, Ryssland och andra stora stater som skall hålla på med det här. Jag tror att det är fel.

Jag tror dessutom inte att en olympiad bara gäller i 17 dagar, som man kan tro. Jag är inte så gammal, och jag var inte med 1912 när vi hade olympiad i Sverige. Men jag har ändå hört talas väldigt mycket om 1912. Det är alltså inte bara fråga om de 17 dagarna, utan det talas om det, och det lever vidare i en nation. Stadion i Stockholm kallas bara Stadion och har inget annat namn i övrigt, och det är en koppling till olympiaden. Så är det i flera städer. I Helsingfors talar man om Olympiastadion, som kopplas direkt till den olympiad som var där. Lillehammer visste folk inte vad det var före olympiaden. Det får alltså oerhörda effekter, som går utöver de 17 dagarna.

Jag har varit i Sydney och i Atlanta. Jag har pratat med dem som höll på med OS-satsningen i Atlanta, och jag har tittat på utställningen i Sydney för knappt ett år sedan och på vad som sker där. Det är satsningar som sker i de här samhällena. Vi skall inte göra likadant; det är inte våra satsningar. Men ingen kan säga att det inte betyder någonting för det samhälle där en olympiad skapas. Det görs satsningar som kommer samhället till del. De kan göras på ett klokt sätt, och de kan göras på ett dåligt sätt.

Jag delar mycket av det som Elisabeth Fleetwood, Lars Lilja och Marianne Andersson har sagt, och jag skall inte kommentera det ytterligare.

Marianne Andersson var inne på en del som jag tror är en orsak till att många människor blir oroliga för ett OS. Man tycker att detta är ett enormt evenemang och säger: Vi som är så små, skall vi klara det här?

Jag tror att den bästa jämförelsen för att visa hur stort arrangemanget är kan vara att beräkna hur många besökare som OS kommer att ha. Man räknar med att 250 000 kommer att röra sig i Stockholm under en OS-dag. Det ligger då 100 000 under antalet som besöker Vattenfestivalen.

Detta är inte ett omöjligt arrangemang. Detta är ett arrangemang som vi vet hur vi skall handskas med. Jag tror att det är viktigt att säga det till alla. Detta är ingenting som är för stort för Sverige. Detta är ingenting som vi inte kan klara av.

Visst är det ett stort evenemang, men vi har i Sverige gott anseende när det gäller att klara stora internationella arrangemang. Vi har en folkrörelse som ställer upp på ett sätt som inte sker i andra länder.

Arrangemanget kan också skapa arbetstillfällen, kanske tiotusentals arbeten under en sexårsperiod. Det kan heller inte vara fel.

Det måste vara rätt att våga satsa. Vi kommer ut till ungefär 3 miljoner TV-tittare över hela världen, där vi kan marknadsföra Sverige, vårt sätt att vara och vad vi tycker. Det är en unik möjlighet att profilera Sverige utomlands.

När jag hör Ewa Larsson är jag rätt bergis på att om vi fick en sponsor som tog hela evenemanget så skulle Ewa Larsson ändå inte satsa på OS. Det är själva OS hon är emot. De andra sakerna är svepskal.

RRV har dömt ut det här evenemanget, sade Ewa Larsson. Det har RRV faktiskt inte gjort. Man har visat på vad man upplever som brister. Jag vill påstå att alla de remissinstanser som kommit in med påpekanden har gjort en insats. Det innebär faktiskt att vi kan göra en ansökan bättre och se till att eventuella misstag som skulle kunnat begås kan undvikas. Det är bra med kritik. På det stadium som vi nu befinner oss på har vi gott om tid för att analysera den kritik som har kommit och för att rätta minus till plus. Egentligen har ingen remissinstans sagt nej till det här projektet, och det är väl värt att notera.

Riksdagen har tidigare haft möjligheter att fatta beslut om den här typen av garantier. Jag vill nämna att vi har haft sådana både till VM i Göteborg och till vinter-OS i Falun, Östersund, Åre, Ragunda. Detta är inget unikt. Den här garantin är faktiskt mindre än vad garantin har varit till en del av de mindre spelen. Riksdagens åtaganden är alltså inte större än de man har gjort tidigare. Det är inget unikt som riksdagen nu håller på att göra när man ställer sig bakom den här delen. Men jag vill också säga att detta är en satsning inte bara för en del av Sverige utan för hela Sverige.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 189 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Herr talman! Ingemar Josefsson uttryckte sig på ett sådant sätt att jag fick lust att för undvikande av alla missförstånd säga att jag inte heller var med 1912.

Anf. 190 EWA LARSSON (mp) replik

Herr talman! Nej, vem var det?

Det finns två aspekter på det här, Ingemar Josefsson. Den ena är den ekonomiska: Skulle vi få full tackning från näringslivet är den delen okej för vår del. Den andra är den miljömässiga: Vi ser att man nu skall marknadsföra Sverige som miljönation genom att smeta ut miljöfarligt avfall över ett större område. Jag tycker att vi i stället skulle kunna samarbeta med Göteborg och inte bygga en ny arena i Stockholm; i Göteborg har man en arena som klarar det här projektet. Så talar en realist.

Sedan måste jag säga att jag tycker att det är litet väl magstarkt att jämföra möjligheter till risktagande mellan Stockholm och Los Angeles. Även om man är väldigt stolt över Stockholm och Sverige måste man inse att det är fråga om olika proportioner.

Om det nu är så att socialdemokrater, moderater och andra som tillsammans är i majoritet här i kammaren tycker att det här är så fantastiskt bra, så varför då inte säga: Vi vill ha OS, oavsett om det blir plus eller minus, för vi tycker att det här är så fantastiskt. Då skulle i alla fall min respekt öka för alla er som tror att det här blir så bra. Jag tror – det är min övertygelse – att det finns andra möjligheter att sätta Sverige på världskartan.

Anf. 191 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Ewa Larsson bekräftade nu precis det jag sade från talarstolen för en stund sedan: Om man hade fått sponsring så hade det ändå inte räckt – då är det miljön. Då har man hittat ett nytt hinder. Och om vi klarade miljön skulle vi flytta till Göteborg, om jag förstod det rätt. Alltså: Detta skall inte arrangeras – det är huvudinställningen – oavsett vad vi gör. Hur debatterar man mot en sådan?

Låt mig säga att Göteborg ju inte har de andra faciliteter som behövs. I Stockholm är det faktiskt ovanligt litet som måste byggas ytterligare i jämförelse med många andra platser där man har arrangerat OS.

Anf. 192 EWA LARSSON (mp) replik

Herr talman! Det finns många aspekter på de här ekonomiska kalkylerna, och några miljökonsekvensbeskrivningar har fortfarande inte gjorts på de planerade arenaprojekt som skall avgöras i arkitekttävlingen. Det kan vara bra att påminna om det.

Om majoriteten nu tycker att det här är så fantastiskt bra, oavsett om det går med vinst eller förlust – ta då hela garantin via statsbudgeten och visa att ni tror på det här! Precis som Ingemar Josefsson sade är det en ovanligt liten garanti som staten här föreslås ställa upp med till Stockholms stad, samtidigt som detta är det största risktagande som i varje fall jag känner till.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 193 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Finns det någon situation då Ewa Larsson skulle tycka att ett OS var bra? Det tror faktiskt inte jag.

Ewa Larsson sade att man skulle kunna öka garantierna ytterligare. Men det är ju inte det vi diskuterar! Detta är en samlad satsning från en region och från nationen. Det är det som är poängen. Vi skall göra detta tillsammans. Vi skall naturligtvis inte sitta och lurpassa på varandra, utan var och en skall dra sitt strå till stacken för att se till att detta blir ett så bra arrangemang som möjligt för att vi som lever i det här landet skall kunna få ut så stora effekter som möjligt av det.

Anf. 194 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik

Herr talman! Jag vill säga till Ingemar Josefsson: Det vi nu i dag skall ta ställning till är de ekonomiska kalkylerna. Alla är vi också överens om att det finns risker i de här beräkningarna. Jag är inte beredd att ta de riskerna – det är skillnaden. Däremot håller jag med om att ett OS skulle ge god stämning för Sverige och att det skulle innebära ett lyft för folkrörelsen idrotten. Det är vi helt överens om.

Anf. 195 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Vi är några som från kammarens talarstol i dag har sagt att vi vill satsa på Sverige genom det här evenemanget. Vad Vänsterpartiet vill göra är enligt vad jag har förstått att satsa pengarna på Aten. Det kommer oss i Sverige föga till del. Vi gör en satsning på Sverige – ni gör en satsning på Aten!

Anf. 196 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik

Herr talman! Aten var mer en vision. Där skulle man kunna samlas kring själva idrottandet.

När det sedan gäller de ekonomiska kalkylerna vill jag säga att jag i dag inte kan ställa mig bakom dem. Satsa på Sverige – visst, men de summor som finns i OS-projektet skulle vi faktiskt kunna satsa på långsiktig turism och andra saker i Sverige, som utan det här risktagandet kunde sätta Sverige på kartan. Jag tror inte att det behövs ett OS för det.

Anf. 197 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Charlotta Bjälkebring talar om långsiktig turism. Vi pratar här om år 2004. Vad är långsiktig turism? Är det 2010 eller 2020? Det är väl snarare så att 2004 ligger litet för långt bort för att det skall vara riktigt bra i den situation som vårt land befinner sig i.

Anf. 198 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag skulle vilja inleda med att fråga den verbalt mycket skickliga debattrisen – för att använda korrekt form – Ewa Larsson vilken folkomröstning hon refererade till i sitt första anförande.

Herr talman! Jag är för ett OS. Hamnar det här i Birka, så gärna för mig. Jag kommer också att rösta för det i morgondagens votering. Men jag protesterar mot de kalkyler som man här har visat upp. Jag vågar

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

påstå att ingen regering under normala förhållanden skulle ha presterat en kalkyl som den vi har sett här i dag och som vi kan ta del av i betänkandet.

För det första kan man undra vilket OS som har gått ihop. Man refererar från och med OS 1984 i Los Angeles. Det är även det mycket tveksamt.

Vi hade i fjol ett friidrotts-VM i Göteborg. Svenska folket kunde varenda kväll i olika caféprogram lyssna på hur den ena efter den andra berättade hur exklusivt positivt detta arrangemang var. Nu i efterhand, med facit i hand, kan vi alla notera att ordet "succé" borde strykas ur deras ordlista.

Jag deltog för något år sedan i en resa ned till Sevilla. Det hade året innan varit världsutställning. Man påstod innan man byggde världsutställningen att den skulle innebära ett lyft för området. Jag kom till en flygplats som jag trodde höll på att byggas om. Det gick ett flygplan om dagen till Madrid. Stora arrangemang innebär inte automatiskt att man får bra effekter.

Jag påstår, herr talman, att kalkylerna i betänkandet är några av de största luftballonger som någonsin har presenterats i Sveriges riksdag. Man frågar sig om Riksrevisionsverkets åsikt inte är känd för utskottet. Det är rätt att de inte har dömt ut projektet, men de har sagt att kalkylerna är mycket tveksamma.

Jag vill ge två exempel. Vid friidrotts-VM i Göteborg i fjol kostade polisbevakningen 400 miljoner kronor. RRV säger att det kommer att kosta 700 miljoner för polisen att bevaka ett OS i Stockholm. Stockholms kommun baserar sin kalkyl på att det kommer att kosta 200 miljoner, och det har tydligen riksdagens majoritet köpt. Skall polisen bli så mycket effektivare? Frågan är fri att besvara.

Man pratar om att det skall komma in 2,5 miljarder netto på lotterier. Det innebär, om jag får lov att bidra med viss sakkunskap till kammaren, att man skall hämta hem 6 miljarder brutto. Hälften går i skatt till staten. Olika ombud har ca 10 % i provision.

Jag riktar mig kanske framför allt till Ingemar Josefsson när jag säger att man skall veta att Penninglotteriet säljer penninglotter för 500 miljoner kronor per år. Kommer svenska folket under de kommande sex sju åren att få så mycket pengar, och kommer man cementera de pengarna genom att köpa lotter knutna just till ett OS i Stockholm?

Jag vet, och det vet de flesta, att spelmarknaden och spelbenägenheten är rätt så konstant. Det gör ingenting i det stora sammanhanget om de som spelar skiftar spelform, utan resultatet blir detsamma. Detta är väldigt mycket en glädjekalkyl.

Man säger att näringslivet skall sponsra. Jag har suttit i trafikutskottet och sett hur näringslivet skulle sponsra Arlandabanan. Vi skall inte prata mer om det.

Man refererar till positiva instanser. Jag kan tala om en instans som var positiv. Det var Tipstjänst. Jag skall inte prata mer om det heller.

Herr talman! Det är inte mycket som kan garanteras, men om Birka får ett OS tror jag att man kommer till kammaren efter OS och begär pengar, därför att det kostade pengar. Det vet vi om. Men tala om att

det kostar pengar, och inbilla inte svenska folket att det inte kommer att kosta någonting. Vi kommer att tvingas att betala för detta, men det är bättre att tala om det i dag än att göra det efteråt.

Anf. 199 INGEMAR JOSEFSSON (s)

Herr talman! Sten Andersson var inne på någonting som jag tror är viktigt i början. Den samhällsekonomiska effekten av denna typ av arrangemang är naturligtvis väldigt svår att bedöma.

Tidigare har man gjort undersökningar framför allt i samband med mässor som sker i olika regioner. Man har kunnat konstatera samhällsekonomiska effekter i övrigt för mässor. Senare har man gått ut och tittat också på kultur- och idrottsevenemang och upptäckt att de ger ungefär samma effekter som mässor. De ger andra ekonomiskt positiva sidoeffekter för samhällena. Det tror jag är undervärderat.

Det största idrottsevenemang vi har haft i Stockholm den senaste tiden är väl ishockey-VM, som vi hade förra året. Det gav de facto idrottsarrangörerna 57 miljoner netto. Det går alltså att göra evenemang med nettovinster. Jag har inte räknat in några samhällsekonomiska effekter. Det vet vi att vi faktiskt fick då också.

Som jag sade tidigare är det bra att vi har fått dessa utlåtanden från olika remissinstanser. Det innebär att vi kommer att vara bättre när OS genomförs. Dessa utlåtanden tar man nu till sig, för att se till att det blir ett så ekonomiskt bra OS som möjligt.

Anf. 200 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag hoppas att jag klargjorde att också jag vill att Birka skall ansöka om att få OS, men jag tycker att de kalkyler som har presenterats för riksdagen och som vi i morgon skall besluta om, vilka jag ställer mig bakom av ren och skär partilojalitet, minst sagt är bristfälliga. Jag tror inte att någon regering under normala förhållanden hade presenterat en sådan kalkyl som den vi nu skall ta ställning till.

Man kan hitta enstaka arrangemang som har lyckats ekonomiskt sett, men i stort sett har det inte lyckats. Min kritik baseras på att jag tycker att man skall tala om för människorna vad detta kommer att innebära före OS. Det blir regelmässigt en förlust, men det kan kanske finnas andra och positivare effekter framöver.

Jag nämnde lotteriet och, inte att förglömma, polisen. Hur kan polisen i Stockholm bli så pass mycket effektivare än polisen i Göteborg, Ingemar Josefsson? Har Riksrevisionsverket så dåligt på fötterna när man säger att polisen kostar 700 miljoner? Stockholms kommun säger 200 miljoner, men det kostade 400 miljoner – det är många siffror, herr talman – i Göteborg, vid ett arrangemang som ändå var betydligt mindre.

Till sist vill jag säga att jag ibland i kammaren har blivit beskylld för att vara grov i flyktingpolitikdebatten. Att stå här i kammaren och säga att det som inte går till Stockholm går till Aten tycker jag överträffar det mesta.

Anf. 201 INGEMAR JOSEFSSON (s)

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Herr talman! Jag tycker för min del att det man bl.a. skall ta till vara från remissinstanserna är deras påpekande om polisen, Sten Andersson. I den budget som är gjord har det också lagts in marginaler vad gäller den delen. Vi har tid på oss. Vi har haft en remissomgång för att få synpunkter, och den har varit värdefull.

Att sedan säga att *enskilda* evenemang har gått ihop, när jag visar på det, tycker jag är litet orättvist. Flera av de senaste sommarolympiaderna har de facto gått ihop.

Anf. 202 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Det talades om marginaler. Okej, allt är marginellt. Men det gäller 500 miljoner minus vad beträffar polisen, om vi nu skall ha någon form av tilltro till RRV. Har vi inte det bör vi skrota den aktiviteten och satsa pengarna på någonting annat. Det gäller 500 miljoner i kursförluster, därför att kalkylerna baseras på en dollar på 7,50. I dag är den nere i 6,82, tror jag. Det är alltså en miljard vi pratar om. När man som företrädare för ett OS kallar en miljard för "marginaler" tycker jag att vi bör bli mycket försiktiga.

Herr talman! Jag vill betona att jag är positiv till att vi skall ha ett OS i Sverige. Jag är en sann idrottsvän. Men jag vill att ni skall tala om sanningen för oss innan. Kom inte och säg efteråt att ni inte hade någon aning om detta!

Anf. 203 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Jag måste säga att jag har stor respekt för Sten Anderssons ärlighet. Jag efterlyste tidigare just att man skall säga som det är – det har jag efterlyst flera gånger förr. Man skall säga att man vill ha ett OS och att det får kosta vad det kosta vill.

Det handlar om 700 miljoner för polisen. Sedan tillkommer 400 miljoner för att landstinget skall kunna klara av sjukvården. Tunnelbanestationer skall byggas om. Det handlar om tvärspår, ökad turtäthet osv. Detta är kostnader för stad och landsting. När vi pratar om skatteintäkter från alla som skall komma hit och konsumera handlar det om intäkter till staten.

Anf. 204 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Nu är jag i den unika situationen att jag har en chans att ställa en fråga till Ewa Larsson. Detta innebär att hon måste svara på den fråga som jag ställde i mitt inledningsanförande: Vilken folkomröstning refererade Ewa Larsson till?

Det skulle vara klargörande att få svar på den frågan. Jag tror inte att det handlade om den folkomröstning som jag var med om 1980.

Jag håller med Ewa Larsson om att man skall berätta vad detta kostar, men jag tror inte att Ewa Larsson delar min uppfattning om att Sverige bör ha ett OS. Många andra länder som är betydligt fattigare än Sverige, även om man räknar med vår stora statsskuld, har tagit ett ansvar. De anser att sådant här samlar människor och skapar intresse. Det handlar inte om 3 miljoner, som Ingemar Josefsson sade, utan kanske om 3 miljarder som ser på detta via TV-kanalerna.

Det är viktigt att man kan fånga och ena människor på det här viset. Men vi skall vara litet ärliga.

Ewa Larsson! Du vill inte ha ett OS i Sverige. Jag brukar inte säga du i riksdagen, men undantaget bekräftar regeln.

Prot. 1995/96:101
29 maj

Anf. 205 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Det är alltid trevligt när andra talar om vad man vill eller inte vill.

Jag skulle uppskatta om också socialdemokraterna kunde säga som Sten Andersson: Vi vill ha ett OS, kosta vad det kosta vill.

Med tanke på den ekonomiska kalkyl som jag ser och att miljökonsekvensbeskrivningar hittills är obefintliga har jag inget underlag för att säga ja till ett OS. Men jag har respekt för att man tycker att det behövs någonting som samlar nationen, att man inte tycker att det finns några samhällsvisioner och att man inte tror på en avveckling av kärnkraften. Man ser att detta är vad som behövs just nu för att samla nationen och att det får kosta vad det kosta vill. Det har jag respekt för.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 206 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag ställde en fråga till Ewa Larsson om vilken folkomröstning hon refererade till i sitt inledningsanförande. Jag är väl medveten om att min skånska kan vara besvärlig. Men jag skall försöka prata sakta, klart och tydligt.

Ville Ewa Larsson på något vis försöka plocka poäng i den här debatten genom att tala om den folkomröstning som ägde rum 1980? Jag ställde en fråga. Tystnaden är total. En nål som man släpper i Faraos gravkammare är ett stort brak i jämförelse med det svar som Ewa Larsson dess värre inte åstadkommer.

Anf. 207 LARS LILJA (s)

Herr talman! Det skulle vara intressant att veta var Sten Andersson har fått uppgifterna om vad kostnaderna för polisen under friidrotts-VM i Göteborg uppgick till. Jag har nämligen försökt få reda på det från utredningstjänsten. Där lyckades man inte få fram de uppgifterna.

Sten Andersson sade också att vi i utskottet inte var riktigt klara över vad vi fattade beslut om i det här fallet, att vi inte kunde ekonomin. Jag vill påtala att jag i mitt anförande faktiskt sade att polisen i sitt remissyttrande har sagt att polisens extra kostnader beräknas uppgå till ungefär 500 miljoner. När jag gav mitt exempel på hur det ekonomiska utfallet i samhället skulle kunna bli räknade jag faktiskt med 500 miljoner för polisens kostnader och ytterligare 500 miljoner för andra myndighetskostnader.

Sten Andersson var också inne litet grand på Tipstjänsts möjligheter att få in dessa summor. I mitt exempel rör det sig om att Tipstjänst skulle nå en marknadsandel på den totala spelmarknaden på någonstans mellan 2 och 3 %. Spelmarknaden är inte helt statisk. Den växer med någon enstaka procent per år. Jag tror faktiskt att Tipstjänst med en bra marknadsföring skulle kunna utnyttja denna lilla tillväxt i spelmarknaden till detta OS-spel.

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 208 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Från alla håll försöker vi göra vad vi kan för att basera det som vi beslutar i riksdagen på ett någorlunda hyggligt faktaunderlag.

Stockholms kommun har i sin ansökan sagt att polisen kommer att kosta 200 miljoner. Polisen i Göteborg kostade 400 miljoner. Det var ett betydligt mindre arrangemang. RRV säger att det här kommer att kosta 700 miljoner. Det är alltså ett glapp på 500 miljoner, en halv miljard. Det är en summa som för de flesta människor är totalt obegriplig.

Jag hoppas att Lars Liljas övriga kolleger i kammaren vet mer än vad de tror. Det är statistiskt bevisat att spelmarknaden är konstant. Den ökar kanske med någon procentenhet per år, men det är baserat på inflationen och ingenting annat. Hur kan man tro att man kan starta ett nytt spel som skulle överstiga Penninglotteriets omsättning på 500 miljoner kronor per år? Jag trodde att naiviteten hade nått sina gränser. Men efter Lars Liljas anförande noterar jag att den inte har gjort det.

Anf. 209 LARS LILJA (s)

Herr talman! Vi diskuterar ganska många gissningar. Jag vill påstå att man har gjort de flesta av dessa beräkningar så hyggligt som man kan göra så här långt före spelen.

I mitt exempel räknar jag fortfarande med att staten tar hand om dessa 500 miljoner för polisens kostnader. Dessutom finns det i Stockholms budget 620 miljoner för just säkerheten och sjukvården under dessa spel.

Penninglotteriet är ett spel som är på väg neråt. För närvarande är det ett av de spel som går sämst. Vi kan ta Bingolotto som exempel. Årsomsättningen har vuxit från 0 till 3 miljarder på några år. Därför behöver man inte alltid vara så pessimistisk. Tipstjänst kan faktiskt lyckas med att lansera ett bra spel som har möjlighet att växa.

Jag vidhåller att jag tycker att OS i Stockholm och Sverige år 2004 är positivt för turismen och besöksnäringen. Det är positivt för kulturen, idrotten, ungdomen, näringslivet, sysselsättningen och statsfinanserna.

Anf. 210 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag inbillade mig inte att man skulle ha ett litet anförande när man hade en replik på någon.

Vi är helt överens om att det här är positivt för både Stockholm och Sverige. Det är helt klart. Det tror jag också. Däremot är vi inte överens när det gäller lotteriet. Jag tror att ett lotteri med t.ex. åtta siffror på en lottsedel har exakt samma effekt på köparen som en penninglott. Om jag då vill köpa en penninglott eller en OS-lott kanske jag inte köper penninglotten. Vad blir då den sammanlagda effekten?

Herr talman! Avslutningsvis – jag hoppas i alla fall det, men Åke Gustavsson kanske provocerar mig – tycker jag fortfarande att det här med OS är bra. Det är bra att Birka får ett OS. Det är bra för Sverige. Men jag tycker att man skall ha kalkyler som är vettiga. Vi skall inte

sänka politikerförtroendet ännu lägre än vad det är i dag genom att efteråt komma och säga att det var ett bra arrangemang, men tyvärr kostade det mycket pengar som vi inte hade en aning om. Låt oss slippa och undvika den situationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 maj.)

Prot. 1995/96:101
29 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

9 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motioner

1995/96:A45 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

Sysselsättningsåtgärder (väckt med anledning av händelse av större vikt)

1995/96:A46 av Alf Svensson m.fl. (kds)

Sysselsättningsåtgärder (väckt med anledning av händelse av större vikt)

10 § Anmälan om skriftliga frågor

Anmälades att följande skriftliga frågor framställts

den 28 maj

1995/96:476 av *Ulf Björklund* (kds) till miljöministern
Vattenkraftsutbyggnad i Österdalälven

1995/96:477 av *Sigrid Bolkéus* (s) till försvarsministern
Försvarets tillgång till uppgifter ur brottsregistret

1995/96:478 av *Sigrid Bolkéus* (s) till socialministern
Nätverk kring barn som far illa

1995/96:479 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieministern
Vård enligt socialtjänstlagen

1995/96:480 av *Ola Karlsson* (m) till näringsministern
Kommunal företagsverksamhet

den 29 maj

1995/96:481 av *Carina Hägg* (s) till socialministern
Gränsvärden för elektromagnetiska fält

1995/96:482 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Leif Blomberg
Konsumentpolitiken och EU

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 juni.

Prot. 1995/96:101
29 maj

11 § Anmälan om svar på skriftliga frågor

Anmälades att följande svar på skriftliga frågor inkommit

den 28 maj

1995/96:447 av *Charlotta L Bjälkebring* (v) till kulturministern
Ungdomsutbyte

den 29 maj

1995/96:448 av *Inger René* (m) till statsrådet Ylva Johansson
Lanthushållsskolorna

1995/96:449 av *Carina Hägg* (s) till miljöministern
Årån inom Värnamo kommun

1995/96:451 av *Carina Hägg* (s) till kulturministern
Nyckelharpan som nationalinstrument

1995/96:452 av *Margitta Edgren* (fp) till utbildningsministern
Studiestöd för NT-utbildningar

1995/96:453 av *Eva Arvidsson* (s) till näringsministern
Patentstrategi

1995/96:454 av *Carina Hägg* (s) till miljöministern
Radioaktivt avfall i Ryssland

1995/96:456 av andre vice talman *Görel Thurdin* (c) till justitieministern
Rättssäkerheten för minderåriga vid organdonationer

1995/96:457 av *Chatrine Pålsson* (kds) till inrikesministern
Ideella organisationers villkor

1995/96:463 av *Carina Hägg* (s) till justitieministern
Kvinnlig könsstympning

1995/96:465 av *Rose-Marie Frebran* (kds) till socialministern
Införselbegränsningar av alkohol

1995/96:466 av *Britt-Marie Danestig-Olofsson* (v) till finansministern
Barnbilaga till budgeten

1995/96:467 av *Sonja Rembo* (m) till socialministern
Skelettskörhet

1995/96:471 av *Karin Olsson* (s) till miljöministern
Kalkning av sjöar och vattendrag

1995/96:473 av *Inga Berggren* (m) till miljöministern
Kontinentalbanan

1995/96:474 av *Inger René* (m) till miljöministern
Radioaktivt avfall

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 4 juni.

12 § Kammaren åtskildes kl. 21.11.

Prot. 1995/96:101
29 maj

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 5 § anf. 22 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 67 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 83 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 120 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 141,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 176 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
3 § Förnyad bordläggning.....	1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 23 maj.....	2
UbU10 Huvudmannaskap för gymnasial utbildning, m.m.	2
NU20 Vissa kompletteringar till elreformen	2
NU25 Avveckling av bankstödet.....	2
BoU12 Avgifter enligt lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar.....	3
5 § Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning	3
Konstitutionsutskottets betänkande 1995/96:KU30	3
Regeringens sammansättning och regeringsarbetets organisation m.m. (avsnitt 1–13).....	3
Anf. 1 BIRGIT FRIGGEBO (fp).....	3
Anf. 2 KURT OVE JOHANSSON (s)	7
Anf. 3 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m).....	9
Anf. 4 KURT OVE JOHANSSON (s) replik	12
Anf. 5 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik.....	12
Anf. 6 KURT OVE JOHANSSON (s) replik	13
Anf. 7 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik.....	13
Anf. 8 BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	14
Anf. 9 KENNETH KVIST (v).....	16
Anf. 10 PETER ERIKSSON (mp)	18
Utnämningsspolitiken (avsnitt 14)	21
Anf. 11 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m).....	21
Anf. 12 MATS BERGLIND (s)	23
Anf. 13 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik.....	24
Anf. 14 MATS BERGLIND (s) replik	24
Anf. 15 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik.....	25
Anf. 16 MATS BERGLIND (s) replik	25
Anf. 17 KENNETH KVIST (v).....	26
Anf. 18 BIRGIT FRIGGEBO (fp).....	27
Anf. 19 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m).....	27
Anf. 20 KENNETH KVIST (v).....	28
Anf. 21 Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m).....	28
Krigsmaterielexportfrågor – organisationen m.m. (avsnitt 15.2–15.5)	28

Anf. 22	PETER ERIKSSON (mp)	28
Anf. 23	PÄR-AXEL SAHLBERG (s)	30
Anf. 24	PETER ERIKSSON (mp) replik	31
Anf. 25	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik	31
Anf. 26	PETER ERIKSSON (mp) replik	32
Anf. 27	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik	32
Anf. 28	Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m)	33
Anf. 29	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik	33
Anf. 30	Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik	34
Anf. 31	HÅKAN HOLMBERG (fp)	34
Anf. 32	PETER ERIKSSON (mp) replik	35
Anf. 33	HÅKAN HOLMBERG (fp) replik	35
Anf. 34	PETER ERIKSSON (mp) replik	36
Anf. 35	HÅKAN HOLMBERG (fp) replik	36
Anf. 36	KENNETH KVIST (v)	36
Anf. 37	Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik	37
Anf. 38	PETER ERIKSSON (mp)	37
Anf. 39	PÄR-AXEL SAHLBERG (s)	38
Anf. 40	PETER ERIKSSON (mp)	38
Anf. 41	KENNETH KVIST (v)	38
Anf. 42	PETER ERIKSSON (mp)	39
Anf. 43	KENNETH KVIST (v)	39
Anf. 44	PETER ERIKSSON (mp)	39
Anf. 45	KENNETH KVIST (v)	39
<i>Krigsmaterielexportfrågor – Omanärendet m.m. (avsnitt 15.6 och 15.7)</i>		
Anf. 46	HÅKAN HOLMBERG (fp)	40
Anf. 47	KENNETH KVIST (v)	42
Anf. 48	PETER ERIKSSON (mp)	44
Anf. 49	KURT OVE JOHANSSON (s)	46
Anf. 50	HÅKAN HOLMBERG (fp) replik	49
Anf. 51	KURT OVE JOHANSSON (s) replik	49
Anf. 52	HÅKAN HOLMBERG (fp) replik	50
Anf. 53	KURT OVE JOHANSSON (s) replik	50
Anf. 54	PETER ERIKSSON (mp) replik	51
Anf. 55	KURT OVE JOHANSSON (s) replik	51
Anf. 56	PETER ERIKSSON (mp) replik	51
Anf. 57	KURT OVE JOHANSSON (s) replik	52
Anf. 58	KENNETH KVIST (v) replik	52
Anf. 59	KURT OVE JOHANSSON (s) replik	53
Anf. 60	KENNETH KVIST (v) replik	53
Anf. 61	KURT OVE JOHANSSON (s) replik	54
Anf. 62	MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)	54
Anf. 63	KURT OVE JOHANSSON (s) replik	55
Anf. 64	MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik	55
Anf. 65	KURT OVE JOHANSSON (s) replik	55
Anf. 66	MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik	56

Prot. 1995/96:101
29 maj

Anf. 67	EVA ZETTERBERG (v).....	56
	<i>Utlänningsärenden (avsnitt 16).....</i>	<i>57</i>
Anf. 68	BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	57
Anf. 69	HÅKAN HOLMBERG (fp)	58
Anf. 70	KENNETH KVIST (v).....	60
Anf. 71	PETER ERIKSSON (mp)	61
Anf. 72	CATARINA RÖNNUNG (s)	61
Anf. 73	KENNETH KVIST (v) replik	63
Anf. 74	CATARINA RÖNNUNG (s) replik	63
Anf. 75	KENNETH KVIST (v) replik	63
Anf. 76	CATARINA RÖNNUNG (s) replik	64
Anf. 77	HÅKAN HOLMBERG (fp) replik	64
Anf. 78	CATARINA RÖNNUNG (s) replik	65
Anf. 79	HÅKAN HOLMBERG (fp) replik	65
Anf. 80	CATARINA RÖNNUNG (s) replik	65
Anf. 81	MICHAEL STJERNSTRÖM (kds).....	65
	<i>Partnerskap för fred och Bosnien (avsnitt 17 och 18).....</i>	<i>66</i>
Anf. 82	BIRGIT FRIGGEBO (fp).....	66
Anf. 83	Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m).....	68
Anf. 84	BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	70
Anf. 85	Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik...71	
Anf. 86	WIDAR ANDERSSON (s)	71
Anf. 87	Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik...73	
Anf. 88	WIDAR ANDERSSON (s) replik	73
Anf. 89	Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik...74	
Anf. 90	WIDAR ANDERSSON (s) replik	74
Anf. 91	BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	75
Anf. 92	WIDAR ANDERSSON (s) replik	75
Anf. 93	BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik	76
Anf. 94	WIDAR ANDERSSON (s) replik	76
Anf. 95	BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	76
Anf. 96	Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik...79	
Anf. 97	BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik.....	79
Anf. 98	Förste vice talman ANDERS BJÖRCK (m) replik...80	
Anf. 99	BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik.....	80
Anf. 100	BIRGIT FRIGGEBO (fp).....	81
Anf. 101	BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	81
Anf. 102	BIRGIT FRIGGEBO (fp).....	82
Anf. 103	BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	82
	<i>EU-frågor (avsnitt 19).....</i>	<i>83</i>
Anf. 104	KENNETH KVIST (v).....	83
Anf. 105	PETER ERIKSSON (mp)	84
Anf. 106	AXEL ANDERSSON (s)	85
Anf. 107	KENNETH KVIST (v) replik	86
Anf. 108	AXEL ANDERSSON (s) replik	86
Anf. 109	KENNETH KVIST (v) replik	87
Anf. 110	AXEL ANDERSSON (s) replik	87

Anf. 111	PETER ERIKSSON (mp) replik.....	88
Anf. 112	AXEL ANDERSSON (s) replik.....	88
Anf. 113	PETER ERIKSSON (mp) replik.....	89
Anf. 114	AXEL ANDERSSON (s) replik.....	89
Anf. 115	BIRGITTA HAMBRAEUS (c)	89
Anf. 116	KENNETH KVIST (v)	91
Anf. 117	BIRGITTA HAMBRAEUS (c)	91
Anf. 118	KENNETH KVIST (v)	91
Anf. 119	BIRGITTA HAMBRAEUS (c)	92

Prot. 1995/96:101
29 maj

Beslut..... 92

6 § Havsrättskonventionen och tillämpningsavtalet..... 96

	Utrikesutskottets betänkande 1995/96:UU17	96
Anf. 120	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	96
Anf. 121	DAN ERICSSON (kds)	98
Anf. 122	BERNDT EKHOLM (s)	99
Anf. 123	DAN ERICSSON (kds) replik	102
Anf. 124	BERNDT EKHOLM (s) replik	103
Anf. 125	DAN ERICSSON (kds) replik	103
Anf. 126	BERNDT EKHOLM (s) replik	104
Anf. 127	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik.....	104
Anf. 128	BERNDT EKHOLM (s) replik	105
Anf. 129	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik.....	105
Anf. 130	BERNDT EKHOLM (s) replik	105
Anf. 131	EVA ZETTERBERG (v)	106
Anf. 132	DAN ERICSSON (kds) replik	107
Anf. 133	EVA ZETTERBERG (v) replik	107
Anf. 134	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik.....	107
Anf. 135	KIA ANDREASSON (mp)	108
Anf. 136	DAN ERICSSON (kds) replik	110
Anf. 137	KIA ANDREASSON (mp) replik	110
Anf. 138	GÖRAN MAGNUSSON (s)	110
Anf. 139	KIA ANDREASSON (mp)	112
Anf. 140	GÖRAN MAGNUSSON (s)	112
Anf. 141	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	112

Beslut..... 113

Beslut om uppskjuten votering..... 113

7 § Jämställdhet som ett nytt mål för Sveriges internationella utvecklingssamarbete 113

	Utrikesutskottets betänkande 1995/96:UU18	113
Anf. 142	BERTIL PERSSON (m)	113
Anf. 143	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	115
Anf. 144	URBAN AHLIN (s)	117

Anf. 145	BERTIL PERSSON (m) replik	119
Anf. 146	URBAN AHLIN (s) replik	119
Anf. 147	BERTIL PERSSON (m) replik	119
Anf. 148	URBAN AHLIN (s) replik	120
Anf. 149	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	120
Anf. 150	URBAN AHLIN (s) replik	121
Anf. 151	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	121
Anf. 152	URBAN AHLIN (s) replik	122
Anf. 153	MARIANNE ANDERSSON (c)	122
Anf. 154	EVA ZETTERBERG (v)	124
Anf. 155	BERTIL PERSSON (m) replik	125
	(forts.)	126
Ajournering		126
Återupptagna förhandlingar		126
7 § (forts.) Jämställdhet som ett nytt mål för Sveriges inter- nationella utvecklingssamarbete (forts. UU18)		
		126
Anf. 156	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	126
	(Beslut skulle fattas den 30 maj.)	127
8 § Statlig garanti för anordnande av olympiska sommar- spel i Sverige år 2004		
		127
	Kulturutskottets betänkande 1995/96:KrU15	127
Anf. 157	Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) ..	127
Anf. 158	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)	130
Anf. 159	Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik	132
Anf. 160	EWA LARSSON (mp)	133
Anf. 161	Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik	136
Anf. 162	EWA LARSSON (mp) replik	136
Anf. 163	Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik	137
Anf. 164	EWA LARSSON (mp) replik	137
Anf. 165	LARS LILJA (s)	137
Anf. 166	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	140
Anf. 167	LARS LILJA (s) replik	141
Anf. 168	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	141
Anf. 169	LARS LILJA (s) replik	141
Anf. 170	Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik	141
Anf. 171	LARS LILJA (s) replik	142
Anf. 172	EWA LARSSON (mp) replik	142
Anf. 173	LARS LILJA (s) replik	143
Anf. 174	EWA LARSSON (mp) replik	143

Anf. 175	LARS LILJA (s) replik	143
Anf. 176	ELISABETH FLEETWOOD (m).....	144
Anf. 177	EWA LARSSON (mp) replik	145
Anf. 178	ELISABETH FLEETWOOD (m) replik.....	146
Anf. 179	EWA LARSSON (mp) replik	146
Anf. 180	ELISABETH FLEETWOOD (m) replik.....	146
Anf. 181	MARIANNE ANDERSSON (c).....	146
Anf. 182	EWA LARSSON (mp) replik	148
Anf. 183	MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	148
Anf. 184	EWA LARSSON (mp) replik	149
Anf. 185	MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	149
Anf. 186	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	149
Anf. 187	MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	150
Anf. 188	INGEMAR JOSEFSSON (s)	150
Anf. 189	ELISABETH FLEETWOOD (m) replik.....	151
Anf. 190	EWA LARSSON (mp) replik	152
Anf. 191	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	152
Anf. 192	EWA LARSSON (mp) replik	152
Anf. 193	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	153
Anf. 194	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	153
Anf. 195	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	153
Anf. 196	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	153
Anf. 197	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	153
Anf. 198	STEN ANDERSSON (m).....	153
Anf. 199	INGEMAR JOSEFSSON (s)	155
Anf. 200	STEN ANDERSSON (m).....	155
Anf. 201	INGEMAR JOSEFSSON (s)	155
Anf. 202	STEN ANDERSSON (m).....	156
Anf. 203	EWA LARSSON (mp).....	156
Anf. 204	STEN ANDERSSON (m).....	156
Anf. 205	EWA LARSSON (mp).....	157
Anf. 206	STEN ANDERSSON (m).....	157
Anf. 207	LARS LILJA (s).....	157
Anf. 208	STEN ANDERSSON (m).....	158
Anf. 209	LARS LILJA (s).....	158
Anf. 210	STEN ANDERSSON (m).....	158
	(Beslut skulle fattas den 30 maj.).....	159

Prot. 1995/96:101
29 maj

9 § Bordläggning 159

10 § Anmälan om skriftliga frågor..... 159

1995/96:476	av Ulf Björklund (kds) till miljöministern.....	159
	Vattenkraftsutbyggnad i Österdalälven	159
1995/96:477	av Sigrid Bolkéus (s) till försvarsministern.....	159
	Försvarets tillgång till uppgifter ur brottsregistret.....	159
1995/96:478	av Sigrid Bolkéus (s) till socialministern	159
	Nätverk kring barn som far illa	159

Prot. 1995/96:101
29 maj

1995/96:479 av <i>Gun Hellsvik</i> (m) till justitieministern	159
Vård enligt socialtjänstlagen	159
1995/96:480 av <i>Ola Karlsson</i> (m) till näringsministern	159
Kommunal företagsverksamhet	159
1995/96:481 av <i>Carina Hägg</i> (s) till socialministern	159
Gränsvärden för elektromagnetiska fält	159
1995/96:482 av <i>Carina Hägg</i> (s) till statsrådet <i>Leif Blomberg</i>	159
Konsumentpolitiken och EU	159
11 § Anmälan om svar på skriftliga frågor	160
1995/96:447 av <i>Charlotta L Bjälkebring</i> (v) till kulturministern	160
Ungdomsutbyte	160
1995/96:448 av <i>Inger René</i> (m) till statsrådet <i>Ylva Johansson</i>	160
Lanthushållsskolorna	160
1995/96:449 av <i>Carina Hägg</i> (s) till miljöministern	160
Årån inom Värnamo kommun	160
1995/96:451 av <i>Carina Hägg</i> (s) till kulturministern	160
Nyckelharpan som nationalinstrument	160
1995/96:452 av <i>Margitta Edgren</i> (fp) till utbildningsministern	160
Studiestöd för NT-utbildningar	160
1995/96:453 av <i>Eva Arvidsson</i> (s) till näringsministern	160
Patentstrategi	160
1995/96:454 av <i>Carina Hägg</i> (s) till miljöministern	160
Radioaktivt avfall i Ryssland	160
1995/96:456 av andre vice talman <i>Görel Thurdin</i> (c) till justitieministern	160
Rättssäkerheten för minderåriga vid organdonationer	160
1995/96:457 av <i>Chatrine Pålsson</i> (kds) till inrikesministern	160
Ideella organisationers villkor	160
1995/96:463 av <i>Carina Hägg</i> (s) till justitieministern	160
Kvinnlig könsstympning	160
1995/96:465 av <i>Rose-Marie Frebran</i> (kds) till socialministern	160
Införselbegränsningar av alkohol	160
1995/96:466 av <i>Britt-Marie Danestig-Olofsson</i> (v) till finansministern	160
Barnbilaga till budgeten	160
1995/96:467 av <i>Sonja Rembo</i> (m) till socialministern	160
Skelettskörhet	160
1995/96:471 av <i>Karin Olsson</i> (s) till miljöministern	160
Kalkning av sjöar och vattendrag	160
1995/96:473 av <i>Inga Berggren</i> (m) till miljöministern	160
Kontinentalbanan	160

1995/96:474 av <i>Inger René</i> (m) till miljöministern	160	Prot. 1995/96:101
Radioaktivt avfall.....	160	29 maj
12 § Kammaren åtskildes kl. 21.11.	161	
